

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Samospráva v Lomnici nad Popelkou (1864 – 1914)

Bc. Dana Grabcová

Diplomová práce 2014

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Dana Grabcová
Osobní číslo: H11000
Studijní program: N7105 Historické vědy
Studijní obor: Kulturní dějiny: Regionální
Název tématu: Samospráva v Lomnici nad Popelkou (1864 - 1914)
Zadávající katedra: Ústav historických věd

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Autorka provede na základě tištěných pramenů a literatury rozbor principu samosprávy a jeho zakotvení v legislativě sledované doby. Bude charakterizovat jak samosprávu obcí, tak samosprávu okresů. Na základě archivních pramenů bude mapovat situaci samosprávy v Lomnici nad Popelkou na úrovni města i okresu. Přitom bude věnovat patřičný podíl pozornosti i osobnostem, které ve sledované době samosprávu městskou a okresní ovládaly. Pokud to bude možné, nevynechá ani vliv působení vyšších samosprávných struktur do této roviny obecní, popřípadě okresní.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Zákon č. 7, ze dne 16. dubna 1864, z. z. - Zřízení obecní a řád volební v obcích.
Zákon o okresním zastupitelstvu pro Čechy z 25. července 1864. SOKA Semily,
Archiv města Lomnice nad Popelkou. SOKA Semily, Okresní zastupitelstvo
Lomnice nad Popelkou. FASORA, L. - HANUŠ, J. - MALÍŘ, J. (edd.).
Občanské elity a obecní samospráva 1848 - 1948. Brno, 2006. ISBN:
80-7325-091-8. FUČÍK, J. O vzniku a vývoji našich obcí. In FUČÍK, J. (ed.).
Lomnicko n. Pop: Vlastivědný sborníček pro školu a dům. Lomnice nad
Popelkou, 1920 - 1922. HLAVÁČKA, M. Zlatý věk české samosprávy:
Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862
- 1913. Praha, 2006. ISBN: 80-7277-297-X. KLADIWA, P. Lesk a bída obecních
samospráv Moravy a Slezska 1850 - 1914. Díl I. Vývoj legislativy. Ostrava, 2007.
ISBN: 978-80-7368-284-2. ŠLECHTA, A. P. Tradice starého rodu (pamětní spis
k oslavě stoletého trvání firmy P. A. Šlechta a syn v Lomnici nad Popelkou).
Praha, 1908. ŠLECHTA, A. P. Český průmyslník Bedřich Šlechta. Praha, 1926.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.
Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2011

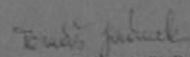
Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
1 532 10 Pardubice, Studentská 94

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Lomnici nad Popelkou 1. září 2014

Dana Grabcová

Poděkování

Za laskavé a především velmi trpělivé a inspirující vedení při vzniku diplomové práce děkuji paní doc. PhDr. Marii Mackové, Ph.D. Velmi si vážím jejích cenných rad a pomoc při studiu i psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat za podnětnou diskuzi, názory a rady, které mi poskytli Mgr. Jan Ivanov a Mgr. Jan Drahoňovský a za ochotu pracovnícům badatelny v SOkA Semily.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá samosprávou v Lomnici nad Popelkou v letech 1864 – 1914 a zabývá se také obecními a ekonomickými elitami města, které měly vliv na chod města a samosprávy. Práce je postavena na zákoně o obecním zřízení z roku 1864 a na zákoně o okresním zastupitelstvu z téhož roku.

Klíčová slova

Lomnice nad Popelkou, samospráva, obecní elity, obec, okres, Mastný, Doležal, Šlechta, 19. století.

Die Annotation

Die vorliegende Studie befasst sich mit der Regierung Lomnitz in den Jahren 1864 – 1914 und befasst sich mit den kommunalen und wirtschaftlichen Eliten der Stadt, die einen Einfluss auf das Funktionieren der Stadt und der lokalen Regierung hatte. Die Studie basiert auf den Gemeinden-Gesetz von 1864 auf der Basis.

Die Schlüsselwörter

Lomnitz an der Popelka, der Selbstverwaltung, die Eliten, der Stadt, der Bezirk, Mastný, Doležal, Šlechta, 19. Jahrhundert.

Obsah:

1. Úvod.....	1
1. 1. Rozbor pramenů.....	2
1. 2. Lomnice nad Popelkou v literatuře	7
1. 3. Obecní a okresní samospráva v literatuře	8
2. Lomnice nad Popelkou.....	11
2. 1. Historie	11
3. Samospráva.....	17
3. 1. Obecní samospráva v dobových zákonných normách	19
3.2. Obecní zákon č. 7, ze dne 16. dubna 1864, z.z.	20
3. 3. Řád volení v obcích království Českého.....	24
4. Obecní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou 1864 – 1914	26
4. 1. Personální obsazení	26
4. 1. 1. Starostové:.....	26
4. 1. 2. Šedesátá léta 19. století.....	30
4. 1. 3. Sedmdesátá léta 19. století	32
4. 1. 4. Osmdesátá léta 19. století.....	33
4. 1. 5. Devadesátá léta 19. století	34
4. 1. 6. Počátek dvacátého století	39
4. 2. Mimořádné schůze obecního zastupitelstva.....	44
4. 2. 1. Sedmdesátá a osmdesátá léta.....	44
4. 2. 2. Devadesátá léta	46
4. 2. 3. Počátek dvacátého století	51
4. 3. Příklady činnosti obecního zastupitelstva ze samostatné působnosti obce	56
4. 3. 1. Spravování obecního jmění a záležitostí vztahujících se k obecnímu svazku;.....	56
4. 3. 2. Péče o obecní silnice, cesty, místa a mosty, péče o snadnou a bezpečnou jízdu po silnicích a vodách, a záležitosti polní policie;	60
4. 3. 3. Policie na věci potravní, k prodeji na trhu, zvláště na míry a váhy	65
4. 3. 4. Policie zdravotní	67
4. 3. 5. Pečování o chudé a obecní ústavy dobročinné	68
5. Obecní a ekonomické elity města a jejich vztah k lomnické samosprávě.....	72
5. 1. Textilní průmysl	72
5. 1. 2. Rodina Šlechtů	72
5. 1. 3. Mastní	76

5. 1. 4. Crha	81
5. 1. 5. Josef Sýkora	81
5. 2. Strojní průmysl na podporu textilní výroby	82
5. 2. 1. Hornychové	82
5. 3. Ostatní průmysl	83
5. 4. Obchodníci	83
5. 5. Inteligence	85
5. 5. 1. Učitelé	85
5. 5. 2. Lékař - MUDr. Alois Kabeláč	88
5. 6. Řemeslník jako představitel obecní samosprávy - Vít Slavík	88
6. Lokální rozmístění sídel obecních a ekonomických elit.....	89
7. Okresní samospráva.....	91
8. Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1865 – 1928).....	96
8. 1. Složení zastupitelstva a výboru Lomnického okresu:.....	101
8. 2. Osobnosti okresního zastupitelstva	104
Leopold Anger starší (1837 – 1915)	104
Osobnosti z Nové Vsi nad Popelkou.....	104
Josef Ladislav Mašek	104
Josef Crha	105
8. 3. Zastupitelé zvolení za lomnický okres na zemský sněm:	106
9. Doprava.....	109
9. 1. Silnice.....	109
9. 2. Železnice	114
10. Závěr.....	116
Použitá literatura a prameny:	124
on-line zdroje	128
Přílohy:	129
Resumé - Selbstverwaltung in Lomnitz an der Popelka (1864 – 1914)	140

1. Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá obecní a okresní samosprávou v Lomnici nad Popelkou v druhé polovině devatenáctého století a na počátku dvacátého století. Jde o období, ve kterém se samospráva musela naučit fungovat, sice již působila před rokem 1864, ale po tomto roce došlo k jejímu rozkvětu a výraznému sebeurčení. Ustanovení okresního zastupitelstva znamenalo v tomto kraji i v celých Čechách rozvoj silniční dopravy v jednotlivých okresech. S dopravou přicházely i další novinky do života lidí. Samospráva obcí se věnovala rozvoji měst, především jejich infrastruktury. Byla to doba pokroku, byla to doba ve znamení budování průmyslu, železniční a silniční sítě, doba kdy se budovala veřejná kanalizace, telefon, telegraf, veřejné osvětlení. Rozvíjela se také chudinská, zdravotní a sociální péče. A na všech těchto změnách se podílela obecní a okresní samospráva.

Cílem práce je přiblížit činnost samosprávy ve městě, na základě zápisů ze zasedání zastupitelstev, městské rady a okresního výboru, ale také připomenout konkrétní osobnosti, které za samosprávou stály a tyto osobnosti nejen vyjmenovat, ale i zamyslet se nad jejich konkrétními výsledky práce i života. V tomto případě má práce i další cíl, a to posloužit dnešním lomnickým občanům a seznámit je se členy obecní a okresní samosprávy i z hlediska genealogického a může pomoci s pátráním po předcích dnešních občanů města. Za sledované období se vystřídal na postech v zastupitelstvu mnoho jmen, v některých případech zde šlo i o rodinné vazby a lze z nich vyvodit i generační propojení mezi zastupiteli.

Jako velký úspěch samosprávy vidím především to, že v současné době, se tomuto modelu veřejné správy dostalo opět možnosti realizace a nadále se rozvíjí. Samospráva je dnes nedílnou součástí demokracie. A byla i u počátku demokracie u nás – díky samosprávě se vychovali schopní úředníci a politici, kteří postupně z územní samosprávy stoupali výš a výš až ke vzniku samostatného státu.

Výběr tématu této práce je výsledkem spojení mého studentského zaměření, a to na dějiny správy, archivnictví a regionální dějiny. Inspirací byla práce Milana Hlavačky *„Zlatý věk české samosprávy...“*

Jelikož Lomnice není velké město, mnoho míst ve městě je spjato s osobnostmi samosprávy z 19. století a samozřejmě s její činností. Tehdejší samospráva působí i při obyčejné návštěvě hřbitova, kde jsou různě dochované hroby tehdejších elit. Tak třeba hroby Hornýchů, Mastných a Josefa Doležala jsou udržované, zatímco hrob obecního zastupitele Víta Slavíka, barvíře, chátrá a již brzy nebude možné poznat, či je to hrob.

Časové vymezení tématu je ohraničeno daty vzniku. Roku 1864 u nás v Čechách začal platit nový obecní zákon a zákon o okresním zastupitelstvu. Rok 1914 je pak počátkem let válečných, které také prověřily činnost samosprávy, ale toto období je natolik specifické, že by si zasloužilo samostatné téma.

V první části práce se seznámíme s Lomnicí nad Popelkou a její stručnou historií malého podkrkonošského města. Následující kapitola se bude věnovat definování samosprávy a rozboru zákonných norem. Ve čtvrté kapitole práce sleduje obecní zastupitelstvo Lomnice, jeho personální obsazení a jeho činnosti v přirozené působnosti obce. V páté kapitole se seznámíme blíže s konkrétními rodinami a osobnostmi města ve sledované době, seřazené budou podle oboru, kterým se živily. Práce se zaměří i na místa, kde obecní a ekonomické elity ve městě bydlely.

Sedmá a osmá kapitola se bude věnovat okresní samosprávě, její charakterizaci a místnímu příkladu. Opět zde nastíníme přehled personálního obsazení okresu se zaměřením na některé konkrétní osobnosti. Důležitou součástí činnosti samosprávy byla i starost o místní dopravu. Té se bude věnovat další část práce. V závěru bude zhodnocena činnost okresní a obecní samosprávy i jejich vzájemná kooperace, popřípadě jednání s dalšími samosprávnými i státními úřady.

Praktická část předkládané práce byla zpracována především na základě prostudování archivních materiálů, především zápisů ze zasedání zastupitelstva obecního a okresního, městské rady a okresního výboru, dále pak na prostudování dobového tisku, kterým byly doplňovány informace. V práci byla využita metoda biografická a synchronní přístup.

1. 1. Rozbor pramenů

Nejdůležitější pramennou základnu této diplomové práce tvořil archivní fond Archiv města Lomnice nad Popelkou (1561 – 1945) a archivní fond Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1865 – 1928). Prvně jmenovaný archivní fond bude hlavním základem pro rozbor obecní samosprávy, druhý jmenovaný archivní fond bude hlavním základem pro sondu do samosprávy okresní. Oba dva archivní fondy jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Semilech. Fondy jsou zpracované a přístupné, mají vypracované inventáře (z toho inventář Okresního zastupitelstva je součástí sdruženého inventáře), uloženy jsou přímo v budově

archivu, takže pro potřeby badatele jsou k dispozici na počkání. Množství předkládaného materiálu nebylo omezeno. Dále pak bylo využito dobového tisku.¹

Archivní fond Archiv města Lomnice nad Popelkou má necelých 19 m (délka uvedená v inventáři a v přehledu ministerstva vnitra České republiky: Archivní fondy a sbírky v České republice se drobně liší, některé archiválie nebyly dohledány při generální inventuře v roce 2001). Archivní fond byl poznamenán mnoha požáry města, včetně požárů přímo budovy radnice.² Byl poznamenán i dalšími ztrátami archiválií a jejím zničením.³ Dle názoru odborné archivářky Ilony Činovcové, která pořádala fond a vytvořila inventář (spolu s PhDr. Ivo Navrátilem), postrádá ve srovnání s jinými archivy měst Archiv města Lomnice nad Popelkou značné množství archiválií, kromě ztrát to bylo ovlivněno i velikostí a významem města. Přesto jsem se snažila vytěžit z tohoto archivního fondu maximum důležitého pro téma této diplomové práce. Pro druhou polovinu 19. století se některé důležité archiválie přece jen dochovaly. Archivní fond vznikl z archiválií zachovaných z průběžného vývoje města.

Fond obsahuje 14 listin, 301 úředních knih, 3 knihy pomocné, 65 karten spisů, 1 album a 15 fotografií. Fond byl uspořádán podle umělé manipulace. V archiváliích se odráží kulturní, hospodářský a politický život malého podkrkonošského města. Významné jsou zde i prameny pro genealogické bádání.

V archivním fondu Archiv města Lomnice nad Popelkou jsou dochovány Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva. Nejsou však dochovány kompletně. První dochovaný zápis ze schůze městského zastupitelstva je z 12. září 1878 (druhý zápis z 31. října 1878, třetí zápis z 13. listopadu 1878 ...). Pro sledované období mezi lety 1864 a 1877 tyto zápisy chybí. Samostatné zápisy ze schůzí městského zastupitelstva jsou dochovány až do roku 1941 v celkem devíti knihách. Pro roky 1942 a 1943 jsou pak spojeny se zápisy ze schůzí městské rady (knih číslo 18). Zápisů městské rady bylo v práci také využito, dochovány jsou od roku 1898 do roku 1942 (v knihách číslo 10 – 17). Dále se v tomto fondu nachází zápisy ze schůzí finanční komise, zápisy ze schůzí stavební komise a mnoho dalších pramenů, které rozvíjejí zápisy ze schůzí městského zastupitelstva a městské rady.

¹ Dostupného v Národní digitální knihovně přes prohlížeč Kramerius, Národní listy z roku 1866 archiv autorky, dobový tisk o Lomnici dostupný v muzeu a knihovně v Lomnici nad Popelkou.

² ČINOVCOVÁ, I. *Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950)*, inventář. Semily, 1996, s. 5,6. Přímo budova radnice hořela v letech 1590, 1749, 1862. Na náměstí pak byly navíc ještě další požáry v letech 1610, 1707, 1780, 1837, 1849. Z toho požár z roku 1862 byl největší – 29. srpna shořelo 42 domů, z toho 13 na náměstí.

³ Tamtéž, s. 10. K roku 1947 se z městské registratury zachovaly jen vybrané spisy, všechny ostatní spisy byly odevzdány v první světové válce do papírny.

Všechny základní zápisy a jednání města jsou psány v češtině. Stejně tak další prameny v tomto fondu. V případě korespondence s jinými úřady nebo osobami nastaly situace, že jsou prameny v německém jazyce, popřípadě i v maďarštině.

Hlavní linie práce pro období po roce 1878 vycházela právě ze zápisů městského zastupitelstva. Zastupitelstvo města se mělo scházet alespoň jednou za dva měsíce, nebo při mimořádných událostech.⁴ Zápisy sloužily jako hlavní přehled činností, kterými se městská samospráva zabývala. Zároveň zde bylo sledováno obsazení zastupitelstva a úředníků města. To vše bylo doplňováno z dalších pramenů a také s porovnáváním s aktuálními zákonnou normou.⁵ Pro jejich objektivnost by mělo hovořit to, že byly vyhotovovány v krátkém časovém období po (při) jednání. Zápisy však měly určitou formu, která jejich obsah ovlivňovala. V zápisech zastupitelstva byla pravidelně zaznamenávána hlášení jednotlivých výborů a komisí, volné návrhy jednotlivých zastupitelů a došlé přípisy. Dále pak každoroční záležitostí bylo sestavování obecního rozpočtu.

Mimo další archiválie jsou v archivu města i prameny k přehledu obecních, okresních, zemských a říšských voleb.

V souvislosti s činností obecní samosprávy byl využit další archivní fond, úřad, se kterým obecní samospráva jednala. Nejčastěji probíhalo jednání s první instancí politické správy – Okresním hejtmanstvím v Semilech (1868 – 1918). Tento úřad je součástí archivního fondu Okresní úřad Semily, časový rozsah archiválií je zde z let (1786) 1850 – 1948.⁶ Archivní fond je částečně přístupný. V předchozím období 1850 – 1855 Lomnice spadala v oblasti první instance politických úřadů k Podkrajskému úřadu v Jičíně (jeho archiválie se nacházejí ve Státním okresním archivu v Jičíně, v archivním fondu Okresní úřad Jičín I 1850 – 1946, tento fond je částečně přístupný), v letech 1855 – 1868 byl vytvořen smíšený politický a soudní úřad přímo v Lomnici, jeho archiválie se nachází v archivním fondu Okresní úřad Lomnice nad Popelkou, tento fond je částečně přístupný.⁷

Hlavní pramennou základnou pro studium okresní samosprávy byl archivní fond Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1865 – 1928). Archivní fond má 6,05 bm archiválií.

⁴ BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo v Lomnici nad Popelkou do roku 1914* (Bakalářská práce). FF, UPCE. Pardubice, 2011, s. 8.

⁵ Zákon č. 7, ze dne 16. dubna 1864, pro království české, jímž to se vydává zřízení obecní a řád volební v obcích. Zákony a Nařízení pro království České, ročník 1864, částka II. vydaná 18. května 1864.

⁶ SOA Litoměřice. *Archivní vademecum*. [cit. 2013-02-03].

URL:<http://matriky.soalitomerice.cz/vademecum/VysledekBean.action?show=&_sourcePage=6BS9-hwlabsw_aXTAQEOiiE5ckWE67pTwQAW-VY63wGzE_D2xAqPUQ%3D%3D&rowPg=5>.

⁷ MVCR. [cit. 2013-02-03].

URL:<<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?stranka=6&id=224204010422#224204010422>>.

Spisy byly řazeny dle spisového plánu o třinácti skupinách v letech 1887 – 1928. Předtím úřad spisový plán neměl. Dochované množství spisů je různé. Chybí hlavně zápisy z komisí. Spisy jsou na tom lépe, nejvíce písemností se dochovalo z agendy obecních záležitostí a z agendy komunikací. Výrazněji je fond dochován právě po roce 1887. Doplnující materiál najdeme v již zmíněných archivních fondech Okresní úřad Semily, Okresní úřad Lomnice nad Popelkou (oba uloženy ve Státním okresním archivu v Semilech, jsou částečně přístupné) a Zemský výbor Praha (uložený v Národním archivu v Praze, je částečně přístupný).⁸

Ve fondu okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou bylo využito knih Zápisů o schůzích okresního zastupitelstva, které jsou z let 1870 – 1922 (knihy číslo 1, 2), dále se zachovaly tři knihy ze schůzí Okresního výboru z let 1882 – 1922 (knihy číslo 3 – 5). Nacházejí se zde archiválie pro celý samosprávný okres. Nalézají se zde mnoho archiválií k doplnění činnosti obecních samospráv. Konkrétně pro Lomnici se zde řešilo sloučení Lomnice a Staré Lomnice, chodníky na náměstí, Městská spořitelna, rozpuštění obecního zastupitelstva, stavba pomníku Mistra Jana Husa na náměstí, elektrifikace města, stavba infrastruktur – silnice, kanalizace, vodovodu a další, například honitba. Okresní zastupitelstvo v roce 1865 přejalo i část úkolů z postupně zanikajícího smíšeného politického a soudního okresního úřadu Lomnice.⁹

Pro doplnění informací bylo využíváno i již zmíněného archivního fondu politické správy Okresního úřadu Lomnice nad Popelkou. Písemnosti jsou děleny na agendu prezidiální a všeobecnou, ta je dělena do obvyklých skupin. Využita byla hlavně skupina třetí – Obecní záležitosti (informace o obecních volbách, hospodaření, trzích a pachttech obecních pozemků, daních ...). Z prezidiálních spisů jsou zajímavé čtvrtletní situační zprávy, které poskytovaly celkový přehled i statistické údaje o obyvatelstvu, náboženství, zemědělství, tržních cenách a další.¹⁰ Činnost tohoto politického úřadu se pak dotkla obecní samosprávy v roce 1866, kdy státní úřednictvo uprchlo, proto o registraturu úřadu pečoval lomnický starosta. Politická správa byla rozdělena od soudní definitivně zákonem z č. 44 z roku 1868 ř. z. Vznikl pak nový úřad Okresní hejtmanský Semily. Část pravomocí již roku 1865 přešly ale na okresní zastupitelstva.¹¹

Kromě archivu města jsou zbylé archivní fondy vzniklé přímo z činnosti úřadu, některé archiválie vznikaly povinně, jejich vypovídací hodnota by měla být téměř statisticky přesná.

⁸ ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928*, inventář. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 60,61.

⁹ NAVRÁTIL, I. *Okresní úřad Lomnice nad Popelkou (1776) 1855 – 1868 (1891)*, inventář. Semily, 1998, s. 4.

¹⁰Tamtéž, s. 7.

¹¹Tamtéž, s. 4.

V předkládané diplomové práci byly využity i dobové tištěné prameny - příslušné zákonné normy a instrukce, které řídily činnost zmiňovaných úřadů. Analýza všech pramenů postupovala dle struktury zákonných norem, a to především základní rozdělení činnosti samosprávných úřadů na samostatnou a přenesenou. S tím, že pozornost byla věnována samostatné působnosti obce. Dále pak bylo postupováno dle práce Milana Hlavačky¹² - sledována byla aktivita samospráv ve vypjatých obdobích české samosprávy, a to v době konání „Táborů lidu“, v 70. letech, v 90. letech a kolem r. 1900. Také jejich zapojení do celozemských akcí, srazů, sdružení. Činnost samosprávy nešla oddělit úplně od činnosti politických úřadů, neboť s nimi byla v neustálém kontaktu či „boji.“ Obecní zastupitelstvo pak mohlo rozpustit jen místodržitelství a i tato situace v Lomnici nastala. Otázkou bude, zda se potvrdí názor Milana Hlavačky, zda se i lomnická samospráva vydala „cestou boje a nespolupráce“ se státní správou – okresním hejtmanstvím?

Problematické u této diplomové práce bylo při práci s prameny množství opakujících se jmen v Lomnici. Totéž jméno i příjmení se mohlo ve městě opakovat dvakrát (např. František Ryšavý) nebo i pětkrát (např. Josef Dlouhý¹³). Popřípadě mnoho jmen jednoho příjmení - výčet z indexu ke sčítání lidu 1890: Dlouhá Anna, Dlouhý Antonín, Dlouhý Ignác, Dlouhá Anna, Dlouhý Alois, Dlouhý Bohumil, Dlouhý Josef, Dlouhá Anna, Dlouhý Václav, Dlouhá Anna, Dlouhý Antonín, Dlouhý Antonín, Dlouhý Vincenc, Dlouhý Jan, Dlouhý František, Dlouhý Antonín, Dlouhý Ludvík, Dlouhý Josef, Dlouhá Anna, Dlouhý Jan, Dlouhá Marie, Dlouhý Čeněk, Dlouhá Marie, Dlouhá Anna, Dlouhý Josef, Dlouhý Josef, Dlouhý Antonín, Dlouhá Anna, Dlouhý Josef, Dlouhý Čeněk. V Lomnici v roce 1890 žilo sedm Ann Dlouhých. A takových jmen tu bylo více, například Čapek, Cerman a další. Proto orientace po Lomnici v druhé polovině 19. a na počátku 20. století nebyla zcela jednoduchá a někdy sváděla i k unáhlenému názoru. Proto bylo třeba velké pečlivosti u identifikace některých osob.

Potřebné si pak bylo i uvědomit, jaké verze mohou mít křestní jména. V pramenech se často střídala užitá podoba jména, u stejné osoby nalezneme zápisy jak o Vincencovi, tak o Čeněkovi, další důležitá užívaná dvojice jmen byly Ignác – Hynek, Babetta – Barbora.

¹² HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006. ISBN 80-7277-297-X.

¹³ SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 51, sčítání obyvatel 1890.

1. 2. Lomnice nad Popelkou v literatuře

Její historii (popřípadě historická data) najdeme v typických českých pramenech – topografiích Jaroslava Schallera¹⁴ a Johanna Gottfrieda Sommera.¹⁵ Dále pak v pracích Františka Palackého,¹⁶ Františka Řivnáče,¹⁷ Augusta Sedláčka,¹⁸ Antonína Profouse.¹⁹ Novější zpracování základních údajů o městě publikovali Štěpán Mleziva a Karel Kuča v Historickém lexikonu městysů a měst.²⁰ Z místních pramenů je nejdůležitější dílo Josefa Jana Fučíka,²¹ který zpracoval historický místopis Lomnice nad Popelkou na přelomu 19. a 20. století, dále se pak věnoval vydávání vlastivědného sborníčku. V současnosti se historii města věnují Jan Drahoňovský ml. (ředitel Muzea a galerie Lomnice nad Popelkou), Jaroslav Kaplan (kronikář a čestný občan města 1992 – 2009), Vladimír Koblížek (lomnický rodák, vysokoškolský pedagog),²² a Lenka Morávková²³ (kronikářka města od r. 2010).²⁴ Zpracovány jsou zde dějiny místní železnice,²⁵ základní školy,²⁶ divadla,²⁷ a sokola.²⁸

¹⁴SCHALLER, J. *Topographie des Königreichs Böhmen (Bidschower Kreis)*. Prag und Wien, 1790, s. 95.

¹⁵SOMMER, J. G. *Das Königreich Böhmen (Bidschower Kreis)*. Prag, 1835, s. 153.

¹⁶PALACKÝ, F. *Popis Království českého*. Praha, 1848, s. 124.

¹⁷ŘIVNÁČ, F. *Řivnáčův průvodce po Království českém*. Praha, 1882 (2001), s. 395.

¹⁸SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze Království českého (díl pátý, Podkrkonoší)*. Praha, 1883, s. 223.

¹⁹SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha, 1908, s. 564.

¹⁹PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny (II. díl, CH – L)*. Praha, 1949, s. 662.

²⁰MLEZIVA, Š. – KUČA, K. *Historický lexikon městysů a měst: vývoj postavení a funkce městských sídel v dějinách územněsprávního členění českých zemí od roku 1850 do současnosti*. Praha, 2006. ISBN 80-7340-092-8, s. 416.

²¹FUČÍK, J. J. *Lomnicko n. Pop., vlastivědný sborníček pro školu a dům, roč. I – V., Lomnice n. P., 1920 – 1925*. FUČÍK, J. J. *Adresář a krátký popis okresu Lomnického nad Pop., Lomnice n. P., 1903*.

FUČÍK, J. J. *Popis a dějiny okresu Lomnického nad Popelkou, Lomnice n. P., 1928 – 1929*

... více viz DRAHOŇOVSKÝ, J. *Přínos vlastivědného pracovníka Josefa Jana Fučíka k poznání historie Lomnicka (Diplomová práce)*. Masarykova univerzita v Brně, FF, Historický ústav. Lomnice nad Popelkou, 2006.

J. J. Fučík byl řídící učitel v Bradlecké Lhotě, historik Lomnicka. Narodil se 10. prosince 1859 v Lomnici nad Popelkou. V roce 1929 ke svým 70. narozeninám byl jmenován čestným občanem města. Zemřel roku 1930. (Krkonošský deník. *K 150. výročí narození Josefa Jan Fučíka*, 19. 10. 2009. [cit. 2013-05-04].

URL: <http://krkonossky.denik.cz/zpravy_region/ke--ryroci-narozeni-josefa-jana-fucika2009101800.html>.

²²doc. PhDr. Vladimír Koblížek, Ph.D., Univerzita Hradec Králové

²³MORÁVKOVÁ, L. *Památník bujarého Sokola Lomnického*. Lomnice n. P., 2010.

²⁴všichni se podíleli textem na publikaci: BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. Lomnice nad Popelkou, 2012. ISBN 978-80-86512-50-1.

další nedávná publikace o Lomnici nad Popelkou: KESNER, T. et al. *Lomnice nad Popelkou a okolí/ town and country*. Lomnice n. P., 2010. ISBN 978-80-86512-48-8, tam také nalezneme mimo jiné text o historii města od L. Morávkové.

²⁵Publikace vydána roku 1906 k 100. výročí místní dráhy, JIRÁSKO, K. – BROŽ, K. (edds.). *Místní dráha Sudoměř – Skalsko – St. Paka*. Semily, 2006.

²⁶*70 let Základní školy T. G. M. Lomnice nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 2002; *80 let budovy základní školy v Lomnici nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 2012.

²⁷KŘÍŽEK, J. – POTUČEK, J. *Tylovo divadlo v Lomnici nad Popelkou 1930 – 2010. Příběh jedné stavby Oldřicha Lisky*. Lomnice nad Popelkou, 2010.

²⁸MORÁVKOVÁ, L. *Památník bujarého Sokola Lomnického*. Lomnice nad Popelkou, 2010.

1. 3. Obecní a okresní samospráva v literatuře

Prvními spisy o samosprávě byly dobové učebnice a příručky.²⁹ První příručku k okresní samosprávě sestavil František Ladislav Rieger, dále pak Josef Uhlíř.³⁰ Komentovaná znění zákonů o obecní a okresní samosprávě sepsal František Schwarz. Mezi autory první poloviny dvacátého století patří Rudolf Dvořák, Josef Kliment, Miloš V. Kratochvíl a Karel Laštovka, významné pak bylo výročí šedesáti let československé samosprávy, ke kterému vyšel sborník v roce 1925.³¹

Tématem obecní samosprávy se u nás v současné době zabývá Milan Hlavačka,³² ve svém Zlatém věku české samosprávy založil bádání na těchto liniích: 1, politická činnost a politická kultura představitelů českého národa na venek v říšských a zemských sněmech, 2, konec 19. století – vznik českých středních vrstev a podnikatelských elit, 3, se zaměřuje na spolkovou činnost a nakonec 4, na činnost samosprávy grémií na úrovni obce, okresu a země. Jeho práce inspiruje k velmi širokému záběru možností, která se k tématu samosprávy nabízejí.

Další, kdo se věnují samosprávě, jsou Lukáš Fasora, Jiří Hanuš a Jiří Malíř, kteří uspořádali sborník z mezinárodní vědecké konference na téma: „Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948.“³³ Na této konferenci, která se konala v rámci grantového úkolu č.409/04/P064,³⁴ se podílelo téměř padesát zájemců o problematiku vývoje obecní samosprávy. Publikace kopíruje rozvržení konference, začíná bilancí stavu bádání (např. přehled o dílčích výsledcích výzkumu v České republice), následuje téma samospráva v teorii a praxi a závěrečný oddíl je věnován samosprávě a občanským elitám ve městech. Přispěla do ní zvučná jména nejen z České republiky, z významných osobností je třeba jmenovat

²⁹ př. Maxmilián rytíř z OBENTRAUTŮ: *Samospráva obce v království Českém*. Praha, 1863; WINTERSPERGER, A. *Rukověť pro představené obcí*. Brno, 1865; PRAŽÁK, J. *Rakouské právo ústavní, I, Ústava obecní, 2, Ústava zemská*. Praha, 1895 – 1896; GRÉGR, E. *Zákony obecní: Zákon daný dne 5. března 1862, Zákon daný dne 16. dubna 1864, Zákon daný dne 3. prosince 1863; SCHWARZ, F. Výklad zákona obecního (ze dne 16. dubna 1864) a zákona o zastupitelstvu okresním (ze dne 25. července 1864 pro království České*. Praha, 1898; HABICHT, K. *Zákon obecní pro království české ze dne 16. dubna r. 1864 se všemi doplňky a dodatky a volebním řádem do obcí*. Brno, 1902.

³⁰ RIEGER, F. L., *Rukověť poznání příslušnosti a činnosti zastupitelstva okresního, jakož i výborův a starostův okresních*. Praha, 1866; UHLÍŘ, J. *Složení a působnost okresního zastupitelstva*. Praha, 1905.

³¹ DVOŘÁK, R. *Změny ve zřízení městském na Moravě r. 1848*. ČMM 34. 1910; KLIMENT, J. *O vývoji obecního zřízení v zemích českých*. Praha, 1936. LAŠTOVKA, K. *Počátky samosprávy v českých zemích*. IN: *Miscellanea historico-iuridica*. Praha, 1940.

³² HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006. ISBN 80-7277-297-X., Milan Hlavačka navazuje na práci J. Klaboucha.: KLABOUCH, J. *Die Gemeindeselbstverwaltung in Österreich 1848 – 1918*. Wien, 1968.

³³ FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8.

³⁴ „Elita Občanských vrstev velkoměsta v kontextu společenské a technické modernizace 1850 – 1914 (na příkladu města Brna), ve spolupráci Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, brněnské pobočky Historického ústavu Akademie věd ČR, Katedry sociálních věd a práva Univerzity obrany, Výzkumného střediska pro dějiny střední Evropy.

například Petera Urbanitsche.³⁵ Najdeme zde i konkrétní příklady samosprávy Vyškovské z let 1899 – 1939³⁶ nebo samosprávy v Novém Jičíně 1850 – 1914.³⁷ Více je u nás zmapována samospráva Moravy a Slezka, a to díky Pavlu Kladiwovi a dalším.³⁸ Výzkum se provádí hlavně na vědeckých pracovištích v Ostravě na Ostravské univerzitě a v Brně na Masarykově univerzitě. Ze zahraniční literatury je třeba jmenovat již zmiňovaného Petera Urbanitsche, Hannese Stekla a také Adama Wandruszku v rámci souboru věnovanému Habsburské monarchii³⁹ v rámci vídeňského badatelského centra.

Od roku 2006, kdy byla vydána výše zmíněná publikace z konference věnované obecní samosprávě, uplynulo již osm let a její editor Lukáš Fasora od té doby vydal další práce věnované tomuto tématu.⁴⁰ Dále vzniklo i spektrum diplomových prací k tomuto tématu, pod vedením výše jmenovaných autorů.⁴¹

Obecně se vývoji správy věnovali autoři i v rámci právních dějin, například Karel Malý⁴² nebo Karel Schelle.⁴³ Shrnutí obsahují Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti.⁴⁴ Další kapitolou jsou pak studie v rámci dějin jednotlivých měst.

³⁵ Další autoři: Ewald Hiebl, Grzegorz Krzywiac, Judit Pál, Stefan Eminger, Marie Macková, Zdeňka Stoklasová, Jiří Malíř, Milan Hlavačka, Jiří Kořalka, Andrea Pokludová a další.

³⁶ autor: Radek Mikulka

³⁷ autor: Renata Kafková

³⁸ KLADIWA, P. *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850 -1914. Díl I. Vývoj legislativy*. Ostrava, 2007. ISBN: 978-80-7368-284-2.

KLADIWA, P., POKLUDOVÁ, A., KAFKOVÁ, R. *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850 – 1914. Díl II/1 Muži z radnice*. Ostrava, 2008. ISBN: 978-80-7368-595-9.

KLADIWA, P. *Obecní výbor v Moravské Ostravě 1850 – 1914*. Ostrava, 2003.

³⁹RUMPLER, H. – URBANITSCH, P. (Hg.) *Die Habsburgermonarchie 1848- 1918*, sv. VII: Verfassung und Parlamentarismus, 2. Teilband: Die Regionalen Repräsentativkörperschaften. Wien, 2000.

URBANITSCH, P., STEKL, H. *Bürgertum in der Habsburgermonarchie. IX, Kleinstadtbürgertum in der Habsburgermonarchie, 1862 – 1914*. Wien, 2000. ISBN: 3-205-98939-2.

URBANITSCH, P., WANDRUSZKA, A. *Die Habsburgermonarchie 1848- 1918*. Bd. 7, Verfassung und Parlamentarismus. Tlbd. 2, Die regionalen Repräsentativkörperschaften. Wien, 2000. ISBN: 3-7001-2871-1.

⁴⁰ př. FASORA, L. Svobodný občan ve svobodné obci? *Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851 – 1914*. Brno, 2007. ISBN 978-80-86488-43-1.

týž: Městské spořitelny v teorii a praxi obecní samosprávy. IN: KUBŮ, E., ŠOUŠA, J. *Finanční elity v českých zemích (Československu) 19. a 20. století*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7363-227-4.

týž: Vzájemné vztahy měšťanstva a dělnictva na místní a regionální úrovni. (Metodické podněty z německé a rakouské literatury). IN: KLADIWA, Pavel, ZÁŘICKÝ, A. *Město a městská společnost v procesu modernizace 1740-1918*. první. Ostrava, 2009. od s. 45-55, 11 s. ISBN 978-80-7368-688-8.

FASORA, L. Jan Ohéral a počátky moderní brněnské samosprávy 1851-1856. *Časopis Matice moravské. Supplementum 2*, Brno, 2010. od s. 49-56, 7 s. ISSN 0323-052X.

MALÍŘ, J. - BELIK, P. - FASORA, L. -MALÁ, M. - MARKEL, M. - RAJA, M. - SKOKLASOVÁ, Z. - DVOŘÁK, J. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918. 1. vyd. Brno, 2012. 888 s. ISBN 978-80-7325-272-4*.

⁴¹ Vedoucí práce doc. Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D: Přemysl Spěvák: Občanské elity Hodonína a jejich spolkový život 1861 - 1914, 2011. Simona Králičková: Obecní samospráva a občanské elity v Poličce v letech 1850 - 1914, 2010. Jan Latzka: Obecní samospráva a občanské elity na příkladu malého města Žďáru, 2008. aj. Další práce např. na Univerzitě Pardubice pod vedením doc. Mackové

⁴² MALÝ, K. a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha, 2003.

⁴³ SCHELLE, K.: *Organizace veřejné správy v letech 1848 - 1948*. Brno, 1993. ISBN 80-210-0792-3, týž: *Vývoj veřejné správy v letech 1848 – 1990*. Praha, 2005. ISBN 80-86861-66-X

Rozdílnost v bádání panuje mezi pražskými pracovišti a „moravskou skupinou.“ Zatímco v Praze se věnují vazbám pražské samosprávy na české státotvorné snahy a k narativnímu přístupu, „moravská skupina“ preferuje spíše přístupy kvantitativní a drží se více metod z oblasti sociálních dějin. Zajímavým badatelským směrem pak vidí Pavel Kladiwa a Lukáš Fasora zájem o okresní samosprávu, kterou lze sledovat plně pouze v Čechách (kde byla aktivní), a její střet zájmů s obecními elitami.⁴⁵

Obecní samospráva v českém regionálním bádání v období druhé poloviny 19. století je mladou záležitostí. V druhé polovině 19. a na počátku 20. století to byla pro historiky současnost a po roce 1945 pro bádání na téma samospráva nebo dokonce regionální elity (hlavně ty podnikatelské) tu nebylo příznivé prostředí. Proto se bádání rozvíjelo spíše až po roce 1990. Toto bádání pak lze rozdělit do tří základních skupin:⁴⁶

- 1, historicko-správní studie
- 2, sociologické výzkumy
- 3, biografie konkrétních osob

Bádání v tomto směru je však na našem území svým způsobem specifické a originální, založené hlavně na pramenné základně a tudíž je náročné na čas i díky velkým informačním zdrojům, jak je typické pro druhou polovinu 19. století. Na výstupech se podílí nejen historici na vědeckých pracovištích, ale i archiváři a místní historici. Mezi výstupy jsou pak cenné i úvody k inventářům archivních fondů i jednotlivé studie včleněné do historie měst.⁴⁷

Marie Macková pak vidí nevyužitý potenciál v archiváliích berních úřadů – správců státních přímých daní v první instanci, nejen ve výzkumu ke struktuře ekonomických elit v daném okamžiku. Dále pak téma obecních zastupitelstev v nejrůznějších souvislostech je v rámci regionální historie nepříliš probádané.

V současné době je pak samosprávě věnována celá řada bakalářských a diplomových prací s různým vědeckým cílem. Na Univerzitě Pardubice takto vznikají v rámci Ústavu historických věd pod vedením Marie Mackové především regionální sondy.

⁴⁴ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.

⁴⁵ FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8. s 14

⁴⁶ MACKOVÁ, M. Obecní samospráva v kontextu českého regionálního bádání. IN: FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8. s. 108, 109

⁴⁷ Tamtéž. s. 110

2. Lomnice nad Popelkou

2. 1. Historie

Lomnice nad Popelkou⁴⁸ leží třináct kilometrů severně od Jičína. Dnes patří do Libereckého kraje a sídlí v ní pověřený obecní úřad, obecní úřad s rozšířenou působností pro Lomnici sídlí v Semilech. V Lomnici bylo roku 1995 Karlovské náměstí prohlášeno vesnickou památkovou rezervací (představuje vrchol místního podkrkonošského dřevěného barokního urbanismu⁴⁹), centrum Lomnice bylo prohlášeno městskou památkovou zónou v roce 2003.

První zmínku o Lomnici popisuje již Dalimilova kronika v souvislosti s Tatarským vpádem do střední Evropy a to k roku 1242 v 82. kapitole.⁵⁰ Jedním z prvních historicky doložených držitelů Lomnice na počátku 14. století (připomínán již r. 1304) byl Albrecht z Lomnice – královský hofmistr.⁵¹ V počátcích doložené historie města byly významné hlavně dva šlechtické rody a to rod Košíků z Lomnice a Valdštejnů. Tyto rody se zde opakovaně vystřídaly v držbě. Lomnické okolí ve 14. století sužovali opakovaně i loupeživí rytíři, konkrétně například kolem roku 1350 za Karla IV. Ten je rozkázal vypudit a poté lomnickou tvrz daroval statečnému a hrdinnému rytíři Zdeňkovi, který se od té doby nazýval Zdeňkem z Lomnice. Znovu se pak loupeživí rytíři vrátili kolem roku 1410 za krále Václava IV.⁵²

Po husitských válkách, kdy vymřeli Košíkové po meči, se stala za krále Zikmunda Lucemburského Lomnice královskou odúmrť. Po vymření ostatních dědiců držela Lomnici neteř Jana Košíka Škonka s manželem Alšem ze Šanova. Ten si vyprosil roku 1457 na králi Ladislavovi soupis majetku a tak byl roku 1462 uveden dvorskými úředníky jako majitel tvrze Lomnice, městečka s domy, krčmami, sladovnou, pivovarem a podacím (+ další okolní vsi).⁵³

Důležitým obdobím v dějinách města bylo období za panování lomnické větve pánů z Valdštejna. Zakladatelem této větve byl Vilém z Valdštejna na Štěpanicích a Lomnici (zemřel 1557). Jeho syn Václav se zasloužil o to, že král Ferdinand I. udělil roku 1561 městu privilegium na konání tří výročních trhů, v letech 1566-1567 pak přestavěl tvrz na renesanční zámek. Jeho žena Eliška z Martinic se již jako vdova zasloužila o založení městského špitálu

⁴⁸ 50.5309014°N, 15.3732786°E, zdroj: mapy.cz

⁴⁹ BREUEROVÁ, Z. - VEDRALOVÁ, A. *Lomnické letní turistické noviny*, Lomnice nad Popelkou, 2014.

⁵⁰ KESNER, T. et al. *Lomnice nad Popelkou a okolí/ town and country. Lomnice n. P.*, 2010. ISBN 978-80-86512-48-8, s. 21.

⁵¹ SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze Království českého (díl pátý, Podkrkonoší)*. Praha, 1883, s. 224.

⁵² SOMMER, J. G. *Das Königreich Böhmen (Bidschower Kreis)*. Prag, 1835, s. 153, 154. Později byla tato informace o hrdinném rytíři Zdeňkovi zpochybněna Augustem Sedláčkem

⁵³ SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky...* s. 226.

v roce 1580. V roce 1654 prodal Jan Viktorín z Valdštejna město Janovi z Morzinu. Za Morzinů vzniklo roku 1711 Nové Město a roku 1739 Karlov (dnešní vesnická památková rezervace),⁵⁴ roku 1737 byl pak na místě bývalého renesančního zámku vystavěn dnešní zámek barokní.⁵⁵ Roku 1780 za Františka Xavera z Morzinu nastalo zrušení panských dvorů na Lomnicku, ty byly přiděleny za plat poddaným,⁵⁶ dále František Xaver v 80. letech přestavěl kostel sv. Mikuláše do dnešní podoby. Tento kostel byl zmiňován již ve 14. století jako farní,⁵⁷ na děkanský byl povýšen 1899.⁵⁸ Z držení rodu Morzinů se Lomnice dostala opět prodejem, a to roku 1796, kdy od nich koupil město obchodník Ignác, řečený Falge (Falke)⁵⁹. Jeho syn pak prodal Lomnici v roce 1834 poslednímu knížecímu rodu držícímu město – Rohanům.⁶⁰

Na počátku 30. let 19. století měla Lomnice tato cechovní řemesla: 20 ševců, 13 pekařů, 10 řezníků, 10 krejčích, 3 mydlářů, 3 truhlářů, 2 tesaři aj., celkem zde bylo 79 mistrů, zatímco 25 mistrů obsluhovalo necechovní řemesla, zejména 10 šenkýřů.⁶¹

Po staletí poddanské město Lomnice získalo statut samosprávné obce provizorním obecním zřízením ze dne 17. března 1849 a článkem č. 33 březnové ústavy z roku 1849. V jejím okolí se rozkládal velkostatek Rohanů a to až do roku 1918 (1949),⁶² Rohanové vlastnili do roku 1918 zámek ve městě. Roku 1933 patřil velkostatek o rozměrech 651 ha JUDr. Alainu Rohanovi (role, louky a zahrady 29 ha, pastviny a lesy 622 ha, správa lesů a velkostatku sídlila na Sychrově u Turnova).⁶³ Rohanové tak ovlivňovali lomnické okolí i po vzniku samosprávné obce, mimo jiné např. vystavěním loveckého zámečku v Oboře v první polovině 19. století nebo stavbou Alainovy věže – honosného loveckého posedu z roku

⁵⁴ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. Lomnice nad Popelkou, 2012. ISBN 978-80-86512-50-1, s. 10.

⁵⁵ NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou 1978, s. 21.

⁵⁶ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkous. 10.*

⁵⁷ SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha, 1908, s. 564.

⁵⁸ *Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900, s. 309.

⁵⁹ Roku 1848 patřilo Ignáci Falgemu alodiální panství Miletín. K panství patřilo 14 obcí. KOUČOUREK, L. *Patrimonia a správa v Českém ráji*. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – Suplementum 13*, Šlechtické rody a jejich sídla v českém ráji. Semily – Turnov, 2009. ISBN 978-80-86254-19-7, s. 277.

Miletín koupil roku 1798 Ignác Falge (1742 – 1805), měšťan a obchodník z Trutnova, po něm převzal roku 1805 panství jeho syn Ignác Josef Falge (1769 – 1825), poslední z rodu Ignác Václav Falge (1803 – 1855) zdědil panství roku 1825. Jeho dědicové panství prodali roku 1855. HLAVATÝ, J. Miletín. [cit. 2014-08-10] Dostupné na URL: <http://www.hlavati.cz/_hlavati/miletin/panstvi.htm>

⁶⁰ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkous. 10.*

⁶¹ JAKL, M. (et al.). *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice, 2004. ISBN 80-86699-18-8, s. 122.

⁶² Archivní fond velkostatku: SOA Litomeřice, Velkostatek Lomnice nad Popelkou 1580 – 1949. Materiál po roce 1850 tvoří 10%.

⁶³ LUSTIG, R. - SVĚTNIČKA, F. *Schematismus velkostatků v Čechách*. Praha, 1933.

1862.⁶⁴ Rohanský knížecí stavitel Pruvot byl autorem plánu přestavby Lomnické radnice z roku 1864,⁶⁵ tato podoba vydržela radnici do dnešní doby.

2. 2. Lomnice nad Popelkou v druhé polovině 19. století

„Řivnáčův průvodce popisoval v roce 1882 Lomnici jako zajímavé místo dostupné z trati Ostroměř – Jičín a také hodinu cesty od stanice Libštátu dráhy z Josefova na Liberec. Lomnici popsal jako průmyslové město s mechanickou tkalcovnou Antonína Šlechty, čilým plátenictvím, továrnou na hospodářské stroje, koželužstvím a několika závody na vyrábění barveného a bavlněného zboží. Zmiňoval hostince Josefa Řeháčka (5 pokojů o 2 postelích), Františka Doubravského (6 pokojů o 2 postelích), „U sokola“ zahrada a vinárna Josefa Doležala.

Čtvrt hodiny od města zaujala veliká obora s vysokou zvěří a krásný park s loveckým zámečkem. Čtvrt hodiny udával také vzdálenost na „svatou horu“ Tábor, poutnické místo s kostelíkem, v němž se dodnes nalézá starožitný kříž, dle pověsti práce Arnošta z Pardubic. Překvapující pak byla a dodnes je daleko sahající vyhlídka z tohoto místa, na sever nepřetržitě pásma Krkonoš a Jizerských hor, na západ Středohoří, na Východ Hejšovina a Kladské hory, na jih širá rovina od Jičína k Hořicům, Kunětická hora, hora Vysoká u Kutné Hory a další. Průvodce se nezapomněl zmínit ani o rozvalinách starého hradu Kozlova.“⁶⁶

Lomnice spadala do koncepce malého města, které bylo nositelem modernizace venkovského prostoru a bylo přirozeným centrem dané oblasti. Ve své diplomové práci se snažil vymezit malé město Jan Latzka, s inspirací především od Jiřího Matějčka.⁶⁷

Latzka na základě studie Jiřího Matějčka uvádí, že nejpočetnější skupinou malého města byli malovýrobci vyrábějící pro své venkovské zákazníky, dále pak že mezi méně zastoupenými podnikateli byli na počátku 2. poloviny 19. století zastoupeni především faktoři a velkoobchodníci, kteří byli současně i nositeli omezených ekonomických inovací.

Vyspělost města pak určovala také pomyslné měřítko sféry služeb. Prosperita malého města měla být primárně závislá na své funkci výrobního, tržního a správního centra venkovského regionu.

⁶⁴ Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska. *Lomnice nad Popelkou* [cit. 2013-05-04]. URL: < <http://www.shscms.cz/emapa/Liberecky-kraj/Lomnice-nad-Popelkou/> >.

⁶⁵ NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou 1978.

⁶⁶ Citováno z: ŘIVNÁČ, F. *Řivnáčův průvodce po Království českém*. Praha, 1882 (2001), s. 395.

⁶⁷ LATZKA, J. *Obecní samospráva a občanské elity na příkladu malého města Žďáru*, vedoucí práce doc. Lukáš Fasora, MU, Brno 2008; MATĚJČEK, J. *Malé město v českých zemích v 19. století a jeho vliv na fungování společnosti*. IN: *Studie k sociálním dějinám 19. století*. Slezský ústav ČSAV, Opava, 1993.

Jeho tvrzení pro Lomnici zcela neplatí, zde pro druhou polovinu 19. století, platí jiná situace. Faktorství zde mělo místo již v první polovině 19. století, ve 2. polovině zde byl již výrazný pokrok. Ve městě postupně vznikla úspěšná nejen průmyslová výroba, která měla své trhy v rozsáhlé Habsburské monarchii a mimo ni.⁶⁸ Byli zde tedy ve městě nejen malovýrobci, ale také velké množství továrních dělníků. Velkoobchodníci pak rozhodně nepatřili mezi méně zastoupené podnikatele. Od 2. poloviny 19. století se zde jejich počet postupně zvyšoval. Prosperita města pak byla skutečně založena na funkci výrobního, tržního a správního centra (byl zde od roku 1850 okresní soud, od roku 1855 smíšený soudní a politický okresní úřad, berní okresní úřad, a od roku 1865 (do roku 1928) samosprávné okresní zastupitelstvo⁶⁹), ale také jako centra pracovních příležitostí. Podniky sice procházely někdy i krizemi,⁷⁰ ale můžeme zde hovořit o úspěšné velkovýrobě v mnoha směrech (potravinářství, strojnictví, textilní průmysl a další). Můžeme to hodnotit i dnes, když vezmeme v potaz množství a velikost továrenských budov a areálů, založených v druhé polovině 19. století a na těsném počátku 20. století, které tu stojí dodnes. Investice do jejich pořízení, musely být podloženy úspěchem.

Ve městě i v okolí se nacházel velký počet zpočátku domácích tkalců, později pak továrních dělníků. V Lomnici nad Popelkou na konci 19. století měli lidé široké spektrum povolání. Dle sčítání obyvatel z roku 1890 se zde nacházela tato povolání: advokát, bankovní úředník, barvíř, bednář, brdař, brusič kamenů, cukrář, farmaceut, flašinetář, hodinář, holič, hostinští, kartáčník, klempíř, kloboučník, kněz, knihař, kočí, kovolita, kožešník, kramář, krejčí, kreslič, lékárník, lékař, malíř, mistr kovářský, c.k. notář, obchodníci, obuvník, paprskář, pekař, perníkář, podomní obchodník se suchary, porodní babička, provazník, řezník, sedlář, sklepnice, sládek, slévač, stavitel, strojník, šlichter, švadlena, tkadlec, truhlář, učitel, účetní, vozka, výpravčí, zahradník, zámečník, zlatník,...⁷¹

V roce 1848 patřilo panství Lomnice Kamillu knížeti Rohan-Rochefort.⁷² Roku 1850 bylo v Lomnici 3 185 obyvatel, ve Staré Lomnici 393 obyvatel, roku 1869 Lomnici obývalo 3 647 osob a Starou Lomnici 424 osob, roku 1910 měla Lomnice 4 148 a Stará Lomnice 639

⁶⁸ např. firma Ignác Horných a synové ke konci 19. století vlastnila osmnáct vlastních patentů v Rakousku-Uhersku, Francii, Anglii, Rusku, Švýcarsku, Itálii a Německu.

⁶⁹ ČINOVCOVÁ, I. *Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 - 1945 (1950)*, inventář. Semily, 1996.

⁷⁰ Krize postihla bavlnářský průmysl – tj. továrnu Vincence Mastného v době americké války Sever proti Jihu.

⁷¹ SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 69, kn. č. 51.

⁷² Před rokem 1848 měla Lomnice 343 domů a 2 537 obyvatel, Stará Lomnice 54 domů a 393 obyvatel a Lomnice Dolní 83 domů a 537 obyvatel.

PALACKÝ, F. *Popis Království českého*. Praha, 1848, s. 124. Publikace byla vydána roku 1848, ale sběr dat proběhl dříve, na své práci započal Palacký pracovat roku 1843.

obyvatel.⁷³ Za sledované období přibýlo tedy v Lomnici téměř 1000 obyvatel a ve Staré Lomnici 246 obyvatel.

Po roce 1868⁷⁴ patřila Lomnice pod Okresní hejtmanství Semily, soudní i berní okres byl nadále Lomnický. Obcovací řeč převládala česká. V Lomnickém okrese se při sčítání obyvatel přihlásilo k obcovací řeči 17 584 (99,79 %) obyvatel a k německé 38 (0,21 %) obyvatel.⁷⁵

V první i druhé polovině 19. století došlo v Lomnici k velkému rozvoji. Lomnice se stala důležitým centrem průmyslové výroby v Podkrkonoší. Základem byla tradiční textilní výroba. K tomu se přidaly i továrny vyrábějící stroje a textilní potřeby a také potravinářský průmysl – konkrétně na výrobu lomnických sucharů.⁷⁶ Textilní výrobu zastupovaly firmy Petr August Šlechta a syn (*1808), továrna Vincence Mastného (*1854), Svobodova tkalcovna (*1899), mechanická tkalcovna Josefa Sýkory (*1907), tkalcovna Josefa a Jindřicha Crhy (*1907) a tkalcovna Antonína Kolorenče (*1908), továrnu na tkalcovské potřeby zbudoval Ignác Horných se syny (80. léta), strojírnou a slévárnu provozoval v Lomnici Josef Horák. Výroba sucharů započala v Lomnici již kolem roku 1800 a přetrvala až do poloviny dvacátého století.⁷⁷

Lomnické továrenské výroby vyrůstaly ze dvou základů, buď z faktorského obchodu, nebo rozvojem z malých domácích dílen. Nově rozrůstající se průmysl významně ovlivnil chod města. Továrníci, obchodníci, živnostníci a jejich rodiny byli nerozlučně spjaty s lomnickou samosprávou, lomnickými spolky a životem ve městě. A život ve městě, především v druhé polovině 19. století, přinášel spoustu novinek a změn, ať už šlo o růst podniků, infrastruktury, či o rozvoj kulturního a společenského života. A přední představitelé významných podniků byli spjati nejen se svými podniky, ale i s veřejným životem, ať šlo o samosprávu města, okresu nebo o spolkovou, kulturní či dobročinnou činnost.

Lomnice jako prosperující občanská společnost se vyznačovala i bohatou spolkovou činností v rozkvětu v druhé polovině 19. století. Pěvecký spolek Bořivoj byl založen roku 1862, roku 1870 tělocvičná jednota Sokol, roku 1872 Občanská beseda, v roce 1873 Sbor

⁷³ FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II., říjen 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 30.

Lomnice (vč. Hrádek, Karlova, Horní Lomnice, Račan a Dolní Lomnice) měla k roku 1893 3 507 obyvatel a 448 domů. Stará Lomnice měla 430 obyvatel a 63 domů.

Seznam míst království Českém. Praha, 1893, s. 347.

⁷⁴ Okresní hejtmanství Semily vzniklo 1. srpna 1868, po vydání zákona č. 44 z roku 1868, ř. z.

⁷⁵ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 30.

⁷⁶ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 10.

⁷⁷ Tamtéžs. 79, 80.

dobrovolných hasičů, roku 1875 Divadelní spolek, v roce 1878 učitelská jednota Komenský a další.⁷⁸

Mezi dominanty města, které v druhé polovině 19. a na počátku 20. století vznikají kromě továren, patří obnovená radnice po požáru 1862, pomník Mistra Jana Husa z roku 1900, vily místních továrníků, neorenesanční sokolovna postavená roku 1898, Rohanský lovecký zámek v Oboře z let 1864 – 1868. Nechyběla také výstavba nových školních budov.⁷⁹

K Lomnici neodmyslitelně patří nedaleké poutní místo na hoře Tábor, kam dokonce roku 1813 zavítal i rakouský císař František I. Habsbursko-Lotrinský. Zde se od konce 19. století nejfrekventovanější poutní komunikací stala tzv. „lomnická cesta.“ Na které bylo z iniciativy Ignáce Hornycha vztyčeno 13 kapliček - „křížová cesta.“ Na každé z nich je vyryto jméno donátora z řad lomnických průmyslníků, bohatých měšťanů a továrních dělníků. Vysvěcena byla roku 1898. Deset let před tím, roku 1888, na vrchu hory zbudoval Okrašlovací spolek dřevěnou rozhlednu, která byla nahrazena roku 1911 novou, již kamennou rozhlednou.⁸⁰

Devatenácté století znamenalo s rozšiřováním průmyslu i budování infrastruktury. Po roce 1837 byla postavena silnice z Lomnice do Semil, v letech 1854 – 1855 silnice z Lomnice do Libštátu, s prodloužením k libštátskému nádraží. Roku 1863 pak byly zahájeny stavby okresních silnic – z Lomnice přes Novou Ves k Brodkám a z Lomnice do Bradlecké Lhoty a Železnice. Roku 1906 do Lomnice zavítala i železnice.⁸¹

Na počátku dvacátého století se v Lomnici vedle průmyslu nalézalo děkanství, sídlo okresního soudu, pošta, telegrafická a četnická stanice, chlapecká měšťanská a pětitřídní obecná škola, dívčí měšťanská a čtyřtřídní obecní škola, odborná škola tkalcovská, lékárna, městská spořitelna, občanská záložna, divadlo a městské muzeum.⁸²

Nesmíme zapomenout ani na velkou událost v druhé polovině 19. století – na Prusko-Rakouskou válku. I ta ovlivnila okresní a obecní samosprávu na válečném území monarchie, když sídla politické správy monarchie byla opuštěna a tím povinnosti i pravomoci přeneseny na lokální samosprávu.

⁷⁸ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 153.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž ...s. 181 - 183

⁸¹ Tamtéž ...s. 105.

⁸² *Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900, s. 308.

3. Samospráva

Ke konci feudálního zřízení byla veřejná správa vykonávána v druhé, třetí a čtvrté instanci státními úřady, v první instanci orgány nestátními, a to jednotlivými dominiemi (pozemkovými vrchnostmi) a svobodnými městy. Vrchnosti vykonávaly správu prostřednictvím svých hospodářských úřadů, ve městech byly zřízeny magistráty. Magistráty vedly v první instanci správu politickou, policejní, finanční a soudní.⁸³

Revoluce v roce 1848 smetla poddanství a tím i vrchnostenskou správu. Znamenalo to počátek nové organizace – samosprávy, která byla založena na myšlence o existenci „přirozených“ práv společenských útvarů na územním základě, mající jistá přirozená práva jako obdobu přirozených práv fyzických osob. Tím byla obyvatelstvu dána možnost, aby si nezávisle na státní správě vyřizovalo „jisté věci samo.“ Zároveň měly útvary místní samosprávy plnit úlohu jakýchsi obhájců národních zájmů a potřeb proti rakouským byrokratickým, z Vídně řízeným, státním orgánům.

Ustanovení samosprávy usnadnilo cestu dříve zřízené stavovské sněmy a zemské výbory. Ihned od nastolení konstitučního režimu tak ústavy v monarchii přiznávaly zemím jistou zákonodárnou kompetenci.⁸⁴

První právní úprava obecního zřízení byla ustanovena 20. března 1849 v provizorním říšském obecním zákoně. Ze všech místních obcí v jednom politickém okrese byly vytvořeny okresní obce. Z počátku zde byly ještě obce krajské, které sdružovaly všechny okresní obce v politickém kraji. Okresní a krajská samospráva však svou činnost po obnovení absolutistického režimu nezačala.⁸⁵

Nové obecní zřízení bylo vydáno 24. března 1859, obsahovalo pouze direktivy, podle nichž měla být vytvořena vlastní obecní zřízení v jednotlivých zemích. Následoval ale pád režimu a tedy zase změny. S tím, že obce stále fungovaly dle prozatímního obecního zřízení.

Prozatímní obecní zřízení nahradil až 5. března 1862 rámcový říšský zákon o obecním zřízení, který navázal na zásady provizorního obecního zřízení, zaváděl komunální svazy místních obcí, okresů a krajů. Jeho ustanovení měly vždy provést zemské zákony. Tím se stalo fungování územní samosprávy definitivní.⁸⁶

⁸³ SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 – 1948*. Praha, 2002, s. 45

⁸⁴ Tamtéž, s. 46 - 49.

⁸⁵ Tamtéž, s. 46 - 49.

⁸⁶ Tamtéž, s. 50

Obecní a okresní samospráva bude v této práci rozebrána podrobně, s přihlédnutím na dějiny města a obyvatel Lomnice nad Popelkou. Obec byla základní složkou samosprávy. Středním stupněm územní samosprávy byly okresy, okresní samospráva se ale vytvořila pouze v Čechách na základě zemského zákona ze dne 25. července 1864, č. 27 z. z. Zemská samospráva po roce 1848 měla jen malý význam.⁸⁷

Důležitý pro ni byl až počátek ústavnosti 20. října 1860. Součástí únorové ústavy byly ústavy zemské, jejichž právním základem byla zemská zřízení, která byla oktrojovanými říšskými zákony. Za zemské záležitosti byly prohlášeny zejména: zemědělství, veřejné stavby, humanitní ústavy, stanovení rozpočtu a opatření úhrady zemskými berněmi a úvěrem. Orgány každé země byly zemský sněm a zemský výbor.

Působnost zemských sněmů se dělila na zákonodárnou a správní. Sněmy byly organizovány na principu jediné komory, mělo být na ní vydatné zastoupení velkostatkářů, podnikatelských kruhů a inteligence. U volených členů sněmu se rozeznávaly tři hlavní skupiny zájmových účastníků – skupina držitelů velkých statků, skupina měst, městysů a průmyslových míst a skupina venkovských obcí.

V čele zemského sněmu stál v Čechách maršálek, který byl jmenován císařem ze členů zemského sněmu. Volební období zemského sněmu trvalo šest let, na rozdíl od okresního a obecního volebního období, které bylo na tři roky. Faktický význam zemské samosprávy však v posledních letech života monarchie neležel v činnosti zákonodárné, ale spíše správní. Zemský sněm byl rozpuštěn Anenskými patenty v roce 1913. Nahrazen byl zemskou správní komisí.⁸⁸

Zemský výbor byl nejvyšší instancí územní samosprávy v zemi. Rozhodoval o chudinských záležitostech, věcech honebních, silničních, požárních a stavebních, měl vrchní dohled nad samosprávným hospodařením obcí a okresů.

Ze zemských prostředků bylo vydržováno Národní muzeum v Praze, Františkovo muzeum v Brně, český, moravský i slezský zemský archiv.⁸⁹

S Lomnicí se zemská samospráva proloukla v rodině Mastných – v osobách Vincence a Vojtěcha Mastného. Vincenc patřil k počátku a Vojtěch ke konci zemské samosprávy v Čechách. Poslancem zemského sněmu byl zastupitel města a starosta sokola Jan Jand'ourek i starosta lomnického okresu Josef Ladislav Mašek.

⁸⁷ Říšské zákony z roku 1862 umožnily uplatnění druhé koleje samosprávy, z šestnácti zemských zákoníků se uplatnil stupeň okresní samosprávy pouze ve třech, v Čechách, Haliči a Štýrsku. HLAVÁČKA, M. Zlatý věk české samosprávy..... s. 38.

⁸⁸ SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy ...*, s. 63 – 67.

⁸⁹ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. *Dějiny správy.....*, s. 307.

I v malém městě, jako je Lomnice, se k tématu samosprávy nabízí více možností pojetí a také zde samospráva nezůstávala jen na stupni obecním. Působila zde i samospráva okresní, obecní a okresní samosprávu propojovaly obecní a ekonomické elity města a přilehlých obcí. Zástupci města i okresu byli zvoleni na zemský sněm.

3. 1. Obecní samospráva v dobových zákonných normách

Poprvé byla samospráva uzákoněna provizorním zřízením obecním ze dne 17. března 1849 a článkem č. 33 březnové ústavy z roku 1849.⁹⁰ Nejznámější věta z tohoto zákona má svůj smysl a význam dodnes: „*Die Grundfeste des freien Staates ist die freie Gemeinde.*“⁹¹ Rozlišoval obec místní, okresní a krajskou. Její působnost pak dělil na přirozenou a přenesenou (stejně jako pozdější zákon z roku 1862). Tento zákon nevstoupil nikdy plně v platnost, té nabyly jen předpisy o místních obcích, které vycházely především z josefínských katastrálních obcí. Tyto předpisy pak neplatily pro města se zvláštním statutem (Praha, Liberec, Brno, Olomouc, Opava). Definitivně byl zrušen patentem z 24. dubna 1859. Uskutečnění Stadionova obecního zřízení je hodnoceno jako jeden z nejdůležitějších výsledků buržoazní revoluce na poli státní správy.⁹²

Toto období až do vydání nového rámcového obecního zákona ze dne 5. března 1862, č. 18 ř.z.,⁹³ které bylo v Čechách uvedeno zákonem č. 7, ze dne 16. dubna 1864, z. z. je pak samostatnou neméně důležitou kapitolou v oblasti obecní samosprávy. Tato práce se zaměří právě na období po vydání zákona č. 7/1864, z. z., protože toto období znamenalo ustálení zákonné normy, a tím vznikly dobré podmínky pro vývoj a rozvoj obecních samospráv.⁹⁴

Tyto obecní zákony byly důležité pro širokou veřejnost, může o tom svědčit i množství návodů a komentářů vydaných k tomuto souboru zákonů.⁹⁵ K tomuto souboru patří také zákon o okresním zastupitelstvu pro Čechy z 25. července 1864 a zákony o domovském právu ze dne 3. prosince 1863, ř.z. č. 105, a ze dne 5. prosince 1896, ř.z. č. 222.

⁹⁰ HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy...*, s. 16

⁹¹ FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8. s. 15

⁹² HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5, s. 299

⁹³ Tento říšský obecní zákon, byl vydán při realizaci Schmerlingovy ústavy z února 1961.

SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy ...*, s. 51.

⁹⁴ Slovy Milana Hlavačky nastal „Zlatý věk české samosprávy“

⁹⁵ GRÉGR, E. *Zákony obecní: Zákon daný dne 5. března 1862, Zákon daný dne 16. dubna 1864, Zákon daný dne 3. prosince 1863 1897*; SCHWARZ, F. *Výklad zákona obecního (ze dne 16. dubna 1864) a zákona o zastupitelstvu okresním (ze dne 25. července 1864 pro království České*. Praha, 1898; HABICHT, K. *Zákon obecní pro království české ze dne 16. dubna r. 1864 se všemi doplňky a dodatky a volebním řádem do obcí*. Brno, 1902.

Činnost obecního zastupitelstva se však neřídila pouze zákonem obecním, ale celou soustavou zákonů Habsburské monarchie (Rakousko-Uherska). Ať už šlo o zákony v rámci finanční správy, trestního zákona a řadu a dalších oblastí. Další konkrétní zákonné normy budou zmíněny v jednotlivých kapitolách dle jejich tématu.

Průběhy některých jednání o obecních či okresních záležitostech najdeme ve společné česko-slovenské parlamentní digitální knihovně, dostupné na webových stránkách poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.⁹⁶

3.2. Obecní zákon č. 7, ze dne 16. dubna 1864, z.z.

Tento zákon obsahoval 9 kapitol se 116ti paragrafy. Potom následovala druhá část: Řád volení v obcích království Českého. Zřízení obecní a k němu náležející volební řád platily ve všech obcích království Českého, které neměly svůj vlastní statut (tj. v Čechách neplatilo pro Prahu a Liberec). I. a II. kapitola nabyly moc okamžitě po vyhlášení, III. kapitola o obecním zastupitelstvu pak měla platnost čtyřicet pět dní po vyhlášení. Po ustanovení zastupitelstva v obci pak vstoupilo celé obecní zřízení v platnost. Než se pak vytvořila okresní zastupitelstva, měl jejich činnost převzít zemský výbor.

Kapitola První – „O místní obci vůbec“ – určovala podmínky sloučení (§2) a rozloučení (§3) obcí, a které nemovitosti byly vyloučeny ze svazku místní obce (§5) – všechny nemovitosti spadaly do obecního svazku, vyloučeny byly jen nemovitosti, zahrady a sady, které užíval Císař a Nejvyšší dvůr.

V druhé kapitole se pojednávalo o osobách v obci, nacházeli se zde příslušníci obce, kteří zde měli domovské právo, které bylo opatřeno zvláštním zákonem a společníci obce, vlastníci v obci dům, pozemek, nebo tam platili přímé daně z provozované živnosti. S pobytem v obci bylo spjato již zmiňované právo domovské⁹⁷ a právo měšťanské. Za propůjčení práva měšťanského mohla pak obec brát plat.⁹⁸ Obec mohla jmenovat čestné měšťany a občany, často to byli významní politikové či spisovatelé.⁹⁹

⁹⁶ Parlament české republiky. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2013-01-26] URL:< http://www.psp.cz/eknih/1861skc/rejstrik/1861_82/o.htm>

⁹⁷ více k domovskému právu v Lomnici nad Popelkou viz: BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo v Lomnici nad Popelkou do r. 1914* (bakalářská práce). Pardubice, 2011.

⁹⁸ např. 3. prosince 1867 bylo dne uděleno měšťanské právo panu Ludvíku Friedrichovi, taxa spojená s měšťanským právem obnášela dle II. třídy – 8 zl 40 kr, příspěvky: 1, do kasy pro chudé 4 zl, do kasy pro hašení ohně 1 zl, 5 kr, do kasy na osvětlení města 2zl a 10 kr.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 120, sign. I/31, kt. 19.

⁹⁹ Čestné občanství bylo často udělováno známým osobnostem, ani Lomnice nebyla výjimkou, udělila ho například 19. března 1861 Františku Ladislavu Riegrovi a Františku Palackému, které navrhl Čeněk Šlechta. Za udělení čestného občanství děkoval i v lednu 1895 měšťské radě Svatopluk Čech. Dále pak např. bylo uděleno

Kapitola třetí je věnována obecnímu zastupitelstvu, velikost výboru byla závislá na počtu „úďů, kteří mají právo voličské“:

- do 100 „úďů, kteří mají právo voličské“ = z 9 nebo z 8 členů výboru (podle toho, jestli se zřídili dva nebo tři voličské sbory¹⁰⁰)
 - 100 – 200 = z 12 „úďů“
 - 201 – 400 = z 18
 - 401 – 600 = z 24
 - 601 – 1000 = z 30¹⁰¹
 - více než 1000 = z 36¹⁰²
- kromě členů výboru se volili také náhradníci, kterých nesmělo být více jak polovina členů zastupitelstva.

Představenstvo obce (§15) se skládalo ze starosty (představený, měšťanosta..) ¹⁰³ a z alespoň dvou starších (obecních radních), nesmělo jich být ale více, než jedna třetina zastupitelstva.¹⁰⁴ Kdo měl právo volit, a kdo mohl být volen, upravoval volební řád. Virilní hlas mohl získat každý občan, který platil alespoň jednu šestinu veškeré přímé daně předepsané v obci. Mohl tak být členem zastupitelstva, aniž by byl zvolen. Dále pak „virilista“ nespadal do počtu výše uvedených členů zastupitelstva. Vojenské osoby a ženy mohly tohoto práva využít tak, že se dají zastoupit plnomocníkem (§17). Kdo byl povinen přijmout úřad po té, co ho zvolili, najdeme v § 20. Ten určuje, že toho je povinen každý občan, volitelný a řádně zvolený, kromě vypsaných výjimek, např. duchovní či veřejní učitelé, osoby nad 60 let atd. Za nenastoupení do úřadu pak mohla být udělena peněžitá pokuta až 100 zl. Do zastupitelstva se volilo na tři roky nebo do té doby, než bylo zřízeno nové obecní zastupitelstvo.¹⁰⁵ Členové zastupitelstva vykonávali svůj úřad zdarma. Starosta mohl dostat

čestnému kanovníkovi a konsistornímu radovi biskupské kapitoly Litoměřické – pana Antonína Marka. SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 121, sign. I/41, kt. 19.

Karlu Kramářovi bylo uděleno čestné občanství 27. srpna 1896 a Jindřichu Maštálkovi 10. června 1904.

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 51, sčítání obyvatel 1890.

¹⁰⁰ V Lomnici byly zřízeny tři voličské sbory

¹⁰¹ V Lomnici nad Popelkou bylo v roce 1869 třicet členů obecního zastupitelstva.

SOkA Semily, OÚ Lomnice nad Popelkou (1776) 1855 – 1868 (1891), kt. č. 219

¹⁰² Toto číslo by mělo odpovídat počtu členů obecního zastupitelstva Lomnice, počet členů se pohyboval od 30 výše, např. 4. července 1891 bylo i s náhradníky 44 členů (z toho 12 náhradníků)

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 20, kn. č. 2, zápis ze 4. července 1891

¹⁰³ Seznam lomnických starostů viz kapitola č. 4.

¹⁰⁴ V Lomnici se počet členů zastupitelstva pohyboval na čísle 30 a více, počet radních tedy neměl přesáhnout číslo 10. Pro rok 1898 zde bylo 6 radních – předsedů jednotlivých odborů: Josef Sýkora, František Ryšavý, Jan Václavík, František Zelenka, Václav Hudský, Václav Brabínek.

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 22, kn. č. 4, zápis 10. května 1898

¹⁰⁵ Tento paragraf (§21), i když ve znění prozatímního obecního zřízení, byl nejvíce využit v prvním období samosprávy po roce 1854, poté, co uplynulo v tomto roce první tříleté volební období volebních výborů obcí a statutárních měst, nebyly vypsané nové volby, ale bylo vydáno nařízení č. 46/1854 ř. z., to ponechávalo

nějaké náhrady po čas svého úřadování, a k tomu veškeré náhrady, za vydání spojené s vykonáváním funkce, ty byly propláceny starostovi stejně jako každému zastupiteli (§25).¹⁰⁶ Poslední paragraf této kapitoly se věnoval „pozbytí“ úřadu člena zastupitelstva, např. v případě konkursu.¹⁰⁷

Čtvrtá kapitola byla rozdělena do tří částí. První část rozdělovala a vymezovala působnost obce na samostatnou (§28) a přenesenou (§29).

Samostatná působnost obce se týkala opatření, která se týkala prospěchu obce, především:

- 1, spravování obecního jmění a záležitostí vztahujících se k obecnímu svazku;
- 2, bezpečnost osob a jmění;
- 3, péče o obecní silnice, cesty, místa a mosty, péče o snadnou a bezpečnou jízdu po silnicích a vodách, a záležitosti polní policie;
- 4, příslušelo ji vykonávat policii na věci potravní, k prodeji na trhu, zvláště na míry a váhy;
- 5, vykonávání policie zdravotní;
- 6, konání policie čeledi a dělníků, mít dohled nad čeledním řádem;
- 7, konání policie mravnostní;
- 8, pečování o chudé a obecní ústavy dobročinné;
- 9, konání policie v příčině staveb a v příčině ohně, mít dohled nad stavebním řádem a udělovat policejní povolení ke stavbám;
- 10, v účasti ve správě středních škol, jež jsou vydržovány obcí, obecních škol, mít péči o zřizování, dobré chování a nadání obecních škol;
- 11, „činit narovnění mezi stranami spor vedoucími skrze důvěrníky z obce volené;“
- 12, „odbyvat dobrovolné licitace věcí movitých“.¹⁰⁸

Přenesená působnost obce se v tomto zákoně odvolávala na článek č. VI. zákona ze dne 5. března 1862. Obec se měla podílet na veřejné správě dané obecnými zákony zemskými.

dosavadní obecní zastupitelstva až do vydání obecního zřízení. V Lomnici byl takto „formálním“ starostou Vincenc Mastný v letech 1850 – 1863.

SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy ...*, s. 50

¹⁰⁶ Starostům Lomnice byla vyplácena dle návrhu obecních rozpočtů odměna v letech:

- 1879 - 1884 ve výši 200 zl.

- 1885 – 1895 ve výši 400 zl.

- 1899 ve výši 500 zl.

- v roce 1900 se v obecním rozpočtu změna ze zlatých na koruny – navrženo bylo 500 zlatých a schváleno 1000 korun.

- 1902 – 1911 ve výši 800 korun.

- 1912, 1913, 1915 ve výši 1000 korun.

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19 – 24, kn. č. 1 – 6.

¹⁰⁷ „Za příčinou, že Josef Somer do konkursu padl, nastoupil na jeho místo Josef Truhlář“, v roce 1869.

SOkA Semily, Okresní úřad Lomnice nad Popelkou (1776) 1855 – 1868 (1891), kt. č. 219

¹⁰⁸ Obecní zákon č. 7, ze dne 16. dubna 1864, z.z.

Druhá část čtvrté kapitoly se věnovala působnosti (§30) a povinným záležitostem (§31) obecního výboru. Obecní výbor mohl dělat usnesení a dohlížet na obecní záležitosti. Neměl však vykonávací pravomoc. Obecní výbor byl povinen odevzdávat dobrozdání (§39) okresnímu politickému úřadu, pokud o to požádal. Pokud šlo o záležitosti samostatné působnosti obce, mohlo o dobrozdání požádat okresní zastupitelstvo (tj. úřad okresní samosprávy). Výbor se měl svolávat dle potřeby, nejméně však jednou za čtvrt roku (§42). Svolával ho starosta, nebo jeho náměstek. Jeho usnesení byla platná, pokud byla přítomna alespoň polovina výboru, nebo v případě větší důležitosti jednání dvě třetiny členů výboru. (§43). Hlasování se měli vzdát členové, pokud se porada týkala jejich soukromých práv, nebo i práv jejich manželek a příbuzných.¹⁰⁹ Pokud se nejednalo o obecním rozpočtu, byla sezení výboru veřejná (§ 49).¹¹⁰ O učiněných usneseních se dělal protokol, do kterého mohl dle přání nahlédnout každý občan (§50).

Třetí část čtvrté kapitoly byla o působnosti obecního představenstva. Zabývala se vymezením moci starosty (§52, §53), určovala mu, jak měl obec reprezentovat a jak se měly zhotovovat listiny (§55). O vykonávání trestního práva informuje § 62, starosta mohl dle § 63 na každém žádat poslušnost a užívat donucovacích prostředků. Starosta odpovídal za své úřední jednání obci a v rámci přenesené působnosti byl odpovědný také vládě (§66).¹¹¹

Obecní hospodaření a rozvrhování platů a dávek na obec bylo obsaženo v páté kapitole. Na rozdíl ode dneška tvořily obce uzavřenou účetní jednotku.¹¹² Obecní jmění mělo být zapsáno do veřejně přístupného inventáře (§67). Povinně obec každoročně vytvářela rozpočet příjmů a vydání (§72). Ten pak musel být veřejně zpřístupněn čtrnáct dní před schvalováním zastupiteli. Zastupitelstvo mohlo k obecním potřebám využít přírážky k přímým daním¹¹³

¹⁰⁹ Takto se vždy v Lomnici například vzdaloval starosta, pokud se jednalo o výši jeho odměny.

¹¹⁰ Veřejnost byla odstraněna z jednání nařízením č. 17/1852 ř. z. (mimo zvláštní slavnostní příležitosti.) Novým obecním zřízením se veřejnost na jednání navrátila.

SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy.....* s. 49.

¹¹¹ čl. XIII, zákona z 5. března 1862

¹¹² FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8. s 15

¹¹³ Pro rok 1879 byla stanovena přírážka 45 %, kvůli schodku 2 273 zl, z c.k. daně vybírané mimořádnou přírážkou 5 052 zl.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 19, kn. č. 1, zápis z 12. prosince 1878, při schvalování rozpočtu bylo přítomno 21 členů zastupitelstva.

Pro rok 1888 byla kvůli schodku 2 140 zl stanovena přírážka 25 % k c.k. dani, která činila 8 562zl.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 20, kn. č. 2, zápis z 20. ledna 1888, přítomno bylo 24 údů.

Rozpočet na rok 1896 byl třeba doplnit 25 % obecní přírážkou, tj. 2 691 zl. z c.k. daně, která činila 10 763 zl

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 21, kn. č. 3, zápis ze dne 27. listopadu 1895, přítomno bylo 21 členů a 4 náhradníci

Plánovaný schodek na rok 1910 činil 23 177 K, zastupitelstvo se rozhodlo určit 100 % přírážku k předepsaným přímým daním. Přítomno bylo 21 členů a 3 náhradníci.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 23, kn. č. 5, zápis ze 14. prosince 1909

nebo k dani z potravy (§79). Které příjmy byly od přírážek osvobozeny, určoval § 81. Ve kterých případech byla potřeba k rozvržení přírážek zapotřebí souhlasu okresního zastupitelstva, vymezoval § 84. Pokud se obecní výbor usnesl, mohl žádat, aby se k obecním potřebám konaly ruční a tažní služby (§88).

Kapitola sedmá definovala dohled nad obcemi. Určovala, ke kterým usnesením výboru je potřeba schválení od okresního zastupitelstva (§97). Obzvláště, pokud by chtěla obec zastavit svůj kmenový majetek. Zastupitelstvo by mělo schválit rozdělení ročních přebytků mezi měšťany.¹¹⁴ Další dohled mělo na pronájmy delší dvanácti let nebo větší kácení dřeva z obecních lesů. Obec byla povinna podávat dobrozdání zemskému sněmu skrze okresní zastupitelstvo v případech, že je potřeba schválení sněmu (§98). Dále měla dohlédací pravomoci k obecnímu výboru také státní správa, především okresní hejtmanství. Co se mělo stát poté, co se rozpustilo obecní zastupitelstvo, určoval § 106.¹¹⁵

Kapitola osmá pojednávala o zastupitelstvech některých osad se zvláštním jměním, kapitola devátá pak obsahovala obecná ustanovení (§115) a závěrečný paragraf 116 určoval, kam chodily peněžité pokuty – do obecní kasy.

3. 3. Řád volení v obcích království Českého

Kapitola první – O volení výboru obecního, část první: O právu voličském a o volitelnosti určuje v prvním paragrafu jedno z nejdiskutovanějších pravidel v dějinách volebního práva, určuje to, kdo má právo volit. V první řadě stojí měšťané a čestní občané. Dále určuje, že z příslušníků obce mají právo volit (opět) měšťané, duchovní, úředníci dvorští, státní a zemští, důstojníci, strany vojenské, úředníci vojenští, doktoři, představení, učitelové a podučitelové na školách obecných, ředitelé, profesori a řádní učitelé na vyšších učilištích v obci. Volit také mohou za přesně daných podmínek údové obce (s ohledem na platbu daně), k údům obce,

¹¹⁴ Na takovou situaci jsem zatím nikde nenarazila, obce v druhé polovině 19. století celkově bojovaly spíše se stále rostoucí zadlužeností.

¹¹⁵ Na mimořádné schůzi konané 11. ledna 1901 v Lomnici byla podána rezignace Josefa Doležala na hodnost starosty a členství obecního zastupitelstva, rezignace Františka Zelenky na hodnost člena obecního zastupitelstva a rezignace 15ti členů obecního zastupitelstva a 8 náhradníků na hodnost členství obecního zastupitelstva. Následně c.k. místodržitelství výnosem ze dne 9. dubna 1901 č. 60071 rozpustilo na základě § 106 obecního řádu pro Království České obecní zastupitelstvo města Lomnice nad Popelkou. Následně c.k. okresní hejtmanství v Semilech jmenovala tří člennou komisi (Josef Fišera, František Zelenka, Václav Brabínek), aby převzala správu obce. Toto bylo už druhé rozpuštění obecního zastupitelstva. První proběhlo roku 1894. Jeho excelence místodržitel v Praze na základě § 106 rozpustil obecní zastupitelstvo, protože v obci Lomnici proběhla demonstrace za přítomnosti Stanislava Sokola.

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 22, kn. č. 4, zápisy na počátku roku 1901
SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 20, kn. č. 2, zápis z 2/4 1894.

kteří měli voličské právo, patřili také tuzemské korporace, nákladnictva, fundace, společnosti na akcie a ústavy (s ohledem na platbu daně).

Které vojenské osoby nemohly volit, a být voleny uváděl paragraf druhý, volební právo pozbyly osoby odsouzené pro činy trestné (§3) a osoby, které neměly zaplacené obecní dávky nebo se nacházely v konkursu či vyrovnávacím řízení (§4).

Voličské právo se mohlo vykonávat osobně nebo skrz plnomocníky (§5) – zde je potvrzena liberálnost tohoto zákona – již v druhé polovině 19. století u nás mohly volit ženy pomocí plnomocníků.¹¹⁶ To následně zrušil nový volební řád v roce 1907. Určeno tedy muselo být také to, kdo mohl být plnomocníkem voliče (§9) a kdo mohl být zvolen (§10) – občané mužského pohlaví, kteří měli právo volit, byli starší 24 let a měli plná občanská práva.

Nemohli však být zvoleni úředníci představených politických a policejních úřadů nacházejících se v obci, osoby v obecní službě nebo osoby, které využívaly chudinská opatření, byly v čeledínském svazku, nebo neměly samostatný výdělek (§11).

Druhá část řádu volebního určovala přípravy a průběh voleb. Nejdříve byl vytvořen seznam voličů, zřídily se tři volební sbory, do kterých se přidělovaly osoby dle výše daní. Suma veškeré daně měla být rozdělena rovnoměrně na tři části. Ti co platili nejvíce, byli v prvním voličském sboru, zde bylo menší množství osob. Nejvíce osob bylo ve třetím voličském sboru, ti pak platili daně menší.

V obci byly také osoby, které měly přesně dáno, do kterého voličského sboru patří, pokud jim jejich daňová povinnost neumožnila být ve vyšším voličském sboru. Patnáctý paragraf určoval, do kterého voličského sboru patří specifické osoby neplatící daně. Do prvního voličského sboru patřili duchovní, měšťané, čestní občané, dvorští úředníci, důstojníci a další.

Pro každý voličský sbor musel být vytvořen voličský seznam, ten pak musel být nejméně čtyři neděle zveřejněn před obecními volbami (§16). Volba pak sama musela být veřejně vyvěšena nejméně osm dní předem (§19). Za včasné vyvěšení i vyhotovení volebních seznamů byl odpovědný starosta.

Třetí část volebního řádu určovala složení volební komise (§20), volící pořadí jednotlivých sborů (§21) – kdy každý voličský sbor provedl volbu každý sám, nejprve volil sbor třetí, následně druhý a nakonec první. Volební právo bylo veřejné, pomocí hlasovacích lístků.

Nedílnou součástí byl starostou ohlášený výsledek voleb, uzavřel se protokol o volbě s podpisy volební komise. Starosta pak výsledek musel ohlásit okresnímu politickému úřadu,

¹¹⁶ Lomnice nebyla výjimka, volební účast žen rozebrána v kapitole o personálním obsazení zastupitelstva v 90. letech 19. století

v Lomnici tedy výsledek hlásili po roce 1868 na okresní hejtmanství do Semil. Politický úřad pak mohl volbu zrušit, pokud byla neoprávněná.

4. Obecní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou 1864 – 1914

4. 1. Personální obsazení

Při sčítání obyvatel roku 1890 byla u 100 % obyvatel uvedena obcovací řeč česká, platí tedy i pro lomnické zastupitelstvo, že zde naprosto převažovali muži s českou obcovací řečí i duší.

Ačkoli volby byly vypisovány každé tři roky, personální zastoupení lomnického zastupitelstva bylo poměrně stálé. Byli zde výrazní jednotlivci i rodiny, ve kterých se veřejná funkce stala tradicí. Starostové byli členové zastupitelstva i před svým nebo po svém mandátu. Často se ale vyskytovaly i rezignace na členství v obecním zastupitelstvu, z jakých důvodů? Bylo to zaneprázdněním jednotlivce nebo touhou zbavit se odpovědnosti a veřejné funkce? Někdy byli zaneprázdnění, někdy jim to nedovoloval zdravotní stav a někdy k resignaci vedly spory uvnitř zastupitelstva.

4. 1. 1. Starostové:¹¹⁷

Vincenc Mastný	1850 – 1863
MUDr. Alois Kabeláč	1863 – 1878
František Motejl	1878 – 1881
Josef Crha	1881 – 1891
František Matoušek	1891 – 1894
Josef Doležal	1894 – 1901
Josef Crha	1901 – 1907
Antonín Jirounek	1907 – 1912
Jindřich Crha	1912 – 1919

Největší pozornosti ze starostů sledovaného období se těšil Vincenc Mastný. Na jeho osobu jsou samé kladné vzpomínky zaznamenané především ve vlastivědných sborníčcích J.

¹¹⁷ ČINOVCOVÁ, I. Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inventář. Semily, 1996, s. 16,17. Činovicová uvádí v roce 1891 starostou MUDr. Antonína Kabeláče, s jejím tvrzením nesouhlasím, předsedal pouze jedné schůzi a byl zde zvolen členem reklamační komise k volbě obecního zastupitelstva, jako starosta působil Josef Crha a po něm František Matoušek. SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 17. dubna 1891.

J. Fučíka. Ve své funkci obecního starosty ale nebyl zvláště výkonný. Často ho v jednáních zastupoval první radní Vincenc Šlechta. Vincenc Šlechta byl v letech 1854 – 1860 uváděn jako úřadující radní.¹¹⁸ Co se ale týkalo činnosti pro obecní blaho, tam vynikal výrazně. Místnosti v jeho domě na náměstí u kostela čp. 17, který vlastnil od roku 1840 do roku 1872,¹¹⁹ byly často využity pro veřejné blaho. V místnostech tohoto domu započal svou činnost poštovní úřad v Lomnici roku 1850.¹²⁰ I díky snaze Vincence Mastného byl ve městě zřízen telegraf. Pro telegraf propůjčil továrník zdarma místnosti v domě za kostelem roku 1868.¹²¹ Pan Mastný byl prvním předsedou místní záložny, její úřadovna byla opět v domě pana starosty. Vincenc Mastný byl i členem okresního zastupitelstva¹²² a byl zvolen do zemského sněmu.

Všichni starostové působili v zastupitelstvu více volebních období. Každý působil v obci i nějakým dalším výrazným způsobem. Starostové byli spjati s místními spolky. Vincenc Mastný patřil mezi zakládající členy Sokola. Jako dobrodinec působil i finanční podporou. Po požáru roku 1849 věnoval 500 zl na sbírku na pohořelé, zasloužil se o vznik nemocnice, na její zařízení věnoval 1 000 zl v hotovosti a 3 000 zl v „papírech.“¹²³ Přispěl i na stavbu silnice od Pyrama k nádražní stanici v Košťálově částkou 2 000 zl.¹²⁴

Na postu starosty se v jedné rodině objevil otec i syn. Josef Crha působil jako starosta dlouhodobě a opakovaně. Josef Crha působil v zastupitelstvu nejdéle. Ve své funkci byl osmnáct let. Jeho syn Jindřich Crha byl starostou města osm let zčásti ve sledované době a zčásti v době válečné, znovu byl starostou ještě v letech 1921 - 1926. Josef Crha patřil mezi zakladatele vlasteneckého spolku Šmakováci, úmyslem spolku bylo podporovat národní a humanitní podniky. Ještě za jeho života byla založena „nadace Crhova.“ Josefu Crhovi byly přikládány největší zásluhy o blahodárnou činnost společnosti.¹²⁵ Josef Crha hrál i divadlo,

¹¹⁸ PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 55.

¹¹⁹ FUČÍK, J. J. *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 1928, s. 34.

¹²⁰ Zajímavostí bylo, že z domu Vincence Mastného se pošta přestěhovala do domu Josefa Vlčka a poté do domu Fr. Motejla (starosta 1878 – 1881) čp. 11.

PETRÁK, J. Spojení Lomnice se světem. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, říjen 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 24,25.

¹²¹ Tamtéž, s. 25

¹²² Roku 1870 byl členem okresního výboru

SOKA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, zápis 20. září 1870.

¹²³ SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 11. prosince 1879.

¹²⁴ FUČÍK, J. J. *Silnice na Lomnicku*. In: FUČÍK, J. J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 56 - 59.

¹²⁵ POLÁK, A. Vlastenecká společnost Šmakováci v Lomnici nad Popelkou. In: FUČÍK, J. J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, říjen 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 29,32.

roku 1849 hrál France Mora v Schillerových Loupežnících.¹²⁶ Tito dva muži nefigurovali v okresní samosprávě ve sledované době.

Druhý nejdéle působící starosta byl MUDr. Alois Kabeláč. Ve funkci setrval šestnáct let. Nastupoval po váženém Vincenci Mastném a ve své funkci zůstal až do roku 1878. Ve své funkci prožil i Prusko-Rakouskou válku, při ní ošetřoval raněné. MUDr. Kabeláč byl ředitelem občanské záložny, roku 1874 byl zvolen protektorem hasičského odboru pod správou výboru tělocvičné jednoty Sokol.¹²⁷ I Alois Kabeláč, stejně jako Vincenc Mastný, působil v okresní samosprávě.¹²⁸ Roku 1873 byl Alois Kabeláč zvolen do okresního zastupitelstva za skupinu měst a městysů.¹²⁹ Alois Kabeláč byl členem zastupitelstva již r. 1861, dále r. 1863, do roku 1878 byl starostou, v zastupitelstvu působil i roku 1886.

Zajímavou postavou mezi starosty byl Josef Doležal. Jako u jediného starosty se u něho podařilo dohledat známky politické rivality. Tento hostinský, starosta města, říšský poslanec, ředitel pivovaru a sladovny hostinských, starosta nemocenské pokladny a potravního společenstva, čestný člen živnostenského klubu a sboru dobrovolných hasičů, zakladatel městské spořitelny, hoteliér atd. se narodil 24. března 1849 a zemřel 3. srpna 1908.¹³⁰ Jeho otec byl hokynář.¹³¹ Za město působil i jako zplnomocněnec při jednání o zřízení místní dráhy. Svou činnost v zastupitelstvu ukončil resignací.

Skupina zastupitelů v čele s Václavem Brabínkem kritizovala jeho působení na postu starosty, obvinil ho, že za jeho úřadu velmi vzrostly dluhy obce pouze u městské spořitelny v Lomnici, a to na 131 200 zl. Část zastupitelstva (15 členů) nato prohlásilo, že nemají k starostovi důvěru a odmítli se účastnit hlasování o obecním rozpočtu na rok 1900. Dvacet dva zastupitelů pak naopak Josefa Doležala podporovalo.¹³² Ještě předtím starostu obvinil Josef Sýkora za to, že vydal hejtmanství dopis politického klubu, ve kterém se jednalo o zaslaný černožlutý prapor, následkem toho byli potrestáni pan Václavík a pan Brabínek. Josef Sýkora si také stěžoval, že nebyl požádán, aby zastupoval starostu, když působil jako poslanec na říšské radě. Josef Doležal se ohradil, že před svým odjezdem do Vídně svolal schůzi městské rady a úřadování předal pánům radním Zelenkovi a Hudskému, Josefu

¹²⁶ PETRÁK, J. Letopisy divadel na Lomnicku. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, únor 1922. Lomnice nad Popelkou, 1922, s. 83.

¹²⁷ Sokol, číslo 6, ročník 1874, s. 44.

¹²⁸ Roku 1870 c.k. okresní hejtmanství mu odevzdalo správu okresu, protože Josef Mašek a pan Mastný nebudou přítomni.

SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1. dopis z c.k. okresního hejtmanství z roku 1870.

¹²⁹ Tamtéž, volby 1873.

¹³⁰ Hrob Josefa Doležala, městský hřbitov Lomnice nad Popelkou.

¹³¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 50, č. 47/48.

¹³² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 12. ledna 1900.

Sýkorovi nemohl předat úřad, protože se do schůze nedostavil. Dále sděloval, že vyšetřování proti panu Václavíkovi a Brabínkovi bylo zavedeno na základě zprávy v Radikálních listech. Okresní hejtmanství v Semilech pak požadovalo od městského úřadu výslech obou pánů. Protože se oba u městského tajemníka protokolárně přiznali, že učinili k starostovi písemné vyzvání i přesto, že věděli o obsahu vyzvání z okresního hejtmanství. Sám dopis pak nic závadného neobsahoval, a proto jej starosta připojil k jejich protokolárnímu doznání. Nebyli tedy potrestáni na základě vydání dopisu, ale na základě vlastního doznání. Mezi dalšími obviněními vznesenými částí zastupitelstva proti Josefu Doležalovi bylo, že poškodil občany města tím, že předčasně složil 80 000 zl na dráhu, dále pak že obecní budovy hynou i přes to, že jsou přírážky obecní vysoké a položky určené na opravu budov byly vydávány na jiné účely. Žádné obvinění se však nepotvrdilo a způsobilo pouze nesnášenlivost mezi zastupiteli. Mezi hlavními protivníky starosty byl Jan Václavík, Václav Brabínek, Josef Petrák (učitel, dopisovatel do vlastivědného sborníčku J. J. Fučíka) a Josef Sýkora.¹³³ Spory vedly k resignaci starosty Doležala i jeho věrných roku 1901. Všichni výše jmenovaní odpůrci byli pak roku 1901 po rozpuštění zastupitelstva zvoleni znovu.¹³⁴ Zvoleni byli i roku 1907 Josef Sýkora, Josef Petrák a Václav Brabínek. Zvolen byl ale i příznivec Josefa Doležala František Zelenka.¹³⁵ Václav Brabínek se ale resignaci také nevyhnul, rozhodl se pro ni roku 1910 a rezignoval na člena městské rady, zastupitelstvo ale jeho resignaci nepřijalo s tím, že by ho velmi postrádali. Josef Doležal již do obecního zastupitelstva nezasedl.

Zajímavé však je, že již jeho pohřeb, město oplakávalo a roku 1919 mu postavilo i pomník. Zajímavé také bylo to, že se jeho jméno, neobjevilo ve vlastivědném sborníčku vydávaném J. J. Fučíkem, kde byl věnován i prostor významným osobnostem Lomnice, jedním z důvodů může být to, že jeden z hlavních dopisovatelů učitel Josef Petrák byl mezi těmi, co starostu obvinili a také mezi těmi, se kterými starosta odmítl jednat.¹³⁶

Pouze na jedno volební období byli zvoleni starostové František Motejl a Franišek Matoušek. V zastupitelstvu ale oba působili dlouhodobě.

Vincenc Mastný, továrník, se narodil roku 1809 v Jičíně,¹³⁷ obecním starostou byl zvolen, když mu bylo 41 let, zemřel 14. března 1873,¹³⁸ v té době byl členem okresního

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž, zápis 14. června 1901

¹³⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 25. a 26. listopadu 1907.

¹³⁶ Josef Doležal, poté, co rezignoval na post starosty, učinil dotaz na obecní zastupitelstvo, zda bude dále jednat za město v záležitostech dráhy, pokud by mu vyslovili důvěru, byl ochoten v práci pokračovat, ale jen v případě, že v železniční komisi nesměli být Josef Petrák, Josef Sýkora, Jan Václavík a Václav Brabínek. Na místo Josefa Doležala byl zvolen pro zastupování města okresní starosta Theodor Mastný.

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 8. července 1901.

¹³⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 50, zápis č. 17.

zastupitelstva, na pozvánce na mimořádnou schůzi 25. ledna 1873 bylo uvedeno, že je nemocen. MUDr. Kabeláč se narodil roku 1824 v Turnově,¹³⁹ když byl zvolen starostou, bylo mu 39 let. Josef Crha, obchodník, se narodil 17. října roku 1833¹⁴⁰, zvolen byl roku 1881 ve 48. letech. Jindřich Crha se narodil roku 1864 v Lomnici, na místo starosty nastoupil stejně jako jeho otec ve 48. letech. Josef Doležal, hostinský, (*1849, Roveň) se stal starostou ve 45. letech, František Motejl, obchodník, (*1843, Lomnice) nastoupil v 35. letech, František Matoušek, pekař, (*1837, Lomnice) nastoupil do úřadu v 54. letech. Antonín Jirounek, obchodník, (*1850) se stal starostou v 57. letech.¹⁴¹ Jako nejmladší starosta tedy nastoupil František Motejl a jako nejstarší starosta v době nástupu do funkce byl Antonín Jirounek. Nejvyššího věku v úřadu se dožil Josef Crha – 73 let. Vincenc Mastný a MUDr. Alois Kabeláč skončili na místě starosty shodně v 54 letech, Antonín Jirounek a Jindřich Crha pak ve funkci končili shodně v 62 letech.

Mezi osmi starosty ve sledovaném období byli čtyři obchodníci, jeden továrník, jeden doktor a jeden pekař. Na závěr ještě zmínka, že starosta obce byl zároveň vždy jmenován předsedou městské spořitelny.s

4. 1. 2. Šedesátá léta 19. století

V chrámu páně v Lomnici nad Popelkou složil přísahu v roce 1861 znovu zvolený starosta Vincenc Mastný. Spolu s ním skládali přísahu i další vyvolení – MUDr. Kabeláč, Jan Jand'ourek, Jan Dvořák, Patz, farář A. Schalk, Petr Šlechta z Hrochova, Čeněk Šlechta, Josef Kulhánek, Matěj Dlouhý, Čeněk Háek, Ticháč, Vít Slavík, František Tančík, František Hlaváč, Josef Gall, Antonín Čapek, Josef Tuma, František Cerman, Ján Culík, Josef Zeman, František Sýkora, Josef Vávra, František Hloušek, Josef Somer a Antonín Nosek.¹⁴²

Roku 1863 složil funkci první starosta Vincenc Mastný, volba nového purkmistra padla na Dr. Aloise Kabeláče. Jeho přísaha byla určena na 15. října roku 1863. Pozvání na doprovod nového starosty na přísahu obdrželi:¹⁴³ Páni radní: Josef Prokop, Jan Jand'ourek. Z výboru: Antonín Čapek, Matěj Dlouhý, Josef Gall, Čeněk Háek, František Hlaváč, Josef Kulhánek, plnomocník Jeho Jasnosti Kamila z Rohanů, Vít Slavík, Petr Šlechta z Hrochova, František

¹³⁸ PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 68.

¹³⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 50, zápis č. 139.

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 51, s. 2.

¹⁴⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 51, s. 40, čp. 102.

¹⁴¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 50, kn. č. 51.

¹⁴² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 125, sign. II/21, kt. 24.

¹⁴³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 125, sign. II/21, kt. 24.

Tančík, Václav Tichý, Antonín Nosek, Josef Sommer, Josef Tůma. Náhradníci: Jan Culík, František Cerman, Josef Vávra, Josef Zeman, František Sýkora, pan obecní Antonín Jirounek, pan početvedoucí Václav Bím, pan policejní dozorce František Šlechta.

9. srpna 1864 se sešla volební komise ve složení: purkmistr Dr. Alois Kabeláč, Leopold Moteil, František Marš, Jan Raim a Prokop Šubrt. Ve III. voličském sboru hlasovalo 169 osob, z toho 2 hlasovací lístky byly uznány za neplatné.

10. srpna 1864 a hlasoval II. voličský sbor. Zde bylo 46 voličů, z toho 4 volili pomocí plnomocníků. Ten samý den odpoledne volil i I. voličský sbor o počtu 12ti voličů, z nich jeden volič využil plnomocníka.

Nově zvolené představenstvo bylo svoláno na den 17. srpna.

Vít Slavík, Jan Čulík, František Tančík, František Kolář, Jan Kinčl, Čeněk Mastný, Josef Prokop, Dr. Th. Alois Schalk, zast. děkan, okresní starosta 1868 - 1869, Jan Jand'ourek, Leopold Domin, Josef Gall, Leopold Motejl, Josef Jína, Josef Keska, Antonín Nosek (sládek), Prokop Šubrt, Jan Naiman namísto p. Šlechty z Hrochova, Jan Raim, Jindřich Mastný, Josef Kulhánek, Čeněk Hák, Jan Fučík (D. Lom.), František Jelínek – c. k. berní kontrolor.

Jak dopadlo hlasování roku 1864 podle voličských sborů? Ve třetím voličském sboru zvolili Víta Slavíka (122 hlasů), MUDr. Aloise Kabeláče (116 hlasů), Jana Culíka (78 hlasů), Františka Tančíka, Františka Kolaře, Jana Kinčla, Čeněka Mastného, Josefa Prokopa.

Druhý voličský sbor zvolil nejvíce hlasy děkana ThDr. Aloise Schalk, dále pak Jana Jand'ourka, Leopolda Domina, Josefa Galla, Leopolda Motejla, Josefa Jínu, Josefa Kesku, Antonína Noska.

První voličský sbor měl stejný počet dvanácti hlasů hned pro tři kandidáty - Prokopa Schubrtu, Petra Šlechtu z Hrochova a Jana Raima. Dále hlasovali pro Jindřicha Mastného, Josefa Kulhánka ml., Jana Fučíka z Dolní Lomnice a Františka Jelínka.

V roce 1869 byl starostou stále MUDr. Antonín Kabeláč - čp. 1, *1824 v Turnově,¹⁴⁴ byl nejen obecním starostou, praktikujícím lékařem, ošetřoval i raněné ve válečném roce 1866, byl také členem okresního zastupitelstva v osmdesátých letech 19. století, mimo jiné se v jeho osobě pojila funkce obecní a okresní samosprávy, příklad kladného spojení může nabídnout jeho referát, přednesený na schůzi okresního zastupitelstva 27. února 1889, kdy žádal okresní výbor a okresní zastupitelstvo o zvýšení ročního příspěvku na udržování okresní silnice přes

¹⁴⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 51, s. 2

náměstí v Lomnici, byl přijat návrh na příspěvek 60 zlatých ročně a k tomu 500 zlatých subvence.

Lomnice pak měla pět radních - Vincence Mastného, Jana Jand'ourka, Jana Raima, Josefa Moteila a František Hlaváče. Dále byli v obecním výboru Antonín Čapek, Antonín Nosek, Jan Kozák a František Mařas. Tuto desítku mužů doplnili do kompletního zastupitelstva Jan Hlaváč, Páter František Veselý, Jan Faifr, František Hák, Antonín Jirounek, František Tančík, Josef Gall, Hynek Hornych, Josef Jína, Jan Vávra, Leopold Motejl, František Havrda, Čeněk Hák, František Šubrt, Jan Culik, Prokop Šubrt, Jindřich Mastný, František Matoušek, Josef Hanuš a místo Josefa Somera, který upadl do konkurzu, nastoupil do úřadu Josef Truhlář.¹⁴⁵

V lomnickém zastupitelstvu se většina jmen vyskytovala dlouhodobě. Mezi rokem 1863 a 1869 to jsou dvě volební období a přesto zde nacházíme opakování některých zastupitelů. Když přeskočíme ještě více volebních období a to až do 28. července 1881, kdy proběhly volby předsedů a členů jednotlivých odborů, najdeme zde stále některá známá jména z šedesátých let.¹⁴⁶

4. 1. 3. Sedmdesátá léta 19. století

Na schůzi obecního představenstva 4. prosince 1879 se představenstvo dozvědělo o úmrtí dlouholetého městského tajemníka Čenka Šlechtý. Obecní zastupitelstvo prokázalo svou úctu k zemřelému povstáním. Toho dne se také jednalo o žádosti o výslužné nebo odchodné pro Augustu Šlechtovou, vdovu po městském tajemníkovi Čenku Šlechtovi. Tato žádost pak byla obecnímu zastupitelstvu odeslána prostřednictvím okresního hejtmanství.

Pan MUDr. Alois Kabeláč pak vysvětloval, že obecní zastupitelstvo k vdově žádný závazek nemá a že rodina doufá v soucit zastupitelů.

Smrt Čenka Šlechtý však nebyla náhlá, když onemocněl a svou práci v kanceláři již nemohl vykonávat, byl mu určen k ruce výpomocný tajemník, zatímco plat byl Čenku Šlechtovi ponechán nekrácený. Další důvod, proč byli zastupitelé proti výslužnému pro vdovu, byl ten, že měla bohaté přátele, kteří se o ni všemožně starali.

Pan Janda byl názoru, že vzhledem k finanční tísní by žádná podpora neměla být udělena. Pan Václav Tomsa navrhoval brát ohled na dlouholetou práci Čenka Šlechtý pro obec a nějakou podporu udělit, avšak až po zaplacení obecních dluhů. František Matoušek učinil pak

¹⁴⁵ SOkA Semily, Okresní úřad Lomnice nad Popelkou (1776) 1855 – 1868 (1891), kt. č. 219.

¹⁴⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad popelkou, kn. č. 1, zápis 28/7 1881.

návrh, který byl všeobecně přijat: vzhledem k finanční tísní přejít přes žádost k dennímu pořádku.¹⁴⁷

Místo po Čeňku Šlechtovi pak zaplnil nový tajemník Josef Vlček se služným 420 zlatých ročně.¹⁴⁸

4. 1. 4. Osmdesátá léta 19. století

V roce 1881 zde bylo 5 odborů, do prvního finančního odboru byl zvolen za předsedu vážený pan továrník Ignác Horných, jméno pro Lomnici tak významné. Další jména mužů v tomto odboru nebyla významná o mnoho méně - byl mezi nimi rytíř Petr Šlechta z Hrochova, továrník Jan Raim, který byl v zastupitelstvu již roku 1863 a v letech 1870 - 1873 byl tento obchodník zvolen okresním starostou, obchodník František Matoušek, který byl v letech 1891 - 1894 starostou Lomnice, dále pan František Motejl - starosta Lomnice v letech 1878 - 1881, dále pak Josef Knížek, Jan Jand'ourek a František Žanta.

Pro odbor chudinský a lesní byl zvolen za předsedu majitel dnes zapomenutého hrobu Vít Slavík, dále zde byl továrník Josef Horák, František Špicar, Josef Prskavec, Jan Čapek a František Mareš. Náhradníkem zde byl František Zelenka.

Třetímu odboru hospodářskému předsedal Hynek Bárta, dále zde působili Antonín Havrda, Antonín Šimek, Josef Tichý, Václav Vandr, Ludvík Fridrich a Jan Vonka. Za náhradníky zde byli zvoleni Jan Mikule a Ignác Ryšavý.

Předsedou čtvrtého odboru byl Antonín Jirounek. S ním náleželi k tomuto odboru hoteliér Josef Řeháček, Josef Kulhánek, František Svoboda, František Ryšavý, František Halíř. Také zde byli dva náhradníci: František Bittner a František Navrátil.

Pro poslední odbor Dolní Lomnice byl jmenován pan Josef Prskavec.

Kromě rezignace byly změny vyvolány také vnějšími vlivy a tak se 10. prosince 1886 ujal na schůzi obecního zastupitelstva řeči purkmistr Josef Crha, "sděloval, že dne 4. tohoto měsíce zemřel městský účetní pan Hynek Bím, dlouholetý věrný a poctivý úředník obecní. Starosta učinil návrh, aby se zesnulému povstáním projevila úcta, to pak zastupitelstvo jednomyslně schválilo.

Dále starosta sděloval, že Klára Bímová, pozůstalá vdova po městském účetním Hynku Bímovi prosí o laskavé povolení podpory k vycvičení nedospělých dětí Hynka a Stanislava

¹⁴⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 4. prosince 1879

¹⁴⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 11. prosince 1879

Bíma. Vdova se ptala, zda-li je obecní zastupitelstvo ochotno o žádosti té v dnešní schůzi jednat a rozhodnout.

Pan Dr. Kabeláč vřele se ujal vdovy paní Bímové a učinil návrh, aby se o této její žádosti nejen jednalo, ale také rozhodlo. Tento návrh se přijal.

Na to pak městská rada učinila návrh, aby se vdově paní Bímové na vychování dětí, po čas než vyjdou ze školy, povolila podpora.

Pan Dr. Kabeláč učinil návrh na 5 zlatých měsíčně, pro rok 1887. Pan Raim učinil návrh, aby se na vychování dětí povolila podpora 25 zlatých na každé dítě ročně, celkem tedy 50 zlatých pro rok 1887. Tento návrh byl přijat.

Následně pak zastupitelstvo jednalo o vypsání místa obecního účetního úředníka s ročním služným 350 zlatých.

4. 1. 5. Devadesátá léta 19. století

Jak se změnilo obsazení obecního zastupitelstva za dalších deset let?¹⁴⁹ Volby proběhly ve III. voličském sboru 25. května o 8. hodině ráno, ve II. voličském sboru 26. května a v I. voličském sboru 27. května 1891 o 2. hodině odpoledne.

Každý volič dostal hlasovací lístek, na který měl napsat 10 jmen za výbory a 5 jmen za náhradníky. Pokud by hlasovací lístek ztratil, lze na požádání voliče vydat nový. Každý volič musel odevzdat hlasovací lístek osobně. Popřípadě dle volebního řádu, bylo možno vykonat volbu plnomocníkem.

Plnomocník pak mohl zastupovat nejvýš jednoho voliče. Každý volič pak při předložení hlasovacího lístku musel předložit také legitimační lístek. Voličský seznam pak byl dvakrát důkladně přečten, aby se při druhém čtení, mohli hlasovat voličové, kteří se teprve po prvním přečtení svých jmen přihlásili. Po druhém čtení, když přítomní voličové své hlasovací lístky odevzdali, byla volba prohlášena za skončenou a žádný hlasovací lístek již nemohl být přijat. Tak se usnesla městská rada v Lomnici 11. května 1891.

A kdo v Lomnici v roce 1891 hlasoval? V I. voličském sboru bylo 28 hlasů, ve II. 84 hlasů a ve III. voličském sboru 548 hlasů.

V prvním voličském sboru pak hlasovali voliči, kteří platili nejvyšší přímé daně, kdo to byl? Jaké měli postavení? Měli doma služku?: Barbora Šlechtová (továrnice, viz následující text), Ignác Horných a synové (Společníci firmy Ignác Horných a synové, Ignác starší, narozený roku 1827 v Brané, měl služku, jeho syn Ignác Horných mladší, narozený roku 1850

¹⁴⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 125, kt. 24.

v Lomnici, měl také služku), Rudolf Fisher (čp. 1, ve sčítání lidu 1890 se nenacházel, na čp. 1 pak byli zapsáni lékaři, c.k. soudní příručí, učitel, advokát, c.k. soudní sluha, bankovní úředník, Rudolf Fisher mohl mít tedy nějaké veřejně prospěšné povolání), páter Emanuel Ferkl (čp. 142, duchovní správce, narozený roku 1827 v Mnichově Hradišti, kde měl také domovské právo, s ním bydlel v domě kněz, hospodyně, děvečka a služka).

František Malý (čp. 10, ve sčítání lidu 1891 se o něm zápis nenachází), Edmund Freund (čp. 8, narozen roku 1838 v Novém Bydžově, obchodník, v Lomnici získal domovské právo roku 1868, měl služku), Josef Horák (čp. 137, továrník, narozený roku 1838 v Lomnici, v domě měl dva učně), Prokop Bens (čp. 138, lékárník, narozený roku 1840 v Lomnici), Antonín Kreiml (čp. 3-7, c.k. notář, narození 1819 ve Strakonících, domovské právo měl v Českých Budějovicích, v domácnosti měl služku).

František Motejl (čp. 11, obchodník, narozený roku 1843 v Lomnici), Eduard Fišera (čp. 8, obchodník, *1843, Nebužely, v domácnosti měl švagra účetního, výčepnici a služku), Josef Sýkora (čp. 9, obchodník, *1853, Lomnice, v domácnosti příručí, služka), František Matoušek (čp. 139, pekař, *1837, Lomnice), Josef Gall (čp. 12, obchodník, *1821, Lomnice)¹⁵⁰ a také zde měla svůj hlas místní Občanská záložna, za kterou se podepsal Mudr. Kabeláč. Druhý a třetí voličský sbor byl rozsáhlejší, proto z nich zde bude uveden pouze výběr.

V lomnických volbách nalezneme i početné zastoupení žen.¹⁵¹ Zde se můžeme zamyslet nad profilem voliček v Lomnici na konci 19. století, nad jejich věkem, postavením i místem narození, zda se do Lomnice přistěhovala žena za manželem, nebo manžel za ženou). Vybrala jsem si profil žen, protože jich je méně a zároveň genderová otázka u voleb se zdála být zajímavou a méně publikovanou.

V prvním voličském sboru se nacházela pouze továrnice Barbora (Barboru uvádí stvrzenka o předání hlasovacího a legitimačního lístku, sčítání obyvatel z roku 1890 pak v domě čp. 16 uvádí Babettu Šlechtovou, Barboru pak žádnou, v domě měla hospodyně a služku) Šlechtová. Tato vdova pocházela z Jičíněvsi a narodila se roku 1816.

V druhém voličském sboru spolu s počtem voličů roste i počet hlasujících žen. A to: Františka Doubravská (čp. 15, ve sčítání obyvatel u čísla domu 15 je na prvním místě uvedená Františka Doubravská - matka, tato vdova pak byla hostinskou, narozenou roku 1831, v domě měla služku a sklepnici),¹⁵² Františka Klimentová (čp. 13, žena soukromníka, ona pocházela z

¹⁵⁰ jeho syn byl farmaceut

¹⁵¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 125, kt. 24 - obecní volby, SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 69, kn. č. 51 - sčítání obyvatel 1890.

¹⁵² Její syn Jindřich narozený 1868 se stal doktorem práv. Druhý syn Josef bydlel také v domě matky, ten byl lékárníkem. Sice ze sčítání lidu nevíme, kdy zemřel manžel Františky, ale i tak si můžeme pomyslet na životní

Lomnice, on se Stružince), Pavlína Raisová (čp. 5, tato žena hostinského, narozená roku 1853, pocházela z Lomnice, její manžel z Pecky, měla služku).

Marie a Anna Fučík (Dolní Lomnice, čp. 6, dvě svobodné sestry, které vedly hospodářství, Marie narozená 1836, Anna 1841), Kateřina Špičková (Račana, čp. 1, hostinská, vdova, narozená 1832 v Bítouchově, domovské právo v Lomnici získala roku 1876, v domě žil také pomocný řezník, kočí, služka a podomek), a Anežka Brožová (Dolní Lomnice, 50, žena obchodníka, *1842, Dlouhé Mosty, její manžel pocházel z Jeřmanic, on získal domovské právo roku 1868 v Lomnici, ona roku 1892, měli služku.¹⁵³ Z 84 hlasů tak ve druhém voličském sboru připadlo 7 hlasů ženám. V prvním sboru tedy připadlo ženě 3,5 % hlasů, ve II. voličském sboru měly ženy zastoupení 8,33 %.

Ve třetím voličském sboru se dostalo hlasu třiceti ženám z 548 voličů, tj. ženy zde měly 5,4 procenta hlasů (nejvíce tedy měly vliv v II. voličském sboru), a které volily?

Anna Záveská (čp. 127, vdova, *1839, Lomnice), Marii Kordová (Račana, čp. 10, narozená 1845, manželka řezníka), Marie Tarantová (Račana, čp. 32, *1842, Nedvězí, domovské právo získala roku 1891, měla hospodářství, žila s dcerou, která byla tovární dělnicí a vnučkou), Františka Jirouňková (čp. 117, žena obchodníka, *1850, Lomnice, v domácnosti dvě švadleny a služka), Marie Viková (Račana čp. 20, svoboná, *1861, Lomnice), Marie Ryšavá (Račana čp. 21, *1825, Lomnice, žena tkalce), Marie Marešová (čp. 170, vdova, *1818, Lomnice, matka pekaře), Marie Culíková (čp. 147, *1820, Lomnice, příbuzná truhláře Jana Tryzny), Terezie Jónová (Račana čp. 1, manželka podmního obchodníka, *1852, Lomnice, on pocházel z Chodovic).

Terezie Šídová (Dolní Lomnice čp. 13, vdova, narozená *1840, Lomnice, její dcera byla tovární dělnicí), Františka Jínová (čp. 13, vdova, *1842, Smidary, její dcera byla učitelka), Anna Čapková (Dolní Lomnice čp. 3, *1847, Lomnice, dcera hostinského), Anežka Nosková (čp. 120, *1826, Nová Ves, vdova, její syn byl tkadlec), Anna Crhová (Račana čp. 24, *1852, Vrchová, vdova, tkadlec), Anežka Čapková (Račana čp. 23, *1834, Stará Lomnice, vdova, podomní obchodnice), Anežka Šimová (čp. 349, *1850, Košov, manžel byl sklepník, původně z Kardašovy Řečice, tam pak také Anežka se synem *1875 měli domovské právo, v Lomnici ho získali roku 1891), Kateřina Plecháčová (Dolní Lomnice čp. 4, *1822, Lomnice, vdova, podomní obchodnice).

příběh této ženy - paní hostinské. V jejím domě pak také bydlel Josef Fišera z Branné s rodinou, který byl okresním tajemníkem.

¹⁵³ Jejich synové byli medik, barvíř, technik, kameník

Františka Havrdová (čp. 150, *1819, Lomnice, manžel koželuh, pocházel z Kuchelny), Marie Halířová (Dolní Lomnice čp. 12, *1835, Dolní Lomnice, vdova, syn byl tkadlec, dcera dělnice), Ludmila Zajícová (čp. 149, *1842, Tikov, domovské právo od roku 1891, vdova, dcera byla dělnice), Františka Palounková (čp. 174, *1823, Lomnice, vdova), Marie Knopová (Dolní Lomnice čp. 14, *1833, Lomnice, manželka kamnáře), Marie Crhová (Račana čp. 9, *1839, Lomnice, vdova, její syn byl bednář), Anna Čapková (Dolní Lomnice čp. 8, *1835, Nová Ves, manželka tkalce, dcera tovární dělnice).

Pořadové číslo 409 měla Anna Dlouhá (čp. 124, *1822, Stará Lomnice, vdova), dále volila Barbora Syrovátková (Dolní Lomnice čp. 68, *1856, Nová Ves, domovské právo v Lomnici s manželem mlynářem získali roku 1887, v hospodářství měli tři nádeníky), Anna Vojtíšková (čp. 116, *1845, Stružinec, manželka obchodníka z Nedvězí, domovské právo v Lomnici měli od roku 1869), Johana Ježková (čp. 156, *1863, Lomnice, manželka sluhy berního úřadu), Marie Knopová (čp. 119, *1839, Lomnice, žena tkalce), Barbora Veikert (Zde bydlely dvě Barbory Veikert, Dolní Lomnice čp. 58, první *1828, Lomnice, podomní obchodnice a druhá *1862, Prachov, manželka Jana Veikerta, řezníka *1863).

Jak se proměnilo pořadí žen, které odváděly nejvyšší přímé daně v Lomnici za 3 roky, ve volbách roku 1894? V prvním voličském sboru tentokrát žádná žena nebyla. První žena byla ve druhém voličském sboru Augusta Šlechtová (čp. 12, 16, matka, vdova, soukromnice, *1830, Jičíněves, byla vdovou po městském tajemníkovi Čeňku Šlechtovi, roku 1890 žila v domě čp. 12, roku 1900 pak v domě své dcery Bohunky v domě čp. 16), Babetta Šlechtová (*1816, Jičíněves) již v těchto volbách nefigurovala, na 6 místě se nacházela Františka Doubravská (hostinská, vdova, při minulých volbách na 3. místě), Pavlína Raisová se posunula ze 17. místa na 10, Anna a Marie Fučík zůstali na 27. místě druhého voličského sboru. Tento rok tedy žen v předních řadách voličského seznamu ubylo. Oproti roku 1891 v prvním voličském sboru nebyla žádná žena z třiceti voličů a ve druhém bylo 5 žen.

Přes malý rozbor části voličského sboru se dostaneme k otázce, jak se změnilo obsazení zastupitelstva za deset let mezi lety 1881 a 1891?¹⁵⁴

V roce 1891 zde bylo také pět odborů. Prvnímu finančnímu předsedal Jan Jand'ourek (čp. 23-24, obchodník, *1849, Lomnice, v roce 1890 měl manželku Marii a s ní děti Jaromíra, Jaroslava, Zdenku a Milenu, domácnost s nimi sdílela ještě služka a příručí, Jan Jand'ourek

¹⁵⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kt. 24 - obecní volby, tamtéž, kn. 51 - sčítání lidu 1890, tamtéž, kn. 54 - index ke sčítání lidu, tamtéž, kn. 52 - sčítání lidu 1900, tamtéž, kn. č. 1, zápis ze schůze obecního zastupitelstva ze 4. července 1891.

byl pokračovatelem představitele samosprávy v rodině, náhradníka za zemřelého Jana Jand'ourka volili do okresního výboru již roku 1874),¹⁵⁵ dále v odboru byli Josef Crha, Josef Sýkora, František Motejl, Josef Kasper, Václav Hudský, za náhradníky byli zvoleni Jan Motejl, Václav Cerman a Antonín Hudský.

Hospodářskému odboru předsedal Josef Rais (čp. 5, *1853, Pecka, hostinský, domovské právo měl v Lomnici, v domácnosti žil s manželkou, dcerou a služkou). Dále v tomto odboru působili Josef Kozák, Karel Kafka, Augustin Janda, Josef Dlouhý, Václav Karas, František Zelenka. Za náhradníky byli určeni Josef Dlouhý, Matěj Bureš, Ignác Tichý.

František Ryšavý (čp. 172, *1820, Lomnice, pekař), dále zde působili Ignác Jína, Josef Prskavec, Jan Tryzna, Hynek Hornych a náhradníci Mikuláš Pekárek, Josef Láska, František Nosek.

O chudinský odbor se staral předseda Josef Brabínek (čp. 188, *1821, Lomnice, tkadlec) a členové Josef Doležal, František Svoboda, Vít Slavík, Jan Novák a náhradníci Josef Gall, Václav Krejčí, Josef Konopáč.

Zdravotnímu a školnímu odboru se věnovali v čele s Janem Václavíkem František Matoušek, Josef Petrák, Antonín Jína, Jan Pekárek, Bedřich Šlechta z Hrochova. Náhradníky zde byli Eduard Tvrzský, Josef Navrátil a František Truhlář.

V devadesátých letech ale neprobíhala činnost obecního zastupitelstva hladce. Dle výnosu c.k. okresního hejtmanství v Semilech ze dne 28. března 1894 č. j. 96 bylo obecní zastupitelstvo Lomnice rozpuštěno. Rozpuštěno bylo, protože 25. března 1894 za přítomnosti Stanislava Sokola proběhla v Lomnici demonstrace. A tak pražský místodržitel postupoval dle §106 obecního zákona. Bylo to dáno na vědomí starostovi Lomnici panu Františku Matouškovi, s tím, že mají možnost se do čtyř neděl k vysokému c.k. ministerstvu vnitra odvolat. Na příslušných náležitostech rozpuštění zastupitelstva se obec měla dohodnout s okresem. Převzetí obecních záležitostí a účtů proběhlo 2. dubna 1894.¹⁵⁶

Správcem c.k. okresního hejtmanství Tomáš Matějka, starosta okresního zastupitelstva Theodor Mastný, odstupující předseda správy města Lomnice Václav Hornych a dále František Kolorenč, kramář v Lomnici, František Cerman, obchodník v Lomnici, Josef Gall, obchodník v Lomnici a barvíř Vít Slavík se sešli 23. dubna 1894, důvodem bylo, že komise navržená na spravování města ve složení Václav Hornych, Antonín Kreiml (c.k. notář za

¹⁵⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 137, sign. II/81, kt. 28.

¹⁵⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis z 2. dubna 1894.

náměstka), JUDr. František Kvapil, Antonín Jirounek a Josef Fišera (okresní tajemník) podali resignaci a proto musel okresní výbor podat nový návrh na složení komise ke správě obce.

Okresním výborem navržená komise ale nebyl schválena od c.k. okresního hejtmánství a tak okresní výbor musel potřetí navrhovat a ani tentokrát nebyla volba schválena. A proto se dne 23. dubna dohodl c.k. správce okresního hejtmánství a starosta okresního výboru, že správcem města se ustanovuje Josef Fišera, tajemník okresního zastupitelstva v Lomnici a na jeho vůli pak bylo přibrat k sobě "z občanů 4 rádce". Josef Fišera přijal "tuto těžkou práci", složil slib věrnosti císaři kr. Apoštolskému Veličenství a jmenoval své rádce: Františka Kolorenče, Františka Cermana, Josefa Gall a Víta Slavíka.¹⁵⁷ Nová volba zastupitelstva proběhla 5. června 1894. Ve třech voličských sborech bylo dohromady 671 voličů.¹⁵⁸

Z této volby vyšel starosta Josef Doležal, novinkou byl snížený počet obecních starších z 5 na 4. Prvním obecním starším se stal Jan Jand'ourek, dále pak Jan Václavík, František Ryšavý a František Zelenka.¹⁵⁹

4. 1. 6. Počátek dvacátého století

Po dalších deseti letech v roce 1901 pak obecní zastupitelstvo chtělo nejdříve rezignovat, později bylo opět rozpuštěno: Rezignace, zapsané v zápise zasedání obecního zastupitelstva z 11. ledna 1901- Rezignace Josefa Doležala na post starosty byla přijata, ostatní rezignace přijaty nebyly. Rezignovalo 16 členů zastupitelstva a 8 náhradníků - František Zelenka, Václav Hudský, Václav Cerman, František Kazda, Jan Konopáč, František Motejl, Jan Motejl, Karel Podlipný, Josef Prskavec, Josef Rais, Eduard Tvrzský, František Zelenka, Josef Crha mladší, Josef Doubravský, František Šimůnek, Rudolf Bartoš, František Šimek, Rudolf Bartoš, Josef Štejf, Antonín Hudský, Josef Čapek, Jan Franěk, Hynek Matoušek, Antonín Kazda.¹⁶⁰

"OPIS: C. K. OKRESNÍ HEJTMANSTVÍ V SEMILECH DNE 23. DUBNA 1901

Městskému zastupitelstvu v Lomnici n/Pop.

C. K. místodržitelství výnosem ze dne 9. dubna 1901 č. 60071 rozpustilo na základě § 106 obecního řádu pro Království České obecní zastupitelstvo města Lomnice n/Pop., ukládající zdejšímu okresnímu hejtmánství, by ve srozumění s okresním výborem v Lomnici n./Pop.

¹⁵⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 23. dubna 1894.

¹⁵⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 5. června 1894.

¹⁵⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 19. června 1894.

¹⁶⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 11. ledna 1901.

Potřebná opatření ohledně správy města učinilo. Dohodnuv se tudíž s okresním výborem ustanovují ku prozatímnímu obstarávání správy města a ku provedení volby nového zastupitelstva tři člennou správní komisi a jmenují pana Josefa Fišera, okresního tajemníka v Lomnici n/Pop. , pana Františka Zelenku a pana Václava Brabínka, obchodníka v Lomnici n/Pop. členy této komise.

Z nálezů c.k. místodržitelství lze se obci do 4 týdnů odvolat k c.k. ministerstvu vnitra, případné odvolání musilo by podáno býti u c.k. místodržitelství, nemělo by však moci odkladné, protože správa města bez odkladu jmenované komisi předána bude.

Správce c.k. okresního hejtmanství

Smitka"¹⁶¹

Kontrolu předání úřadu zvolené komisi zkontroloval Karel Smitka, správce c.k. okresního hejtmanství, Josef Dušek, c.k. berní zeměpanský komisař, Karel Kautský, účetní městské spořitelny, Eduard Tvrzský, člen ředitelství spořitelny, Theodor Mastný, okresní starosta, Josef Sýkora, úřadující radní a členové správní komise Josef Fišera, Václav Brabínek, František Zelenka. Svůj podpis také připojil Josef Vlček, městský tajemník.¹⁶²

Poté byla nařízena nová volba obecního zastupitelstva. Ve třetím voličském sboru se volilo 14. června 1901 o 8. hodině dopolední, ve druhém voličském sboru se volilo 15. června ráno a odpoledne proběhla volba v prvním voličském sboru.

Ve třetím voličském sboru se k volbám z 615 voličů dostavilo 265, z toho volilo 116 prostřednictvím plnomocníka. Z jeho volby vzešli tito radní: MUDr. Antonín Cerman, Josef Crha starší, Václav Brabínek, Václav Hák (pekař), Václav Krejčí, Jan Sýkora, Jan Tryzna, František Žanta, Václav Effenbergr, Per Vinklář a dále za náhradníky František Šimek, Junek, Josef Srna, Šubrt. Alois Tichý.

Ve druhém sboru se z 89 zapsaných voličů dostavilo 46 osob, z nichž volilo plnomocenstvím 46 voličů. Zvolili Václava Hornycha, Jana Jakubce, Františka Mazánka, Rudolfa Brože, Antonína Jirounka, Josefa Petráka, Antonína Munzara, Jana Václavíka, Josefa Truhláře a pana Mastného. Za náhradníky byli ve druhém sboru zvoleni Josef Hýbner, František Sehnal, František Kolář, Hynek Špicar a Bohumil Jodas.

V prvním voličském sboru se dostavilo z 30 zapsaných voličů 18, z nichž využili plnomocníka tři voliči. Zvoleni zde byli Ladislav Cerman, František Havrda, Josef Horák

¹⁶¹ SOkA Semily, AM Lomnice, kn. č. 4, opis mezi zápisy 11. ledna 1901 a 25. dubna 1901.

¹⁶² SOkA Semily, AM Lomnice, kn. č. 4, zápis 11. ledna 1901.

mladší, Josef Sýkora, František Kvapil, František Matoušek mladší, Ignác Horných mladší, Jan Jand'ourek, Theodor Mastný, Jan Jirounek. Náhradníky vzešlymi z volby prvního sboru byli Josef Nosek, František Pekárek, Václav Rada, František Janda a Josef Kazda.¹⁶³

Zde již nastupuje další mladší generace představitelů samosprávy s rodinnou tradicí ve službě obci, okresu či zemi. Kdo zde přetrvá ve funkci i po dalších deseti letech?

Volby za dalších deset let proběhly 10. a 11. května 1911. Voličům nejdříve předseda volební komise starosta Antonín Jirounek sdělil, že bylo zjištěno, že voličské seznamy byly veřejně vyvěšené po dobu stanovenou zákonem. Ve třech sborech bylo celkem 847 voličů, dle § 14 obecního zřízení, se mělo volit 30 úřadů zastupitelstva a 15 náhradníků. Volba pak byla oznámena úřednímu orgánu politické správy - okresnímu hejtmanství v Semilech.

Ve třetím sboru se dostavilo ze 720 voličů 299 osob, z toho jich 72 volilo plnomocenstvím. Zvolili Hynka Zajíce, Františka Zelenku, Aloise Budinu, Petra Brabínka, Václava Rubeše, Aloise Tichého, Václava Effenbergra, Václava Vávru (obchodník), Bohumila Jodase, Rudolfa Bartoše, za náhradníky Antonína Junka, Františka Jandu, Františka Šubrta mladšího, Josefa Kazdu, Františka Štejfu.

Ve druhém voličském sboru z 97 zapsaných voličů přišlo k volbě 72 osob. Pomocí plnomocníka bylo odevzdáno 17 hlasovacích lístků. Pořadí zvolených bylo následující: Josef Horák, Jindřich Crha, Václav Horných, Antonín Hudský, František Morávek, Josef Prskavec mladší, MU|Dr. Antonín Cerman, Bohuslav Prokop, Antonín Munzar, Alois Hladík a za náhradníky František Sehnal, Josef Krejčí, Josef Crha (bednář), Josef Šolc, Josef Čapek.

Počet voličů v prvním sboru se za deset let nezměnil, z třiceti zapsaných pak přišlo k volbě 17 voličů, z nichž 4 volili pomocí plnomocníka. Zvoleni byli Antonín Jirounek, Hugo Mastný, František Matoušek, Alois Svoboda, Štauber, Hynek Horných, Václav Brabínek, Dr. František Kvapil, Josef Bartoš, Josef Sýkora, za náhradníky Josef Nosek, Karel Podlipný, Josef Hybner, Martin Koudelka a Martin Václavík.

Ne vždy však měli zvolení touhu působit v zastupitelstvu. Někdy byly rezignace členů přijaty, někdy s nimi zastupitelstvo nesouhlasilo a ne vždy byla rezignace trvalá. Někoho zastupitelé prosili, aby zůstal, někoho naopak k resignaci vyzývali. Josef Doležal podal resignaci na hodnost člena výboru a s tím spojených funkcí 12. září 1878. Zastupitelstvo jeho

¹⁶³ SOkA Semily, AM Lomnice, kn. č. 4, zápis 14. června 1901.

důvody pro resignaci neuznalo a resignaci nepřijalo.¹⁶⁴ Z obecního a okresního zastupitelstva nakonec vystoupil 11. května 1880. Obecní zastupitelstvo tentokrát jeho resignaci přijalo většinou hlasů (pro se vyslovilo 18 hlasujících z dvaceti). Na jeho místo nastoupil náhradník Petr Vinklář.¹⁶⁵

Vít Slavík podal rezignaci 26. srpna 1879, zastupitelé se shodli, že byla podána bez důvodu a nepřijali ji.¹⁶⁶ Václav Tomsa na schůzi v červnu 1880 sděloval, že Vít Slavík již nehodlal dále účinkovat v obecním zastupitelstvu a chodit na schůze, proto zplnomocnil Hynka Bártu, aby za něho vykonával práci. Starosta namítal, že přenášet působnost nepřisluší nikomu jinému kromě něho. Vít Slavík byl vyzván, aby věc vysvětlil. Ten sdělil, že udání Václava Tomsy se nezakládalo na pravdě. Na návrh Hynka Hornycha byl Vít Slavík vyzván, aby plnil své občanské povinnosti.¹⁶⁷ Své hodnosti se vzdal i starosta František Motejl roku 1880. Zastupitelstvo bylo ale proti jeho návrhu a vyzvalo k němu Josefa Horáka, Petra Šlechtu z Hrochova a Josefa Kulhánka.¹⁶⁸ František Motejl si ale projevené důvěry nevážil. Roku 1883 byla na pořadu dne jeho docházka. Od svého zvolení nepřišel téměř dva roky na schůzi obecního zastupitelstva, svou nepřítomnost však ani jednou neomluvil, odepíral zastupitelstvu i svůj podpis. Upozorněn byl 15. září 1882, do roku 1883 se však situace nezlepšila. Zastupitelstvo pak vyměřilo Františku Motejlovi za nekonání přijatých povinností pokutu v obnosu 10 zl.¹⁶⁹ František Motejl pak podal znovu resignaci na schůzi v červnu 1883. Tentokrát ji zastupitelstvo přijalo.¹⁷⁰

Přijata byla i rezignace Václava Tomsy, jeho důvody uznali za podstatné v září 1880.¹⁷¹ Politování vyjádřilo zastupitelstvo nad resignací Ignáce Hornycha roku 1882, jeho resignaci odmítlo a vyslovilo mu plnou důvěru.¹⁷²

Rezignoval také Antonín Jína a Petr Brabínek. Uvedli však pádné důvody a tak jejich rezignace byla přijata. Místo nich nastoupili náhradníci Jan Motejl a Antonín Junek.¹⁷³ Rezignace celého zastupitelstva roku 1901 je popsána v kapitole o mimořádných schůzích. Roku 1910 rezignoval na hodnost člena městské rady Václav Brabínek, jeho žádost neobsahovala bližších důvodů. Městská rada byla proti jeho resignaci a zastupitelstvu

¹⁶⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 12. září 1878.

¹⁶⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 11. května 1880.

¹⁶⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 26. srpna 1879.

¹⁶⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 28. července 1880.

¹⁶⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 11. března 1880.

¹⁶⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 21. února 1883.

¹⁷⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 30. června 1883.

¹⁷¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 24. září 1880.

¹⁷² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 4. ledna 1882.

¹⁷³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 10. května 1898.

sdělovala, že by Václava Brabínka velmi postrádali. Zastupitelstvo návrh městské rady přijalo a resignaci nepřijalo.¹⁷⁴

¹⁷⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 15. března 1910.

4. 2. Mimořádné schůze obecního zastupitelstva

Jednací řád pro schůze městského zastupitelstva:

§1, Schůze výboru svolává purkmistr nebo jeho náměstek, a sice: řádné schůze nejméně jednou za dva měsíce. Mimořádné schůze z příčin důležitých a v případech, které odkladu nepřipouštějí.¹⁷⁵

4. 2. 1. Sedmdesátá a osmdesátá léta

O mimořádných schůzích se projednávali věci méně či více důležité. Projednávali se na nich věci, které se týkaly pouze činnosti města nebo třeba i věcí národních? Nebo šlo o přírodní katastrofy? Nebo nařízení od vyšších úřadů? Mimořádné schůze byly prostě mimořádné, a co tedy bylo v Lomnici nutné projednat okamžitě, co nesneslo odložení? Například 31. října 1879 byla svolána mimořádná schůze k projednání žádosti Ludvíka Nyklického ohledně udělení povolení k zařízení hostince a kořalny. Jeho žádosti bylo vyhověno.¹⁷⁶

Mimořádná schůze proběhla i 5. března 1881. Městská rada podala návrh, aby se obecní zastupitelstvo přistoupilo k resoluci učiněné Českým klubem v příčině rovnoprávnosti na univerzitě Karlo-Ferdinandské. MUDr. Kabeláč nato pronesl krátký výklad o historii a významu staroslavné university a přimlouval se, aby se zastupitelstvo k rezoluci připojilo.¹⁷⁷ Zde můžeme vidět teze Milana Hlavačky o nacionalizaci lokální moci, popřípadě zde můžeme hovořit o politizaci místní samosprávy a konstruktivní politické činnosti.¹⁷⁸ Obecní zastupitelstvo Lomnice pronášelo slovo NÁROD na svých schůzích s hrdostí a úctou. "Zastupitelé se shodli, že se nesmí zamykat zlatá brána věd a umění a že mají na mysli nezadatelná práva českého národa k vysokému učení Karlovu, zřízenému Králem Českým pro potřebu všech obyvatel tohoto království."¹⁷⁹

Příspěvkem na znovuzrození Národního divadla se zabývala mimořádná schůze 14. srpna 1881. "Dnešní mimořádná schůze svolána jest v příčině strašné zprávy. Národní naše divadlo, tato chloubka a časem jediná potěcha těžce zkoušeného národa našeho, tato práce a starost celých dvou pokolení, tento velkolepý pomník našeho národního znovuzřízení, jež s obětavostí bezpříkladnou zřídil národ sobě - ono není více, stalo se včera obětí strašného

¹⁷⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 7. září 1881.

¹⁷⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 31. října 1879.

¹⁷⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 5. března 1881.

¹⁷⁸ HLAVAČKA, M. Zlatý věk české samosprávy....., s. 35, 59.

¹⁷⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z 5. března 1881.

všeničícího živlu." Z obecního důchodu pak na znovuzřízení Národního divadla Lomnice věnovala příspěvek 100 zlatých.¹⁸⁰

Mimořádné schůze se svolávaly i na základě stížnosti. V roce 1884 si stěžoval Josef Doležal na to, že místo výběřčího pivního poplatku bylo uděleno Karlu Matouškovi. Na schůzi obecního zastupitelstva se uznalo, že při výběru bylo skutečně pochybeno, a proto mělo být rozhodnutí zrušeno a z nedostatku času pak věc dána městské radě k vyřízení. Městská rada pak byla oprávněna sama vybírat pivní poplatek.¹⁸¹

Kromě národních zájmů byla svolána mimořádná schůze i kvůli zájmům obce. 19. prosince 1886 se sešli mimořádně zastupitelé kvůli volbě nového účetního. Žádost o místo po smrti Hynka Bíma podali Václav Hák, Josef Doležal, Antonín Dlouhý, Antonín Sýkora a Čeněk Hák. Na této schůzi byl pak prozatímně na jeden rok na místo obecního účetního zvolen Václav Hák.¹⁸²

O další mimořádné schůzi se opět jednalo o zájmy národní. Jednalo se o tom, zda by nebylo vhodné vyslovit důvěru Klubu poslanců českých na říšské radě a především neomezená úcta a vděčnost zasloužilému předsedovi panu Františku Ladislavu Riegrovi. Obecní zastupitelstvo se pak jednomyslně usneslo: "projevit neobmezenou úctu a vděčnost vůdci národa Slovutnému panu JUDr. Františku Ladislavu Riegrovi jakož i úplnou důvěru Klubu poslanců českých na radě říšské." Ještě jednou jednomyslně pak bylo rozhodnuto o uveřejnění tohoto rozhodnutí v časopise.¹⁸³

Obecní zastupitelstvo se pak vyjadřoval i k různým návrhům. 15. března 1888 jednalo o návrhu knížete Lichtensteina, který žádal o obnovení konfesionální školy. Resoluce zastupitelstva zněla:

*"Zastupitelstvo města Lomnice shromáždivší se k pojednání o návrzích směřujících ku změně zákona o školství národním, uznává mnohé vady a nedostatky nynějšího zákona a snahy po opravě má za oprávněné. Projevuje však zároveň důvěru ku slavnému Klubu poslanců českých, nečiní zvláštních návrhů a má to k ubezpečení, že slavný Klub poslanců českých zasadí se o opravy, jež ve smyslu autonomním uzná pro národ náš za nejprospěšnější."*¹⁸⁴

¹⁸⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 14. srpna 1881.

¹⁸¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 17. prosince 1884.

¹⁸² SOkA Semily, AM Lomnice nad popelkou, kn. č. 2, zápis ze dne 19. prosince 1886.

¹⁸³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis ze dne 19. července 1887.

¹⁸⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis ze dne 15. března 1888.

4. 2. 2. Devadesátá léta

Národní zájmy převažovaly v jednáních mimořádných schůzí, nejinak tomu bylo i v roce 1890. Jednalo se o vyrovnání, jež na příštím sněmu Království českého, mělo být schváleno a "a zdali by nebylo záhodno, aby obecní zastupitelstvo vlasteneckého města našeho podalo žádost k slavnému sněmu Království českého, aby nepřipustil poškození Království českého a ponížení českého národa úmluvami vídeňskými."

Petice občanstva končila prosbou k slavnému sněmu: "aby zabránil rozdělení země dle národností, aby nedal zaniknout českým menšinám v německých okresech, aby obhájil státní práva Koruny české a nepřipustil, aby jazyk německé menšiny stal se panujícím v celé zemi a jazyk historického národa, jazyk české většiny stlačen byl na jazyk podřízený." Tato petice byla jednomyslně zastupitelstvem odsouhlasena.¹⁸⁵

Napříště byly na mimořádné schůzi projednávány obecní zájmy. Návrhy na jednání podával hospodářský odbor v příčině opravy chlapecké školy, vodovodu, obecních kulen a cesty k chlapecké škole.¹⁸⁶

Změnou v mimořádných schůzích bylo projednávání zprávy městské rady o místním šetření, které proběhlo 17. srpna 1894, dle nařízení c.k. okresního hejtmantství v Semilech, za účelem zjištění vytknutých vad ze zdravotního stanoviska a nedostatku místností ve školní budově zdejší odborné tkalcovské školy.¹⁸⁷

Revizní zjištění bylo předáno hospodářskému odboru města, ten se však tak velkých nákladů zalekl a proto svolal mimořádnou schůzi obecního zastupitelstva. Zde se při řešení úhrady nákladů na zjištěné nápravy použila zajímavá věta, ohledně myšlení českých zastupitelů: "*Na místě dosavadního vytápění a čištění uvoluje se platit roční příspěvek 200 zl po dobu trvání školy. Jiných obětí nyní nelze přinést. Náš řemeslník, živnostník a rolník je břemeno tak přetížen, že sotva skromné živobytí vydělá a měl by chudý pohorský okres náš spíše nároků na vydatnou podporu ze strany státu, než okresy německé, výhodně při drahách položené.....*"¹⁸⁸

Nutné byly především úpravy v rámci chlapecké tkalcovské školy. Obec však nebyla schopna na veškeré opravy nést sama náklady. Zastupitelé se shodli na tom, že nutná bude úprava ventilace, topení a záchodů, také bezplatné podstoupení domu č. 62, popřípadě i

¹⁸⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis ze dne 15. května 1890.

¹⁸⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 7. srpna 1891.

¹⁸⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 23. srpna 1894.

¹⁸⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 23. srpna 1894.

domek č. 69 i se zahradou. Další podrobnosti chtěla obec vyjednat s vládou. Názory na toto téma však nebyli u představenstva obce jednotné.

Dalším bodem této mimořádné schůze bylo založení nadace při prvním sjezdu lomnických rodáků.¹⁸⁹

Téma tkalcovské školy bylo aktuální i na další mimořádné schůzi. Schůzi tentokrát nesvolával hospodářský odbor ale celá jedna třetina obecního zastupitelstva v čele s Hynkem Hornychem mladším. Měli starost, aby tkalcovská škola byla zachována městu.

S tkalcovskou školou vznikl problém z důvodu toho, že c.k. ředitel školy neoznámil shledané nedostatky obecnímu zastupitelstvu, ale zaslal je přímo vyšším instancím, aby obci zaslali rozkaz na opravu. Přitom strana svobodomyšlná chtěla jednat v zájmech školy a ohrazovala se z osočení, že jednala tak, aby škola byla Lomnici vzata. Většina zastupitelstva se rozhodla, že vyčkají, dokud nedojde výnos od ministra kultu a vyučování, proč nemělo být zahájeno vyučování. Proti tomu se však někteří ohradili a chtěli vyslat deputaci k c.k. okresnímu hejtmanství eventuálně až k ministerstvu kultu a vyučování, to se jim však nepodařilo prosadit. A tak se alespoň ohradili tak, aby to bylo zapsáno v zápisech ze schůze, tohoto názoru byli Hugo Mastný, František Cerman, Bedřich Šlechta, Josef Řeháček, Ignác Horných mladší, Josef Horák, František Matoušek, František Mazánek, Josef Rais a Jan Jirounek.¹⁹⁰

Mimořádná schůze byla svolána i z důvodu, že se při minulé schůzi nedostavil dostatečný počet členů výboru, aby se projednali některé části programu schůze. Projednával se návrh na zadání regulačních plánů panu Františku Novotnému, inženýrovi z Prahy.

Sněm Království českého nařídil vytvoření nových obecních plánů. Dle zastupitelstva byly důležité zejména pro jednotlivé majitele pozemků a na nich postavených budov proto, že na věčné časy přesně a věrně zaneseny budou veškeré hranice jejich majetků, čímž bude sloužit do budoucnosti polohopisný plán jako přímý důkaz pozemkového majetku jednotlivců, které bylo možno doložit pouhým nahlédnutím do polohopisného plánu, tím se mělo předejít nesčíslným jinak možným soudním sporům.

František Novotný, inženýr z Prahy, učinil tři návrhy na provedení práce, ze kterých si mělo zastupitelstvo vybrat. Za prvé bylo možno využít katastrální mapy, do nich pak vkreslit regulace a provést měření výšek, to by neslo náklad 1 000 zlatých. Druhou možností pak bylo

¹⁸⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 23. srpna 1894.

¹⁹⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 21. září 1894

měření theodolitem¹⁹¹ a zhotovení nových situačních plánů pásmem, to by stálo 1 900 zlatých. Třetí možností pak bylo měření polygono-trigonometrické s nákladem 1 870 zlatých.

Zastupitelstvu leželo na srdci, aby měření proběhlo důkladně, aby žijícímu a nastávajícímu pokolení byla zanechána co nejdokonalejší a přesná práce. Tak vybrali nabídku Františka Novotného na vypracování polohopisného a regulačního plánu za cenu 17 zlatých za jedno jitro skutečně měřené plochy. Městská rada měla uzavřít smlouvu s panem inženýrem.

Další bod, na kterém se zastupitelstvo toho dne usneslo, bylo zřízení a udržování dívčí měšťanské školy.¹⁹²

Další mimořádná schůze dne 5. června 1895 se opět týkala tkalcovské školy. Tentokrát podnět dal telegram od pana Dr. Kramáře z Vídně. Starosta líčil celý průběh záležitosti zrušení tkalcovské školy v Lomnici. Zrušení a přeložení školy se stalo z politických důvodů a proto se starosta Lomnice obrátil na Klub poslanců českých na říšské radě. Poslanci Dr. Kramář a Dr. Šil a další podali návrh, kterým vyzvali vládu, aby výnos ze dne 25. října 1894, kterým byla škola tkalcovská zrušena a přeložena do jiného města, odvolala.

Část návrhu Dr. Kramáře zněla: „*Městské zastupitelstvo lomnické svým rozhodným opozičním duchem vzbudilo proti sobě nelibost českého místodržitelství. Z trestu za to zrušena byla škola tkalcovská v Lomnici, která byla tam již po 20 roků, se záminkou, že městské zastupitelstvo pro školu tu nechce ničeho učiniti. Město Lomnice mělo však dobrou vůli, učiniti vše, co blaho školy té vyžadovalo. Avšak pokud činily se požadavky na město, aby v neuvěřitelně krátké době provedlo změny, které v ustanovené lhůtě bylo naprosto nemožno provést. Toto pak nebylo svědectvím péče o školu, nýbrž tím byla prozrazena snaha, zastřít zvláštní příčinu zrušení této školy. Ze všech parlamentních zápasů, to byl první případ, kdy se národ trestal přeložením školy. Tím bylo způsobeno chudým rodičům velká ztráta.*“¹⁹³

A tak se od 17. srpna 1894 z okresního hejtmánství dostala lomnická tkalcovská škola až na jednání vlády v červnu 1895. A mimořádné schůze ohledně tkalcovské školy měly nakonec také politický podtext, stejně jako mnohé jiné mimořádné schůze obecního zastupitelstva. Po telegramu od Dr. Kramáře se zastupitelstvo usneslo, že městská rada bude vyjednávat s vládou o znovu zřízení tkalcovské školy.

¹⁹¹ Tradiční geodetický přístroj dodnes využívaný v geodézii. Jeho počátky lze vystopovat již ve středověku. Dnes se využívá v geodézii a stavebnictví pro přesné měření a vytyčování vodorovných a svislých úhlů. Díky možnosti pohybovat dalekohledem teodolitu ve svislém směru (sklápění dalekohledu) je teodolit nezastupitelným přístrojem při měření svislic. Merim.cz, Theodolity [cit.2014-7-7] URL: <<http://www.merim.cz/mereni-rovin/teodolity>>

¹⁹² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 11. října 1894.

¹⁹³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 20. června 1895.

Na stejné schůzi se pak zastupitelstvo usneslo, že velké náměstí pojmenují Husovo, tento název používá město i dnes.¹⁹⁴

Schválení změněných stanov městské spořitelny a návrh ručícího a zástavního zápisu na fond garanční městské spořitelny bylo na pořadu mimořádné schůze v říjnu 1895.¹⁹⁵ Toho samého roku v listopadu pak zastupitelé řešili spor města s firmou Ignác Horných a synové.¹⁹⁶

Povolení tkalcovské mechanické školy v Lomnici bylo tématem mimořádné schůze v dubnu 1896. O povolení město informovalo c.k. okresní hejtmanství v Semilech, sdělilo, že Jeho Excellence, pan ministr vyučování, dle výnosu ze dne 20. února 1896 č. 28409, je ochoten zřídit v Lomnici státní odbornou školu tkalcovskou mechanickou.

Toto bylo výsledkem neúnavné vytrvalosti lomnických zastupitelů, kteří prosili o pomoc nejen Klub poslanců českých, ale i sami vypravili deputaci k c.k. místodržitelství. Do Prahy jeli starosta Josef Doležal, radní Jan Jand'ourek a radní František Zelenka. Tito pánové pak z Prahy přijeli s nadějí, že pro Lomnici získají i zvláštní výhody. Zastupitelstvo vyslovilo pak upřímné díky vysokému c.k. ministerstvu vyučování. Rozhodlo se také pro účely této školy postavit zcela novou budovu, kterou odevzdají ke kolaudaci vládě.¹⁹⁷

V dubnu 1896 nebylo v Lomnici o mimořádné schůze nouze. Již po 18ti dnech po minulé mimořádné schůzi se zastupitelstvo sešlo znovu. Tentokrát na návrh Ignáce Hornýcha, aby se nechal vypracovat na náklad obce předchozí projekt dráhy Stará Paka – Lomnice – Rovensko.

Zajímavým z této schůze je dosavadní výsledek upisování kmenových akcií, v jaké výši se chtěla podílet obec, obecní představitelé, místní společenstva a další muži. Dále bylo na pořadu sestavení sboru soudců pro ocenění plánu, který bude podán na novou mechanickou školu tkalcovskou. Na této schůzi byl i čten dopis, kdy byla obec informována o povolení změny názvu obce od c.k. ministerstva vnitra z Lomnice na Lomnici nad Popelkou.¹⁹⁸

Rok 1896 byl na mimořádné schůze bohatý nejen v dubnu, ale po celý rok. Již v červenci se zastupitelstvo scházelo znovu a opět kvůli tkalcovské škole. Do Lomnice došel dopis s výnosem c.k. ministerstva kultu a vyučování z Vídně. Tento dopis nebyl pro město příznivý, ministerstvo neschválilo ani jeden z projektů na budovu školy, který byl předložen. I když pozitivní bylo, že vláda osvobodila Lomnici od nákladů na vytápění, osvětlení, obsluhování a vnitřní zařízení školy.

¹⁹⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 20. června 1895.

¹⁹⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 2. října 1895.

¹⁹⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 12. listopadu 1895.

¹⁹⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 10. dubna 1896.

¹⁹⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 28. dubna 1896.

Zajímavé bylo, že v neschválených plánech, byly sály o velikosti 107 m² a 114 m² shledány za moc velké, zatímco ve staré a zrušené škole, byl sál o 83 m² shledán za nedostatečně velký. Celkově některé závěry technologického inspektora c.k. odborných textilních škola profesora Karla Mikoláška byly nepochopeny. Přitom architekti dodrželi přesné požadavky, které byly určeny, za vzor jim pak sloužila vrchlabská tkalcovská škola.

Toho dne se také opět projednávala lokální dráha Stará Paka – Lomnice – Ktová, konkrétně výnos o ní od c.k. železničního ministerstva.

Zastupitelstvo také sledovalo dění v hlavním městě, vyslovilo své hluboké politování nad usnesením zastupitelstva Královského hlavního města Prahy, které se rozhodlo odepřít místo na Staroměstském náměstí pro pomník „našeho národního světce Mistra Jana Husa.“¹⁹⁹

Další schůze zastupitelstva proběhla hned příští měsíc a byla opět mimořádná, jednalo se o výnosu ministra vyučování ze dne 18. srpna 1896 č. 18 831 a o návrzích městské rady v příčině tkalcovské školy. Tentokrát byl přípis od ministra pozitivní, zastupitelstvo přiznávalo největší zásluhy JUDr. Kramářovi a tak navrhovali a jednomyslně schválili, že mu udělí čestné měšťanství. Budova školy pak měla být hotova do 15. června 1897.²⁰⁰

Další mimořádné schůze, které byly věnované záležitostem dráhy, proběhly 19. prosince 1896, 24. srpna 1897, 23. září 1898 a 16. srpna 1901.

V mimořádné schůzi 15. května 1897, kterou svolala jedna třetina obecního zastupitelstva, bylo třeba jednat o zařízení hasičského sboru. Nesešlo se ale dostatek zastupitelů, aby mohli věc projednat.²⁰¹

V srpnu 1897 pak lomnické zastupitelstvo jednomyslně odsoudilo hrubé násilnosti „páchané na našich českých bratrech a území zněmčeném“ a žádali poslance, aby učinili vše, čeho bylo třeba udělat na obranu napadených.²⁰²

O hasičích byla mimořádná schůze v srpnu 1898. Byla podána rezignace činných členů hasičského sboru. „Asi čtyřicet“ členů hasičského sboru se vzdalo další činnosti hasičské po předchozí schůzi obecního zastupitelstva a výroků některých obecních zastupitelů. Pokud by nebyla možná reorganizace dobrovolného sboru, bylo by nutné založit městský hasičský sbor,

¹⁹⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn.č. 3, 24. července 1896.

²⁰⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 27. srpna 1896.

²⁰¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 15. května 1897.

²⁰² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 24. srpna 1897.

starosta hasičského sboru pan Rais informoval, že zůstalo 43 přispívajících členů a přibylo dvacet nových činných členů, všichni přislíbili při požáru pomoci.²⁰³

O mimořádné schůzi zastupitelstva v září 1898 se řešily místní záležitosti. František Svoboda, cukrář, žádal o převzetí krámu a bytu od pana Vitvara. O tento krám stál i František Nosek, pan Krejčí a pan Jan Václavík navrhovali, aby krám byl pronajat Františku Svobodovi za 105 zlatých ročně.

Zamítnuta byla stížnost sousedů z Poděbradovy ulice proti zřízení pumpy a místní školní rada předložila rozpočet, podle toho měla být školní přírážka zvýšena z 23 na 27%. Ministerstvu vyučování byla odeslána žádost o zrušení školního platu na tkalcovské škole. Měl se také upravit městský sad.²⁰⁴

Další mimořádná schůze se tentokrát konala až za rok. V září 1899 proběhla volba třetího strážníka, za necelý měsíc se jednalo znovu. Členové městské rady Josef Sýkora, Jan Václavík a Václav Brabínek podali prohlášení, byli totiž rozčarováni některými výroky starosty Doležala, že existuje jistá mravní odpovědnost, která váže starostu a členy představenstva do jisté míry, aby vedli správu obecní ve vzájemném souhlasu.

Bodem jednání byly i potřeby českého národa. Zastupitelstvo se radilo, jak odpoví na zrušení jazykových nařízení, po dohodě s ostatními obcemi Království českého: obce chtěly zastavit vykonávání přenesené působnosti, od c.k. úřadů civilních a vojenských nechtěly přijímat německé dopisy, odmítaly vybírat c.k. daně obecními úřady a také chtěly, aby c.k. daně vůbec placeny nebyly. O tomto tématu byla mezi zastupiteli dlouhá debata. Nakonec bylo vše schváleno, kromě posledního bodu – že by se daně nevybíraly vůbec.²⁰⁵

4. 2. 3. Počátek dvacátého století

O mimořádně pilnou schůzi v roce 1901 byl mezi zastupiteli malý zájem, nedostatečný počet zastupitelů se sešel na poprvé i na po druhé, co byla schůze svolána. Až na potřetí se mohla projednat rezignace Josefa Doležala na hodnost starosty a členství v obecním zastupitelstvu a dalších šestnácti členů obecního zastupitelstva. Přijata byla pouze rezignace starosty.²⁰⁶

První mimořádná schůze nově zvoleného zastupitelstva po jeho rozpuštění se uskutečnila 16. srpna 1901. František Skalský žádal o odprodání obecního pozemku, katastrálního čísla 267, o tento pozemek ale stálo více zájemců. Zároveň s částkou za koupi navrhovali zájemci,

²⁰³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 15. srpna 1898.

²⁰⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 23. září 1898.

²⁰⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 16. října 1899.

²⁰⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 8., 9., 11. ledna 1901.

že zařídí příkrytí potoka, což by obci kromě příjmu ušetřilo i další náklady na úpravu potoka, zastupitelé pak přidali požadavek, že ten, komu to prodají, musí příkryt i obecní vodovod, pokud by byl při stavbě domu na pozemku zasažen.²⁰⁷

Mimořádná schůze 6. října 1905 se zabývala žádostí Josefa Mikuleho, zámečnicka, za změnu regulační čáry při č. 53 v Dolní Lomnici. Bylo třeba jeho žádost vyřídit, aby mohl započít se stavbou dvou domů. Opět se však nedostavil dostatečný počet zastupitelů.²⁰⁸

Zastupitelé zvolili komisi, aby žádost Josefa Mikuleho prověřila, 13. října 1905. Ten den také zastupitelé vyhověli žádosti ředitele dívčí měšťanské školy za připojení pozemku získaného zbouráním obecního chudobince, k účelu zřízení školní zahrady.²⁰⁹

Další mimořádné schůze proběhly 21. dubna 1906, 21. června 1906, 21. června 1907, 22. října 1907. 10. března 1908 zastupitelstvo dostalo zprávu o skonu spisovatele Svatopluka Čecha, město Lomnice mělo tu čest „zvat ho svým čestným měšťanem.“ Městská rada vyjádřila písemně soustrast rodině zesnulého a deputace města se zúčastnila pohřbu básníka, který se konal 1. března 1908. Dále se projednávalo schválení parcelačního plánu na žádost Josefa a Jindřicha Crhy na čísla parcel 320, 321, 322, 325/2 v Lomnici nad Popelkou.²¹⁰

Změnou v projednávaných věcí v mimořádných schůzích byl výsledek bakteriologického a chemického rozboru vody městského vodovodu a návrh městské rady v příčině zamezení znečišťování pramenů městského vodovodu v roce 1908. K úřednímu rozboru vody u studny u č. 53 na Račanech dal podnět případ tyfu, který se vyskytnul v obci.

Bylo vysloveno, že městská voda byla znečišťována prosakováním povrchní vody a zároveň bylo nařízeno, aby byli občané upozorněni na podezřelou jakost vody tabulkami připevněnými k výtokům, jimiž měli býti vyzváni, aby před použitím vodu převarili.

Na pováženou bylo, že již roku 1898 byl rozbor vody shledán za nevyhovující. Již tehdy bylo jisté, že voda byla znečišťována výkaly, které obsahovala ve struze, která tekla nad jímkou a odváděla kondenzační vodu z továrny Mastných, a že jediným bezpečným opatřením proti znečišťování vody bylo buď přeložit struhu, nebo udělat struhu betonovou – tedy nepropustnou. Byla ustanovena komise, aby neprodleně udělala vše, co bude k zabezpečení vody třeba.²¹¹

²⁰⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 16. srpna 1901.

²⁰⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 6. října 1905.

²⁰⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 13. října 1905.

²¹⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5.

²¹¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis z 28. dubna 1908.

V roce 1898 byl nevyhovující stav vody projednáván i na řádné schůzi městské rady. Městské radě již tehdy došel dopis z c.k. okresního hejtmanství v Semilech s protokolem z komisionálního šetření za příčinou zamezení znečišťování pramene městského vodovodu. K tomuto tématu se pak vyjádřil i kníže Rohan, následně byl učiněn návrh k doporučení obecnímu zastupitelstvu. Šetření o jakosti vody bylo provedeno z nařízení c.k. ministerstva a tak se obec bránila placení za jeho náklady, s náklady na nápravu pak souhlasila. Přesto, že na jednání městské rady proběhlo mnoho návrhů a město souhlasilo se s úpravami vody, po deseti letech věc nebyla vyřešena.²¹²

Politického charakteru byla mimořádná schůze 15. dubna 1909. Při schůzi lomnického politického spolku, na který byl pozván přednášet čestný občan Lomnice, říšský a zemský poslanec Jindřich Maštálek. Obecní zastupitelstvo vyjádřilo hlubokou lítost nad osobními útoky a nepřátelskými projevy od Oldřicha Doležala a redaktora Kuby z Prahy, které učinili na veřejné schůzi politického spolku pro Lomnici na adresu Jindřicha Maštálka. Ten byl pozván politickým klubem, aby promluvil o své činnosti. Obecní zastupitelstvo bylo vděčné za vytrvalou práci Jindřicha Maštálka na poli národohospodářském a za jeho nevšední ochotu, kterou každému a vždy projevil.²¹³

V září téhož roku se na další mimořádné schůzi projednávali věci obecní. Na pořadu byla stavba chudobince a výpomocné nemocnice, oprava mostu mezi Lomnicí a Starou Lomnicí (zde se zastupitelstvo rozhodlo požadovat polovinu nákladů na opravu mostu od Staré Lomnice, s tím, že pokud by platit nechtěli, tak chtěla Lomnice, aby to řešilo okresní zastupitelstvo) a také stavbou dělnických domků, které byly zákonem z 31. srpna 1892 osvobozeny od poloviny obecních přírážek. Stavitelé se mohli domáhat subvencí i dalších zákonitých daňových slev na jejich stavbu.²¹⁴

V roce 1910 bylo cílem mimořádné schůze obsadit místo policejního komisaře. Na toto místo byli tři kandidáti. Zajímavé bylo, odkud se do Lomnice strážníci hlásili. První František Sequens, c.k. šikovatel, toho času na dovolené, byl z Litomyšle, druhý Antonín Polák, městský policejní strážník v Benešově a třetí pan Hejlík, městský policejní strážník ve Vysočanech. Nejvyšší počet hlasů – sedmnáct, získal František Sequens z Litomyšle, zároveň městská rada a policejní odbor města doporučili, aby nosil služební stejnokroj, na jeho pořízení byla povolena částka 200 Korun. Další návrh byl pak učiněn na to, aby bylo vypsáno

²¹² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 10, zápis z 27. července 1898.

²¹³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, 15. dubna 1909.

²¹⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, 13. září 1909.

místo na třetího policejního strážníka, z důvodu žádoucího zavedení noční bezpečnostní služby.

Pro město bylo také důležité převedení koncese k provozování pohřebního ústavu. Dosavadní majitel pohřebního ústavu Josef Bartoš se vzdával koncese, z důvodů svých dalších činností, ve prospěch pana Hartycha, truhláře v Bělohradě. Město nemělo jiné návrhy a potřebovalo, aby pohřební ústav v Lomnici byl i nadále provozován, proto převedení koncese na pana Hartycha doporučilo zastupitelstvo c.k. okresnímu hejtmanství ke kladnému vyřízení.²¹⁵

V dubnu roku 1910 se sešli zastupitelé, aby projednali žádost Františka Horáka a Bedřicha Hornycha o povolení dočasné přízemní stavby strojnické dílny na pozemku číslo parcely 356 na Račanech. Stavební úřad, vzhledem k tomu, že se jednalo o nový průmyslový závod, doporučil ve snaze podporovat průmyslový rozkvět a ruch, žádost příznivě vyřídit. Povolena byla stavba jednopatrové budovy a k tomu připojených přízemních budov. Na téže schůzi se ještě projednávaly nedostatky nádražní budovy.²¹⁶

V roce 1910 bylo mimořádných schůzí více, v červnu a červenci pak následovaly dvě, přímo po sobě. V červnu se opět řešilo obsazení místa policejního komisaře. První rok bylo nabídnuto služné 1 000 Korun, pokud se policejní komisař osvědčil, následovalo zvýšení služného na 1 400 Korun. Do konkursu se přihlásilo šest žadatelů, městská rada s policejním odborem vybrali tři favority, o kterých hlasovalo obecní zastupitelstvo. Při této volbě se již objevil zájemce z Lomnice, změnila se však skladba povolání zájemců o místo policejního komisaře. Zatímco o minulé volbě se hlásili strážníci, tentokrát byla povolání rozličná. Hlásil se Jindřich Tryzna, tovární úředník v Nové Pace, Václav Rubeš, pekař v Lomnici nad Popelkou, Čeněk Rutkovský, policejní strážník v Mladé Boleslavi. Nejvíce hlasů obdržel Jindřich Tryzna z Nové Paky.²¹⁷

V červenci se mělo jednat o vydláždění ulice Palackého, nesešel se však dostatečný počet zastupitelů. Ti, kteří dorazili, mohli vzít pouze na vědomí, že městská rada převzala protektorát oslavy čtyřicátého trvání místní jednoty Sokol. V roce 1910 to pak byla poslední mimořádná schůze.²¹⁸

V březnu 1911 žádala firma Mastných v Lomnici o povolení rozdělení pozemku č. katastru 1682 na místa stavební a ustanovení čar regulačních. Žádosti bylo vyhověno. Druhým bodem

²¹⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, 18. ledna 1910.

²¹⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, 7. dubna 1910.

²¹⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 2. června 1910.

²¹⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 29. července 1910.

schůze bylo rozhodnutí ve stavební věci Josefa Hudského v Dolní Lomnici. Zastupitelstvo povolilo Josefu Hudskému jednopatrovou novostavbu. Josef Hudský původně zamýšlel postavit přízemní budovu, obecní zastupitelstvo ale mělo vliv na stavební úpravy ve městě. Obecní zastupitelstvo se usneslo již 8. února 1906 o tom, že v Palackého ulici budou závazně povolovány pouze jednopatrové budovy.²¹⁹

O pilné schůzi obecního zastupitelstva 18. dubna 1911 se probírala volba tří členů volební komise dle § 18 volebního řádu do říšské rady, zvoleni byli Alois Budina, Jindřich Crha a Josef Horák, kteří volbu přijali. Toho dne také zastupitelé schválili doplnění polohopisného plánu a rozdělení pozemku č. katastrální 2196 na stavební místa, vyznačené v doplněném polohopisném plánu.²²⁰

Důležitou osobou obecní i okresní samosprávy byl tajemník, že bez něj úřadovat nešlo, dokazovala mimořádná schůze z 29. července 1913. Pan V. Vávra podal stížnost proti volbě tajemníka. Obecní zastupitelstvo se tak zabývalo návrhem městské rady na provizorní ustanovení tajemníka. Zastupitelstvo uznalo, že starosta bez tajemníka nemůže úřadovat.²²¹ Při hlasování byl návrh městské rady přijat.²²²

Ustanovením tajemníka se zabývala i následující mimořádná schůze v dubnu 1914. Dále se projednávala změna regulačního plánu na Karlově a žádost Svazu severočeských měst a okresů.²²³ Jaké byly mimořádné schůze v prvním válečném roce? Překvapivě se počátek války žádné mimořádné schůze nedočkal. Řádné schůze obecního zastupitelstva proběhly 3. června 1914 a následující 20. října 1914. Žádná mimořádná schůze tedy neproběhla, ale naopak, řádná schůze obecního zastupitelstva, která měla proběhnout již v červenci, se kvůli vypuknutí války a následné mobilizaci konala až v říjnu 1914. Následující řádná schůze pak proběhla až v lednu 1915.²²⁴ Při říjnové schůzi v roce 1914 ani při lednové v roce 1915 nebylo znát, že právě probíhají léta válečná. Program schůze zůstával stejně věcný a zabýval se obecními záležitostmi. Je zajímavé, jak koncem 19. století se na mimořádných schůzích probíraly národní zájmy a v letech ohrožení celé monarchie neproběhlo při jednání obecních zastupitelů k žádnému vzrušení.

²¹⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 28. března 1911.

²²⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 18. dubna 1911.

²²¹ Úřadujícím starostou byl Jindřich Crha.

²²² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 6, zápis 29. července 1913.

²²³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 6, zápis 16. dubna 1914.

²²⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 6.

4. 3. Příklady činnosti obecního zastupitelstva ze samostatné působnosti obce

Jednotlivé protokoly z jednání obecního výboru jsou dochované v souboru dokumentů s tématem obecních voleb. Nalézají se zde i zápisy před rokem 1879.²²⁵

První dochovaná protokolární kniha obecního zastupitelstva města Lomnice obsahuje zápisy od 12. září 1879 do 14. prosince 1885. Zápisy měly vždy stejný formát. V úvodu nesměl chybět datum schůze a počet přítomných členů. Dále následovaly předměty jednání a jejich vyřízení. Mezi základní pravidelné předměty patřilo schválení protokolu z minulé schůze, zprávy jednotlivých odborů a každoroční sestavení obecního rozpočtu. V zápisech pak nesměly chybět informace o volbách a resignacích členů obecního zastupitelstva.

K obecnímu zastupitelstvu směřovaly návrhy jednotlivých radních i prosby příslušníků obce, prosby se týkaly chudinských podpor i technického zázemí života²²⁶ nebo žádosti o koncesi. Pestrost obecních jednání byla velmi různorodá a důležitá pro chod města v dané době, výsledky jednání zastupitelstva však ovlivňují život ve městě dodnes. Jedno z nejviditelnějších rozhodnutí bylo například zasypaní zámeckého rybníka, povolení zasypaní severozápadní části rybníka byla projednávána městskou radou 27. července 1898.²²⁷ Dnes je na jeho místě autobusové nádraží.

4. 3. 1. Spravování obecního jmění a záležitostí vztahujících se k obecnímu svazku;

Pro sledované období této práce bylo třeba ještě připomenout velmi stručně měnový vývoj. Počátek období byl složitý nejen pro politiku ale i pro aktuální peněžní situaci, která by vydala na samostatnou kapitolu. Proto uvedeme jen základní stav. Od roku 1750 až do roku 1857 zde byla konvenční měna, která vycházela z kolínské marky, z níž se razilo 10 tolarů = 20 zlatníků. Toto období prodělalo několik válek, vydávání prvních papírových peněz – bankocetlí, a celkové znehodnocení kreditních platidel, které vyvrcholilo státním bankrotem. V roce 1811 byla zavedena vnitrostátní vídeňská měna. Od roku 1811 vedla snaha o sjednocení konvenční měny a platebních prostředků obíhajících v rakouském císařství k poklesu hodnot kreditních platidel a k potřebě nové měnové reformy. Výsledkem byla pro období 1857 – 1892 rakouská měna, která měla za základ 1 zlatý dělený na 100 dílů –

²²⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 125, sign. II/21, kt. 24.

²²⁶ Například hned v prvním protokolu ze dne 12. září se objevila: žádost občanů Novoměstských za upravení potoka Popelky na Novém městě. Žádost četl radní František Horák, obecní zastupitelstvo povolilo k tomu účelu příspěvek 20 zl, žádost Frantníška Zajíčka za udělení podpory (podpora mu byla udělena ve výši 1 zl měsíčně z obecního důchodu) a Václava Mastného za slevení školného, i jemu obecní zastupitelstvo vyhovělo.

²²⁷ 27. července 1898 bylo na jednání městské rady oznámeno, že obecní zastupitelstvo souhlasí se zasypaním severozápadní části zámeckého rybníka.

SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 28, kn. č. 10.

krejcarů. Poslední období habsburské monarchie 1892 – 1918 provázela korunová měna. Základ 1 koruna, dělená na 100 haléřů. Poměr přepočtu byl stanoven 1 zl = 2 K.²²⁸ Místní finanční situaci můžeme sledovat při vyplácení chudinských podpor. Kde se postupně podpory vyplácené ve zlatých a krejcarech změnily v podpory vyplácené v korunách a haléřích.²²⁹

Pro příklad aktuální cenové hladiny můžeme uvést velké platby a zároveň vývoj cen například za koupi domů:

- dům č. 7 (staré číslování, v 20. letech 20.stol č. 10 – na náměstí) v průběhu 19. století: - v roce 1834 v exekuční dražbě koupil Antonín Erben za 2 814 zl konvenční měny, roku 1848 ho koupil jeho syn za 2 000 zl konv. m. Dále byl dům prodán v roce 1870 za 1 980 zl, v roce 1873 za 6 544 zl a roku 1877 za 8 871 zl.,

- dům č. 12 (starého číslování, v 20. letech 20. století č. 14 na náměstí) koupil roku 1849 spáleniště František Tvrzský za 1000 zl k. m., 1852 byl dům prodán za 2000 zl k.m., roku 1861 byl prodán za 5 500 zl, roku 1872 ho koupila Marie Erbenová za 6 800 zl,

- dům č. 13 (nově č. 15 na náměstí) koupil roku 1804 Jan Čapek za 2 200 zl. rýn. Roku 1850 byl oceněn nový vystavěný dům se zahradou na 7 978 zl, roku 1878 vydražen exekuční dražbou na 6 005 zl. Roku 1900 byl dům koupen Františkem Navrátilem a Annou Navrátilovou za 32 000 K.²³⁰

Nyní uvedeme některé položky obecního rozpočtu, nejdříve pro rok 1879. Celkový odhadovaný příjem obecního rozpočtu byl ve výši 6 383 zl 55 kr, vydání pak dosáhla výše 8 657 zl 31 kr – takže schodek činil 2 273 zl 76 kr. Na uhrazení schodku zastupitelstvo odsouhlasilo obecní přirážku 45 %.

²²⁸ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2002. ISBN 80-7319-004-4, s. 453 – 461.

²²⁹ BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo v Lomnici nad Popelkou do roku 1914* (Bakalářská práce). FF, UPCE. Pardubice, 2011, s. 50

²³⁰ FUČÍK, J. J. *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 1928. s. 28 – 32.

32 000 K to by bylo 16 000 zl, maximální týdenní mzda nádeníka Jana Jandy byla v roce 1899 1 zl 80 kr, takže na tento dům musel pracovat 8 889 týdnů, tj. 170 let, aniž by svoji mzdu použil na cokoli jiného. Když to srovnáme s domkem obyvatel, kterým bylo vydáno vysvědčení nemajetnosti, dobereme se k tomuto závěru: Rodina Pekárkova, čp. 257 v roce 1886 (což není tedy zcela objektivní hodnocení se srovnáním k platu v roce 1900, ale využijeme to pouze jako spekulativní příklad) měla reality (domek a 3 korce pozemku) v hodnotě 1 500 zl, při týdenní mzdě 1 zl 80 kr by na tuto částku pracoval tento dělník 833 týdnů, tj. 16 let. Když bychom se pustili zcela do spekulací, mohli bychom si představit dnešní stav takto: př. na dům za 1 500 000 Kč při platu 20 000 Kč měsíčně bychom pracovali 6,25 roku, při platu 10 000 Kč měsíčně 12,5 roku.

BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo ...*, s. 50, 51

Největší položky příjmů byly - 1 266 zl z pivního krejcaru, 565 zl z poplatku kořalečného, a z nájmu pozemků (př. pozemek od statku č. 154 – 651 zl 75 kr, pozemek na drahách 256 zl 45 kr)

Z výdajů největší částky připadaly na splátky půjček a úvěrů (až 1000 zl), dále 200 zl odměna pro starostu, 420 zl služné tajemníkovi, 300 zl daň výběřčímu. Na chudinství město vydělilo 300 zl, na zdravotnictví 200 zl jako odměna městskému lékaři a 117 zl 60 kr na ošetřování nemocných a vydržování nemocnice. Na vydání škol 518 zl 95 kr.²³¹

Pro rok 1888 byly schváleny příjmy 7 910 zl 25 kr, výdaje 10 050 zl 82 kr. Tím dosáhl schodek výše 2 140 zl 57 kr (obecní přírážka byla určena na 25 %).

Největší očekávané příjmy byly z: 2 800 zl z pivního krejcaru, 696 zl z kořalečného poplatku. Dále z nájmu, kde opět největší výše dosáhl pozemek od statku čp. 154 – 426 zl 85 kr a z pozemku na drahách 221 zl 75 kr. Dále byl výrazný příspěvek osady Dolní Lomnice na společná vydání 508 zl a 605 zl výnosu z práva arendního.

Výdaje: odměna starostovi 400 zl, služné tajemníkovi 470 zl, odměna daň výběřčímu 350 zl, na opravu hasičského náčiní – schválený rozpočet pro rok 1887 byl 50 zl pro rok 1888 300 zlatých.²³²

Oproti roku 1879 výrazně narostla částka navrhovaná pro chudinství: 1 525 zl v roce 1888 – oproti 300 zl v roce 1879. Na zdravotnictví byly navrhované výdaje podobné – 320 zl, jen bylo rozdílné jejich složení: odměna městskému lékaři činila 300 zl a 20 zl bylo určeno na nepředvídané potřeby.

I v tomto roce byly potřeba výdaje na platební anuity a to: Hypoteční bance v Praze 481 zl 42 kr, Městské spořitelně v Praze 840 zl 16 kr a 780 zl 16 kr. (Město mělo půjčeno 8 000 zl, 14 000 zl a 13 000 zl). Návrh na rozpočet pro rok 1894 ještě stále počítal se zlatými a krejcarý.²³³

V zápisech obecního zastupitelstva se poprvé loučíme se zlatými a krejcarý až v přehledu navrhovaného rozpočtu na rok 1900. Zde navrhované částky do rozpočtu počítají se zlatými a schvalují se již v korunách. Změnil se zde i postup plánování rozpočtu. Dříve byly první příjmy a po nich následovaly výdaje. Tentokrát se začínalo s výdaji. Rozdíl byl také v tom, že se zde již neplánoval schodek mimo rozpočet, ale výše výdajů odpovídala výši příjmů, tj. 38 208 K 70 hal (navrženo bylo 19 481 zl 34 kr.). Nárůst celkového rozpočtu obce byl znatelný. Byl zvolen přepočít na koruny přesně dle vzoru – 1 zl = 2 K.

²³¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 1.

²³² BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo... s. 51, 52.*

²³³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 2.

V rozpočtu pro rok 1900 byla odměna pro starostu navržena na 500 zl a schválena byla odměna ve výši 1000 K. Oproti předešlým uváděným příkladům z let 1879 a 1888 tato odměna stále rostla. Za první uváděné desetiletí to byl růst z 200 zl (rok 1879), na 400 zl (rok 1888), tedy o 100 %. Za druhé uváděné desetiletí byl nárůst 100 zl na částku 500 zl, tj. o 25 % oproti roku 1888. Služné tajemníkovi bylo navrženo 550 zl, schváleno 1 100 K.

Na Chudinství bylo navrženo 2 050 zl, schváleno 4 100 K. (nárůst 683 % oproti roku 1879 a 134 % proti roku 1888).²³⁴

Mezi stálé vyšší položky rozpočtu patřily opět splátky úvěrů, včetně úroků ze zápůjčky na kmenové akcie nově stavěné železniční dráhy. Půjčky splácené v roce 1900 dosáhly celkové hodnoty 80 000 zl, splátky byly na rok 1900 ve výši 4 885 zl, nově 9 771 K. Město mělo půjčeno 4000 zl od Hypoteční banky v Praze, od Městské spořitelny v Praze částky 14 000 zl, 13 000 zl, 10 000 zl (na dlažbu náměstí), dále pak od Městské spořitelny v Lomnici 5 000 zl a 34 000 zl. Právě tyto půjčky od Městské spořitelny v Lomnici vedly k obvinění starosty Josefa Doležala.²³⁵

Mezi největší příjmy obce patřila obecní přírážka z c.k. daní v roce 1900 ve výši 57 % – 10 623 K 44 h a místní školní přírážka 28 % - 5 218 K 54 h. Z piva měla obec očekávaný příjem 7 800 K a z poplatků z trhů týdenních a výročních 1 360 K. Očekávané příjmy z pivního krejcaru byly pro rok: 1879 1 266 zl, rok 1888 2 800 zl – to byl nárůst oproti roku 1879 221 % a pro rok 1900 3 900 zl (7 800 K), to činilo nárůst 139 % proti roku 1888 a 308 % proti roku 1879.²³⁶

Plánovaný rozpočet na rok 1911 byl pro výdaje i příjmy přijat ve výši 58 504 K 99 hal. Na chudinství bylo vyčleněno 9 779 K 60 h a 10 K na dobročinné povozy. Odměna starostovi byla 800 K, služné tajemníkovi 2 000 K... Příjmy z piva 9 340 K, z kořalky 2 525 K. Úhrada schodku byla započítána do příjmů ve formě 100 % přírážky, která byla celkově vypočítána na 23 418 K 53 h. Místní školní přírážka 30 % byla ve výši 7 025 K 56 h.²³⁷

²³⁴ BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo...* s. 52.

²³⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 4. zápis v lednu 1900.

²³⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 4. rozpočet na rok 1900

²³⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 5. rozpočet pro rok 1911

Přehled uváděných příjmů a výdajů přepočítaných na zlaté a krejčary²³⁸

Rok	Příjmy		Výdaje	
	Celkem	Z piva a kořalky	Celkem	Na chudinství
1879	6 383 zl 55 kr	1 831 zl	8 657 zl 31 kr	300 zl
1888	7 910 zl 25 kr	3 496 zl	10 050 zl 82 kr	1 525 zl
1900	19 481 zl 34 kr	3 900 zl	19 481 zl 34 kr	2 050 zl
1911	29 252 zl 50 kr	5 932 zl 5 kr	29 252 zl 50 kr	4 889 zl 55 kr

Z předešlé tabulky a výše uvedených výdajů je možné sledovat neustále rostoucí výši celkového rozpočtu obce a s tím i nárůst všech položek rozpočtu. I přes neustále rostoucí částky určené na chudinství musela obec některé žádosti o podporu odmítat a stále se jí nedostávalo. Stále se také zvyšovaly daně a obecní přirážky.²³⁹

Pro rok 1900 a 1911 již není patrná z uvedených údajů výše schodku. Protože pro tyto roky, jak již bylo zmíněno, byla do rozpočtu započítávána již obecní přirážka, která měla schodek pokrýt. Připomínám, že pro rok 1900 byla ve výši 57 % - 10 623 K.²⁴⁰ Roku 1902 byla obecní přirážka schválena ve výši 93 % - 17 832 K, roku 1903 dosáhla výše obecní přirážky 100 % - 19 165 K.²⁴¹ Pro rok 1911 připomeňme, že obecní přirážka ve výši 100 % tvořila částku 23 418 K 53 h. O schválení obecních přirážek město informoval okresní výbor, schvaloval ji třetí stupeň samosprávy vysoký výbor zemský království Českého.

4. 3. 2. Péče o obecní silnice, cesty, místa a mosty, péče o snadnou a bezpečnou jízdu po silnicích a vodách, a záležitosti polní policie;

Péče o obecní silnice, cesty a další infrastrukturu byla častým tématem schůzí obecního zastupitelstva, neustále byly potřeba opravy a úpravy cest. A také to byly další velké výdaje města. Roku 1880 byla ve velmi špatném stavu cesta Na Drahách, za její opravu se přimlouval Mikoláš Hirnšál. Zastupitelstvo se shodlo, že je třeba cestu aspoň prozatímně upravit. Toho dne také zastupitelstvo rozhodlo, že požádají okresní výbor v Lomnici, aby převzal opravu potoka u pana Antonína Havrdy. Hospodářský odbor pak dostal za úkol vypracovat dobrozdání o mostu v Tikově.²⁴² Upravení cesty u potoka kolem pozemku

²³⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, 2, 4, 5.

²³⁹ BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo* s. 54.

²⁴⁰ Výše c.k. daní byla 9 318 zl 81 kr – přirážka pak 5 870 zl 85 kr = 10 623 K SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, rozpočet na rok 1900.

²⁴¹ Tamtéž, rozpočty 1902, 1903.

²⁴² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 11. května 1880.

Antonína Havrdy se projednávalo i v červenci téhož roku. Pan radní Josef Crha učinil návrh, aby se stavba odložila na příští rok, protože tento rok už byly velké náklady s opravou vodovodu a částka na opravu cesty u potoka u pana Havrdy byla nechána na rozpočet na rok 1881. Také se mělo vyjednat s Antonínem Havrdou ustoupení části pozemku k rozšíření cesty u potoka a s panem Františkem Brožem, aby stavbu převzal. K jednání byli určeni starosta František Motejl, Josef Brabínek, Josef Kulhánek, Hynek Horných a František Mareš.²⁴³ Rozhodnutí o úpravě cesty nebyla prováděna příliš rychle, a tak v září roku 1880 zastupitelstvo na své schůzi projednávalo žádost sousedů: Františka Sýkory, Martina Kováře, Jana Šulce, Jana Čapka, Františka Havrdy, Josefa Sýkory a paní Marie Ryšavé. Žádali o bezodkladné zřízení a upravení cestu u čp. 20 vedle pozemku Antonína Havrdy, a to sice půldruhého sáhu pro jízdu a potok aby zůstal široký jeden sáh.²⁴⁴ Pokud by tak zastupitelstvo učinilo, přispěly by 58 zl. Antonín Havrda byl ale ochotný ustoupit pouze tolik pozemku, co chybělo do dvou sáhů. Více pozemku nechtěl ani podstoupit ani prodat. Zastupitelstvo se rozhodlo pro nedostatek peněz a námitky Antonína Havrdy odložit opravu cesty na rok 1881.²⁴⁵ V rozpočtu na rok 1881 pak byla vyčleněna celková částka na opravu cest a mostů 250 zl, dále pak na opravu vodovodu 30 zl.²⁴⁶ V roce 1881 se jednalo o upravení cesty od čp. 19 až k čp. 151 a trvalo se na rozhodnutí, že potok se upraví v šířce jednoho sáhu a cesta pro pěší taktéž v šířce jednoho sáhu.²⁴⁷ Cesta z Tikova ke Karlovu byla potřeba upravit také roku 1881, na placení za opravy cesty se měla podílet i Dolní Lomnice.²⁴⁸

K jednáním mezi obecní a okresní samosprávou docházelo ohledně předláždění lomnického náměstí. Nejprve se dláždilo před domy (to platilo město a přispívali sousedé) a později celá silnice přes náměstí a na tu již přispívalo i okresní zastupitelstvo. Na zasedání obecního zastupitelstva se stav náměstí dostal o schůzi 26. června 1882. Příčinou bylo, že od čp. 15 podél domu nahoru až k čp. 8 byla velmi špatná dlažba, dotčení sousedé se měli požádat, zda by byli ochotni přispět na opravu nějakou částku, kdyby se před jejich domy ještě ten rok započalo s opravou. Následovní občané se uvolili přispět: František Motejl čp. 11 deset zlatých, pan Josef Gall čp. 12 sedm zlatých, pan František Raim čp. 14 dvacet zlatých a pan František Doubravský čp. 15 deset zlatých, přispět odmítli Františka Klimentová a Leopold Motejl. Zastupitelstvo se tedy usneslo, že ještě toho roku se započne s předlážděním

²⁴³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 28. července 1880.

²⁴⁴ Sáh (Klafter) = 6 stop = 1,896 m, Dolnorakouská soustava měř a vah;

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2002. ISBN 80-7319-004-4, s. 173.

²⁴⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 24. září 1880.

²⁴⁶ tamtéž, zápis 10. prosince 1880.

²⁴⁷ tamtéž, zápis 7. dubna 1881.

²⁴⁸ tamtéž, zápis 28. července 1881.

části náměstí.²⁴⁹ Celkový náklad na upravení dlažby při domech čp. 9, 11, 12, 13, 14 a 15 na náměstí obnášel 266 zl.²⁵⁰ Příspěvek na dlažbu od dotyčných sousedů obnášel 66 zl. Měla se také zároveň upravit ulice k chlapecké škole.²⁵¹ Předláždění celého náměstí přišlo na pořad dne 6. července 1888. Radní hospodářského odboru Václav Horných dostal za úkol vykonat přípravné práce. Vyhotovené plány a rozpočet předložil ke konečnému rozhodnutí v únoru 1889.²⁵² V rozpočtu na rok 1889 bylo na komunikace určeno na opravu cesta a mostu 400 zl, na opravu vodovodu 60 zl, na opravu studní 100 zl a na dlažbu náměstí 1000 zl. Celkové příjmy města toho roku činily 8 343 zl, celkové výdaje tvořily částku 11 212 zl.²⁵³ Veškeré práce spojené s vydlážděním a kanalizací města Lomnice byly vyčísleny na 11 627 zl 30 kr. Byly tedy vyšší než náklady města na celý rok a vyšší o 3 284 zl než plánované příjmy města na rok 1889. Stavba kanalizace by stála asi 3 300 zl (náklady jsou zahrnuty v rozpočtu). V případě, že by se silnice přes náměstí měla dláždít kostkami, stála by silnice o 2 365 zl 30 kr více než je uvedeno v rozpočtu. Válcovaná silnice by stála stejně jako dláždění čedičovými kostkami. Bylo také potřeba pořídit novou horní kašnu. Pro obec to znamenalo značný náklad, obzvlášť když nebyly žádné další zdroje. Václav Horných uváděl příklad Jičína, kterému každý rok přispívala městská spořitelna. Náměstí však potřebovalo neodkladnou a řádnou opravu a zastupitelstvo se rozhodlo, že opravy začnou ještě téhož roku. Zastupitelstvo rozhodlo veřejně vyhlásit novinami na offertní řízení buď celé stavby, nebo některé práce. Účet za vyhotovení rozpočtu a plánu byl 115 zl 21 kr.

Jelikož středem dlážděného lomnického náměstí procházela okresní silnice spojující okresní silnici Košťálovsko-Lomnickou s okresní silnicí Lomnicko-Novopackou, Lomnicko-Jičínskou (přes Bradleckou Lhotu a Košov) a Lomnicko-Semilskou, kterou udržovala obec Lomnice vlastním nákladem až do roku 1882 a teprve od roku 1882 dostávala obec roční příspěvek od okresního výboru na udržování silnice v obnosu 40 zl. Protože dláždění silnice bylo velmi nákladné, obecní zastupitelstvo zplnomocnilo městskou radu, aby podala žádost k okresnímu zastupitelstvu o zvýšení dosavadního příspěvku a o subvenci na stavbu samou.²⁵⁴

Okresní výbor oznámil obecnímu zastupitelstvu, že schválili subvenci 500 zl na vydláždění náměstí a zvýšili každoroční příspěvek na udržování silnice v částce 60 zl.²⁵⁵ Okresní zastupitelstvo se návrhem okresního výboru na žádost města o zvýšení ročního příspěvku na

²⁴⁹ tamtéž, zápis 26. června 1882.

²⁵⁰ Částka není plně zřetelná, byla dopisována později 266? 366 zl?

²⁵¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 15. září 1882.

²⁵² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 5. února 1889.

²⁵³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 14. prosince 1888.

²⁵⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 5. února 1889.

²⁵⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 5. dubna 1889.

vydržování okresní silnice vedoucí přes náměstí a za udělení subvence na nové vydláždění téže silnice. O tomto tématu měl důkladně odůvodněný referát MUDr. Kabeláč, dle tohoto referátu okresní výbor doporučil roční příspěvek 60 zl ročně (dle čl. 17 zákona 31. května 1866) a navrhl subvenci 500 zl. Pan Hornych jako zástupce obce navrhl roční příspěvek 70 zl a uhrazení ½ nákladů na předláždění. Předseda říkal, že moc hájí zájmy obce. O tématu se vedla živá diskuze. Pan Crha navrhoval subvenci 1 000 zl a to tím spíše, že obce si celou částku 15 000 zl musí vypůjčit.²⁵⁶ Zápis z jednání okresního výboru chybí, zápisy v knize zápisů okresního výboru končí rokem 1887 a pokračují až roku 1906.

Nabídky na předláždění náměstí a stavbu kanalizace se projednávali na schůzi obecního zastupitelstva v dubnu 1889. První nabídku podali František Ruth a August Stafka, podnikatelé dlažek v Praze, na Rybničku č. 1351. Učinili nabídku městské radě na celkovou práci – kanalizaci, niveletu a dlažbu zároveň. Nabízeli rychlý postup práce a přesnost v každém ohledu. Vedoucího firmy Rutha by zastoupil inženýr Pažout, protože vedoucí je právě v Karlových Varech na léčení. Jako reference uváděli, že jim byly svěřeny veškeré dlažební práce Král. Prahy, jakož i předměstí Karlína, Smíchova, Vinohradu a Žižkova. Obstarávali práce také pro c.k. místodržitelství, zemský výbor a další. Jako kauci přiložili knížku pražské městské spořitelny. Celkový rozpočet výloh vyčíslili na 14 323 zl (z toho urovnání a předláždění náměstí 4 961 zl 69 kr, zřízení kanalizace na náměstí 1 432 zl 76 kr, dodání materiálu pro dlažbu a kanalizaci 7 928 zl 66 kr. Druhou nabídku podal Emil Brückner, stavitel z Nymburka. Zavazoval se také převzít veškeré práce s provedením i dodáním veškerého potřebného materiálu za ceny v rozpočtu uvedené – se slevou 8 %, a tyto co nejsolidněji provést. Zavazoval se práce dokončit a odevzdat do jednoho roku. Emil Brückner žádal co nejuctivěji, aby práce byla svěřena jemu, tvrdil, že má takové zkušenosti a zařízení, aby práci dobře a levně provedl. Celkové náklady vyčíslil na 11 748 zl 51 kr. Třetí nabídku podal Václav Havel, inženýr a mistr dlaždický v Praze, čtvrtou pan P. Kramář stavitel v Semilech.²⁵⁷

Pro obec pak shledali nejvýhodnější nabídku Václava Havla, inženýra a mistra dlaždického v Praze. Byl ochoten vykonat veškeré práce uvedené v rozpočtu i jiné, za paušální částku 12 000 zl. Tuto nabídku pak jednomyslně schválili a práci mu svěřili. Co se týkalo nové kašny na náměstí, přednesl Václav Hornych, že bylo nutno, aby se nové kašny pořídili, zejména ta horní, která byla již velmi sešlá. Václav Hornych navrhl, aby se u horní kašny nechala udělat uprostřed socha a místo spodní kašny hydrant. Proti jeho návrhu byl Theodor Mastný, ten

²⁵⁶ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 27. února 1889.

²⁵⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 5. dubna 1889.

navrhoval pořídit nové kašny dvě. Zastupitelstvo se rozhodlo pro dvě kašny a svěřilo věc k projednání hospodářskému odboru a městské radě.²⁵⁸

Na náklady spojené s předlážděním náměstí, stavbu kanalizace a zřízení nových kašen, bylo třeba sjednat půjčku. Dle předběžného výpočtu by měla stačit půjčka 10 000 zl, částka nad 10 000 zl měla být uhrazena z dlažebního fondu (3 447 zl), z příspěvku od okresního výboru (500 zl), z mimořádného příspěvku od majitelů domů na náměstí v obnosu asi 1 000 zl. Jednohlasně bylo usneseno, aby si částku město půjčilo od Pražské městské spořitelny s uplacením 1 ½ % ročně na kapitál mimo 4 ½ úroků. Splátky a úroky z té zápůjčky měly být uhrazovány obecními přírážkami k přímým daním. Obec potřebovala souhlas okresního zastupitelstva, aby mohla za tu půjčku dát do hypotéky nemovitosti obce.²⁵⁹

Nakonec se částka na opravu náměstí, kanalizace a kašen vyšplhala na 16 830 zl. 90 kr. Kromě 12 000 zl pro stavebníka Václava Havla přibyly další náklady, například za regulační plány a rozpočty, poplatky za uveřejnění vyhlášky, za mimořádné práce, za kámen od Františka Brože, náhrada za poškození pozemku panu Fučíkovi a Pekárkovi, za dozor při stavbě, za kolky, úroky z výpůjček, poštovné a poplatky, za železné roury k vodovodu, za novou kašnu, za práci zednické, nádenické a tesařské a další.²⁶⁰

Náklady byly plněny dle plánu z fondu dlažebního (310 zl), subvencí okresního úřadu (500 zl), výpůjčkou z Pražské městské spořitelny (10 000 zl), dále pak byla využita půjčka z kmenového kapitálu obce Lomnice (2 760 zl) a přispěli i obyvatelé Lomnice, přispěli celkem 1 107 zl 55 kr. Z toho mezi 38 obyvatel rozvrhlo příspěvky město – jednalo se o obyvatele vlastníci domy na náměstí. Navíc ještě dobrovolně přispěli Petr Šlechta z Hrochova, hostinský Josef Řeháček, Jan Václavík, Edmund Freund, Josef Sýkora a Vít Chlumský. Je zajímavé se zamyslet nad tím, zda by dnes lidé na opravu náměstí také přispěli 6,6% z celkové částky. Když se zaměříme na ty, co přispívali, najdeme mezi nimi i některé představitele samosprávy a najdeme tam také ženy. Dle čísel domů, těch co přispěli, zjistíme, že to byli obyvatelé domů na náměstí. Přispěli Josef Rais (čp. 5), Edmund Freund (čp. 8), Josef Sýkora (čp. 9), František Malý (čp. 10), František Motejl, (čp. 10), Josef Gall (čp. 12), Josef Kliment a Františka Klimentová (čp. 13), Jaroslav Raim (čp. 14), Františka Doubravská (čp. 15), Barbora Šlechtová (čp. 16/17), Vít Slavík (čp. 21), Eduard Tvrzský (čp. 22), Terezie Jand'ourková (čp. 23/24), Jan Novák (čp. 25), Václav Tomsa (čp. 26), Petr Brabínek (čp. 27), částka byla rozvržena i na plochu vjezdu do dvora u č. 28, Anežka Holendrová (čp. 28), Anna

²⁵⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 5. dubna 1889.

²⁵⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 5. dubna 1889.

²⁶⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 28. listopadu 1889.

Suchardová, Václav Ruml (čp. 30), František Navrátil (čp. 31), Žofie Erbenová (čp. 32), Josef Navrátil (čp. 33), Jan Vonka (čp. 34), Františka Podlipná (čp. 35), František Truhlář (čp. 36), Josef Řeháček (čp. 37), Šlechta z Hrochova (čp. 40/45), Petr Hloušek (čp. 16), Antonín Čapek (čp. 46), Josef Doležal (čp. 47/48), Vinc. Háek (čp. 48), Hynek Jína (čp. 99), Hynek Horných (čp. 100), Karel Kafka (čp. 101, obchodník, narozený ve Mšeně, jeho manželka Anna pocházela z Lomnice²⁶¹), Josef Crha (čp. 102), Anna Nosková (čp. 103). Každému majiteli domu na náměstí byl zaslán výťah z rozvrhu platby s vyzváním, aby určitou částku (rozpočítanou dle plochy) zaplatil do obecní pokladny.

Při stavbě kanálu u čp. 20 až 26 se přišlo na to, že kanálky, ústily ze sklepů dotyčných domů do kanálku pana Šlechty. Nový kanál ale nebyl veden v patřičné hloubce kanálku z domů, aby nový kanál mohl kanálky pojmout, a tak vznikala voda do sklepů, a vznikly proto spory. Při opravě vznikl náklad 46 zl a vedoucí hospodářského odboru Václav Horných řešil, kdo to má uhradit. Zda stavebník Václav Havel nebo obec. Zastupitelstvo uznalo, že za chybu stavebník nemohl a rozhodla se náklad navíc uhradit. Protože se ozvaly hlasy, že stavba dlažby nebyla dostatečná, byl vyzván znalec z Mladé Boleslavi. Znalci Hradecký a Vavour uznali, že stavba má nějaké nedostatky, následně uznal i inženýr Václav Havel, že dlažba byla na některých místech nedostatečná. Zajímavostí na této stavbě bylo i to, že Theodor Mastný (člen obecní i okresní samosprávy) velmi ochotně povolil lámání kamene na dlažbu na svém pozemku na Láni u samého města. Díky tomu dosáhla obec velkých úspor. Místní strojová tkalcovská továrna zase ochotně zdarma půjčila své zaměstnance na práci s vodním potrubím. Zastupitelstvo za tento nový důkaz šlechtných snah a vydatný dar vyjádřilo vřelé díky. Vřelé díky také patřilo urozené paní Barboře Šlechtové Sedmihorské, majitelce továrny, za laskavou a v každém případě vždy prokázanou ochotu a podporu obci. Díky zastupitelstvo vyslovalo i hospodářskému odboru, městské radě a Václavu Hornýchovi za prokázané práce a nezištné služby obci za čas stavby.²⁶² Je třeba, aby se na tuto ochotu, snahu a práci ani dnes nezapomínalo a zároveň si uvědomit, že i dnes taková snaha stále někde probíhá a je třeba si ji uvědomovat a připomínat.

4. 3. 3. Policie na věci potravní, k prodeji na trhu, zvláště na míry a váhy

Nový tržní řád pro Lomnici byl schválen 9. února 1897. V Lomnici se konaly následující trhy:

1. Trhy výroční:

²⁶¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 51, s. 52.

²⁶² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 28. listopadu 1889.

- a, ve čtvrtek po Jménu Pana Ježíše,
- b, druhý postní čtvrtek
- c, ve středu před Velikonocemi
- d, ve čtvrtek před Sv. Duchem
- e, ve čtvrtek před Máří Magdalenou
- f, ve čtvrtek před jménem Panny Marie
- g, ve čtvrtek před Šimonem a Judou
- h, ve čtvrtek před Narozením Páně

2. Trhy téhodní, vždy ve čtvrtek a v neděli každého téhodne

Denní trhy, které sloužily ke koupi a prodeji věcí každodenní potřeby (mléko, máslo, ovoce, zelenina) nebyly předmětem tohoto tržního řádu, ale byly opatřeny zvláštním nařízením obecního výboru dle § 35 obecního zřízení.

Na výročních trzích se prodávalo „všeliké“ zboží, se kterým byl dovolen svobodný obchod. Prodával se zde i dobytek. O trhu téhodním se mohli prodávat věci potravní a surové přírodní plodiny, hospodářské a polní nářadí, výrobky od okolních venkovských obyvatel, které zhotovily vedle své hlavní živnosti. Dobytek se na těchto trzích mohl prodávat jen drobný, nesměl se prodávat hovězí a koňský. Prodávání připravovaných pokrmů a nápojů bylo na tržišti i ulicích zakázáno. Prodej zvířete byl opatřen zvláštními předpisy (zákon č. 49 z 1. června 1866, z. z.). Zvláštní ustanovení bylo také na prodej ptactva a ryb.

Řád upravoval, kdy se trhy konaly, kdo mohl na trhu prodávat a co mohl prodávat. Pokud by někdo donesl na trh zdraví škodlivé potraviny, nezralé ovoce, leklé ryby nebo pošlé raky, tak mu tržní dozor zboží zabavil. K zabavení bylo odsouzeno i všechno jinak šizené zboží (například kroupené obilí, luštěniny). V případě tohoto přečinu, byl prodavač trestán dle obecného zákona trestního nebo jiného zvláštního zákona či nařízení. Pokud byly zabavené věci neškodné, byly určeny k prodeji dražbou ve prospěch ústavu chudých. Prodávat se smělo jen na určených místech. Tržiště bylo na hlavním náměstí, příbuzné živnosti pak byly umístěny vedle sebe. Byl zde také dobytčí trh pro živý dobytek všeho druhu. Jednotlivé druhy dobytka pak měly být odděleny. Přespolní prodavači směli prodávat pouze na tržišti, místní živnostníci s potravním zbožím pak mohli své zboží prodávat jak v krámě, tak na tržišti. Zboží se nesmělo nabízet po hostincích.

Týdenní trh začínal v říjnu, listopadu, prosinci, lednu, únoru a březnu o 8. hodině ráno, v dubnu, květnu, červnu, červenci, srpnu a září o 7. hodině ráno. Trh trval do pravého poledne do 12 hodin. Výroční trh nebyl hodinami omezen, ale nesmělo se prodávat za osvětlení na veřejných místech. Mezi nakupujícími obyvateli domácími, přespolními nebo cizozemci

neměl být činěn žádný rozdíl. Pouze u týdenních trhů, bylo omezeno, že v první hodině trhu mohli nakupovat pouze drobnu kupující, překupníci a živnostníci v Lomnici bydlící, mohli kupovat až po uplynutí první hodiny trhu a cizí překupníci až po uplynutí dvou hodin trhu. Prodávat se mohlo pouze na míry a váhy určené zákonem ze dne 23. 7. 1871 č. 16/1871 ř-z. Spory mezi kupci a prodavači náležely občanskému soudu. Při prodeji obilí, luštěnin, sena, slámy a dobytka, byli kupec i prodavač povinni ihned po učinění tržní smlouvy buď tržnímu dozoru, nebo na městském úřadě oznámit do protokolu, jaké zboží, v jakém množství a za jakou cenu bylo prodáno. Pokud by cena byla uvedena nepravdivě, následovalo stíhání dle obecného trestního zákona. Pokud by do protokolu nebyla cena uvedena vůbec, následoval trest dle tržního řádu. Za užití veřejného místa k prodeji zboží se platil tržní poplatek. Tržní řád obsahoval také sazebník za půjčené náradí a poplatky za místa. Přestupky tržního řádu trestal starosta společně se dvěma městskými radními. Mohli dát trest až do výše 10 zl nebo vězením až do 48 hodin. Odvolat se pak bylo možné k okresnímu politickému úřadu – tj. k hejtmanství v Semilech. Tržní řád města byl schválen okresním hejtmanstvím a nabyl platnosti od 1. července 1897. Zvláštní řád pak platil pro dobytčí trhy.²⁶³

Než přišel tento tržní řád v platnost, byli od občanů různé žádosti ohledně trhů. Tak například Jan Šulc a další sousedé žádali o přeložení hlavního trhu o posvícení 13. září na čtvrtek před posvícením. Další návrh učinila městská rada, aby hlavní trh byl ustanovený na středu před zeleným čtvrtkem. Zastupitelstvo shledalo, že dne 13. září se konají trhy v okolních městech (hlavně v Jičíně), a proto vyhovělo žádosti občanů, aby trh byl pro vždy přeložen na čtvrtek před jménem Panny Marie. Zastupitelstvo vyhovělo také druhé žádosti a hlavní trh byl přeložen na středu před zeleným čtvrtkem.

4. 3. 4. Policie zdravotní

Zdravotní politika od roku 1848 byla součástí ministerstva vnitra až do roku 1918, kdy vzniklo ministerstvo lidového zdravotnictví. „Organizováno bylo zákonem z roku 1870, ten zřizoval funkci okresních lékařů při okresních hejtmanstvích, v zemích zemské zdravotní rady a zdravotní referenty při místodržitelstvích a Nejvyšší zdravotní radu a zdravotního referenta při ministerstvu vnitra. V obcích se zřizovala funkce obecních (obvodních) lékařů, kteří byli orgány územní samosprávy. Na samosprávu bylo přeneseno i zřizování nemocnic.“²⁶⁴

²⁶³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 27. dubna 1897.

²⁶⁴ HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5,, s. 280.

V Lomnici působil jako městský lékař MUDr. Alois Kabeláč a MUDr. Antonín Cerman (předseda včelařského spolku).

4. 3. 5. Pečování o chudé a obecní ústavy dobročinné

První zákonná definice chudoby byla uvedena v zákoně č. 105, ze dne 3. prosince 1863, ř.z. o domovském právu. Doplněn byl zákonem č. 222, ze dne 5. prosince 1896. Dále byl pro Čechy vydán zákon č. 59, ze dne 3. prosince 1868, z. z. o chudinském opatření.²⁶⁵

Zákon o domovském právu v §1 řešil, že právo domovské zaručuje chudinské zaopatření v dané obci. Chudinské péči se věnovala část IV – O povinnosti obce k chudinskému opatření. Obce měly povinnost postarat se o své chudé, pokud neexistovala osoba třetí, která by se o chudého postarala (§23) – tato osoba byla určena občanským zákonem, hlavní byl zde poměr osob manželský a rodičovský. Ošetřování se pak mohlo opírat o poměr služební (dle čeledního řádu) a o poměr pracovní (dle řádu živnostenského a stanov společenských, dle zákonů o pojištění nemocenském, úrazovém atd.).

Chudý byl ten, kdo nebyl schopen opatřit vlastními prostředky nebo vlastní silou sobě a popřípadě své rodině nevyhnutelné životní potřeby. Chudoba mohla být úplná, nebo částečná. Domovská obec pak velmi důkladně zkoumala, zda a komu chudinskou podporu opatří.

§ 24 – Chudinské opatření, které byla obec povinna poskytnout, bylo poskytnutí nutné výživy a náklady nutné na ošetřování v případě nemoci. U dětí pak byla povinná péče o jejich vychování. Konkrétní provedení pak bylo různé.

Jan Trávníček uvádí jako příklad zákon pro Solnohrady, kde bylo úplné chudinské zaopatření určeno takto:

- 1. Opatření příbytku s lůžkem a topením,*
- 2. opatření šatstva a prádla,*
- 3. výživu, nebo příspěvek peněžní na stravu a*
- 4. v nemoci ošetření, lékařskou pomoc a opatření léků.*

Toto v zákoně pro Čechy konkrétně určeno nebylo. Obec pak nebyla například povinna platit ošetřovné za příslušníka dodaného z úřední moci do donucovací pracovny.

Chudinský zákon pro Čechy obsahoval obecná ustanovení, vyznačení způsobu chudinského opatření, vypočítával prameny příjmů, z nichž se chudinské náklady hradily, udával orgány, které chudinské zákony prováděly a určoval dozor k úřadům, řízení a poměr

²⁶⁵ TRÁVNÍČEK, J. Domovské právo dle zákona ze dne 3. prosince 1863, ř.z. č. 105, a zákona ze dne 5. prosince 1896, ř.z. č. 222. Praha, 1901.

k jiným chudinským svazkům. Domovská obec byla pak dle §12 povinna platit nevyhnutelné pohřební výlohy za své příslušníky. Toto bylo výjimkou oproti ostatním zemím Rakousko-Uherska.

Kromě obce domovské byly i některé náklady hrazeny ze zemského fondu, například „slehnutí“ v zemské porodnici a nedobytné léčebné výdaje za chudé ve všeobecné nemocnici. Obec byla povinna zajistit, aby v ní byla dostatečná pomoc zkušených babiček při porodech. Okresní zastupitelstva pak měla zajistit dostatečný počet zkoušených babiček ve svém okrese, o jejichž služby mohly obce v případě potřeby požádat. Náklady za slehnutí pak patřily do výloh místní zdravotní policie. Dle obecního zákoníku mohla obec odeprít pobyt cizinci, který připadal na obtíž veřejné dobročinnosti.²⁶⁶

Náklady za chudinskou péči nebyly tedy hrazeny jednotně – náklady nesla domovská obec, místní zdravotní policie, zemský fond...

Orgány, kterých se chudinská péče týkala byly také velmi rozmanité – obec, okresní zastupitelstvo (tj. samospráva), okresní hejtmanství, zemský fond, zdravotní policie... Mezi úřady pak vznikala čilá korespondence o chudinské péči a nákladech na ni.

Kromě úřadů zde pak byly také různé ústavy a nadace. Například Klárův ústav v Praze pro zaopatření a zaměstnání dospělých slepců.

Udělování podpor v Lomnici bylo zaznamenáno v protokolech o jednáních zastupitelstva, nebo přímo v konkrétních dopisech mezi jednotlivými úřady. Podpory byly mnoha druhů. Již byla zmíněna podpora na cestu do domovské obce. Nejrozšířenější byla podpora výživy chudých, kteří se ocitli zcela bez prostředků. Udělení podpory předcházela buď konkrétní žádost, nebo návrh zastupitele. Oprávnění žádosti bylo prozkoumáno, zda šlo o oprávněnou prosbu. Pokud prosba byla oprávněná, tak byla podpora vyplacena.

Lomnické zastupitelstvo mělo chudinský odbor. V Lomnici byla částka na chudinství součástí povinné taxi při přijmutí do obce. Nacházela se zde chudinská a sirotčí pokladna, městský špitál a také nadace. Záznamy kdy a kolik bylo komu vyplaceno, najdeme v zápisech zasedání zastupitelstva. Velmi podrobně to bylo rozepsané hlavně ke konci sledovaného období.²⁶⁷

Nejčastějšími důvody pro podporu na výživu a bydlení obyvatel byly žádosti starých a práce neschopných obyvatel. Častý důvod pro neschopnost práce byl vysoký věk a zdravotní stav. S přibývajícím věkem měli lidé velké problémy se zrakem.

²⁶⁶ TRÁVNÍČEK, J. Domovské právo dle zákona ze dne 3. prosince 1863, ř.z. č. 105, a zákona ze dne 5. prosince 1896, ř.z. č. 222. Praha, 1901, s. 83-104.

²⁶⁷BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo*31,32.

13. července 1890 prosil Josef Zeman z Berouna o poskytnutí stálé almužny na nájem, aby nemusel se svými dětmi bydlet na ulici. Jako důvod uváděl velkou bídu a úplnou slepost. Byla mu odeslána podpora 5 zl. Podporu ve stáří potřeboval i Hynek Matoušek. Když žádal 21. května 1890 o stálou podporu, bylo mu 76 let. Omlouval se, že ho už zrak opouští, a proto je ke svému obuvnickému řemeslu neschopen. A že na nádenickou práci byl již starý, nebyl schopen pro sebe a ženu zajistit živobytí. Ve stejném roce 13. prosince žádal o podporu 73 let starý tkadlec Jan Kopal se svou osmdesátiletou manželkou z Hvězdy. Do té doby se živili podomním obchodem, kde prodávali vlastnoručně vyrobené tkalcovské výrobky. Další podomní obchodník Antonín Kozák ze Semil čp. 94 do Lomnice příslušel po svém otci, sládkovi v Lomnici. Ve věku 68 let žádal 6. listopadu 1893 o podporu. V té době byl již 8 let slepý na levé oko a na pravé přestával vidět. Opouštěla ho síla a tak prosil o podporu alespoň od podzimu do jara.²⁶⁸

Kromě peněz na výživu, bylo potřeba hradit i lékařské výdaje nemajetných domovských příslušníků, město mělo povinnost částku buď získat od příbuzných, přátel nebo ji uhradit. Město pak mohlo podporovat své příslušníky na výživu buď dlouhodobě, nebo krátce, například z příčiny aktuální nemoci. Obec byla povinna platit za nemajetné příslušní i pohřeb. Jinou formou podpor pro nemocné byly milodary pro různé ústavy a nadace. O domovskou příslušnost, a s tím spojené náklady na chudinskou péči město někdy vedlo i spory.²⁶⁹

Jaké bylo složení a výše nákladu chudinského ústavu a nemocnice v Lomnici? Uvedený příklad je z rozpočtu na rok 1896. Příjmy byly složené z úroků z kapitálu chudinského a nemocničního, úroků z jednotlivých nadací (Viškovské, Leonardské, Rodáků, Šubrtové, Špicarové, Jubilievní, Matouškové), dále zde bylo 100 zl od honebního společenstva a 100 zl z povolení zábav, divadel a koncertů. Poslední položkou na příjmu byly pokuty a příjmy z důchodu obecního – to byla největší částka příjmů – 1 650 zl. Celkem byly příjmy navržené pro rok 1896 2 266 zl 15 kr.

Vydání byla na podpory 14ti denní, měsíční, ¼ letní, mimořádné, Vánoční, dále zde byly příspěvky do nadací. Náklady byly také za léky, vydržování nemocnice a pojištění. Ze zákona byla také obec povinna k již zmíněným dobročinným povozům. Na různé výdaje zbylo chudinskému odboru 13 zl 60 kr a tím byla dovršena stejná částka jako u příjmů, tj. 2 266 zl 15 kr.²⁷⁰

²⁶⁸ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82, BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo*31, 32,

²⁶⁹ BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo*34,35.

²⁷⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 3.

Celkový rozpočet obce byl pro tento rok vypočítán na 11 521 Zl. Z toho tedy bylo 2 266 zl 15 kr na chudinství, tj. 19,7 % celkového rozpočtu. Výlohy hnané byly 40 zl, tj. 0,35 %. Pro rok 1897 byl celkový rozpočet města stanoven na 15 912 zl 93 kr, z toho na chudinství 2 282 zl 20 kr. Tedy 14,35 %, to znamenalo snížení o 5,35 % z celkového rozpočtu.²⁷¹

Pro rok 1911 byl rozpočet určen na 58 504 K 99 hal, z toho 9 779 K 60 h a 10 K na dobročinné povozy. Na chudinu v roce 1911 bylo určeno 16,7 %.²⁷²

Kromě zápisů obecního zastupitelstva, kde byly uvedeny rozpočty chudinského ústavu. Tedy plánované peněžní operace. Nalézají se jeho konečné výkazy pod signaturou IV/83 Správa chudinské a sirotčí pokladny, kde se nachází skutečný peněžní stav a oběh finančních prostředků. Zde je výkaz ústavu od roku 1847 do roku 1862. Kapitál k 1. listopadu 1863 činil 1 529 zl 88 kr.

Na schůzi obecního zastupitelstva 6. března 1882 se projednávaly záležitosti chudinského ústavu a schvalovala se pro něj částka na vydání 549 zl 48 kr. Starosta informoval, že poslední dobou se náklady na chudinství neustále zvyšují a povolené částky stále nestačí. I na rok 1882 byla schválena částka 400 zl nedostačující.²⁷³

Toto byla jen ukázka, která se neustále opakovala. Obecní výdaje na cokoli se neustále zvyšovaly a příjmy se na to sháněly velmi těžko. Obec nebyla žádný výdělečný podnik, naopak neustále prožívala boj o přežití. Přesto se životní úroveň občanů neustále zlepšovala. Ve městě se navyšovaly náklady na veřejné výdaje, s tím ale se zároveň zlepšovala infrastruktura a denní život jednotlivce.²⁷⁴

Zpráva o dokončení stavby chudobince a svépomocné nemocnice byla přednesena na schůzi obecního zastupitelstva 20. září 1910. Náklady byly ale větší, než se očekávalo. Celkové náklady činily 19 060 K, z toho bylo 11 000 K uhrazeno z fondu nemocnice, okresní výbor vypůjčil 5 000 K a schodek 3 060 K zbývalo ještě uhradit.²⁷⁵

²⁷¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 3.

²⁷² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn č. 5.

²⁷³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 19, kn č. 1.

²⁷⁴ BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo* ...55,56.

²⁷⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad popelkou, inv. č. 21, kn. č. 3, zápis 20. září 1910.

5. Obecní a ekonomické elity města a jejich vztah k lomnické samosprávě

„Jen málokteré město v Podkrohoši bylo v devatenáctém století střediskem tolika soukromých podniků a továren jako Lomnice nad Popelkou.“²⁷⁶ Tito majitelé soukromých podniků a továren – obecní a ekonomické elity města byli v některých případech představiteli samosprávy, samosprávu pak také ovlivňovali svým voličským právem.

5. 1. Textilní průmysl

Na území lomnického okresu převládalo zprvu ruční, později strojní zpracování textilních surovin a výroba potřeb pro tento průmysl. Zpracovával se zde len, později přibýlo zpracování bavlny. Významné místo v historii textilního průmyslu v Podkrohoši patřilo rodině Šlechtů.

5. 1. 2. Rodina Šlechtů

Základy lnářského podnikání v Lomnici nad Popelkou položil již roku 1725 Adam Duchoslav Šlechta.²⁷⁷ Šlechtův rod je spojen s dějinami města. Historie rodu je dlouhá. Správu města ovlivnil již purkmistr Antonín Šlechta,²⁷⁸ původně cechovní tkadlec, který „purkmistroval“ na konci 18. století po selských vzpourách.²⁷⁹ Petr August Šlechta,²⁸⁰ který zmiňovanou firmu založil, byl jeho druhorozeným synem. Do otcova obchodu vstoupil asi roku 1795, kdy prodal svou malou koželužskou živnost. I on se podílel na správě města a stal se členem lomnického magistrátu, kde zastával funkci policejního radního. Po roce však byl zbaven funkce nejen on, ale i celé představenstvo. Lomnický magistrát zrušil nový majitel Lomnice zdatný a velmi úspěšný obchodník Ignác Falke, který správu města podřídil vrchnostenskému úřadu. Petr August Šlechta byl pak jmenován ředitelem města.

Od Falkeho získal i potřebný úvěr a rady pro své podnikání. Když byl roku 1806 vyhlášen zákon platný pro celou Evropu (vliv měl ale především tam, kde měla vliv Francie), kdy se evropský kontinent uzavřel anglickému obchodu, vedlo to k uvolnění trhů, které do té doby

²⁷⁶ MIKULE, S. Šlechtické rody – Šlechtové. [cit. 2014-09-01] URL:< <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/4d735ff9c7e64b58c12569e7001a2d9c/a96fc479ed9facdfc1256c3700731b14?OpenDocument>>

²⁷⁷ JAKL, M. (et al.). *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice, 2004. ISBN 80-86699-18-8

²⁷⁸ žil 1736 – 1818,

MIKULE, S. Šlechtické rody – Šlechtové. [cit. 2014-09-01] URL:< <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/4d735ff9c7e64b58c12569e7001a2d9c/a96fc479ed9facdfc1256c3700731b14?OpenDocument>>

²⁷⁹ Antonín Šlechta byl povýšen roku 1776 po Selských bouřích v předešlém roce za pomoc panství do funkce primátora městského konšelského úřadu. NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou, 1978, s. 21.

²⁸⁰ Narodil se roku 1765, zemřel 1839, oženil se s Barborou Tůmovou (1767 – 1835), Jeho syn Petr Karel po něm sdělil podnik, roku 1844 koupil alod. panství Hrochův Týnec, r. 1859 byl povýšen do šlechtického stavu (z Hrochova), r. 1886 mu byl přiznáno staré rytířství (Všehrdský ze Všehrd), toto bylo ale provedeno na základě falsu.

MIKULE, S. Šlechtické rody – Šlechtové. [cit. 2014-09-01] URL:< <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/4d735ff9c7e64b58c12569e7001a2d9c/a96fc479ed9facdfc1256c3700731b14?OpenDocument>>

Angličané ovládali. A tak kraje s textilním průmyslem, Lomnicka nevyjímaje, čekalo úspěšné období. Spolu se synem Petrem Karlem Šlechtou založil firmu, která byla zaprotokolována 18. ledna 1808 v Novém Bydžově jako firma PETR AUGUST ŠLECHTA A SYN.²⁸¹

Spolu pak budovali velkou tkalcovnu o tisících stavech. Zde vyráběli nejrozmanitější druhy tkanin od nejhrubších po ty nejjemnější a zorganizovali celou karavanu formanských vozů, aby zboží prodali co nejdále. Cíl jejich cesty byl v roce 1809 na jihu v Benátkách. Problémem byla ale doba Napoleonských válek. Zabavení plně naložených formanských vozů znamenalo krach Šlechtova podniku. Obrátil se proto na Napoleona, že mu zboží bylo zabaveno neprávem. Napoleon rozkázal udělat šetření, které dopadlo ve prospěch Šlechty. Náhrada škody pak byla základem pro další růst podniku.

Napoleonovy louisdory byly pro Šlechty významné také při státním rakouském bankrotu v roce 1811. Jejich zlaté krytí Šlechtovy textilky zaručovalo bezpečné splnění peněžních závazků. Petr August Šlechta skončil svou životní pout' v roce 1839. Jeho rod i podnik však pokračovaly dále.²⁸²

Kromě výroby se v první půlce 19. století Šlechtové podepsali i do lomnického náměstí stavbou Hrubého domu. V tomto kamenném třípodlažním objektu sídlili od roku 1826. „*Jeho zdmi, obrazně řečeno, kráčely i dramatické dějiny města. V roce 1829 byla část Hrubého domu při místních selských bouřích vyrabována. Po bitvě u Jičina 29. června 1866 se jeho prostory staly na přechodnou dobu důstojnickým lazaretem rakouské armády. Do třetice zde tekla krev 5. května 1945, kdy byli nacisty u zdi budovy popraveni tři občané Lomnicka.*“²⁸³ V současnosti v Hrubém domě sídlí městské muzeum a galerie a informační centrum města.

Rok 1826 znamenal i další spojitost města s tímto rodem – z iniciativy Antonína Šlechty,²⁸⁴ lékaře a pozdějšího zakladatele lázní Sedmihorky, byl založen divadelní ochotnický spolek.

Významným byl rok 1859, kdy byl Petr Karel Šlechta²⁸⁵ povýšen do šlechtického stavu, zároveň vystoupil z podniku, který nyní vedl jeho syn Petr Čeněk.²⁸⁶ Z pohledu továrního byl

²⁸¹ Archivní fond podniku se nachází ve Státním oblastním archivu v Zámrsku a je nepřístupný.

²⁸² JANDÍK, S. *Petr Augustin Šlechta a syn, kus historie českého plátenictví*. Praha, 1940.

²⁸³ DRAHOŇOVSKÝ, J. *Historie*. Městské muzeum a galerie v Lomnici. [cit. 2013-08-08].

URL: <<http://www.muzeumlomnice.cz/historie/>>

²⁸⁴ Dr. Antonín Šlechta (1810 – 1886) byl bratrancem Petra Karla Šlechty (1792 – 1886), Dr. Antonín Šlechta byl synem nejmladšího bratra Petra Augusta (1765 -1839) – Františka Šlechty, hostinského v Lomnici, který žil v letech 1773 – 1860.

MIKULE, S. Šlechtické rody – Šlechtové. [cit. 2014-09-01] URL:< <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/4d735ff9c7e64b58c12569e7001a2d9c/a96fc479ed9facdfc1256c3700731b14?OpenDocument>>

²⁸⁵ syn Petra Augusta Šlechty

²⁸⁶ JANDÍK, S. *Petr Augustin Šlechta a syn, kus historie českého plátenictví*. Praha, 1940.

nejvýznamnější rok 1910, kdy Bedřich Šlechta²⁸⁷ postavil ve Staré Lomnici novou moderní mechanickou tkalcovnu.²⁸⁸ Rodu Šlechtů se podrobně věnuje Stanislav Mikule.²⁸⁹ V tomto rodě však byl o historii rodu nemalý zájem a tak existují publikace přímo sepsané pro tento rod.²⁹⁰

V první polovině 19. století zaměstnával Šlechtův podnik až 12 000 domácích tkalců.²⁹¹ Na průmyslových výstavách, uspořádaných v letech 1829 – 1845 v Praze a ve Vídni obdržela firma nejdříve stříbrnou a pak čtyřikrát za sebou zlatou medaili. Vyznamenána byla Šlechtova firma i na světových výstavách 1867 v Paříži a roku 1873 ve Vídni.²⁹²

Šlechtova továrna prosperovala i na počátku 20. století. V roce 1908 slavili stoleté výročí založení podniku. Později skupili i textilní továrny bývalých firem Korolenč a J. Sýkora. Firma byla následně akcionována s Ústředním lnářským svazem na podnik, který svým rozsahem daleko přesáhl lokální poměry a byl významný v exportní bilanci textilní výroby naší republiky v dobách před druhou světovou válkou. Konec rodinné tradice znamenalo až znárodnění. Vyhláškou ministra průmyslu ze dne 7. 3. 1946 č. 1100 se dostalo Lomnici „vyznamenání“ – zřídilo se zde podnikové ředitelství firmy „Spojené továrny lněných a technických tkanin, národní podnik. Národní podnik skládající se z továren od Teplic-Šanova až po Svitavy na Moravě.“²⁹³

Firma zaměřila svou výrobu na vozové plachty, přikrývky na koně, pytly, hadice, řemeny, slamníky a další zíněnky. Novinkou a specialitou byly nekonečné pásky na výrobu cigaret. Tyto pásky pak firma dodávala do celé Evropy, později každá cigareta vyrobená Československou tabákovou režií byla od 20. let 20. století zhotovena pomocí výrobků firmy Šlechta.²⁹⁴

²⁸⁷ syn Petra Čeňka (1818 – 1890) a Leopoldiny Augusty (1828 – 1903), Bedřich Šlechta žil 1856 – 1937, měl syny Ing. Beřicha Petra Šlechtu (1888 – 1951) a Petra Antonína (1891 – 1941)

MIKULE, S. Šlechtické rody – Šlechtové. [cit. 2014-09-01] URL:< <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/4d735ff9c7e64b58c12569e7001a2d9c/a96fc479ed9facdfc1256c3700731b14?OpenDocument>>

²⁸⁸ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 79.

²⁸⁹ př. Šlechtové, Krkonoše a Jizerské hory, 1999/12 – s. 36-37, O rodu a erbu Všehrdů. Heraldická ročenka 2007, s. 151 – 170., Brněňští Šlechtové ze Všehrd. Genealogické a heraldické informace 2010, s. 33 – 55.

²⁹⁰ P. A. Šlechta napsal Pamětní spis k oslavě stoletého trvání firmy P.A. Šlechta a syn: Tradice starého rodu. Praha, 1908. dále: Český průmyslník Bedřich Šlechta, na oslavu jeho sedmdesátých narozenin. Praha, 1926. Vyšly také čtyřdílné rodopisné rozhledy.

²⁹¹ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 79., JANDÍK, S. *Petr Augustin Šlechta a syn, ...* s. 14: „Šlechtovy podniky v dobách příznivé konjunktury, jež vrcholila v letech 1823 – 1828, zaměstnávaly na dvanáct tisíc dělníků.“

²⁹² PREIS, J. (ed.). *Český průmysl textilní slovem i obrazem*. Praha, 1909.

²⁹³ MIZERA, J. – KOZÁK, B. – KORBELÁŘ, P. – RAČANSKÝ, S. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu*. Praha 1946, s. 73,74.

²⁹⁴ JAKL, M. (et al.). *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice, 2004. ISBN 80-86699-18-8, s. 159.

Správu města ovlivnil již purkmistr Antonín Šlechta, původně cechovní tkadlec, který „purkmistroval“ na konci 18. století po selských vzpouřích.²⁹⁵ V Lomnici se jméno rodu v druhé polovině 19. století objevovalo v samosprávě obecní i okresní. V roce 1869 28. prosince připojoval svůj podpis za nepřítomného Petra Šlechtu náhradník Antonín Čapek při jednání purkmistrovského úřadu.²⁹⁶ Petr Šlechta z Hrochova byl zvolen členem finančního odboru města v roce 1881.²⁹⁷ O deset let později byl členem zdravotního a školního odboru v Lomnici Bedřich Šlechta z Hrochova.²⁹⁸

Zástupcem obecní a zároveň okresní samosprávy byl Čeněk Šlechta.²⁹⁹ V šedesátých letech působil v obecním zastupitelstvu. V letech 1854 – 1860 úřadoval místo nepřítomného starosty Vincence Mastného, náleželo mu i místo obecního tajemníka. V okresní úrovni samosprávy působil roku 1870 jako okresní tajemník.³⁰⁰ Jeho osoba byla spojena také jako u jiných představitelů samosprávy se spolkovou činností. Čeněk Šlechta byl místopředsedou pěveckého spolku Bořivoj v letech 1862 – 1863. Zemřel po delší nemoci roku 1879. Po jeho smrti se v prosinci roku 1879 se rozhořela diskuze o tom, zda má být jeho ženě Augustě Šlechtové vyplacena podpora. Nakonec podpora pro vdovu byla zamítnuta.³⁰¹

Samosprávu ovlivňovala i Barbora Šlechtová,³⁰² továrnice, která vlastnila firmu Mastný. Jakým způsobem mohla žena ovlivnit chod samosprávy? Svým volebním právem. Barbora Šlechtová, narozená roku 1816 v Jičíněvsi byla roku 1891 při volbách do obecního zastupitelstva na prvním místě v prvním voličském sboru!³⁰³

²⁹⁵ Antonín Šlechta byl povýšen roku 1776 po Selských bouřích v předešlém roce za pomoc panství do funkce primátora městského konšelského úřadu. NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou, 1978, s. 21.

²⁹⁶ SOkA Semily, OÚ Lomnice nad Popelkou (1776) 1855 – 1868 (1891), inv. č. 1011, kt. č. 219.

²⁹⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze 28. července 1881.

²⁹⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis ze 4. července 1891.

²⁹⁹ Čeněk Šlechta mohl být bratrancem Petra Karla Šlechty... bylo by zapotřebí ještě důkladněji prozkoumat rodokmen této rodiny, otec Petra Karla Šlechty byl dle vyjádření Stanislava Mikuleho z dvanácti dětí. Do základní linie rodu Antonín Šlechta – Petr August Šlechta – Petr Karel Šlechta – Bedřich Šlechta – obecní tajemník Čeněk Šlechta nepatřil. Ale při schůzi obecního zastupitelstva po smrti Čeněka Šlechty bylo poukazováno na to, že rodina (vdova) má bohaté přátele, při sčítání obyvatel 1890 žila vdova Augustina **ze Všeherd** v domě čp. 12, roku 1900 pak v domě čp. 16 u dcery Bohunky. Roku 1890 žila ještě v domě č. 16 Barbora Šlechtová – vdova, továrnice.

SOkA Lomnice nad Popelkou, kn.č. 51,52,

MIKULE, S. Šlechtické rody – Šlechtové. [cit. 2014-09-01] URL:< <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/4d735ff9c7e64b58c12569e7001a2d9c/a96fc479ed9facdfc1256c3700731b14?OpenDocument>>

³⁰⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 137, sign. II/81, kt. č. 28.

³⁰¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 4. prosince 1879.

³⁰² Manželka Dr. Antonína Šlechty, iniciátora založení Lázní Sedmihorky.

³⁰³ Tamtéž, kn. č. 51, tamtéž, kt. č. 24.

5. 1. 3. Mastní

Když se v Podkrkonoší tkalci začali zabývat i bavlnou, byl Jan Mastný mezi prvními, kteří se v Jičíně věnovali bavlnářskému faktorství, postupně pak zaměstnával až 1500 dělníků.³⁰⁴ Faktorství založil roku 1805 v Jičíně. Jeho syn Vincenc Mastný později přesídlil do Lomnice, kde postavil první tovární provozy ve městě. Nad Karlovem postavil Vincenc továrnu v letech 1854 – 1855. Roku 1871 disponovala firma ve svých prostorech 550ti stavy a kolem roku 1900 měla v provozu již 850 mechanických stavů.³⁰⁵ V letech 1871 – 1892 přešla továrna do rukou Šlechtů (na švagra Vincence Mastného Dr. Antonína Šlechtu, později na jeho ženu Barboru Šlechtovou). Pak přešla opět do rukou rodiny zakladatele Jana Mastného. Závod společně koupili jeho tři nejmladší synové Theodor, Vojtěch a Hugo a jeho vnuk Jindřich Velebín Mastný.³⁰⁶ Roku 1893 rozšířili továrnu na 850 stavů, takže v ní pracovalo 520 dělníků. Tkalcovna byla v 30. letech 20. století zrušena a byla v ní zřízena hospodářským družstvem velká tírna lnu.³⁰⁷

Svědkiem historie této rodiny byly domy čp. 212 a čp. 213. Roku 1854 koupil domek se zahrádkou čp. 212 Vincenc Mastný. Domek čp. 213 koupil roku 1856 za 400 zl, v těchto místech vystavěl tkalcovnu. Roku 1860 přikoupil od města další dům a připojil ho k tovární budově. Továrna dostala čp. 212 a rodinný dům čp. 213, ty pak koupil roku 1872 v exekučním řízení MUDr. Antonín Vincenc Šlechta, rytíř Sedmihorský, po něm budovu od roku 1886 vlastnila vdova Barbora Šlechtová, šlechtična Sedmihorská. Roku 1893 budovy rozdělené na čtvrtiny koupili Theodor, Jindřich Velebín, Vojtěch a Hugo Mastný. Roku 1903 koupil čtvrtinu JUDr. Vojtěch Mastný. Budova zůstávala pak i nadále v držení rodiny.³⁰⁸

V této rodině se nacházeli zástupci třech stupňů samosprávy a i jinak veřejní představitelé. Její členové byli v samosprávě obecní (Vincenc Mastný, Theodor Mastný), okresní (Vincenc Mastný, Theodor Mastný) i zemské (Vincenc Mastný, JUDr. Vojtěch Mastný *1874).

³⁰⁴ JAKL, M. (et al.). *Historie a současnost podnikání....* Žehušice, 2004, s. 159.

³⁰⁵ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 80.

³⁰⁶ PREIS, J. ed. *Český průmysl textilní slovem i obrazem.* Praha, 1909.

Theodor Mastný (*14.3 1839, +27.11 1914, továrník, obecní zastupitel, okresní starosta), Hugo Mastný (*25.5. 1844, +6.5. 1928, továrník)... náhrobní deska na lomnickém hřbitově.

Jindřich Velebín Mastný.. ve sčítání lidu z roku 1890 je uváděn v domě č. 209-210 spolu s Theodorem Mastným *1839 v Jičíně pouze Jindřich Velebín Mastný narozený roku 1837 také v Jičíně. Jiný Jindřich Velebín Mastný ve sčítání lidu v Lomnici nad Popelkou v roce 1890 ani 1900 není (v roce 1900 je již uváděn v domě č. 17 s chotí Bertou),

Vojtěch Mastný se ve sčítání lidu v Lomnici v roce 1890 ani v roce 1900 nevyskytoval, protože žil v Praze. Vojtěch Mastný, ředitel Živnostenské banky v Praze, spolumajitel firmy Mastný, narozený roku 1842 v Jičíně, zemřel roku 1902 v Praze. (zdroj: JANDOVÁ, M. Významné osobnosti Lomnicka [cit.2013-08-08] URL:<<http://kulturni-prehled.vesvete.cz/?s=vojt%C4%9Bch+mastn%C3%BD&submit=Vyhledat>>), jeho synem je Vojtěch Mastný * 1874. Pozdější diplomat Československé republiky, o jeho zkušenostech vypráví kniha: MASTNÝ, Vojtěch. *Vzpomínky diplomata.* Praha, 1997. ISBN 80-7184-410-1.

³⁰⁷ JAKL, M. (et al.). *Historie a současnost podnikání....* Žehušice, 2004, s. 159.

³⁰⁸ FUČÍK, J. J. *Historický místopis....* s. 133.

Vincenc Mastný

„ Jasný vzor neúnavně pilného pracovníka pro dobro a blaho obce, okolí, národa a vlasti.“³⁰⁹ Prvním starostou města Lomnice se stal v letech 1850 – 1863 Vincenc Mastný. Vincenc žil trvale v Lomnici od roku 1837, kdy zde zakoupil dům č. 17., v říjnu roku 1850 byl zvolen starostou obce. Roku 1861 byl navržen Stranou národní za kandidáta na poslance do sněmu království Českého, a zvolen většinou hlasů měst Lomnice, Nové Paky a Sobotky. Poslanecký mandát ale již roku 1863 složil.³¹⁰ Vincenc byl čtenář a dopisovatel pražského Posla.³¹¹ Publikoval i v časopise Průmyslník.³¹²

Vincenc Mastný byl členem okresního zastupitelstva sedm let po té, co ukončil svůj poslanecký mandát.³¹³ Vincenc Mastný byl pozván i na mimořádnou schůzi okresního zastupitelstva v roce 1873, při potvrzování účasti však uvedl, že se nezúčastní z důvodu nemoci.³¹⁴ V březnu téhož roku poté zemřel.

Vincenc Mastný podporoval v Lomnici zřízení záložny, stal se poté jejím předsedou a také podporoval myšlenku zřídit průmyslovou školu. Snažil se, aby na radnici bylo místo pro záložnu, knihovnu i síň pro ochotnické divadlo.³¹⁵ Další jeho účast byla v místní školní radě, spolu s MUDr. Kabeláčem (později starosta města) se starali o zřízení měšťanky. Založil městskou nemocnici. Vincenc Mastný se narodil 23. listopadu 1809 v Jičíně, zemřel v Lomnici 14. března 1873.³¹⁶ O Vincenci Mastném se mluvilo na schůzích obecního zastupitelstva i po jeho smrti. Pan Václav Tomsa na schůzi konané 11. prosince 1879 informuje, že nebožtík pan Vincenc Mastný zařídil nemocnici nákladem 1000 zlatých a věnoval v papírech 3000 zlatých, věnovací listiny žádné nedal, kapitál měl být zachován k původnímu účelu, obec z něho měla brát pouze na užitek. Město mělo být povinné vést náklady na nemocnici.³¹⁷

³⁰⁹ PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 52.

³¹⁰ Tamtéž, s. 55.

³¹¹ *Ottův slovník naučný*. Praha, 1900. 25. díl, s. 965.: „Pražský posel“ – časopis vydávaný J. K. Tylem v letech 1846 – 1849. „Časopis určený k poučení a zábavě nejširších lidových vrstev.“

³¹² MASTNÝ, V. Pokrok cukrovarnictví. Úvahy o českomoravském cukrovarnictví. IN: *Průmyslník*, 2. ročník, 1. února 1870, s. 43.

³¹³ SOKA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z 16. září 1870, okresní zastupitelstvo, vč. Vincence Mastného bylo pozváno, aby se zúčastnilo složení slibu nového okresního starosty Jana Raimy.

³¹⁴ SOKA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, pozvánka na mimořádnou schůzi z 21. ledna 1873.

³¹⁵ Po požáru radnice roku 1862 koupil spáleniště, poté ho daroval obci pro zbudování nové radnice. Dal si ale podmínku, že v budově bude umístěno i divadlo, knihovna, záložna, místnosti pro průmyslovou školu a byt učitele. Lomnice nad Popelkou. [cit.2013-08-08]

URL:< <http://libszen.webz.cz/POL09-2011-2/1104/ipage00002.htm> >

³¹⁶ PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 52 – 56.

³¹⁷ SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 11. prosince 1879

Na seznamu obecních úřadů purkmistrovského úřadu v Lomnici z mimořádné schůze ze dne 24. srpna 1868 nalezneme jména Čeňka (tj. Vincence) Mastného a Jindřicha Mastného.³¹⁸

V osobě Vincence Mastného se propojily tři stupně samosprávy – obecní, okresní a zemská. Především ale v jeho osobě vznikl vzor chování a panu továrníkovi byla projevována velká úcta. Vincenc Mastný rozhodně patřil mezi výrazné a velmi vážené osobnosti samosprávy v Čechách i bez šlechtického původu.

Theodor Mastný

Obecní a okresní samosprávu zastupoval také Vincencův Bratr Theodor Mastný, továrník v Lomnici byl starostou okresním v letech 1908 – 1923.³¹⁹ Narodil se v březnu 1839, žil v čp. 212 a ještě roku 1900 byl svobodný a v domácnosti žil pouze s hospodyní.³²⁰

Byl okresním starostou a zároveň byl zvolen i do obecního zastupitelstva v I. voličském sboru ve volbách roku 1901³²¹., okresní starosta 1889 – 1908,³²² Theodor Mastný byl zvolen do komise, která měla prozkoumat obecní účty a účty ústavů za rok 1887 (člen komise – jako okres starosta nebo člen obecního zastupitelstva?)³²³ 19. října 1886 připomínal na schůzi obecního zastupitelstva, že je nejvyšší potřeba opravit uličku ve Šlechtově ulici.³²⁴ V roce 1885 byl členem komise, jejíž úlohou bylo zřídit poštovní spojení mezi Lomnicí a Jičínem. Na téže schůzi se také řešilo, zda má město odkoupit pozemek u domu čp. 29, za účelem rozšíření cesty ke Karlovu. Theodor mastný pravil, aby se nebral zřetel na to, že se slovné okresní zastupitelstvo u této věci nepříznivě zachovalo a učinil návrh, aby obec sama potřebný pozemek k rozšíření této cesty a to až od rohu stavení pana Suchardy k rohu stavení paní Vinklářové skoupila. Theodor Mastný také slíbil, že pokud se s panem Suchardou dohodnou na částce 2 zlaté za metr, tak že zdejší továrna přispěje polovinou nákladů. Zastupitelstvo pak zplnomocnilo městskou radu, aby se s panem Suchardou dohodla.³²⁵

Theodor Matný, ředitel továrny, daroval velký sud po dehtu na uctívání památky smrti Mistra Jana Husa, kdy se v Lomnici pálivaly v předvečer 6. července ohně. Přípravy byly tajné, neboť „Husovy ohně“ byly od c.k. úřadů zakázány.³²⁶

Theodor Mastný byl také spolu s dalšími zakladatelem okrašlovacího a turistického spolku.

³¹⁸ SOkA Semily, OÚ Semily – presidialni spisy, kt. 22.

³¹⁹ ČINOVCOVÁ, I. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou*, inventář. I. Bystrá nad Jizerou, 1994, s. 62.

³²⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 52.

³²¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 14. června 1901

³²² ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928*, inventář. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 62.

³²³ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis z 9. května 1888.

³²⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis z 19. října 1886.

³²⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z 6. listopadu 1885.

³²⁶ PETRÁK, J. *Lomnice a Husův kult*. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník III, listopad 1922. Lomnice nad Popelkou, 1922, s. 33.

Vojtěch Mastný

Po delší těžké nemoci dne 31. května 1902 časně ráno ve svém domě čp. 729 – II. ve Vodičkově ulici zemřel pan Vojtěch Mastný, zasloužilý ředitel Živnostenské banky. Jméno ředitele Vojtěcha Mastného bylo úzce spojeno s historií rozkvětu a rozmachu tohoto českého peněžního ústavu. Pan Vojtěch Mastný se narodil v roce 1842 v Lomnici nad Popelkou, kde jeho otec měl rozsáhlou továrnu. Studoval na reálcel v Jičíně a po absolvování obchodní školy se stal úředníkem ve skladišti cukru Schöllerovy firmy v Praze. Po založení Živnostenské banky pro Čechy a Moravu v Praze přestoupil do jejích služeb v roce 1869 a stal se nejprve pokladníkem, pak hlavním pokladníkem, později prokuristou.

V roce 1880 po odstoupení ředitele Mosera byl p. Urbanec jmenován prvním a pan Vojtěch Mastný druhým ředitelem banky. Téhož roku pan Mastný platně působil při zřizování filiálky Živnostenské banky v Brně. Na dalším utěšeném rozvoji banky měl v dalších létech nemalý podíl a v mnohých případech i hlavní zásluhu. Tak platně přičinil se v roce 1883 o založení české společnosti pro cukerní průmysl. Ještě vydatnější bylo jeho působení na rozkvět banky.

Vojtěch Mastný byl přisedícím obchodního soudu a členem četných vlasteneckých korporací. Vždy účinně podporoval národní podniky.³²⁷

Vojtěch Mastný – ředitel živnostenské banky v Praze roku 1895 přispěl na národopisnou výstavu československou 10 zlatých.³²⁸ Vojtěch Mastný je pohřben v Praze na Olšanech.³²⁹ Zemřel roku 1902.³³⁰

JUDr. Vojtěch Mastný

Představitel zemské samosprávy žil v letech 1874 – 1954, byl vnukem zakladatele Jana mastného, vystudoval práva na Univerzitě Karlově, od roku 1902 až do vzniku republiky působil ve službách Zemského výboru. V roce 1919 přešel do služeb ministerstva zahraničních věcí.³³¹ Se samosprávou obce již neměl nic společného, přestože byl spoludědicem továrny.

³²⁷ Národní listy, 42. ročník, 31. 5. 1902, s. 2.

³²⁸ Katalog obchodního oddělení, vydal obchodní odbor Národopisné výstavy československé. Praha 1895. s. 250.

³²⁹ Městem mrtvých, praktický průvodce hřbitovy olšanským královského hlavního města Prahy, s. 106.,

³³⁰ Plzeňské listy, výtisk 2. 6. 1902, s. 2. Zemřel po těžké nemoci.

³³¹ Roku 1920 byl jmenován vyslancem ČSR v Londýně, roku 1925 v Římě. V Berlíně působil od roku 1932 až do zřízení Protektorátu, usiloval o smírné řešení narůstající konfliktní situace mezi ČSR a Německem. Byl uznávaným odborníkem na mezinárodní právo. Po diplomatické kariéře se stal předsedou správní rady brněnské Zbrojovky a prezidentem správní rady Živnobanky. (zdroj: Archivní fondy a sbírky v České republice. Archiv Národního muzea, archivní fond Vojtěch Mastný [cit.2013-08-08] URL:< <http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?stranka=1&id=630000010245#630000010245>>.)

Hugo Mastný

V obecním zastupitelstvu působil po volbách roku 1911.³³²

Jindřich Velebín Mastný

Byl jmenován prvním starostou Sokola a Sokolu věnoval celou duši. Mastný pak viděl v Sokolích budoucí národní vojsko, a tak se všemožně přičiňoval, aby se zavedla střelba do terče. Starostou Sokola pak byl dvacet let. Následně byl zvolen opět, ale volbu již nepřijal.³³³

Jindřich Velebín Mastný také věnoval úsilí na založení pěveckého spolku, podařilo se mu získat řadu přátel a milovníků českého zpěvu, a tak první schůze lomnického spolku Bořivoj byla svolána 5. ledna 1862 do hostince Františka Tančíka „U Zlatého anděla.“ Na tuto první schůzi se dostavilo 46 občanů.³³⁴

Při jednom sborovém cvičení koncem srpna 1868 předseda spolku Bořivoj Jindřich Velebín Mastný navrhl projevit telegraficky souhlas s deklarací poslanců českých ze dne 22. srpna. Telegram byl do Prahy odeslán, tento čin byl pak přísně vyšetřován. Jindřich Velebín byl odsouzen k pokutě 40 zlatých, kdyby bylo pak potřeba vězení, byl by vězněn na 8 dní. Spolu s ním byli odsouzeni i další členové spolku k nižším pokutám. Odsouzeni byli František Doubravský, P. Režný, M. Hirnšál, H. Pokorný, Fr. Bárta, H. Bárta, Fr. Cerman, Josef Crha, František Dlouhý, Josef Doležal, Josef Doubravský, V. Holendr, Aug. Janda, Fr. Janda, V. Kynčl, Ant. Koblre, Josef Kolorenč, V. Matoušek, Ant. Nosek ml., J. Nosek, J. Poláček, Josef Řeháček, J. Truhlář, Josef Vlček ml. a Josef Zelenka. Dalších 24 členů spolku pak bylo uznáno nevinnými.³³⁵

Jindřich Velebín Mastný byl čestným členem spolku Bořivoj. Jeho předsedou byl v letech 1862 – 1869 a místopředsedou v letech 1882 – 1886.³³⁶

JUDr. Vojtěch Mastný dával jménem svým a celé rodiny bolestnou zprávu, že po krátké, těžké chorobě ve věku 24 let zesnul pan Just. Theodor Mastný. Tělesné pozůstatky drahého zesnulého budou ve čtvrtek 15. února 1917 ve farním chrámu Páně Panny Marie Sněžné (u Františkánů) vykropeny a pan na hřbitově Olšanském do rodinné hrobky k věčnému spánku uloženy. Podepsáni bratři JUDr. Vojtěch Mastný, MUDr. Antonín Mastný, sestra Pavla Stuchlíková, švagr c. a k. rytmistr Vladimír Stuchlík a švagrové Zdena a Hanči Mastná
Národní politika, 13. února 1917

³³² SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 6, volby 1911.

³³³ PETRÁK, J. Z dětství lomnického Sokola. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, červen 1922. Lomnice nad Popelkou, 1922, s. 145,146.

³³⁴ POLÁK, A. 60 let zpěv. spolku „Bořivoj“ v Lomnici nad Popelkou. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, červen 1922. Lomnice nad Popelkou, 1922, s. 145.

³³⁵ Tamtéž, s. 149.

³³⁶ Tamtéž, s. 152.

5. 1. 4. Crha

Firma Josef Crha – Mechanická tkalcovna a úpravna v Lomnici nad Popelkou byla založena roku 1866.³³⁷ V roce 1907 pak vybuďovali mechanickou tkalcovnu při cestě do Nové Vsi Josef a Jindřich Crhovi.

Josef Crha byl starostou Lomnice v letech 1881 – 1891, dále 1901 – 1907. Jeho syn Jindřich Crha byl starostou města v letech 1912 – 1919.³³⁸ V roce 1891 byl Josef Crha členem finančního odboru města.³³⁹ V roce 1898 byl Josef Crha stále členem odboru, který měl na starosti daně a přirážky, dlužné dávky obecní, inventáře obecní, městskou spořitelnu, městské půjčky, revizi pivního, kořalečnického a vinného krejcaru, poplatků z masa, pojištění požární, rozpočet obecní, revizi pokladny, zkoumání účtů měsíčních, vojenskou taxu, žádosti o příspěvky, vyjma chudinské a udržování studen a vodovodů.³⁴⁰ V zápise z 11. ledna 1901 se rozhodl přijmout resignaci Josefa Doležala na post starosty a nepřijmout resignaci Františka Zelenky na post člena obecního zastupitelstva Josef Crha mladší.³⁴¹

5. 1. 5. Josef Sýkora

Jeho otec František byl tkadlec a měl jedenáct dětí. Nejdříve pracoval doma, později našel zaměstnání v továrně Vincence Mastného. V továrně pracoval od pěti hodin ráno do devíti hodin večer, když se stal mistrem sukařským a snovařským, dostal plat 20 zlatých měsíčně, pracoval v továrně 35 let. Jeho plat se vyšplhal na 35 zlatých měsíčně. Josef Sýkora se narodil 2. března 1853. Do školy chodil do svých 11ti let. Od svých osmi let byl se svým starším bratrem Antonínem posílán do Jičína a do Rovenska se zbožím. V šedesátých letech v době krize bavlnářského průmyslu, byla nucena továrna Vincence Mastného zastavit výrobu. Josefův otec František pak našel zaměstnání ve Vrchlabí. Josef soukal u rodiny Bímových. Po oživení trhu s bavlnou počal Josef Sýkora obchodovat a rozvážet textilní zboží.

Také se roku 1887 podruhé oženil s Marií, která mu pomáhala s obchodem. S obchodem se mu dařilo a tak roku 1906 v jeho nově postavené továrně započala výroba.

Josef Sýkora se plně účastnil veřejného života. Hájil národní zájmy a stál na krajním křídle mladočechů. Jeho návrhem byla i výstavba pomníku Mistra Jana Husa na náměstí. Byl členem obecního zastupitelstva od roku 1889 do roku 1919. Byl také jedno volební období

³³⁷ PREIS, J. ed. *Český průmysl textilní slovem i obrazem*. Praha, 1909.

³³⁸ ČINOVCOVÁ, I. *Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950)*, inventář. Semily 1996.

³³⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis ze 4. července 1891.

³⁴⁰ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis z 10. května 1898.

³⁴¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis z 11. ledna 1901.

členem okresního zastupitelstva a tři roky působil v občanské záložně, více let pak strávil ve výboru městské spořitelny.³⁴²

5. 2. Strojní průmysl na podporu textilní výroby

5. 2. 1. Hornychové

Firma Ignác Hornych a synové měla bohatou rodinnou tradici, tuto firmu založil v roce 1873 Ignác Hornych starší se svými syny Václavem a Ignácem mladším. Již jejich praotcové byli paprskáři, kteří vyráběli paprsky rákosové. Byli majitelé osmnácti vlastních patentů v Rakousku-Uhersku, Francii, Anglii, Rusku, Švýcarsku, Itálii a Německu. Na pražské jubilejní výstavě v roce 1891 získali první cenu výstavní a roku 1899 v Ruščuku první cenu státní, diplom a Bulharský důstojnický řád za zásluhy o průmysl.³⁴³

Jiří Hornych se do Lomnice přestěhoval roku 1828 z Horní Branné a založil zde ruční výrobu rákosových paprsků pro tkalcovské stavy. Jeho syn Ignác (*1827, +1916) pak úspěšně pokračoval a rozšiřoval rodinnou živnost.³⁴⁴ Na úspěchy v podnikání firmy Ignác Hornych a synové navázala v roce 1911 i nová firma Hornych a spol., lidově nazývaná „cívkárna.“ Tu založil Ignác Hornych mladší (*1850, +1933) spolu se svým zeťem Karlem Tišerem (*1875, +1924) a Františkem Horákem, spolumajitelem firmy Josef Horák.³⁴⁵

Ignác (Hynek) Hornych byl výraznou osobou města Lomnice, mimo jiné stál také u zrodu okrašlovacího a turistického spolku v roce 1885, spolu s dalšími významnými muži – Josefem Horákem, Theodorem Mastným a Josefem Raimem.³⁴⁶ Tato jména byla spojena také s lomnickou samosprávou.³⁴⁷

Hynek Hornych byl členem obecního zastupitelstva již kolem roku 1869.³⁴⁸ V roce 1881 byl předsedou finančního odboru.³⁴⁹

³⁴² PETRÁK, J. Vlastní silou IV. Josef Sýkora. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník III, červen 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 149 – 153.

³⁴³ PREIS, J. ed. *Český průmysl textilní slovem i obrazem*. Praha, 1909.

³⁴⁴ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 80.

³⁴⁵ Životní data čerpána z rodokmenu Hornychů, osobní archiv pana Jaroslava Kříže, prapravnuka Ignáce Hornycha (*1827)

³⁴⁶ MIZERA, J. – KOZÁK, B. – KORBELÁŘ, P. – ŘAČANSKÝ, S. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu*. Praha 1946, s. 35.

³⁴⁷ Theodor Mastný – viz text výše, byl okresním starostou, v rodině Raimů byl Jan Raim okresním starostou, v letech 1870 – 1873, Jan Raim byl také členem obecního zastupitelstva koncem 60. let 19. století, Jaroslav Raim byl členem obecního zastupitelstva v roce 1898, Josef Horák byl členem chudinského a lesního odboru v roce 1881.

³⁴⁸ SOkA Semily, OÚ Lomnice nad Popelkou, inv. č. 1011, kt. č. 219.

³⁴⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z 28. července 1881.

5. 3. Ostatní průmysl

Lomnice v druhé polovině 19. století byla plně soběstačným městem. Významných továren a podniků zde bylo více, než tyto tři výše uvedené. Byla zde slévárna Josefa Horáka, která byla významná i tím, že již roku 1882 byl zde zaveden parní stroj a roku 1886 bylo v závodě instalováno elektrické osvětlení.³⁵⁰ Firma dynamo na elektrické osvětlení zapůjčovala například místnímu ochotnickému spolku.³⁵¹ Dále zde v roce 1908 vznikla tkalcovna Antonína Kolorenče.

Z potravinářského průmyslu zde proslula výroba Lomnických sucharů, o jejich výrobu se starali Antonín Kynčl, Antonín Jína a Josef Jína. V Lomnici se nacházel pivovar, který byl uzavřen až v roce 1958, deset let po znárodnění. Ve městě bylo více proslulých hostinců. Mezi nejvýznamnější patřil hotel Řeháček a hotel Doležal. Oba se nacházely na Husově náměstí.³⁵² A oba měly význam pro samosprávu města. Josef Doležal byl obecním starostou v letech 1894 – 1901.³⁵³ Josef Řeháček byl členem policejního odboru v roce 1881.³⁵⁴

V Lomnici se také nacházel bohatý výběr jednotlivých živností. „*Sortiment výrobků místních firem poskytoval skutečně vše potřebné doslova od „kolébky až po hrob.“ Od dětské výživy, hraček, přes kávomlýnky, pivo, lihoviny až po zvony, varhany a rakve.*“³⁵⁵

5. 4. Obchodníci

Jan Jand'ourek

Obchodník v Lomnici nad Popelkou, narodil se 2. dubna 1819. Do českého sněmu byl zvolen roku 1895 za městské okresy Lomnice nad Popelkou.³⁵⁶

Roku 1869 nastoupil pro důkladnější výcvik a širší obchodní rozhled na místo do obchodu v Praze.³⁵⁷

18. února 1872 pozval do lomnického městského divadla na přednášku profesora Josefa Karla Škodu. Josef Karel Škoda³⁵⁸ pak mluvil o národním vychování, ostře kritizoval

³⁵⁰ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 80.

³⁵¹ z vyprávění pana Jaroslava Kříže

³⁵² BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 131.

³⁵³ ČINOVCOVÁ, I. *Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950)*, inventář. Semily, 1996.

³⁵⁴ SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z 28. července 1881.

³⁵⁵ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 111.

³⁵⁶ NAVRÁTIL, M. *Almanach sněmu království Českého (1895 – 1901) s životopisy a podobiznami poslanců*. Praha, 1896. V almanachu je chybně uvedena Lomnice nad Jizerou. Současně byli členy českého sněmu velikáni jako například František Schwarz nebo Dr. Karel Kramář.

³⁵⁷ PETRÁK, J. Z dětství lomnického Sokola. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, září 1920. Lomnice nad Popelkou, 1920, s. 11 - 13.

³⁵⁸ pokrokový kněz, vyučoval na učitelském ústavě v Praze náboženství a katechismus, ředitelem ústavu tehdy byl Dr. Karel Amerling, v ústavu byli oba od roku 1848. Škoda prý za 30 let rozšířil mezi lid přes 30 tisíc dobrých českých knih. Roku 1868 po vídeňských persekucích byl dán do výslužby.

rakouský školský systém, své posluchačstvo prý uchvátil a dostalo se mu nadšené pochvaly. Obecenstvo pak mělo i možnost koupit Škodův spisek „O národním vychování.“ Pro tento spisek pak byl odsouzen Josef Petrák, který spisek prodával, a Jan Jand'ourek, který chtěl vzít vinu na sebe, místo Josefa Petráka, čtyřčlenným senátem v Jičíně.³⁵⁹

Celých 33 let pak byl Jan Jand'ourek spojen svou činností se lomnickým Sokolem.³⁶⁰ Při svém pobytu v Praze na konci šedesátých a na počátku sedmdesátých let poznal pražský Sokol, v čele s Dr. Miroslavem Tyršem. Z Prahy pak psával svým druhům do Lomnice, hlavně J. V. Mastnému, Josefu Vlčkovi, Václavu Hornychovi a Ignáci Hornychovi, a pobízel je k založení Sokola. Jeho nápad se ujal a 11. května 1870 byla zvolena komise k vypracování stanov. Shromáždění se uskutečnilo 21. května. Tyto stanovy ale neprošly, protože „z Vídně přítel Beust tlačil ke zdi český národ a věrný služebník svého pána, generál Koller vládl v Čechách.“ A tak bylo nutné stanovy předělat. V listopadu 1870 se pak navrácí Jan Jand'ourek z Prahy a připojil se do místního tělocvičného ruchu.³⁶¹

Jan Raim

Narodil se 27. února 1827 v Nové Vsi v domě Josefa Raima č. 67, který měl živnost v domě č. 136. Měl také bratra Františka, narozeného 30. srpna 1820. Kolem roku 1848 pak oba bratři byli prodchnuti národním cítěním. Odebírali tehdy vycházející časopisy: Květy, Českou Včelu, Havlíčkova Slovana, Světozor a Posla z Prahy. Jan Jand'ourek se z Nové Vsi odstěhoval do Lomnice roku 1862, zde pak založil obchod s lněnou a bavlněnou přízí.³⁶²

Jan Raim měl obdivuhodné historické vědomosti a znal dobře literaturu. Uměl polsky, rusky a rozuměl latinským spisům, a to i přesto, že „vystudoval“ pouze jednotřídní školu v Nové Vsi. Byl příkladem mládeži, jak bylo možné využít volný čas ke vzdělání. Jan Raim byl i cenným rádcem a podporovatelem J. J. Fučíka, při sepisování dějin lomnického okresu. Jan Raim zemřel 1. listopadu 1914 ve věku 88. let.³⁶³

Byl jednatelem pěveckého spolku Bořivoj 1863 – 1865.³⁶⁴

³⁵⁹ PETRÁK, J. Ještě vzpomínka na J. Jand'ourka. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 42 - 43.

³⁶⁰ PETRÁK, J. Z dětství lomnického Sokola. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, září 1920. Lomnice nad Popelkou, 1920, s. 11 - 13.

³⁶¹ Tamtéž, s. 11.

³⁶² FUČÍK, J. J. Jan Raim. Vděčná vzpomínka. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, duben 1922. Lomnice nad Popelkou, 1922, s. 117.

³⁶³ Tamtéž, s. 120.

³⁶⁴ POLÁK, A. 60 let zpěv. spolku „Bořivoj“ v Lomnici nad Popelkou. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, červen 1922. Lomnice nad Popelkou, 1922, s. 153.

Josef Somer – židovský obchodník

V sedmdesátých letech devatenáctého století měl na místě, kde je dnes Hornychova továrna, najatý dvůr a vinopalnu žid Josef Somer, jehož nejmladší dcera Aninka uměla při výroční náboženské zkoušce katechismus nejlépe ze všech školních dětí.³⁶⁵

Josef Doležal - hostinský

Obecní starosta 1894 – 1901. Narodil se 24. března 1849. Kromě práce v obecním zastupitelstvu působil také jako hoteliér, ředitel pivovaru a sladovny hostinských, starosta nemocenské pokladny a potravního společenstva, byl čestným členem živnostenského klubu a sboru dobrovolných hasičů. Patřil mezi zakladatele městské spořitelny.³⁶⁶ Roku 1897 byl zvolen do říšského sněmu. V Lomnici založil živnostenské společenstvo, živnostenskou nemocenskou pokladnu, byl spoluzakladatelem městské spořitelny. Pečoval o zřízení dívčí měšťanské školy i o zřízení tkalcovské školy. Z jeho podnětu byl zrušen ve městě školní plat a sestaveno družstvo k stavbě dráhy Sudoměř-Lomnice-Stará Paka. Jeho snahy obsahovaly i nové situační a regulační plány, úprava a rozšíření tržnictví, úpravu otázky chudinské a mnoha jiných blahodárných zařízení.³⁶⁷ Zemřel 3. srpna 1908. Již v roce 1909 mu byl odhalen v Lomnici pomník, odhalování pomníku bylo velkou slavností, zároveň se slavilo výročí 20. let Živnostenského klubu.

5. 5. Inteligence

5. 5. 1. Učitelé

Roku 1878 byl zvolen do obecního zastupitelstva učitel Václav Obešlo.³⁶⁸ Byla také založena učitelská jednota „Komenský“. Továrníci Šlechta a Mastný darovali škole 50 párů činek, roku 1882 daroval Josef Doležal sbírku mincí a roku 1885 továrník Horák model parního stroje, Jan Raim elektriku, purkmistr Josef Crha věnoval svoji odměnu dobrým učitelům. Roku 1896 továrníci páni Mastní ošatili 37 dětí. Roku 1898 se učitelé Petrák a Munzar stali členy obecního zastupitelstva. Roku 1904 darovala firma pánů Mastných 100 metrů látky na podlepení přírodopisných obrazů.

³⁶⁵PETRÁK, J. Židovská otázka. In FUCÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, červen 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 155.

³⁶⁶ Informace čerpány z náhrobní desky rodiny Doležalových.

³⁶⁷ Národní politika, 6. srpna 1908, s. 6.

³⁶⁸ *1847 v Lomnici, od r. 1866 byl sborním spolkem Bořivoj, byl členem obecního zastupitelstva, od roku 1882 byl řídícím učitelem v Nové vsi, ve výslužbě žil v Jičíně. PETRÁK, J. Učitelé na chlapeckých školách v Lomnici. In FUCÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník III, únor 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 87

Roku 1911 továrník Josef Horák daroval 15 rýsovek, rýsovadla a další potřeby, které se půjčovaly žákům. Továrník V. Horný daroval rozprašovač.³⁶⁹

Lomnické školy byly i v ohrožení, to pak obecní zastupitelstvo bojovalo za jejich zachování. Zemský výbor v roce 1890 navrhol, aby se zdejší měšťanská škola zrušila pro slabou docházku. Okresní školní rada pak v roce 1892 žádala, aby se obecní zastupitelstvo k tomuto rušení vyjádřilo. Zastupitelstvo si rušení školy rozhodně nepřálo a protestovalo proti všem pokusům na zrušení místní měšťanské školy.³⁷⁰

V roce 1894 pak bylo oznámeno od c.k. okresního hejtmantství v Semilech, že se zdejší tkalcovská škola překládá do Rychnova nad Kněžnou. Příčiny přeložení byly politické. Zastupitelům se nepodařilo toto rozhodnutí změnit, ale byli schopni vybojovat i za pomoci Dr. Kramáře pro Lomnici novou tkalcovskou školu. Povolena byla roku 1896, 1. října 1897 pak byl otevřen její první ročník.³⁷¹

Josef Petrák

učitel a člen obecního zastupitelstva se narodil 6. července 1851 v Branné, v tkalcovské rodině. Jeho mladší bratr Eduard (*1855) i on se stali učiteli. Josef Petrák studoval na reálce ve Dvoře Králové a v učitelském ústavě v Praze. V lednu 1870 se stal podučitelem v Lomnici na příštích 39 let. Byl jednatelem Sokola a jiných spolků, řídil 35 let divadlo, byl předsedou jednoty „Komenský“, 13 let zástupcem učitelstva v okresní školní radě, pracoval pro národopisnou výstavu a psal články do časopisů. Od roku 1909 byl řídicím učitelem v Libuni, kde pak žil i ve výslužbě.

Jako mladému učiteli v Lomnici mu byl prokázán strážmistrem V. Štolcem politický delikt – nedovolené rozšiřování tisku, když na přednášce kněze Josefa Karla Škody prodával jeho spisek o výchově. Petrák se ale ujal Jan Jand'ourek, který vzal vinu na sebe a Petrák od soudního senátu v Jičíně vyšel pouze s peněžitou pokutou.

Jako učitel začátečník měl jako třídní zapsáno 178 prvňáčků. Petrák již roku 1874 žádal o přeložení do obecné školy v Jaroměři. Je možné, že o přeložení žádal kvůli vysokému počtu žáků a také by se dostal z podučitelského místa na učitelské (roční plat podučitele 350 zl, roční plat učitele byl 600 zlatých). Petrákovy poměry se vylepšily jeho jmenováním učitelem v lednu 1875.

³⁶⁹ PATOČKA, J. 50 let měšťanské školy chlapecké v Lomnici nad Popelkou. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník III, únor 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 81 - 85.

³⁷⁰ PETRÁK, J. Lomnické školy v nebezpečí. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník III, únor 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 86.

³⁷¹ Tamtéž, s. 86

Jeho svobodomyšlné smýšlení a vlastenecké cítění se ale neshodovalo s představami c.k. okresní školní správy o profilu loajálního pedagoga. Již po čtyřech letech praxe v roce 1874 byl uveden jako autor hlavního referátu na okresní učitelské konferenci s názvem „*Jak probuditi při mládeži smysl pro obecnost' a lásku k vlasti.*“³⁷²

Josef Petrák byl činný v Sokole, psal do vlastivědného sborníku *Lomnicko nad Popelkou*, který redigoval jeho přítel Fučík. Přátelil se také s lesním z Tuhaně – Stanislavem Lopatářem, který byl později členem okresního zastupitelstva.

V roce 1883 založil rodinu, jeho vyvolenou se stala dcera měšťana a řezníka z Vysokého nad Jizerou Marie Macháčková. Narodila se jim dcera Jaroslava a syn Miloš.

V roce 1891 byl v květnových volbách zvolen za učitelstvo do obecního zastupitelstva. Znovu mu byla dána důvěra i v letech 1898 a 1901.

Josef Petrák se účastnil i v roce 1878 zakládání Jednoty Komenský, roku 1896 se pak stal jejím předsedou. Petrák byl i členem Sokola, navrhl uskutečnit v roce 1873 první sokolský výlet do Krkonoš. Třicet šest let pak strávil mezi lomnickými divadelními ochotníky. Aktivní byl i v pěveckém spolku Bořivoj. Mezi jeho snahy patřily i snahy o zřízení městského muzea. Spolu s ním se snažili rozšířit sbírku i Jan Raim a Ignác Horných. Usnesení o zřízení muzea padlo na schůzi obecního zastupitelstva 27. listopadu.

Povýšen byl roku 1909, stal se definitivním řídícím obecní školy v Libuni. Z kraje odchází roku 1825 do Prahy, kde bydlí jeho dcera Jaroslava.³⁷³

Další učitelé v obecním zastupitelstvu:³⁷⁴

Josef Knížek (*1850 v Lomnici)

Antonín Munzar (*1867 v Lomnici), učil v Lomnici na měšťanské škole, od roku 1912 byl jejím ředitelem. Pracoval pilně v mnohých spolcích, byl jednatelem a předsedou učitelské jednoty Komenský, sbormistrem pěveckého spolku Bořivoj, starostou sokola, členem obecního zastupitelstva, roku 1920 se stal okresním školním inspektorem v Poděbradech.

³⁷² Kombinace pramenů: PETRÁK, J. Učitelé na chlapeckých školách v Lomnici. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník III, únor 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 87 a JIRÁSKO, F. Josef a Eduard Petrákové. Dvojportrét podkrkonošských učitelů. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, č. 12. Semily, 1999. ISBN 80-86254-01-1, s. 65 – 90.

³⁷³ JIRÁSKO, F. Josef a Eduard Petrákové. Dvojportrét podkrkonošských učitelů. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, č. 12. Semily, 1999. ISBN 80-86254-01-1, s. 65 – 90.

³⁷⁴ PETRÁK, J. Učitelé na chlapeckých školách v Lomnici. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník III, únor 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 87,88, 89.

5. 5. 2. Lékař - MUDr. Alois Kabeláč

Lékař, obecní starosta 1863 – 1878 a 1891. Narodil se 21. 6. 1824 v Turnově, domovské právo měl v Lomnici nad Popelkou, Jeho žena Anna se narodila 2. 2. 1830 na Viskři, s nimi žili v roce 1890 v Lomnici dcera Anna Kabeláčová (*1872, Lomnice), vnučka Lidunka a vnuk Jaroslav. V domácnosti měli také služku Annu Fajfrovou.³⁷⁵ V roce 1868 koupil hostinec č. 1 na Račanech za 6 200 zl a držel ho do roku 1876. Roku 1868 koupil i statek č. 46 (ve dvacátých letech 20. století to byla budova tkalcovské školy, později lesnické učiliště, zrušené roku 2005), MUDr. Alois Kabeláč ho koupil s ženou Annou za 5 200 zl. Část tohoto stavení pak koupil roku 1874 Josef Pekárek, zbytek si Alois Kabeláč ponechal a rozprodal je v letech 1875 81 na 25 dílů, celkem za 10 469 zl. Roku 1896 domek kupuje obec Lomnice a roku 1899 bylo ohlášeno zboření domku a cíl zbudovat místo něj budovu státní tkalcovské školy.³⁷⁶

Do konce padesátých let působil mezi lomnickými ochotníky.³⁷⁷

5. 6. Řemeslník jako představitel obecní samosprávy - Vít Slavík

Článek o něm do vlastivědného sborníčku sepsal sirotek Josef Knobloch, o kterého se Vít Slavík staral a v jehož péči i vystudoval medicínu. Vít Slavík se narodil 1. ledna 1824 ve statku ve Staré Vsi u Vysokého. Vyučil se barvířství a asi roku 1850 přišel do Lomnice, kde se oženil s Terezií Musilovou, vdovou po barvíři Ignáci Černém. Ujal se jeho živnosti a dle smlouvy 29. dubna 1852 se stal spoluvlastníkem domku č. 21. Ovdověl roku 1881 a následujícího roku se oženil podruhé za Annu Hrnšálovou. Kromě barvířství měl Vít Slavík obchod s vápnem a šmolou, prodával také šindel.

V neděli odpoledne sedával Slavík v lenošce u stolu maje kostěné brejle na očích a četl. Kniha měl plnou velkou skříň, od roku 1862 byl pak členem České Matice. Odebíral Riegrův naučný slovník, sám ochotně půjčoval a nabízel knihy studujícím. Zbytek jeho knihovny zdědil jeho vnuk Josef John.

Pilným čtením nabyl Slavík značného rozhledu a vážnosti mezi měšťany, proto byl dlouhá léta radním, členem městského zastupitelstva a místní školní rady. Vít Slavík pečoval také o sirotky. Vít Slavík zemřel 4. října 1911 v 88. letech.³⁷⁸

³⁷⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 51, s. 2.

³⁷⁶ FUČÍK, J. J. *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 1928, s. 229, s. 252.

³⁷⁷ JIRÁSKO, F. Josef a Eduard Petrákové. Dvojportrét podkrkonošských učitelů. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, č. 12. Semily, 1999. ISBN 80-86254-01-1, s. 80.

³⁷⁸ KNOBLOCH, J. Písmáci. II. Vít Slavík, barvíř. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník IV, červen 1924. Lomnice nad Popelkou, 1924, s. 160 – 162.

6. Lokální rozmístění sídel obecních a ekonomických elit

Jelikož v obecním zastupitelstvu zasedalo 35 osob a k tomu náhradníci, najdeme v zastupitelstvu většinu významných i méně významných lomnických „podnikatelů.“ Dá se i uvažovat o tom, že jednotlivé domy na náměstí, měly za sledovanou dobu každý nějakého zástupce na radnici, popřípadě v okresním zastupitelstvu.

Lomnické náměstí je trojúhelníkového tvaru. Po pravé straně (když se díváme od kostela, který leží v pravém dolním rohu náměstí) se zde nachází čísla popisná 5 – 17, na levé straně čísla popisná 23 – 58, v čele náměstí domy 98 – 103. Ne všechna čísla popisná vždy stála a dnes stojí. Nyní tato čísla porovnám se sčítáním obyvatel v Lomnici z roku 1890 a 1900.³⁷⁹ S tím, že vyberu několik příkladů. Obyvatelstvo domů v těchto dvou dekadách neprodělalo velké změny. Informace o tom, v jaké samosprávné funkci se dotyčný nacházel, byly čerpány z inventářů Archiv města Lomnice nad Popelkou a Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou, z fondu Okresní úřad Lomnice nad Popelkou a ze zápisů obecního zastupitelstva.³⁸⁰

Dům č. 5 – Antonín Cerman (*1849), obchodní vedoucí, chudinský a lesní odbor 1881.

Dům č. 5 – Antonín Hudský (*1862), obchodník, náhradník finančního odboru 1891, 1898.

Dům č. 6/7 – Václav Hudský (*1833), obchodník, člen finančního odboru 1891, roku 1898 mu bylo jako pátému radnímu přiděleno: arenda, cestmistři, cimentování, čištění ulic, náměstí, potoků, hasičství, hřbitov, nalezené věci, osvětlení města, policejní dozorce a strážníci, pojištění nemocenské a úrazové, stravovna, tržní záležitosti, vyjma dobytčího tržiště, taneční zábavy, koncerty a podobné, kočující hudebníci a kolovratkáři, podomní obchodníci, veřejné zdravotnictví, záležitosti vojenské, společenstva, policie živnostenská

Dům č. 9 - Josef Sýkora (*1853), obchodník, finanční odbor 1891, roku 1898 mu bylo přiděleno: archiv obecní, městská knihovna, městské divadlo, městské muzeum, škola pokračovací, škola tkalcovská, školní plat, soupis školních dětí, pojmenování náměstí, ulic, sadů, pomníky, volby, záležitosti náboženské a kulturní.

Dům č. 11 – František Motejl (*1843), obchodník, starosta města 1878 – 1881.

³⁷⁹ SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 69, kn. č. 51.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 70, kn. č. 52.

³⁸⁰ NAVRÁTIL, I. Okresní úřad Lomnice nad Popelkou, inventář. Semily, 1998. ČINOVCOVÁ, I. Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou. Bystrá nad Jizerou, 1994.

SOKA Semily, OÚ Lomnice nad Popelkou.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 19, kn. č. 1.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 20, kn. č. 2.

SOKA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 22, kn. č. 4.

- Dům č. 12 – Josef Gall (*1921), krupař, člen obecního zastupitelstva 1869.
- Dům č. 14 – Jaroslav Raim (*1866), koželuh, 1898, člen odboru spolu s Josefem Sýkorou, viz výše.
- Dům č. 21 - Vít Slavík (*1824), barvíř, předseda chudinského a lesního odboru 1881
- Dům č. 32 – Jan Jakubec (*1868), obchodník, člen zastupitelstva 1898.
- Dům č. 37 – Josef Řeháček (*1844), hoteliér, policejní odbor 1881.
- Dům č. 42 – Jan Václavík (*1848), mistr zámečnický, zdravotní a školní odbor 1891, třetí radní 1898, finanční odbor.
- Dům č. 43, 44 – Bedřich Šlechta z Hrochova (*1856), zdravotní a školní odbor 1891.
- Dům č. 46 – Antonín Jína (*1848), cukrář, zdravotní a školní odbor 1891.
- Dům č. 46 – Josef Vlček (*1845), byl u města zaměstnán jako obecní tajemník.
- Dům č. 47/48 – Josef Doležal (*1849), hostinský, chudinský odbor 1891
- Dům č. 99 – Hynek Jína (*1856), cukrář, policejní odbor 1891

Toto byl jen malý příklad, bylo by zajímavé sledovat Lomnice a její stavby podle struktury jejích obyvatel. Kde bydleli obecní zastupitelé? Kde bydlely obecní a ekonomické elity? A kde ti nejchudší? Na náměstí bydleli často obchodníci, živnostníci a řemeslníci. O tom kde kdo bydlel, nesou svědectví i pomístní jména, například soudobý název dnešní části města Žižkov byl Trhanov, zde bydleli italští dělníci při stavbě železnice. Nejbohatší rodina na náměstí – rodina Šlechtů vlastnila Hrubý dům, továrníci si pak ve městě budovali vlastní vily. Vincenc Mastný měl vilu vedle své továrny, další továrnická vila byla u Jínovy továrny. Vila byla postavena i u Hornychovy továrny. Secesní vila Františka Horáka, dnes Křížova vila, byla postavená v letech 1912 – 1914 od architekta Františka X. Sandera, František Horák ji stavěl jako dárek pro svou dceru k narozeninám.³⁸¹ Josef Horák postavil i vilu čp. 136, dle návrhu pražských architektů Vojtěcha Pikla a Václava Vejrycha roku 1913. Později, roku 1921, byl postaven i „Dům úřednictva“ firmy P.A. Šlechta a syn čp. 886.³⁸²

³⁸¹ matku pana Jaroslava Kříže, zdroj: ze vzpomínek pana Jaroslava Kříže.

³⁸² BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou*s. 71, 73.

7. Okresní samospráva

Zákon o okresním zastupitelstvu - sám o sobě byl tento zákon vydaný v roce 1864 stabilní a nedocházelo v něm prvních čtyřicet let k zásadním změnám. Povinnosti a pravomoc okresních zastupitelstev ale ovlivňovaly hlavně další zákony a nařízení, kterými byly okresním zastupitelstvům zadávány další a další úkony.

O zastupitelstvu okresním v Království českém, ze dne 25. července 1864 z. z. č. 27

a všech zákonů a nařízení, jež spadají do působnosti tohoto samosprávného sboru

zejména

zákonů o stavbě a udržování silnic, které nejsou erární, zákona o organizaci zdravotní služby,

zákona o okresních hospodářských záložnách, zákona o peněžných kontribučních fondech,

zákona o myslivosti, zákona o licentování byků atd. atd.

připojeny jsou nálezy c.k. správního soudu a ukazatel věcný

sepsal

František Schwarz,

ředitel kancelářů okresního výboru v Plzni, poslanec ve Vídni

Praha 1904

"spisovatel věnoval tuto knihu slavnému okresnímu zastupitelstvu plzeňskému a jeho výboru jako skromný důkaz upřímné oddanosti k mužům, kteří, zasedající v těchto samosprávných sborech, zasazují se účinně o zvelebení zastupitelského okresu, o osvětové a hospodářské povznesení jeho obyvatelstva, a jako vřelou vzpomínku těm, co byli tu před nimi a působili stejně blahodárně k rozvoji okresní samosprávy, ale buď se zřekli tohoto působení, nebo se již rozloučili s tímto světem."³⁸³

Roku 1905 se naplní čtyřicet roků, co vstoupilo do života toto okresní zastupitelstvo, a uplyne právě tolik roků, co trvá spisovatel v jeho službách, ač dopřeje-li mu Bůh toho se dočkati."³⁸⁴

František Schwarz (1840 – 1906) byl nejuznávanější autoritou v Čechách v oboru samosprávy před první světovou válkou. Narodil se v Pardubicích 8. května 1840. Roku 1865 se stal tajemníkem plzeňského zastupitelstva. Ve funkci profesionálního samosprávného úředníka vytrval více než čtyřicet let. Svoji kariéru zakončil jako ředitel kanceláře plzeňského

³⁸³ Tyto věty naprosto vystihují i zastupitelstvo lomnického okresu.

³⁸⁴ Citováno z úvodu: SCHWARZ, F. *Výklad zákona obecního (ze dne 16. dubna 1864) a zákona o zastupitelstvu okresním (ze dne 25. července 1864) pro království České*. Díl II. Praha, 1904.

okresního zastupitelstva. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří Výklad obecního zákona a Výklad zákona o okresním zastupitelstvu. Redigoval také časopis samosprávný obzor.

František Schwarz předsedal plzeňskému divadelnímu družstvu a spolku pro zbudování pomníku Josefa Kajetána Tyla. Byl stoupencem mladočeské strany. Byl samosprávným úředníkem, poslancem a teoretikem samosprávy.³⁸⁵

Vyrovná se někdo v Lomnici takovéto osobnosti? Je velký rozdíl mezi samosprávnou osobností ve velkém městě jako je Plzeň a mezi malým průmyslově se vyvíjejícím podkrkonošským městem? Je znát vzdálenost okresu od Prahy? Dle prozkoumaných pramenů, se lomnický okres a jeho představitelé blížili kvalitou svého nadšení i činnosti tomuto samosprávnému učiteli. Představitelé okresní i obecní samosprávy v Lomnici věnovali do své činnosti velké úsilí i svá srdce.

Najdeme zde také dlouholeté úředníky, například Leopold Anger, lesmistr panství Hrubá Skála, vydržel v okresní samosprávě 36 let. Josef Ladislav Mašek byl v samosprávě 21 let, z toho byl tři volební období okresním starostou. I další osobnosti byli v lomnické samosprávě pěkných pár let. Samosprávné elity byly aktivně spjaty s lomnickými spolky. Mezi předními spolky, ve kterých vážení pánové působili, patřilo ochotnické divadlo, Tělocvičná jednota Sokol nebo pěvecký spolek Bořivoj.

Jak bylo okresní samosprávné zřízení uvítáno v Lomnici? Jako pokrokový skutek zákonodárce, lhostejně nebo s odporem? V Lomnici se okresní zastupitelstvo vrhlo na svůj úkol okamžitě po svém ustanovení. Již roku 1866 vznikl spor mezi obcí a okresem, který řešil až zemský výbor. Šlo zde o určení rozdělení pravomocí mezi obcí a okresem.³⁸⁶

Postupně se rozšiřovala působnost okresních zastupitelstev, projevilo se to v lomnickém okrese? Činnost okresního zastupitelstva v Lomnici se postupně rozrůstala. Důkazem toho může být i nejvíce viditelný výsledek všech okresních zastupitelstev – okresní silnice. I ty se v okolí Lomnice postupně rozrůstaly a využíváme je dodnes.

"K čemu nestačí síla jednoho zastupitelského okresu, budiž podniknuto dvěma nebo třemi spolu sousedícími okresy." Schwarz píše, že v království Českém chybí samosprávné kraje a krajská zastupitelstva, a proto je třeba nabádat okresy ke spolupráci, i když určitá spolupráce mezi okresy před rokem 1904 existovala.

I Lomnický okres byl schopný a pozitivně naladěný ke spolupráci s ostatními okresy. Lomnický a Novopacký okres - se usnesly, že spolu vypraví vlak do Národního divadla v roce

³⁸⁵ HLAVÁČKA, M. Zlatý věk české samosprávy... s. 163,164.

³⁸⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 137, sign. II/81, kt. č. 28.

1884.³⁸⁷ Okresy také navrhovaly petice, které pak odesílali (nejen) ostatním samosprávným okresům, aby se k petici připojily. Lomnický okres tak přistoupil k petici okresního výboru v Roudnici, která požadovala zrušení německých zkoušek na české Univerzitě.³⁸⁸

Naopak okresní výbor nepřistoupil k petici okresního výboru v Čáslavi, který požadoval pokutování či vyloučení členů okresních zastupitelstev, kteří nenavštěvovali jejich schůze.³⁸⁹

Schwarz také apeloval zejména na právnickou Jednotu, aby byla vydávána Budwinského sbírka nálezů správního soudu česky, s odbornou znalostí autorizovaně překládána.

Co je to okres? Kdo povolanější by nám to mohl osvětlit než František Schwarz, který po čtyřiceti letech činnosti v samosprávném okresu plzeňském vydal výklad zákona o okresním zastupitelstvu? V rámci prostudování lomnického okresu můžeme i více než po 100 letech s jeho slovy jen souhlasit a těžko můžeme okres vystihnout lepšími slovy.

"Okres jest povolán, aby se přičiňoval o záležitosti teprve tehdáž, když nestačí k tomu více vlastní síly obcí, tam pak, kde běží o zájmy, které přesahují meze obecní, ale nejdou dále, než ke hranicím okresním, má se zasazovati o to, aby byly takové zájmy k dobru jeho území a osob k němu náležejících přiváděny k platnosti. V tom i onom spočívá také význam okresu jako tělesa samosprávného pro správu státní. Okres jako obec vyššího stupně zjednává tedy především prostředky na uhájení zájmů obecnějšího rázu, které vyvozuje život na jeho území.

Jaké jsou tyto zájmy? Jedny vyplývají přirozeně ze života obecního, podněcují zdravý rozvoj obcí, druhé vznikají z hospodářského a kulturního snažení všeho obyvatelstva okres.(...). Nelze, aby okres některý zájem zanedbala. Mohlo by to mít následek buď úpadek obcí, nebo hospodářský a kulturní úpadek obyvatelstva nebo ochabnutí sebevědomí národního nebo citu vlasteneckého v okresu. A kdo tvrdí, že okresy byly stvořeny pouze pro správu silnic a k dohlédací a odvolací stolicí pro obecní záležitosti, mýlí se, nebo chce zakrýt svou nečinnost v úřadě!"³⁹⁰

Lomnické okresní zastupitelstvo tu rozhodně nebylo pouze na správu silnic a dohlédací a odvolací stolicí pro obecní záležitosti. Plnilo i myšlenky kulturní a národní a to i více, než si monarchie a její úřady přála. Důkazem toho může být i rozpuštění zastupitelstva. Okresní zastupitelstvo si také předplatilo politický deník Pokrok.³⁹¹ Rozhodně však cesty a silnice hrály v jednání zastupitelstva velkou roli.

³⁸⁷ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, inv. č. 3, kn. č. 3, zpráva ze 7. února 1884.

³⁸⁸ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zpráva z 28. prosince 1882.

³⁸⁹ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zpráva z 14. července 1883.

³⁹⁰ SCHWARZ, F. *Výklad zákona o zastupitelstvu okresním*, s. 2,3.

³⁹¹ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 14. dubna 1883.

Okresní zastupitelstva zřizovala pro zajišťování výkonu samostatné působnosti celou řadu fondů a ústavů, především sociální a humanitní, například sirotčince, chorobince, nemocnice a dětské útulky. Od roku 1895 pak byly povinny zřizovat okresní stravovny pro podporu osob hledajících práci, které se staly základem okresních zprostředkovatelen práce.

V jejich působnosti byla péče o zdravotnictví, chudinství, o výchovu zanedbané mládeže a povznesení blahobytu (zřizování okresních spořitelén a pojišťoven, od roku 1882 okresních hospodářských záložen, které vznikaly z kontribučních obilních sýpek a z peněžních obilních fondů).³⁹²

"V základních pravidlech pro záležitosti obecní, která byla dána říšským zákonem ze dne 5. března 1862, ř. z. č. 18, bylo vysloveno, že se může zemským zákonem vložit mezi obec a zemský sněm okresní zastupitelstvo, jehož působnost bude platit všemožným záležitostem vnitřním, které se týkají společného dobrého okresu, a mimo to, že se mu může v příčině obcí přikázat, aby přihlíželo k tomu, aby se jmění a statek základní, které náležejí obcím a jejich ústavům, zachovaly zvláště hospodářství obecního a aby rozhodovalo v příčině odvolání, které se vezme z usnesení obecního výboru ve všelikých záležitostech, jichž stát na obec nevznesl."

Zemský sněm Království českého využil tohoto práva a zavedl okresní zastupitelstva v Čechách zákonem ze dne 25. července 1864, z. z., č. 27. Sám zákon neustanovil přesně působnost okresního zastupitelstva, nýbrž vyznačil ji pouze v hlavních rysech. Zákonodárce nemohl ji také přesně vyměřit, chtěli-li, aby se tato instituce, v organizaci veřejné správy u nás v této formě zcela nová, vyvinula sama ze sebe a žila vlastním životem, aby se přizpůsobovala a sloužila poměrům místním a potřebám, které se často v jednotlivých okresech velice od sebe lišila.³⁹³

Odvolání obcí i občanů bylo často na pořádku dne při schůzích okresního výboru. Ne vždy všechna odvolání byla úspěšná. V roce 1883 se občané z Bělé odvolávali proti usnesení obecního zastupitelstva ohledně stavby nové obecní cesty k Tampli, odvolávali se však marně, jejich žádost byla zamítnuta.³⁹⁴

³⁹² HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5, s. 305.

³⁹³ SCHWARZ, F. *Výklad zákona o zastupitelstvu okresním*, s. 5.

³⁹⁴ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis 16. srpna 1883.

Obce si stěžovaly i na druhé obce. Obec Tatobyty si stěžovala na obec Žernovskou, aby opravila obecní cestu směrem k Tatobytům. Okresní výbor pak obci Žernov nařídil tuto cestu opravit.³⁹⁵

³⁹⁵ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn.č. 3, zápis 19. června 1884.

8. Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1865 – 1928)

Jaký byl a kde se nacházel lomnický okres? Lomnický okres³⁹⁶ byl součástí okresního hejtmanství Semily. V okresním hejtmanství Semily se nacházely tři okresy: lomnický, železnobrodský a semilský. Sousedilo s jilemnickým, jičínským, turnovským a jabloneckým hejtmanstvím.³⁹⁷

Lomnický okres se rozkládal na 127 km²³⁹⁸ a zahrnoval 25 obcí (a jejich částí): Bělá, Bítouchov, Bradlecká Lhota, Cidlina, Holenice, Chlum, Kněžnice, Košov, Košťálov, Kotelsko, Kyje, Libštát, Libuň, Lomnice, Stará Lomnice, Nová Ves, Ploužnice, Rváčov, Stružinec, Syřenov, Tatobity, Tuhaň, Veselá, Želechy a Žernov.³⁹⁹

Tyto obce se nacházely na pěti bývalých patrimoniálních panstvích. Čtyři patřila do bývalého Bydžovského kraje a panství Skály a Turnov do bývalého Boleslavského kraje.⁴⁰⁰ Do rohanského panství Lomnice⁴⁰¹ připadaly obce Bítouchov, Chlum, Košov, Kotelsko Lomnice, Stará Lomnice, Nová Ves, Rváčov, Stružinec, Tuhaň a Želechy. K trautmannsdorfskému panství Radim a Pecka⁴⁰² patřily obce Kyje a Ploužnice. Panství Kumburk a Úlibice, které také patřilo Trautmannsdorfům,⁴⁰³ zahrnovalo obce Bělá, Košťálov, Libštát a Syřenov.⁴⁰⁴ K panství Jana Lexy svobodného pána z Aehrenthalu Skály a Turnov⁴⁰⁵

³⁹⁶ Součástí okresního hejtmanství Semily byl lomnický okres berní, soudní i samosprávný. Tyto celky se územně překrývaly, pravomoci měly rozdílné.

³⁹⁷ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 1.

³⁹⁸ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 1.

³⁹⁹ ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928, inventář*. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 58. (V letech 1865 – 1928 docházelo k dílčím změnám)

⁴⁰⁰ stav ve čtyřicátých letech 19. století, PALACKÝ, F. *Popis Království českého*. Praha, 1848.

KOUCOUREK, L. Patrimonia a správa v Českém ráji. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 13, Šlechtické rody a jejich sídla v českém ráji*. Semily – Turnov, 2009. ISBN 978-80-86254-19-7

⁴⁰¹ alodiální panství, majitel Kamil kníže Rohan-Rochefort, v držení rodu byla Lomnice od roku 1834. K panství patřilo 25 obcí.

KOUCOUREK, L. Patrimonia a správa v Českém ráji. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 13, Šlechtické rody a jejich sídla v českém ráji*. Semily – Turnov, 2009. ISBN 978-80-86254-19-7, s. 276.

⁴⁰² alodiální panství, majitel Ferdinand kníže z Trautmannsdorfu a Weinsbergu. V držení rodu je panství od roku 1824. K panství patřilo 33 obcí.

KOUCOUREK, L. Patrimonia a správa v Českém ráji. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 13, Šlechtické rody a jejich sídla v českém ráji*. Semily – Turnov, 2009. ISBN 978-80-86254-19-7, s. 277.

⁴⁰³ fideikomisní panství, majitel František kníže z Trautmannsdorfu. K panství patřilo 45 obcí.

KOUCOUREK, L. Patrimonia a správa v Českém ráji. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 13, Šlechtické rody a jejich sídla v českém ráji*. Semily – Turnov, 2009. ISBN 978-80-86254-19-7, s. 276.

⁴⁰⁴ PALACKÝ, F. *Popis Království českého*. Praha, 1848, s. 122.

⁴⁰⁵ alodiální panství, majitel Jan Lexa svob. pán z Aehrenthalu, panství tvořilo 80 obcí, Aehrenthalové získali panství od Františka Adama Valdštejna roku 1821.

KOUCOUREK, L. Patrimonia a správa v Českém ráji. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 13, Šlechtické rody a jejich sídla v českém ráji*. Semily – Turnov, 2009. ISBN 978-80-86254-19-7, s. 275.

patřily Holenice, Kněžnice, Libuň, Veselá a Žernov.⁴⁰⁶ K panství Miličevy patřily obce Cidlina a Bradlecká Lhota.⁴⁰⁷

Lomnický okres se nacházel v Podkrkonoší, nadmořské výšky obcí se pohybovaly nad 400 m n.m.,⁴⁰⁸ nejvýše v okrese byla položena hora Tábor, která se nachází 682 m n.m. Většina okresu byla česká⁴⁰⁹ a převažovalo katolického⁴¹⁰ vyznání. Lomnický soudní okres při sčítání obyvatel v roce 1849 měl 16 361 přítomných obyvatel, v roce 1869 17 636 přítomných obyvatel a roku 1880 17 624 přítomných obyvatel. V roce 1880 pak bylo z 17 624 obyvatel 17 038 přítomných trvale (z toho 8 058 mužů a 8 980 žen) a 586 (z toho 303 mužů a 283 žen) přítomných dočasně.⁴¹¹ V roce 1890 měl okres 17 601 obyvatel, roku 1900 17 453 obyvatel, roku 1910 18 540 obyvatel, roku 1921 17 046 obyvatel.⁴¹²

Lomnický okres patřil k nejhudším, rozpočtové schodky byly vyrovnávány vysokými přírůžkami. Okres měl v roce 1880 47,97 km⁴¹³ a později 74 km okresních silnic, jejichž udržování pohltilo skoro polovinu přírůžek. Okres tvořily dva zdravotní obvody, později tři, školním okresem byly Semily, jen Žernov, Sýkořice a Podtýn náležely ke školnímu okresu turnovskému.⁴¹⁴

„Rozhodujícím činitelem je tu krajina, kterou lid obývá. V krajinách hornatých jest obyvatelstvu bojovati s přírodou; proto jsou jakýsi samorostlí filosofové, nebo aspoň rozumáři (...). V krajinách hornatějších obyvatelstvo více horkokrevnou povahu má, což

Jan svobodný pán Aehrenthal, pán na Doksanech a Hrubé skále byl na Českém sněmu mezi poslanci kurie velkých statků mezi zastupiteli jiných statků, vložených do desk zemských v roce 1864.

Poslanci sněmu českého, moravského a slezského roku 1864. Praha, 1864.

Felix baron Aehrenthal, byl místopředsedou Zemědělské rady pro království České v roce 1898.

Schematismus vydaný výborem zemským království Českého v červenci 1898, s. 12.

⁴⁰⁶ PALACKÝ, F. *Popis Království českého*. Praha, 1848, s. 107.

⁴⁰⁷ majitel panství Karel hrabě Althan. PALACKÝ, F. *Popis Království českého*. Praha, 1848, s. 107.

⁴⁰⁸ např. Lomnice 478 m n.m, Nová Ves 429 m n. m. Tatobity 417 m n.m.,

PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 5,6.

⁴⁰⁹ k obcovací řeči české se v Lomnickém okresu přihlásilo v roce 1880 17. 584 obyvatel, k německému obcovacímu jazyku 38 obyvatel.

PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 30.

⁴¹⁰ při sčítání obyvatel 1880 se přihlásilo k římskokatolickému vyznání 17 169 obyvatel, k evangelickému vyznání 424 obyvatel, k izraelskému vyznání 30 a bez vyznání byl jeden obyvatel.

PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 30.

⁴¹¹ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 27.

⁴¹² FUČÍK, J. J. Vzdělání a pokles obyvatelstva na Lomnicku 1788 – 1921. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, říjen 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 30,31.

⁴¹³ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 55.

⁴¹⁴ ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928, inventář*. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 58.

příčinou mnohých sporů bývá. Zejména však dlužno konstatovati, že je všecko obyvatelstvo zpěvumilovné, pohostinské a chudíně pomáhající, jakož i účinnivé.“⁴¹⁵

Samosprávné okresy byly v Čechách konstituovány na základě zemského zákona ze dne 25. července 1864. Než ale započala okresní zastupitelstva svou činnost, uběhla ještě nějaká doba, než byla zastupitelstva zvolena.⁴¹⁶ V Lomnici proběhla první schůze okresního zastupitelstva 29. července 1865.⁴¹⁷ Zastupitelstva byla volena ze zástupců držitelů velkých statků, ze zástupců průmyslových a obchodních podniků, ze zástupců měst a ze zástupců venkovských obcí na tři roky. Zastupitelstvo ale nemělo žádnou výkonnou moc. Dále byl ze zastupitelstva volen okresní výbor a okresní starosta, kterého pak musel potvrdit císař.⁴¹⁸

Potvrzení císařem pak rozhodně nebylo věcí samozřejmou. V Lomnici hned první volba neprošla císařským schválením. Starostou, který nebyl potvrzen císařem, byl zvolen Pavel Bašus, kancelista notáře. Místo něj byl zvolen Josef Mizera z Nové Vsi. Pavel Bašus se pak stal jeho náměstkem.⁴¹⁹

Okresní zastupitelstvo se scházelo pouze jednou za čtvrt roku. Většina denní agendy byla v rukou okresního výboru a okresního tajemníka, ti úřadovali dle potřeby.⁴²⁰ Okresní výbor se řídil instrukcí,⁴²¹ podle níž byl spravujícím a výkonným orgánem okresního zastupitelstva. Tvořili jej starosta a šest členů odpovědných zastupitelstvu (dle §43 zákona o okresním zastupitelstvu). Činnost zastupitelstva byla obsažena ve třetím § instrukce – spravovat okresní jmění, dohlížet, řídit a spravovat okresní ústavy a fondy. Okresní výbor byl druhou stolicí ve všech věcech obecních, měl dohlížet na plnění povinností obcí. Aby obce své jmění spravovaly dle zákona a neztenčovaly kmenový majetek. Výbor měl učinit návrh přechodného opatření politickému úřadu (tj. okresnímu hejtmanství), pokud by obecní zastupitelstvo bylo rozpuštěno od místodržitelství. Tato situace v lomnickém okrese nastala. Výbor vedl veškerou technickou a ekonomickou správu okresních silnic, zajišťoval jejich stavbu i čištění a údržbu okresními cestáři (§5),⁴²² pokud bylo okresu uloženo, dohlížel i na

⁴¹⁵ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 33.

⁴¹⁶ HLAVAČKA, M: *Zlatý věk české samosprávy...* s. 18.

⁴¹⁷ ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928, inventář*. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 57.

⁴¹⁸ HLAVAČKA, M: *Zlatý věk české samosprávy...* s. 18.

⁴¹⁹ ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928, inventář*. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 57.

⁴²⁰ HLAVAČKA, M: *Zlatý věk české samosprávy...* s. 18.

⁴²¹ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. 2, sign. 1/3 – instrukce z 28. 10 1865.

⁴²² SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. 2, sign. 1/3 – instrukce z 28. 10 1865.

technické a ekonomické spravování zemský silnic, to ale v lomnickém okrese nenastalo, nebyla zde žádná zemská silnice.⁴²³

Ve druhé stolici rozhodoval o všech stížnostech a námitkách ohledně hospodářských záložen (§6), vzniklých kontribučních obilních a peněžních fondů (§8), pokud nepřislušely do působnosti řádných soudů. Výbor dohlížel na školy, zřízené zastupitelstvem (§7), měl právo rozhodovat o případných stížnostech. Dále konal přípravy k jednání zastupitelstva (§9), předkládal předem návrhy a jmenoval zpravodaje k těmto návrhům. Sestavoval a předkládal okresní rozpočet a účty (§10), a to i za okresní ústavy a fondy. Vydání zastupitelstva muselo být předem schváleno výročním rozpočtem (§12), pokud byla nečekaná vydání, muselo je dodatečně schválit zastupitelstvo. Okresní výbor činil návrhy na obsazení úřednických míst a měl právo, když bylo třeba, přijímat znalce a jiné pomocníky. Úředníkům, které ustanovilo okresní zastupitelstvo, příslušelo výboru ukládat práci a vést nad nimi dohled, měl nad nimi i disciplinární moc. Propustit úředníky ze služby ale mohlo pouze okresní zastupitelstvo (§17). Práci mezi členy výboru rozděloval starosta (§19). Svého náměstka jmenoval starosta sám ze středu údů výboru. Starosta určoval, ve který den a kterou hodinu se uskuteční sezení, určoval také pořadí projednávaných témat (§22). K platnému usnesení bylo zapotřebí starosty (nebo jeho náměstka) a minimálně třech členů výboru (§24). O každém zasedání byl vyhotoven protokol (§27). Jednací řeč okresního výboru byla česká (§31).⁴²⁴

Vrchní dozor nad obecním jměním příslušel okresnímu výboru, vedení účtů ale vykonával tajemník, bylo proto nutné, aby se účastnil všech jednání, která se týkala všech kasovních věcí (§38) O běžných vydáních okresního fondu se vedl deník. Ten se každý měsíc uzavíral a předkládal okresnímu výboru k nahlédnutí (§38 -41). Starosta pak mohl kasovní záležitosti kdykoli kontrolovat (§42). Tajemník ručil za nakládání s okresním jměním svým služným a zálohou a také vším svým majetkem. Sám byl odpovědný za správnost především příruční pokladny. (§45).⁴²⁵

ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928*, inventář. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 58.

⁴²³ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 55.

⁴²⁴ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. 2, sign. 1/3 – instrukce z 28. 10 1865.

ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928*, inventář. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 58.

⁴²⁵ Vzorem pro instrukci okresního výboru byla instrukce okresního zastupitelstva v Mnichově hradišti ze dne 28. července 1865.

SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. 2, sign. 1/3 – instrukce z 28. 7. 1865.

Uložen byl v Lomnici i jednací řád okresního zastupitelstva v Mnichově hradišti. Jeho části byly: I. Práva a povinnosti okresního zastupitelstva, II. Svolání, sezení, vyřizování a zastavení usnesení, protokol a zapisovatel

Kancelář okresního zastupitelstva byla prozatímně umístěna v prvním poschodí domu čp. 5. Později bylo sídlo v městské radnici čp. 6, a to až do roku 1921. V tomto roce prodala rodina Šlechtova okresnímu zastupitelstvu domy čp. 17 a 17a za 170 tisíc Kč. Dům čp. 17 měl v přízemí dva obchody a byt, v prvním poschodí dvě kancelářské místnosti se spisovnou, které však pronajali, okresní správní komise používala další dvě kancelářské místnosti zachované pro okresní ústavy, správu silnic a okresní nemocenskou pojišťovnu.

Příklad programu schůzí okresního zastupitelstva je dochován například z 15. prosince 1888. Na programu bylo schválení protokolu z 22. května 1888, následovala zpráva o činnosti okresního výboru, zpráva kasovní, potvrzení Theodora Mastného za starostu okresního zastupitelstva (sdělením nejvyššího rozhodnutí Jeho c. I. Apošt. Veličenství), povolení vzájemného okresního ústavu pojišťovacího proti škodám z ohně, výsledek kolaudace víceprací na silnici Bořkovsko - Košťálovské, schválení protokolu o smíru občanů podtýnských s obcí Žernovskou ohledně účetní náhrady a výloh vzešlých opatřením duplikátu shořelého státního dluhopisu náhrad válečných (...), předchozí rozpočet na rok 1889 a další. Zápisy pak obsahovaly také presenční listinu (to je rozdílné, oproti zápisům ze zasedání obecního zastupitelstva, kde se presenční listina nevyskytovala).⁴²⁶

Okresní starostové⁴²⁷

Josef Mizera, starosta v Nové Vsi nad Popelkou	1865 – 1868
ThDr. Alois Schalk, děkan v Lomnici nad Popelkou	1868 – 1869
Jan Raim, obchodník v Lomnici nad Popelkou	1870 – 1873
Josef Ladislav Mašek, obchodník v Nové Vsi nad Pop.	1873 – 1888
Theodor Mastný, továrník v Lomnici nad Popelkou	1889 – 1908
Václav Horných, továrník v Lomnici	1908 – 1923

okresního zastupitelstva, III. Odbory a komise, IV. Předlohy a návrhy, V. Řád mluvení, VI. Hlasování a volby, VII. Interpelace a zvláštní dobrozdání, VIII. Adresy a deputace, IX. Vyložení pomůcek při sezení.

SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. 2, sign. 1/3.

⁴²⁶ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, inv. č. 1, kn. č. 1.

⁴²⁷ ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928*, inventář. Bystré nad Jizerou, 1994, s. 62.

Okresní tajemníci⁴²⁸

Čeněk Šlechta	1870
Ferdinand Buzek	1882 – 1887
Josef Fišera	1887 – 1916
Ing. Bohumil Jirounek	1917 – 1928

8. 1. Složení zastupitelstva a výboru Lomnického okresu:

V roce 1870 byli členy okresního zastupitelstva Vincenc Mastný (Lomnice), MUDr. Antonín Kabeláč (Lomnice), Jan Jand'ourek (Lomnice), Josef Mašek (Nová Ves), Josef Kosina (Bělá), Alois Rieger (Libštát), František Těhník (Košťálov), Josef Láska (Stará Lomnice), František Lukeš (Tuhaň), Václav Janns (Tatobyty), Jan Drahoňovský (Veselí), Karel Höbelt?? (Obora), Em. Melchior (Hořensko), Josef Putkovsky (Libuň), Josef Lamač (Knižnice), Josef Janoušek (Cidlina), Jan Pekárek (Stružinec).⁴²⁹

Při volbách v roce 1873 byli za skupinu velkostatkářů zvoleni Emanuel Melchior (Hrubá Skála, nadředitel) a Jan Reichl (správce v Lomnici). Ze skupiny měst a městysů byli zvoleni Alois Kabeláč (starosta Lomnice), Jan Jand'ourek (radní, Lomnice), Bernard Guldener (c.k. notář, Lomnice), Josef Janata (Libštát, č. 80). Za venkovské obce byli zvoleni Antonín Mizera (Nová Ves, rolník), Josef Drahoňovský (starosta, Tatobyty), Josef Láska (Stružinec), František Janda (starosta, Chlum), František Kovařic (Knižnice, starosta), František Těhník (rolník, Košťálov), František Mikule (starosta, Morcinov), Josef Mašek ml. (Nová Ves, obchodník), Josef Vávra (Dolní Lomnice), Pavel Bašus (Lomnice). V listopadu 1873 složil svůj slib nový okresní starosta Josef Mašek.⁴³⁰

Po smrti Jana Jand'ourka místodržitelství v Praze povolilo doplňovací volbu jednoho člena okresního zastupitelstva na den 5. srpna 1874.

V prosinci 1888 se na valné schůzi okresního zastupitelstva sešli za předsednictví starosty Josefa Ladislava Maška členové okresního zastupitelstva a to Theodor Mastný, Leopold Angr, František Matoušek, Josef Kulháněk, František Válek, MUDr. Alois Kabeláč, Vincenc Vordren, Jan Raim, Františka Smichous, František Láska, Josef Prokeš, Josef Kutek, Jan Šindelář, Josef Pekárek. Omluvili se Antonín Babák a Josef Mann. Neomluvil se pouze Josef Drahoňovský.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 62.

⁴²⁹ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1. zápisy z let 1970.

⁴³⁰ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z voleb v srpnu 1873.

V roce 1906 byli členy okresního výboru Theodor Mastný (okresní starosta, Lomnice), Václav Horných (Lomnice), Jan Václavík (Lomnice), Leopold Anger (Hořensko), Josef Nosek (Libštát), František Brunclík (Knižnice), Jan Šindelář (Bělá).⁴³¹

V listopadu 1908 se ve výboru sešli Václav Horných (okresní starosta), František Brunclík (Knižnice), Václav Brabínek (Lomnice), František Matoušek (Lomnice), Josef Crha (Nová Ves), Stanislav Lopatář (Doubravice), František Vedral (Libštát).⁴³²

Doplňovací volba jednoho člena obecního zastupitelstva po úmrtí člena byla také v roce 1908. C.k. místodržitelství ji nařídilo po smrti Jana Raima na 19. prosince 1908.⁴³³

Na listině voličské ve skupině velkých statků v roce 1908 pro volbu okresního zastupitelstva byli Alain kníže Rohan, vévoda z Montbazona a Bouillonu, majitel panství Lomnického. Na druhém místě byl Karel kníže z Trauttmansdorfu, majitel Kumburského panství. Na třetím místě byl uveden Felix svobodný Pán z Aehrenthalu, majitel panství Hrubá Skála.⁴³⁴

Největší poplatníci ve sboru průmyslu a obchodu, kteří byli na voličské listině, byli Stanislav Hybler a Václav Kučera (tkalcovna Košťálov), Dr. Karel Kramář (tkalcovna Libštát), Josef Horák (strojírna Lomnice nad Popelkou), Ignác Horných a synové (paprskárna Lomnice), Th. Mastný (tkalcovna Lomnice), Bedřich rytíř Šlechta z Hrochova (velkoobchod Lomnice), František Matoušek (velkoobchodník Lomnice), Občanská záložna (Lomnice), Ck. jiho-sev. něm. spojovací dráha (Vídeň), Ck. rak. severo-západ. dráha (Vídeň), Městská spořitelna Lomnice a Jáchym Kučera (Stružinec).

V roce 1908 byl v únoru ve skupině velkých statků zvolen Stanislav Lopatář (nadlesní, Doubravice).

Ze skupiny obchodu a průmyslu byli zvoleni Václav Horných (továrník, Lomnice), František Matoušek (velkoobchodník, Lomnice), Hugo Mastný (továrník, Lomnice).

Ze skupiny měst a městysů byli zvoleni Václav Brabínek (obchodník, Lomnice), Jaroslav Raim (továrník, Lomnice), JUDr. František Kvapil (advokát, Lomnice), Rudolf Bartoš (hostinský, Lomnice), František Vedral (rolník, Libštát).

Zvoleni za skupinu venkovských obcí: Josef Crha (rolník, Nová Ves), Jan Šindelář (starosta, Bělá), František Brunclík (starosta, Knižnice), Vincenc Jukl (rolník, Stružinec), Jan

⁴³¹ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis z roku 1906.

⁴³² SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis z roku 1908.

⁴³³ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis z roku 1908.

⁴³⁴ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. č. 2.

Brunclík (rolník, Libuň), František Šindelář (starosta, Košťálov), Alois Drahoňovský (starosta, Veselá), Josef Horáček (rolník, Žernov), Josef Prskavec (starosta, Chlum).

Z osmnácti zástupců bylo sedm z Lomnice, z devíti zástupců venkovských obcí bylo šest starostů.⁴³⁵

V roce 1912 byl za velké statky zvolen opět Stanislav Lopatář (nadesní, Doubravice), ve skupině nejvyšších zdaněných v průmyslu a obchodu byli zvoleni opět Hugo Mastný, opět František Matoušek a do třetice opět Václav Horných.

Pět zástupců bylo zvoleno za města a městyse. Znovu byl zvolen Václav Brabínek, opět Rudolf Bartoš, JUDr. František Kvapil, František Vedral a nově Alois Svoboda (továrník, Lomnice).

Za venkovské obce bylo zvoleno 9 zástupců. Znovu byli zvoleni Josef Crha (starosta, Nová Ves), František Brunclík, Alois Drahoňovský (starosta, Veselá), Josef Jand'ourek (starosta, Košťálov), Jan Dufek (starosta, Stružinec), Josef Militký (starosta, Košov), Antonín Mencl (starosta, rolník, Kyje), Josef Svoboda (rolník, Bělá), Josef Sudek (starosta, Libuň).

Celkem bylo zvoleno 18 zástupců, z toho 7 osob z Lomnice, z devíti zástupců venkovských obcí bylo osm obecními starosty. Okresním tajemníkem v roce 1912 byl Josef Fišera. Starostou okresního výboru byl zvolen a císařem potvrzen Václav Horných.⁴³⁶

Okresní zastupitelstvo i výbor často řešili zaneprázdněnost a rezignace svých zvolených členů. Své funkce zastupitele za kurii velkostatku se v roce 1908 po třiceti šesti letech vzdal Leopold Anger, lesmistr a ředitel panství. Zároveň složil i funkci okresního lesního technika, kterým byl jmenován pro lomnický okres dekretem zemského výboru pro Království české 28. prosince 1894. Leopold Anger psal svou resignaci na Hrubé Skále a Pelešanech.⁴³⁷

V roce 1913 rezignoval na svou funkci Alois Svoboda, v doplňovací volbě byl za něj zvolen továrník a starosta města Lomnice Jindřich Crha. Dalším navrženým byl Antonín Hudský, obchodník v Lomnici.⁴³⁸

⁴³⁵ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. č. 2.

⁴³⁶ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. č. 2.

⁴³⁷ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. č. 2, zápis z roku 1908.

⁴³⁸ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. č. 2.

8. 2. Osobnosti okresního zastupitelstva

Leopold Anger starší (1837 – 1915)

Dlouhá léta zastupoval skupinu velkých statků v okresních výborech v Turnově a v Lomnici nad Popelkou. Narodil se 7. května v Lipanech. V jeho rodě byla staletá tradice lesníků. Jeho otec Josef (1799 – 1866) působil jako revírník v Pardubicích a Zbraslavi.

Narodili se mu dva synové Leopold mladší, Jindřich a dvě dcery. Leopold Anger starší působil na velkostatku Zbraslav a Sychrov a od 1. ledna 1858 také na velkostatku Hrubá skála jako adjunkt, nadlesní (1868), přednosta lesní správy, lesmistr (1895) a nakonec jako ředitel. Jeho zaměstnavatelem byl velkostatkář z Aehrenthalu. Působení těchto dvou mužů si můžeme dnes představit při procházce arboretem u Hrubé Skály.

V roce 1907 obdržel za vlastníka velkostatku Felixe svobodného pána z Aehrenthalu, vrcholného státního a zemského úředníka, rytířský řád Františka Josefa. V březnu 1908 odešel do výslužby a po osmi letech zemřel.⁴³⁹

*Své funkce zastupitele za kurii velkostatku se v roce 1908 po třiceti šesti letech vzdal Leopold Anger, lesmistr a ředitel panství. Zároveň složil i funkci okresního lesního technika, kterým byl jmenován pro lomnický okres dekretem zemského výboru pro Království české 28. prosince 1894.*⁴⁴⁰

Theodor Mastný

- informace viz rodina Mastných, kapitola o obecních a ekonomických elitách Lomnice nad Popelkou
Narodil se 14. 3. 1839, zemřel 27. 11. 1914, továrník, obecní zastupitel, okresní starosta.

Osobnosti z Nové Vsi nad Popelkou

Lomnický okres ovlivnil představitel velkostatku Hrubá Skála a obecní elity z jednotlivých obcí, mezi nejdéle činné v okresní samosprávě patřil Leopold Anger, lesmistr z Hrubé Skály, dále představitel obecní elity z Lomnice Theodor Mastný a představitelé obecních elit z Nové Vsi – Josef Ladislav Mašek a Josef Crha.

Josef Ladislav Mašek

Narozený 31. 8. 1838 v Nové Vsi jako syn obchodníka a faktora lněného a bavlněného zboží v čp. 210. Vystudoval gymnázium v Jičíně a v Praze, věnoval se soukromě studiu

⁴³⁹ NOVOTNÝ, G. Vrchní lesní rada Leopold Anger (1875 – 1947) a velkostatek Hrubá Skála. IN: *Z České raje a Podkrkonoší*, č. 12. Semily, 1999. ISBN 80-86254-01-1, s. 93,94.

⁴⁴⁰ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kt. č. 2, zápis z roku 1908.

jazyků a obchodu. Po návratu do rodné obce rozšířil otcův obchod a tkalcovnu, hlavně obchod do Ruska, Rumunska a Itálie. V letech 1873 - 1888 byl okresním starostou, 1878 - 1885 poslancem zemského sněmu a v roce 1888 dokonce v říšské radě.⁴⁴¹

Josef Ladislav Mašek se loučil s okresním zastupitelstvem na schůzi konané 15. prosince 1888 slovy: „*Pánové, loučím se s Vámi jako osobami známými a se sborem v němž jsem 21 let účinkoval, jest pro mne těžké!*“ Z 21 let byl po 3 periody okresním starostou. Z přítomných zastupitelů vyslovili Josefu Ladislavu Maškovy díky a úctu náměstek Theodor Mastný a pan Leopold Anger. Všichni přítomní pak provolali: „*Sláva, sláva, sláva.*“⁴⁴²

Sbor dobrovolných hasičů byl založen v Nové Vsi 8. června 1882. Prvním starostou byl zvolen Josef Ladislav Mašek. Okresní zastupitelstvo uvolnilo 600 zlatých na zakoupení stříkačky od firmy Smekal v Praze.⁴⁴³

Josef Crha

Člen okresního zastupitelstva a okresního výboru v letech 1904 - 1907, se narodil v Nové Vsi 12. prosince 1875. Navštěvoval měšťanskou školu v Lomnici a rok německou školu v Jablonci nad Nisou. Již ve 14ti letech převzal chod hospodářství. V roce 1900 byl zvolen do obecního zastupitelstva v Nové Vsi nad Popelkou, roku 1911 byl zvolen starostou obce. Roku 1920 byl jmenován vládou přisedícím zemského správního výboru a 1. ledna 1925 předsedou tohoto výboru až do reformy politické správy.⁴⁴⁴

Po reformě 2. prosince 1928 byl zvolen opět členem nového zemského výboru. Věnoval se silnicím, byl členem státní silniční rady a předsedou a spoluzakladatelem říšského "Ústředního svazu pěstitelů lnu." Byl povolán do správní rady firmy Klazar a Šlechta, do Moravské Banky a do představenstva její filiálky v Lomnici a v Praze, byl vyznamenán členstvím v Československé zemědělské akademii. Zemřel roku 1944.⁴⁴⁵

⁴⁴¹ KYNČLOVÁ, M. Nová Ves nad Popelkou, *IN: Od Ještěda k Troskám 1/2013*, Turnov 2013. ISSN 1214 - 1798, s. 37. Kynčlová měla chybně uvedené roky období starostování, uváděla 1878 – 1890, správně však je 1873 -1888.

⁴⁴² SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, inv. č. 1, kn. č. 1, zápis ze dne 15. prosince 1888.

⁴⁴³ KYNČLOVÁ, M. Nová Ves nad Popelkou, *IN: Od Ještěda k Troskám 1/2013*, Turnov 2013. ISSN 1214 - 1798, s. 38.

⁴⁴⁴ KYNČLOVÁ, M. Nová Ves nad Popelkou, *IN: Od Ještěda k Troskám 1/2013*, Turnov 2013. ISSN 1214 - 1798, s. 37.

⁴⁴⁵ KYNČLOVÁ, M. Nová Ves nad Popelkou, *IN: Od Ještěda k Troskám 1/2013*, Turnov 2013. ISSN 1214 - 1798, s. 37,38.

8. 3. Zastupitelé zvolení za lomnický okres na zemský sněm:

Smýšlení okresu bylo vidět i prostřednictvím toho, koho okres volil do zemského sněmu. Za sledované období ve volebním obvodu do zemského sněmu, do kterého patřila Lomnice nad Popelkou, byli zvoleni:

Vincenc Mastný

Byl zvolen v březnu 1861 do zemského sněmu. Lomnice volila svého zástupce se Sobotkou a Novou Pakou.⁴⁴⁶

Vojtěch Náprstek

Byl nástupcem po Vincenci Mastném, zvolen byl roku 1863. Jeho volba proběhla 24. listopadu 1863 v Lomnici. *„Při volbě té vedl se tuhý zápas; neboť novopacítí, davše čestné slovo knížeti dr. Rud. Taxisovi, chtěli voliti Josefa Baráka z Prahy, byli ale přehlasováni. Zvolen byl od volebního komitétu pražského navržený kandidát Vojtěch Fingerhut (Náprstek), který při každé pozdější volbě vždy jednohlasně volen býval a všeobecné oblíby u voličů všech požíval“*⁴⁴⁷

V roce 1864 patřil mezi poslance jiných průmyslových měst a míst Vojtěch Fingerhut, soukromník v Praze, zvolený opět za okresy Lomnice, Nová Paka a Sobotka.⁴⁴⁸ Vojtěch Náprstek pak byl spojen s krajem, ve kterém byl zvolen. V Lomnici se účastnil veřejných akcí, jeho jméno je spojeno i s Prachovskými skalami. Rozhodujícím pro rozvoj turistiky se zde stal výlet, který se uskutečnil 1. června 1879. Jičínský dějepisec, gymnaziální profesor Antonín Vánkomil Maloch pozval Vojtu Náprstka, jeho ženu Josefu a přátele na výpravu.

Jeho jméno je velmi slavné, není třeba vypisovat jeho osud, jen připomeňme, že jméno Vojty Náprstka je spojeno se vznikem Českého průmyslového muzea v Praze, Klubu českých turistů i Americkým klubem dam. Byl jednou z vůdčích pražských osobností.⁴⁴⁹

Jan Jand'ourek

Narodil se 2. dubna 1849 v rodině obchodníka a byl nejvýznamnější osobností lomnického Sokola a také jeho prvním náčelníkem⁴⁵⁰, zvoleným na první valné hromadě v roce 1871. Celých třicet let byl také členem městské rady Lomnice, poslancem do sněmu království Českého byl zvolen roku 1895 jako kandidát strany mladočechů za městské okresy Lomnice,

⁴⁴⁶ ZELINKA, E. et al (eds). *Novopacko, vlastivědná monografie okresu, díl III.* Nová Paka, 1934, s. 710.

⁴⁴⁷ Citace napsaná pisatelem „Paměti města Nové Paky“ byla použita i ve spisu Novopacko.

ZELINKA, E. et al (eds). *Novopacko, vlastivědná monografie okresu, díl III.* Nová Paka, 1934, s. 710.

⁴⁴⁸ Poslanci sněmu českého, moravského a slezského roku 1864. Praha, 1864.

⁴⁴⁹ ŠANDEROVÁ, M. Vojta Náprstek v Prachovských skalách. IN: *Od Ještěda k Troskám, vlastivědný sborník Českého ráje*, 16. ročník, č. 3/2009. Turnov, 2009. ISSN 1214-1798.

⁴⁵⁰ Tím zůstal až do své smrti roku 1903.

Nová Paka, Sobotka. V Lomnici získal 132 hlasů ze 134. Mezi jeho přátele patřili městský tajemník Josef Vlček, Jindřich Velebín Mastný, Václav a Ignác Hornychovi. Byl také členem okresního zastupitelstva. V jeho osobě opět nalézáme propojení obecní, okresní i zemské samosprávy. Zemřel v dubnu 1903.⁴⁵¹

Jindřich Maštálka⁴⁵²

Jindřich Gustav Maštálka (politik, národohospodář, odborný spisovatel) se narodil 22. února v Sobotce. Jeho otec, obchodník Václav Maštálka, byl starostou v Sobotce v letech 1880 – 1889. Jeho bratr Gustav Josef (*1868 - +1935) byl soboteckým starostou mezi lety 1915 – 1935. Jindřich Gustav studoval na gymnáziu v Jičíně, vstoupil i na tříletou Československou akademii v Praze. V Ženevě se stal mimořádným posluchačem právnické fakulty, tam navštěvoval přednášky národohospodářské a sociálně politické.

Roku 1888 získal funkci městského tajemníka v Sobotce, byl jím do roku 1908. Roku 1891 byl za hospodářský spolek soboteckého okresu vyslán do českého odboru Zemědělské rady pro Království české, tam byl pak ihned zvolen do výboru. Do ústředního sboru organizace byl delegován roku 1896, kdy byl zvolen i do jeho rady, na členství v instituci rezignoval v roce 1903. V roce 1897 byl zvolen poslancem říšského sněmu a zůstal jím do roku 1918. Stal se členem různých parlamentních výborů, z nichž nejdůležitější byly: komise rozpočtová, komise železniční, komise pro kontrolu státního dluhu. V mladočeském klubu se stal postupně jednatelem a místopředsedou.⁴⁵³

V letech 1901 – 1913 byl zvolen poslancem do českého zemského sněmu.⁴⁵⁴ Zvolen byl za okresy Lomnice, Nová Paka a Sobotka. V Lomnici získal 81 hlasů, jeho konkurent Dr. Hliš obdržel pouhých 7 hlasů. Velký náskok měl i v Nové Pace i Sobotce.⁴⁵⁵ Z jeho činnosti vynikaly snahy o rozvoj železnice a meliorace.⁴⁵⁶ Byl členem ústředního sboru Zemědělské

⁴⁵¹ MORÁVKOVÁ, L. Jan Jand'ourek (1849 – 1903) IN: *Od Ještěda k Troskám, vlastivědný sborník Českého ráje*, 16. ročník, č. 3/2009. Turnov, 2009. ISSN 1214-1798.

⁴⁵² Literatura: HÝLSKÝ, K. Náš kandidát poslanectví na radu říšskou za XXII. volební okres Jindřich G. Maštálka, jeho život a působení. Nákladem organizace Národní strany svobodomyslné v XXII. volebním okrese Jičín. 1911; TĚŠITEL, A. Průmysl zemědělský a textilní v Dolním Bousově. Interní tisk n. p. Technolen Lomnice nad Popelkou, duben 1951, s. 9 – 18.; KAŠÍK, V. Na okraj jedné z postav české politiky. Zpravodaj Šrámkovy Sobotky, 1966, č. 12, s. 10 – 13; URBAN, O. České a slovenské dějiny do roku 1918. Praha, 1991.

- Badatelna.eu, informace o archivních fondech. [cit: 2014-05-08], dostupné na URL: <<http://www.badatelna.eu/fond/5067/>>

⁴⁵³ Badatelna.eu, informace o archivních fondech. [cit: 2014-05-08], dostupné na URL:

<<http://www.badatelna.eu/fond/5067/>>

⁴⁵⁴ Členové ústředního sboru: Maštálka Jindřich, říšský poslanec, městský tajemník. Schematismus vydaný výborem zemským království Českého v červenci 1898, s. 12.

⁴⁵⁵ Národní listy, ročník 41, č. 281 ze dne 12. října 1901.

⁴⁵⁶ Roku 1905 přivedena železnice do Sobotky, na trati Sudoměř – Stará Paka.

rady pro království České.⁴⁵⁷ Roku 1906 se stal členem výkonného výboru správní rady České průmyslové banky. V jejím vedení zasedal až do své smrti.⁴⁵⁸

Roku 1907 byl zvolen do říšské rady za volební obvod Jičín (zahrnoval města Novou Paku, Jilemnici, Lomnici nad Popelkou, Hořice, Nový Bydžov, Sobotka, Dolní Bousov, Kopidlno), favoritem zde byl i v roce 1911. Z celkem 8 629 platných hlasů obdržel 4 975 hlasů (druhý Josef Kouša obdržel 2 391 hlasů, třetí Karel Kuneš 529 hlasů). V Lomnici tentokrát neměl Jindřich Maštálka tak velký náskok, dostal 306 hlasů, druhý Josef Kouša 273 hlasů.⁴⁵⁹

Měl více podnikatelských aktivit, stal se na příklad představitelem českého cukrovarnictví. Jeho jméno je spojeno s cukrovarem v Dolním Bousově. Roku 1917 zakoupil velkostatek Domousnice. Jeho podnikatelské aktivity ale měly nešťastný konec, z jeho mnohamilionového majetku nezůstalo nic. Zemřel roku 1926. Jeho osobní archivní fond je uložen v památníku národního písemnictví.⁴⁶⁰ Jeho jméno pak bylo neoddělitelně spojeno i s výstavbou lomnické železnice.

⁴⁵⁷ Členové ústředního sboru: Maštálka Jindřich, říšský poslanec, městský tajemník.

Schematismus vydaný výborem zemským království Českého v červenci 1898, s. 12.

⁴⁵⁸ Badatelna.eu, informace o archivních fondech. [cit: 2014-05-08], dostupné na URL: <<http://www.badatelna.eu/fond/5067/>>

⁴⁵⁹ Národní listy, 51. ročník, č. 162, ze dne 14. června 1911.

⁴⁶⁰ Badatelna.eu, informace o archivních fondech. [cit: 2014-05-08], dostupné na URL: <<http://www.badatelna.eu/fond/5067/>>

9. Doprava

V Lomnickém okrese neteče žádná řeka, a proto zde nebyla žádná vodní doprava. Silniční doprava byla v okrese zastoupena především silnicemi obecními a okresními. Jediná státní silnice Jičínsko – Turnovská procházela Libuní a Kněžnicemi v délce 3,6 km. Semilským politickým okresem procházely v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století železniční tratě: první Jiho-severo-německá spojovací dráha (Pardubicko – Liberecká), v lomnickém okrese měla jednu zastávku v Libštátě (dnes se stanice jmenuje Košťálov). Druhá železnice procházející okresem byla Severo-západní dráha (trať Chlumeck – Poříčí), probíhala cípem okresu u Bělé.⁴⁶¹ Lomnicí procházela místní dráha Sudoměř – Stará Paka, dokončená roku 1906.⁴⁶²

Od června 1906 se do Lomnice dováželo veškeré zboží a potřeby přes Starou Paku a Libuň, které ležely na trati Mělník – Stará Paka. Před tím dojížděly z Lomnice četné povozy na nádraží libštátské v Olešnici Košťálovské (dnes zastávka Košťálov). Stanice v Košťálově byla na trati Pardubice – Liberec a první vlak zde projel na podzim roku 1858. V této době i před tím, dojížděl po čtrnácti dnech forman Josef Dědeček do Prahy a do Vídně se zbožím a pro zboží. Josef Dědeček pak dojížděl s plátny od Šlechtů i do Vratislavi a Pešti.⁴⁶³

Zboží také nosily ženy v nůši. Do Vokšic nosila prádlo Quidonu Šlechtovi, praktikantu na panství Šlikovském, Anna Jelínková (+1901, ve věku 84 let), zpět pak nosila kvasnice. Později přibírala škatule sucharů a preclíků, studentům prádlo a potraviny, z Jičina pak přinášela dámské klobouky, pentle, knihy, obrázkové časopisy a podobně. S ní pak mnoho let konala cesty do Jičina také Františka Podlipná (+1906, v městském chudobinci).⁴⁶⁴

9. 1. Silnice

Zákonná opatření byla vydána v šedesátých letech 19. století. Ve stejném roce, kdy vyšel zákon o okresním zastupitelstvu, vyšel 12. srpna 1864 také zákon pro království České o tom, kdo jest povinen přispívat na veřejné silnice a cesty, které nejsou erární a komu přísluší o nich rozhodovat. Silnice a cesty, které nestavěl a nevydržoval stát, se dělily na silnice zemské, okresní a silnice a cesty obecní. Okresní silnice zřizovala okresní zastupitelstva nebo byly za okresní prohlášeny zemským zastupitelstvem. Obecní silnice a cesty byly, ty, které nebyly ani

⁴⁶¹ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 55, 56.

⁴⁶² JIRÁSKO, K. – BROŽ, K. (edds.). *Místní dráha Sudoměř – Skalsko – St. Paka*. Semily, 2006.

⁴⁶³ TICHÁNEK, J. Dřívější spojení města Lomnice s ostatním světem. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, leden 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 75,76.

⁴⁶⁴ TICHÁNEK, J. Dřívější spojení města Lomnice s ostatním světem. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, leden 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 75,76.

okresní, ani zemské a nebyly ani soukromé. Mosty se pokládaly za součást silnic. Na okresní silnice měl přispívat celý okres. Pokud byla silnice velmi důležitá nebo nákladná, mohla být určena pomoc z okresního nebo zemského fondu, o tom rozhodovalo zastupitelstvo okresní, nebo zemské. Na Lomnicku byl aktuální § 11, který určoval, kdo byl povinen prohazovat na silnicích snůh. Obce měly prohazovat snůh na okresních a zemských silnicích do jedné míle od obce.⁴⁶⁵ Každá obec byla povinna stavět a vydržovat obecní silnice a cesty ve svém okrsku, obec na to měla sehnat peníze, nebo práce potřebné na jejich stavbu či udržování. Prohlásit silnici, která není okresní, za okresní smělo pouze okresní zastupitelstvo. Okresní nebo zemské zastupitelstvo rozhodovalo, zda se má nějaká silnice zřídit. Zemskému výboru náleželo vrchní ředitelství u provedení staveb a veškeré technické a ekonomické správy. Bezprostřední provedení stavby a dohlídka pak příslušela okresnímu výboru.

Povolovat a vybírat mýto na silnicích a mostech, rozhodovat rozepře, nebo osvobodovat od mýta, nebo přeložení mýta náleželo císařským úřadům. Politický správní úřad mohl rozhodnout o vyvlastnění pozemku, pokud nebylo možné dohodnout jinou možnost. Zrušit okresní silnici mohlo pouze místodržitelstvo a zemské zastupitelstvo, pokud se měla zrušit obecní silnice, bylo potřeba souhlasu politického okresního úřadu a okresního zastupitelstva. Politická úřadová měla právo a povinnost zajistit, aby každý bez překážky mohl jezdit po veřejných silnicích.⁴⁶⁶

Všechny zemské silnice byly podrobeny mýtu. Na udržování okresních silnic, na které zemské zastupitelstvo povolilo stálý příspěvek z fondu zemského, mohlo být mýto uvrženo po návrhu okresního zastupitelstva zemský výbor po dohodě se c.k. místodržitelstvím. Na obecní silnice mýto nemělo být ukládáno, výjimku mohlo uložit místodržitelství. Mýta se neměla požadovat ani na mostech, pokud nebyla určena výjimka, například pokud by byla mostu velmi nákladná, bylo možné povolit zvláštní mýto. Pokud se dovážel nebo odvážel velký náklad uhelnám nebo jiným průmyslovým závodům po obecní nebo okresní silnici, bylo možné žádat od majitelů uhelen nebo průmyslových podniků příspěvek na udržování silnice. Zákon z 2. dubna 1867 určoval v §5 mýtní poplatky na zemských a okresních silnicích. Na obecních silnicích pak nesmělo být mýto vyšší než jedna polovina sazby na zemských či okresních silnicích. Zákon určoval jak zařídit mýto pro obecní a okresní silnici, kdo byl povinen mýto platit, kdo je od placení osvobozen, kdy a kde se mýto platí. Ukládal také sankce za krácení mýta. Výběrčí mýty byl povinen chovat se zdvořile, trestní právo příslušelo

⁴⁶⁵ Míle = 7,586 km, HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2002. ISBN 80-7319-004-4, s. 173

⁴⁶⁶ GRÉGR, E. (ed.). *Sbírka zákonů č. 8, zákony silniční*. Praha, 1888. I. Zákon z 12. srpna 1864.

obecnímu představenstvu, nebo pachtýři či majiteli mýta, odvolat se bylo možné k okresnímu politickému úřadu.⁴⁶⁷

V osmdesátých letech 19. století bylo na Lomnicku 10 okresních silnic v délce 47, 97 km. Byly zde silnice z Lomnice přes Libštát do Kundratic (1854 – 1855), z Lomnice do Košťálova, do Semil, do Jičina, do Železnice, do Nové Paky, silnice Žlábecká, Tatobitská, Rovenská a silnice Bořkovsko-Košťálovská.⁴⁶⁸

Ve dvacátých letech 20. století bylo na Lomnicku 76 km 395 m okresních silnic, přibýly okresní silnice z Bělé do Libštátu (1890), z Cidliny k Zámezí (1897), z Peklovsí do Dolních Kněžnic k erární silnici (1897), Z Brodek Syřenovem „Oujezdce“ ke Lháni (1907). Roku 1906 započala stavba silnice Lomnice – Rváčov – Rovensko (počátek stavby 1906) a mezi léty 1908 – 1920 probíhala stavba silnice z Libuně Holenicemi do Veselí. Okresní spojovací silnice z Bělé do Tample byla vystavěna roku 1911. Od roku 1887 skoro všechny silnice stavěl okres ve vlastní správě, tím byla docílena řádnější a lacinější stavba. Zásahu na tom měl horlivý okresní tajemník Josef Fišera. Pouze stavba silnice z Bělé do Libštátu roku 1890 byla zadána staviteli Bretovi z Nové Paky a druhá část rváčovské silnice 1919 -1920 podnikateli inženýrovi Františkovi Morávkovi z Lomnice.

Obecní silnice byly ve Stružinci, ze semilské silnice do Tuhaně, z Veselí Kotelskem do Sejkořic, z Libuně k Svatému Petru a myslivně v Holenicích, od Kordovny do Rudolfovic, z Lomnice nad Chlum, z Bradlecké Lhoty přes Kyje, Doubravicí do Cidliny a soukromá z Košova na Tábor.⁴⁶⁹

První silnice z Lomnice vedla (i díky novoveské rebelii 1829) přes Košov a Cidlinu, pod Kněžnicemi se napojila na císařskou silnici Turnov - Jičín.⁴⁷⁰ Tato silnice byla nejpříkřejší silnicí v Čechách. Cidlina ležela v nadmořské výšce 330 m n. m., Košov 564 m n. m, tato místa jsou od sebe vzdálena 2,7 km a rozdíl v nadmořské výšce za tuto vzdálenost vystoupá silnice o 234 výškových metrů.⁴⁷¹ Před rokem 1829 se jezdilo pouze po obyčejných vozových cestách. Byl na nich čilý dovoz a vývoz lnu, bavlny, pláten a zboží bavlněného. Na Kumburském panství byla vystavěna již silnice směrem od Jilemnice ke Lháni a Jičínu.

⁴⁶⁷ GRÉGR, E. (ed.). Sbíрка zákonů č. 8, zákony silniční. Praha, 1888. IV. Zákon z 2. dubna 1867, pro království České, o ukládání mýta na veřejné silnice, které nejsou erární.

⁴⁶⁸ PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888, s. 55, 56.

⁴⁶⁹ FUČÍK, J. J. *Silnice na Lomnicku*. IN: FUČÍK, J. J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 56 - 59.

⁴⁷⁰ KYNČLOVÁ, M. Nová Ves nad Popelkou, IN: *Od Ještěda k Troskám 1/2013*, Turnov 2013. ISSN 1214 - 1798, s. 30.

⁴⁷¹ Národní politika, 15. dubna 1904, ranní vydání s. 5.

Vrchnostenský úřad v Lomnici, prý na žádost obchodníka Šlechty, začal tedy také vyjednávat o zřízení silnice, bylo třeba povolení krajského úřadu a zemského gubernia.⁴⁷²

Roku 1863 byla započata stavba hned tří silnic najednou. První byla od křižovatky od pyramu na silnici libštátské k nádraží v Košťálovské Olešnici (dnes stanice Košťálov, 2 655m). Stavbu převzala obec Olešnická. Celkový náklad na stavbu byl 10 811 zl, z toho 4 000 zl přispělo město Lomnice, zajímavostí bylo, že na stavbu přispěla i osobnost lomnické a zemské samosprávy – Vincenc Mastný, a to částkou 2 000 zl. Druhou silnicí v celkovém nákladu 27 877 zl byla silnice z Lomnice přes Novou Ves na Brodka, na ni český sněm přispěl podporou 6 000 zl a dále bezúročně půjčil 5 000 zl na 10 let. Nová Ves ke stavbě věnovala zdarma obecní pozemky a zaplatila zabrané selské pozemky, obce také platily silniční přírážku (včetně Nové Vsi). Třetí silnice, započatá roku 1863, byla z Lomnice do Bradlecké Lhoty. Na ni náklad dosáhl 26 989 zl, na ni přispěl zemský sněm 5 000 zl a stejnou výši povolil pro bezúročnou půjčku na 5 let.⁴⁷³

Na sněmu království Českého byla roku 1863 také povolena subvence 12 000 zl a 10 000 zl nezúročitelné zálohy, splatné do 10ti let – do roku 1874 na silnici Lomnicko-Packou, na silnici z Jilemnice na nádraží v Košťálově byla povolena nezúročitelná záloha 15 000 zl. Na silnici z Lomnice do Železnice, která měla rozpočet na 27 000 zl, byla určena subvence 6 000 zl a 15 000 nezúročitelné zálohy, splatné do pěti let.⁴⁷⁴

Příklad jednání poskytuje i budování silnice Košťálovské. Již na počátku 70. let 19 století se o této silnici jednalo na půdě okresního soudu, okresního a zemského výboru. V červnu okresní soud žádal zprávu o odstoupení pozemku Jana Vinkláře k silnici Košťálovské. Zemský výbor oznámil v červenci, že nedoplatek subvence 1 000 zl na silnici Košťálovskou bude vyplacen až po úplném provedení stavby. František Vilas zase žádal o vyplacení 1 000 zl na stavbu této silnice. Okresní výbor pak žádal 1. srpna inženýra Švarce o ohledání Košťálovské silnice.⁴⁷⁵ V zápisech obecního zastupitelstva o silnicích okresních od roku 1870 do roku 1890 neproběhla jediná zmínka.⁴⁷⁶

Na programu schůze roku 1881 byl rozpočet výloh na opravu dvou mostů na Košťálovsko – Kunderatické silnici.

⁴⁷² FUČÍK, J. J. *Novovesská rebelie*. IN: FUČÍK, J. J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 59.

⁴⁷³ FUČÍK, J. J. *Silnice na Lomnicku*. IN: FUČÍK, J. J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 56 - 59.

⁴⁷⁴ Moravská orlice, I. Ročník 1863, č. 35, ze dne 21. dubna 1863.

⁴⁷⁵ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zpráva o činnosti okresního výboru za zprávy c.k. okresního hejtmanství od 24. května 1870, bod č. 232, a č. 294, a k tomu zprávy z 1. července 1870.

⁴⁷⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, kn. č. 2.

Stavba silnic byl „běh na dlouho trať.“ Roku 1887 byla započata okresní silnice Bořkovsko – Košťálovská. Okresní zastupitelstvo se již v říjnu 1883 usneslo žádat zemskou subvenci na tuto silnici, zároveň žádali o bezplatné vyhotovení plánů a rozpočtů na ni.⁴⁷⁷ Na schůzích okresního výboru byla silnice i v dalším období. Žádost byla zemskému výboru zaslána, kromě subvence žádali o nezúročitelnou zálohu na zřízení okresní silnice.⁴⁷⁸ Okresní výbor zadal stavbu na nájemce Baldiho a Hýblera za 14 500 zl.⁴⁷⁹ Nájemcům stavby byla povolena další částka 1 500 zl a zároveň byla zplnomocněna komise k provedení neodkladné ochranné stavby.⁴⁸⁰ Na schůzích výboru byly pravidelně podávány referentem zprávy o stavbě. Nájemcům byla doplněna záloha na 10 000 zl.⁴⁸¹ O stavbu se staral i cestář Ducháč. Zemský výbor dal svolení, aby si okres k úhradě schodku vypůjčil 9 000 zl od Pražské městské spořitelny. V roce 1887 přijal výbor nabídky na dodání šterku na okresní silnice Košťálovskou, Kundratickou, Libštátskou spojovací a Bořkovsko-Košťálovskou. Stavba silnice působila i potíže. Odškodněn musel být Josef Čurda z Košťálova, později Josef Čurda podal revers, že se vzdal všech nároků na odškodnění za nesnáze, které mu nastaly, při stavbě silnice Bořkovsko-Košťálovské.⁴⁸²

Na programu schůze okresního zastupitelstva byla silnice Bořkovsko – Košťálovská v prosinci 1888. Okresní výbor žádal okresní zastupitelstvo o schválení výsledku víceprací na této silnici. Na řádné provedení prací dohlížel zemský inženýr Josef Strnad. Nedostatky stavby museli podnikatelé, kteří stavbu prováděli, upravit a uhradit ze svých nákladů.⁴⁸³

Obecní zastupitelstvo a okresní zastupitelstvo jednalo ohledně předláždění náměstí – zde se střetávala působnost obce a okresu, konkrétní informace viz kapitola o přirozené působnosti obce, část o spravování cest.

Mýto vybíral lomnický okres spolu s okresním výborem v Turnově na společném výběrništi v Rovensku.⁴⁸⁴ Mýtné se vybíralo také na Hrázi na semilské silnici, byla zde zřízena i výstražní mýtní tabulka.⁴⁸⁵

⁴⁷⁷ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápis o činnosti okresního výboru 18. října 1883 – 7. února 1884.

⁴⁷⁸ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápisy okresního výboru od 10. června do 5. listopadu 1884.

⁴⁷⁹ Tamtéž, zápisy 2. července až 4. listopadu 1885.

⁴⁸⁰ Tamtéž, zápisy od 4. listopadu 1885 do 19. dubna 1886.

⁴⁸¹ Tamtéž, zápisy od 19. srpna do 4. listopadu 1886.

⁴⁸² Tamtéž, zápisy od listopadu 1886 do 4. dubna 1887.

⁴⁸³ Mezi lety 1870 – 1880 se nedochovalo velké množství zápisů z jednání zastupitelstva.

⁴⁸⁴ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze sezení z 23. června 1881.

⁴⁸⁵ SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3, zápisy od 19. srpna do 4. listopadu 1886.

9. 2. Železnice

Železnice byla do Lomnice přivedena roku 1906. Stejně jako u silnic, byl vznik postaven na víceletých přípravách a jednání. Zastávka v Lomnici byla součástí dráhy Sudoměř-Skalsko přes Mladou Boleslav, Sobotku a Lomnici nad Popelkou do Staré Paky. Stavbu místních železnic podporoval zákon z roku 1880 „o tom, jaká polehčení a jaké výhody se mohou povolit železnicím místním,“ v červnu 1887 vyšel zákon, který určoval předpisy pro zřizování a vozbu místních drah, v prosinci roku 1894 pak vyšel zákon o drahách nižšího řádu, který umožňoval technické úlevy a daňové prázdny na dobu 30 let, a k tomu i finanční příspěvky ze státních, respektive zemských prostředků. První návrhy na sledovanou trať pocházejí z let 1895, 1896, 1897, generální projekt byl vypracován roku 1898. Na dráhu měl přispět stát 1 360 000 korun, další kapitál od akcionářů, příspěvky od obcí, jednotlivců a půjčka od Zemské banky měl být ve výši 9 257 000 korun. V místě budoucího nádraží učinil první „rýpnutí“ do země v květnu 1904 lomnický koncesionář, obecní zastupitel a okresní starosta Theodor Mastný.⁴⁸⁶

V červnu 1898 přijel do Lomnice zástupce ministerstva železnic vrchní inženýr Melekar, aby zjistil definitivní vedení trati přes Ploužnici do Libuně, poté započali inženýři vytyčovat trať, práce měly být hotovy do 14ti dní. V rámci jednání bylo vyjednáváno s generálním ředitelstvím Rakouské severozápadní dráhy, aby trať mohlo vézt přímo do stanice Stará Paka, jednání bylo úspěšné. O dráze se jednalo na sněmu království Českého, dle jednání měla mít dráha 76 km a rozpočet na celkový náklad byl ve výši 5 000 000 zl.⁴⁸⁷ Ministr železnic navrhoval, aby země převzala 70 % nákladu celé tratě a stát měl doplnit úpisy kmenových akcií na 30 %. Zprávu zastupitelstvu podával Josef Doležal, zplnomocněnec družstva Lomnice a starosta města v letech 1894 – 1901.⁴⁸⁸ V té době Josef Doležal působil i v říšském sněmu.

Na nákladech se podílelo okresní i obecní zastupitelstvo. Okresní zastupitelstvo vyhovělo žádosti obecního zastupitelstva a na své schůzi 29. listopadu 1898 schválilo příspěvek na zhotovení plánů a rozpočtu detailního projektu ve výši 2 667 zl. V prosinci 1898 poslalo město Lomnice 3 333 zl panu inženýrovi. Tuto částku si město vypůjčilo z městské spořitelny v Lomnici. Plány a všechny přílohy k projektu byly veřejně k nahlédnutí a také byly

⁴⁸⁶ JIRÁSKO, K. – BROŽ, K. (edds.). *Místní dráha Sudoměř – Skalsko – St. Paka*. Semily, 2006.

⁴⁸⁷ Výše nákladů byla v porovnání s jinými lokálními drahami poměrně vysoká, například plánovaný náklad na trať Polička – Skuteč stála 1 450 000 zl (více viz SOA Zámorsk, Velkostatek Rýchmburk, kt. 744), tato trať byla ale kratší, dále pak trať České Budějovice – Nová Pec (tehdy Želnavá) dlouhá 75 km měla stát 1 400 000 zl v roce 1891. Informace z konzultace s Mgr. Janem Ivanovem

⁴⁸⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 23. září 1898.

předloženy zemskému výboru království Českého.⁴⁸⁹ V březnu 1899 byly dle rozpočtu naplánovány náklady na stavbu dráhy Stará Paka – Sudoměř ve výši 5 300 000 zl. Vláda se uvolila přispět ve výši 680 000 zl.⁴⁹⁰ V červnu 1899 se zastupitelstvo usneslo, že úpisy kmenových akcií dráhy byly dány k dispozici místním upisovatelům.⁴⁹¹

Výstavba železnice byla záležitostí časově náročná, náročná byla i všechna jednání, která výstavbě předcházela a stavbu provázela. Podíl na vzniku železnice v Lomnici měl Jindřich Maštálka, poslanec českého zemského sněmu, do roku 1901 za prospěch města jednal starosta Josef Doležal, roku 1901 po neshodách v zastupitelstvu a resignaci na funkci obecního starosty se vzdal i zastupování města ohledně železnice, město pak na jeho místo zvolilo další lomnickou osobnost Theodora Mastného, zastupitele města Lomnice a okresního starostu lomnického okresu. Členové samosprávy obecní i okresní byli činní v různorodých projektech. Projekt železnice pak může sloužit jako příklad propojení jednání samosprávy ve všech jejích stupních, kromě všech stupňů samosprávy se jednání účastnili (popř. ho řídili) i úřady státní, účastnili se ale také soukromníci.

⁴⁸⁹ Tamtéž, zápis 13. ledna 1899.

⁴⁹⁰ Tamtéž, zápis 6. března 1899.

⁴⁹¹ Tamtéž, zápis 5. června 1899.

10. Závěr

Sledovat obecní samosprávu v kontextu jednání s okresní samosprávou rozhodně není nezajímavé. Tento druh kontaktů, souběhu funkcí a různých vyjednávání dává jiný rozměr obecním elitám i dějinám města a jeho okolí. I když samozřejmě obě samosprávné instituce musíme brát v potaz nejen v kontaktu mezi sebou ale i s dalšími institucemi. Nejčastější jsou kontakty s okresním hejtmánstvím v Semilech a se zemským výborem, kde okresní samospráva dělala prostředníka, nebo bylo využito i těchto institucí jako prostředníka k vyřešení sporů mezi obecní a okresní samosprávou. Dále pak město potřebovalo pomoc například od Klubu poslanců českých na říšské radě, konkrétně pak městu pomáhal Dr. Kramář v záležitostech okolo zrušení a znovuzřízení tkalcovské školy. Naopak obě samosprávy pak pomáhaly různým dobročinným a národním organizacím.

Při rozboru zápisů ze zasedání městského zastupitelstva a zápisů ze zasedání okresního zastupitelstva a výboru byl patrný rozdíl v tom, že zápisy z obce byly více osobní. Jednotlivé návrhy zde byly popsány i s názorem navrhovatele, či jeho oponentů. V zápisech městského zastupitelstva byl dán prostor i pro informace o tom, že se o tématu vedla diskuze a byly zde zaznamenány jednotlivé i protichůdné návrhy.

Existoval souběh funkcí v okresní a obecní samosprávě? V Lomnici se nestalo, aby jeden člověk byl v průběhu své kariéry obecním i okresním starostou. Ale bylo poměrně časté, že významní muži působili v obci i okrese. Působili tak starostové Lomnice Vincenc Mastný, MUDr. Antonín Kabeláč, starosta Josef Crha z Nové Vsi byl také v okresním zastupitelstvu. Když bylo okresní zastupitelstvo rozpuštěno, byla k jeho správě určena důvěrná komise složená ze starostů okresních obcí. Tato komise pak předávala úřad okresnímu hejtmánství, aby okres řídilo do nových voleb. Starostové obcí však svoji činnost v komisi zcela nevítili, příliv nových starostů nezvládli a podali resignaci. Rezignoval Josef Gottwald v dubnu 1870, starosta Syřenova, 11. dubna 1870 rezignoval Josef Kosina, starosta v Bělé, starosta Žďáru a Ploužnice Josef Kunt rezignoval 23. dubna 1870. Josef Kosina uváděl jako důvod své rezignace to, že mu jeho domácí poměry nedovolují působit v úřadu (jeho choroba a vzdálenost Lomnice), dále měl starosti se stavbou dráhy přes obec Bělou a oznamoval c.k. okresnímu hejtmánství, že se dalších schůzí účastnit nebude. Na domácí poměry se vymlouval i Josef Kunt.⁴⁹² Můžeme se tedy zamyslet nad tím, jak Ti, kteří byli v obecní i okresní samosprávě, své závazky zvládali. Nebo jak zvládali své závazky Josef Doležal, poslanec na

⁴⁹² SOkA Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, kn. č 1, zápisy z roku 1870.

říšském sněmu a Vincenc Mastný a Jan Jand'ourek, kteří byli zvoleni poslanci zemského sněmu, a přesto se významně podíleli na správě města i okresu i na společenském životě ve městě. Podle všech dostupných indicií tito muži své závazky zvládli. Tito muži byli nejen činní ve více stupních samosprávy, ale i na dalších místech, jak ve spolcích, což bylo obvyklé, oblíbené a módní u obecních zastupitelů a obecních elit celkově, tak i při veřejných projektech. A tak představitel obecní a okresní samosprávy Theodor Mastný jednal jako zplnomocněnec města ohledně dráhy, před ním jako zplnomocněnec města působil Josef Doležal, ten pak působil jako starosta potravního společenstva a zasloužil se o vznik živnostenského společenstva v Semilském okrese.⁴⁹³

Ani u obecního, ani u okresního zastupitelstva nebyl nalezen příklad korupce. Zdá se, že město i okres mělo štěstí na samé kladné „hrdiny,“ kteří pečovali s láskou a velkým západem ve prospěch obce.

Obec měla konkrétní starosti s lidmi, řešila úplně vše, zdravotní péči – znečišťování vody, stravovny – aby ve státě nebyli žebráci a tuláci, řešila nezaměstnanost – stížnosti svých občanů proti zaměstnavatelům, příspěvky na „dobré skutky“ – nadace pro potřebné, školy, vlastenectví (v Lomnici například příspěvky pro Klarův ústav v Praze, Komenského jednotu ve Vídni...). Obce se zaslouhovaly o pozvednutí národního citění a myšlení, mezi významné oslavy národního citění patřily 100. narozeniny Františka Palackého.⁴⁹⁴ Obec se starala o infrastrukturu – budování kanalizace, studní, silnic a cest, zařizovala osvětlení města. Zajišťovala městskou policii, ve městě byla postupně zřízena místa tří strážníků, zajišťovala pořádek při trzích, veterinární i zdravotní dohled. Mnoho těchto položek bylo zřizováno přímo na žádost občanů. Ti se mohli se svými přáními a potřebami na zastupitelstvo obracet v mnoha ohledech. Zastupitelé pak svědomitě o jejich návrzích jednali, a pokud to bylo možné, vyhověli, popřípadě zajišťovali řízení s dalšími úřady. Ve společenství obce se rodil hrdý národní duch a láska k obci i k zemi. Jednotlivé obce byly schopny i přes svou těžkou finanční situaci vždy podpořit potřebné i věnovat finance na oslavy císařského domu. Dovolila bych si trochu rozšířit větu „Základem svobodné státní je svobodná obec“ na větu:

⁴⁹³ Národní politika, ročník 25, č. 299, ze dne 29. října 1907, odpolední vydání.

⁴⁹⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 10, zápis 23., 31. května 1898, V Lomnici byly pořádány oslavy 11., 12. a 13. června toho roku, Josef Fišera a Josef Crha žádali městskou radu, aby přezvala nad slavností protektorát. Městská rada to přijala. Starosta města však nemohl být přítomen, kvůli zasedání říšské rady, a proto ho měl zastupovat Josef Sýkora, ten se nakonec oslav také zúčastnit nemohl a proto ho zastoupil František Ryšavý. Zajímavou „částí oslav“ bylo objednání pěti tabulek s názvem „Palackého ulice“, které byly připevněny na dosavadní ulici, která vedla k Podměstí a Dolní Lomnici. Z bezpečnostních příčin pak bylo doporučeno, aby se při slavnostním průvodu nepoužily pochodně. Obecní zastupitelstvo bylo pozváno Komitétem pro pořádání oslav Františka Palackého v Praze na slavnosti 18. 19. a 20. června 1898 konané v Praze.

„Základem svobodného, bezpečného, zdravého a konkurence schopného státu je bezpečná, zdravá a všeobecně prospívající obec.“

Okresní zastupitelstvo kromě základních a neustále vracejících se položek, jako byla údržba a výstavba okresních silnic či pronajímání silničních mýt a péče o chudé,⁴⁹⁵ pak řešilo i vnitřní spory mezi jednotlivými obcemi. Časté bylo vyjednávání mezi Lomnicí a Dolní Lomnicí, které měly společný rozpočet výdajů.⁴⁹⁶ Dolní Lomnice také až na základě rozhodnutí okresního zastupitelstva předala Lomnici jmění chudinského ústavu.⁴⁹⁷ Okresní zastupitelstvo ale také zprostředkovalo schválení obecních přírážek, což bylo pro obecní rozpočet velmi důležité. Kromě jednoho sporu na počátku působení samospráv, kdy byl veden spor mezi obcí a okresem o působnosti okresu, byla další jednání mezi oběma stupni na úřednické úrovni, bez větších emocí. Jednání ale probíhala, neboť se stále ve většině případů jednalo o peníze a ty nikdo dobrovolně vydávat nechtěl. Nad tím nemůže být žádný div, vždyť oba rozpočty – města i okresu byly velmi napjaté, spíše přetížené a náklady se neustále neúměrně zvyšovaly. Spory a činnost obce i okresu byly financemi ovlivněny. Na první pohled by se mohlo zdát, že obec i okres jsou neustále pouze žádány o peníze nebo jsou od nich peníze potřeba na provoz obce, okresu. Za neustálým bojem v rámci rozdělování poměrně malých příjmů k vysokým i rozsáhlým nákladům však můžeme sledovat rozvoj obce, okresu i osobností v čele jejich zastupitelstev.

Spor mezi Lomnickým okresem a městem vznikl o rozdělení kompetencí a pravomocí. Počátky spolupráce mezi obcemi a nově zřízenými okresy, nebyly vždy jednoduché. Již v roce 1866 si stěžovala Lomnice zemskému výboru na jednání okresních zastupitelů. Původním sporem bylo zjištění příslušnosti a zámožnosti Anny Kordové a Josefa Erbena, žádaly o to nemocnice v Praze a Dvoře Králové. Při řešení této otázky vznikl spor mezi obcí a okresem, až do toho smyslu, že obec se důrazně ohrazovala, že okresní zastupitelstvo, jí není nadřizeno a už vůbec není jejím nadřizovaným orgánem ve věcech přenesené působnosti. Obec bojovala o svou svobodu velmi jasnými slovy. Zemský výbor ale podpořil okresní zastupitelstvo, protože se nadalo zamítnout to, že obce byly okresnímu zastupitelstvu podřizované a okresní zastupitelstvo má nad obcemi disciplinární moc ze zákona.⁴⁹⁸

Stejně jako v pracích Milana Hlavačky, který se věnoval mělnickému a jiným okresům, zde nacházíme růst osobností v čele místní samosprávy. Přes obecní, okresní samosprávu až

⁴⁹⁵ HLAVAČKA, M. Zlatý věk české samosprávy... s. 45.

⁴⁹⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis z 19. října 1886, například spor o rozpočet v roce 1886.

⁴⁹⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, 10. prosince 1886.

⁴⁹⁸ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, inv. č. 137, sign. II/81, kt. 28.

do funkcí zemských i říšských. Nenalezneme zde však osobnosti šlechtického původu na rozdíl od okresů prozkoumaných Milanem Hlavačkou. Nalezneme ale v okresním zastupitelstvu správce panství Hrubá Skála Leopolda Angra. Zmínka o knížeti Rohanovi byla pouze v souvislosti s telegrafem, kdy se knížecí obecní zastupitelstvo ptalo, zda bude na telegraf i nadále přispívat.⁴⁹⁹ Jednání s knížecím úřadem vedlo město například ohledně honitby.

Pokud se zaměříme na některé závěry Milana Hlavačky, které publikoval ve studii „*Okresní samospráva jako představitelka venkovských elitních sborů...*“,⁵⁰⁰ a porovnáme je se zjištěnými skutečnostmi v rámci Lomnicka zjistíme toto:

1, Odehrály se díky zdejší samosprávné činnosti změny vzorů chování ve vztahu k jednotlivci, obci, okresu, zemi a přírodě? Nemáme zde zmapované předchozí období, ale rozhodně zde v letech 1864 – 1914 docházelo k neustálému vývoji. Významné a výrazné osobnosti zde byly i před rokem 1864 (nejen první starosta Lomnice Vincenc Mastný, poslanec zemského sněmu). Rozhodně ve sledovaném nacházíme u samosprávných činitelů velkou vůli a snahu prospívat svou činností městu i okresu. V rámci města byla tato vůle poněkud osobnější a projevovala se i na schůzích okresu, kde členové okresního zastupitelstva nezapomínali na dobro pro svou obec. To však rozhodně nesnižovalo jejich snahu a píli v činnostech pro okres.

Sebevědomí ve zdejším kraji rozhodně nechybělo, vždyť již výše zmiňované rozpouštění zastupitelstva bylo tohoto důkazem. I dnes, když se se znalostmi z této diplomové práce rozhlédnete po Lomnici, musíte si všimnout sebevědomí této obce a těch, kteří stáli u zrodu jedinečnosti města. Ve vztahu k přírodě zde byla změna, a to v organizování. Tento kraj oplývá nádhernou přírodou a jistě ho lid miloval v celých svých dějinách, na konci 19. století se o přírodu nejen v okolí města zajímal nově založený místní Okrašlovací a turistický spolek.

Důkazem je také bohatá místní spolková činnost. I ta obsahuje národní i místní soudržnost a sebevědomí. Ve všech spolcích nalezneme významné i méně významné představitele samosprávy. Tak například Ignác Horných byl předsedou Okrašlovacího spolku. Zakladateli byli Ignác Horných, Josef Horák, Theodor Mastný a Josef Raim.⁵⁰¹ V Sokole působili Jindřich Velebín Mastný, Jan Raim, městský tajemník Josef Vlček, Jan Jand'ourek, Josef

⁴⁹⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 14. června 1880.

⁵⁰⁰ HLAVAČKA, M. Okresní samospráva jako představitelka venkovských elitních sborů a její vliv na formování české občanské společnosti v Čechách do první světové války. IN: FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8, s. 187, 188.

⁵⁰¹ MIZERA, J. – KOZÁK, B. – KORBELÁŘ, P. – RAČANSKÝ, S. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu*. Praha 1946, s. 5.

Petrák, Václav Hák, Antonín Jirounek, Václav Horných, Josef Řeháček, Josef Crha a další. Mezi zakládajícími členy nechyběl Vincenc Mastný. Jednání Sokola probíhala v sálu bratra Doležala.⁵⁰² Roku 1886 byl založen klub bicyklistů, roku 1889 se společně vyfotili jeho členové na dvoře Šlechtova Hrubého domu, členy, kteří se fotili, byli Řeháček, Josef Horák, Václav Brabánek, Jaroslav Crha, Theodor Svoboda, Ladislav Řeháček, Bedřich Šlechta a jeho syn Bedřich, Ignác Horných a František Horák.⁵⁰³ Mnoho představitelů samosprávy také našlo zálibu v pěveckém spolku Bořivoj. Působili zde Jindřich Velebín Mastný, Josef Crha, Josef Petrák, Jindřich Crha, Čeněk Šlechta, Čeněk Hák, Josef Vlček,⁵⁰⁴ František Motejl a další.⁵⁰⁵

I díky jednání a příkladu představitelů samosprávy zde sílil vztah jednotlivců k obci, okresu i zemi. Rozhodně zde došla společnost k cíli, který vidí Milan Hlavačka: k politické, ekonomické i mentální emancipaci místní (české) společnosti.

2, Naopak s druhým závěrem Milana Hlavačky zde nelze souhlasit. Rozhodně zde nehrála klíčovou roli v prvních letech existence okresních samospráv v Čechách historická šlechta. Vzorové sebevědomé a čestné vystupování zde bez problémů zvládli jak továrníci, obchodníci, živnostníci i třeba rolníci. Je zde znát, že zde nešlo o výnosnou zemědělskou oblast, ale o rodící se průmyslový kraj. Nelze říci, že zde byl jeden vzorový ideální typ, jako byl na Mělnicku kníže Jiří Kristián Lobkovic. Zde můžeme označit více osobnostních ideálů, z nichž každý byl svým způsobem prezentace a činnosti originální.

3, Jako roli zde hrál tajemník? I zde můžeme tajemníky okresu označit za osobnosti. Všichni tajemníci ze sledovaného období můžou být námětem na podrobný rozbor jejich činnosti. Čeněk Šlechta byl i městským radním a městským tajemníkem, Josef Fišera byl pak členem dvakrát komise po rozpuštění obecního zastupitelstva. Za svou práci pak dostal zapláceno. On však si plat neponechal. Roku 1894 udělenou náhradu věnoval na zřízení útulny ve městě, roku 1901 pak svoji náhradu 133 K 33 h doplnil na 200 K a uložil u městské spořitelny na vydání pro slepce města Lomnice nad Popelkou. Úrok z těchto peněz pak měl být jednou ročně darován jednomu slepému nebo občanovi se slabým zrakem.⁵⁰⁶ Roli zde hráli i tajemníci obecní – již zmíněný Čeněk Šlechta a jeho nástupce Josef Vlček. Josef Vlček byl také činný v mnoha spolcích a jednáních. Ing. Bohumil Jirounek měl rodinnou tradici

⁵⁰² Sokol, č. 10, ročník 1873.

⁵⁰³ BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou* ...s. 148, viz příloha č. 2.

⁵⁰⁴ POLÁK, A. 60 let zpěv. spolku „Bořivoj“ v Lomnici nad Popelkou. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, červen 1922. Lomnice nad Popelkou, 1922, s. 149.

⁵⁰⁵ MIZERA, J. – KOZÁK, B. – KORBELÁŘ, P. – RAČANSKÝ, S. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu*. Praha 1946, s. 16.

⁵⁰⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 4, zápis 8. července 1901.

zástupců samosprávy. Jeho otec i dědeček byli členy zastupitelstva, otec byl obecním starostou.

4, Byl zde příklad korupce nebo obohacování? Příklad nějakého mravního poklesku a následného potrestání? V Lomnici se žádná aféra s obecním jměním neodehrála, obvinění vznešená na starostu Doležala nebyla prokázána, dle mého názoru obvinění byla absolutně nepatřičná, jeho veškeré snahy rozhodně nevedly k poškození města a jeho financí.

5, Konkrétní materiální výsledky jednání samosprávy – ve městě bylo mnoho konkrétních výsledků. Nejvýraznější byly cesty, silnice, železnice, stavby a hlavně zřizování škol, roku 1910 byla dokončena stavba chudobince a svépomocné nemocnice.⁵⁰⁷ Téhož roku pak místní organizace strany živnostnictva žádala o uspíšení stavby elektrárny.⁵⁰⁸ Výsledkem činnosti zastupitelů je i dnešní obraz náměstí – budova radnice, vysázené lípy, dvě kašny a socha Mistra Jana Husa. Pro občany byly velmi důležité stavby pump, studní a vodovodu. Zastupitelstvo se rozhodlo vysázet na náměstí dvě řady stromů od božích muk ke kašně⁵⁰⁹ a olše k rybníčkám.⁵¹⁰

Byla ve městě podpora stavby Národního divadla v Praze? Ano. Na co ještě obecní zastupitelstvo přispělo? Přispělo dvanácti jeptiškám (24. září 1889), Ředitelství pražského soukromého ústavu (7. září 1881), Fisiokratické společnosti pro Čechy v Praze (28. dubna 1882), na povodně v Tyrolsku, Matici školské, Klárovu ústavu (7. listopadu 1882), Pražskému ústavu pro hluchoněmé (10. prosince 1886), město zakládalo i vlastní nadace.⁵¹¹ Organizovali zde a účastnili se táborových hnutí? Ano. V jakých politických stranách byli samosprávní představitelé? Například Josef Doležal patřil k Národní straně svobodomyšlné.⁵¹² Josef Ladislav Mašek byl staroček.⁵¹³

Myslím si, že je třeba si uvědomit a společnosti připomínat, že vše kolem nás (hlavně těm, kteří si neustále na něco stěžují, aniž by se sami o něco snažili), není samozřejmost, ale že vše stálo lidskou prací a úsilím. Nic nebylo a není zadarmo a nestvořilo se samo od sebe (kromě přírodních krás a bohatství).

Mnoho dnešních „samozřejmostí“ má svůj příběh právě v době zrodu občanské společnosti u nás, v druhé polovině 19. století, na počátku 20. století i v době První republiky. Ať už jde o

⁵⁰⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 5, zápis 20. září 1910.

⁵⁰⁸ Tamtéž.

⁵⁰⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1., zápis 18. března 1880, zajímavostí je, že i při rozhodování o vysázení stromů byl veden malý spor, Josef Doležal zde byl proti tomuto návrhu Josefa Horáka, zastupitelstvo ale prosadilo Horákův návrh.

⁵¹⁰ Tamtéž, zápis 7. dubna 1881.

⁵¹¹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1,2.

⁵¹² Národní listy, 37. ročník, č. 72, ze dne 13. března 1897.

⁵¹³ Národní listy, 29. ročník, č. 181, ze dne 3. července 1889.

cesty, silnice, vodovody, kanalizace, elektrifikaci, spojení se světem (přes telegrafní, telefonní až k internetovému spojení dnes) nebo veřejné služby (především hasičství) či veřejné budovy (radnice, sokolovny, divadla, muzea, spořitelny a především školy). O tyto vymoženosti se museli naši předkové snažit a stálo je to nemalé úsilí i manažerský talent.

Doba sledovaná v této práci má kouzlo v osobnostech (nejen) samosprávy a hlavně v tom, jak si jich bylo váženo (alespoň z pohledu dochovaných pramenů). Váženost nacházíme, i když se podíváme do Národních listů či jiných novin a časopisů té doby. Co si pomyslí budoucí společnost o nás, až zhlédne nejvíce prodávané noviny? Co si pomyslí, až bude hledat informace o představitelích dnešní samosprávy? Jistě, najdou se v archivu důkazy o jejich činnosti, ale nevšimnou si badatelé i zpráv, které hledají hlavně senzace?

Ať už jsou dnes představitelé samosprávy různých kvalit, rozhodně je třeba si uvědomit, že i dnešní svět kolem nás nevznikl a neudrzuje se sám. Je k tomu třeba nezištnost, ale hlavně práce a úsilí, stejně jako v 19. století. A i dnes velkou roli hrají finance.

Obecní a okresní samospráva na konci 19. století a na počátku 20. století v Lomnici byla v neustálém úředním kontaktu. Oba úřady spolu museli spolupracovat a jednat, ať už šlo o náležitosti dané úředním postupem nebo potřebami města nebo regionu. Samospráva se sice nevydala cestou otevřeného boje a nespolupráce se státními úřady, ale rozhodně měla velmi intenzivní národní smýšlení a projevy. To však nebránilo tomu, aby byla prokazována úcta císařskému domu, a tak zastupitelstvo posílalo blahopřání k 50. narozeninám císaře i ke sňatku prince Rudolfa i dalším jubileím ve Vídni.⁵¹⁴

Předkládaná práce poskytlá přehled o představitelích obecní a okresní samosprávy, poukázala na příklady, kdy se v jedné osobnosti stupně samosprávy proluly. Jednání obecní a okresní samosprávy bylo ukázáno na příkladu dláždění silnice přes náměstí, ukázkou, jak obecní zastupitelstvo dokázalo bránit zájmy obce, najdeme v kapitole o mimořádných schůzích, kdy probíhal boj o tkalcovskou školu. Byly zde uvedeny také příklady toho, jak byli představitelé obce hrdí na svůj národ. Samospráva obecní i okresní v Lomnici dokázala ve sledované době skvěle zastupovat a hájit zájmy českých občanů. Samospráva mohla existovat jen díky osobnostem, které v ní působily. A rozhodně zde nebylo potřeba, aby šlechta byla vzorem a skvělým příkladem, i obyčejní lidé se dokázali vypracovat na to, aby mohli být pro další generace velkým vzorem. Výsledky činnosti lomnické samosprávy byly závislé na těchto osobnostech, a proto bylo důležité poukázat na ty, kteří samosprávu ve sledované době tvořili. Důležitou částí je i příklad o tom, jaké zde bylo volební zastoupení žen. To, že se

⁵¹⁴ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis 28. července 1880, zápis 26. dubna 1881.

v roce 1891 na prvním místě volebního seznamu objevila Barbora Šlechtová, je významnou ukázkou toho, jak i ženy mohly mít význačnou roli ve společnosti.

Co měly osobnosti obecní a okresní samosprávy společného? Nejvýraznější pojícím prvkem byl spolkový život. Většina představitelů působila i ve více spolcích najednou, byla to otázka prestiže, ale také popularity. A zároveň můžeme hledat obrácenou spojitost. Když se podíváme na nějaký spolek a jeho významné osobnosti, bude velmi pravděpodobné, že budou spojeny s obecní nebo okresní samosprávou.

Použitá literatura a prameny:

Literatura:

BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. Lomnice nad Popelkou, 2012. ISBN 978-80-86512-50-1.

BLÁHOVÁ, D. *Domovské právo v Lomnici nad Popelkou do roku 1914* (Bakalářská práce). FF, UPCE. Pardubice, 2011.

BREUEROVÁ, Z. - VEDRALOVÁ, A. *Lomnické letní turistické noviny*, Lomnice nad Popelkou, 2014.

ČINOVCOVÁ, I. *Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 - 1945 (1950)*, inventář. Semily, 1996.

ČINOVCOVÁ, I. – NAVRÁTILOVÁ, M. – MENŠÍKOVÁ, M. *Okresní zastupitelstvo Lomnice nad Popelkou (1848) 1865 – 1928*, inventář. Bystré nad Jizerou, 1994.

FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8.

FUČÍK, J. J. *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 1928.

FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I. – V. Lomnice nad Popelkou, 1920 – 1925.

HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu do současnosti*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7106-906-5.

HLAVAČKA, M. *Okresní samospráva jako představitelka venkovských elitních sborů a její vliv na formování české občanské společnosti v Čechách do první světové války*. IN: FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2002. ISBN 80-7319-004-4.

HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006. ISBN 80-7277-297-X.

JAKL, M. (et al.). *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice, 2004. ISBN 80-86699-18-8

JANDÍK, S. *Petr Augustin Šlechta a syn, kus historie českého plátenictví*. Praha, 1940.

JIRÁSKO, F. Josef a Eduard Petrákové. *Dvojportrét podkrkonošských učitelů*. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, č. 12. Semily, 1999. ISBN 80-86254-01-1, s. 65 – 90.

- JIRÁSKO, K. – BROŽ, K. (edds.). *Místní dráha Sudoměř – Skalsko – St. Paka*. Semily, 2006.
- KOUCOUREK, L. Patrimonia a správa v Českém ráji. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 13, Šlechtické rody a jejich sídla v českém ráji*. Semily – Turnov, 2009. ISBN 978-80-86254-19-7.
- KYNČLOVÁ, M. Nová Ves nad Popelkou, IN: *Od Ještěda k Troskám 1/2013*, Turnov 2013. ISSN 1214 – 1798.
- LATZKA, J. *Obecní samospráva a občanské elity na příkladu malého města Žďáru*, vedoucí práce doc. Lukáš Fasora, MU, Brno, 2008.
- LUSTIG, R. - SVĚTNIČKA, F. *Schematismus velkostatku v Čechách*. Praha, 1933.
- MACKOVÁ, M. Obecní samospráva v kontextu českého regionálního bádání. IN: FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8.
- Městem mrtvých, praktický průvodce hřbitovy olšanským královského hlavního města Prahy.
- MIZERA, J. – KOZÁK, B. – KORBELÁŘ, P. – ŘAČANSKÝ, S. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu*. Praha 1946.
- MORÁVKOVÁ, L. Jan Jand'ourek (1849 – 1903) IN: *Od Ještěda k Troskám, vlastivědný sborník Českého ráje*, 16. ročník, č. 3/2009. Turnov, 2009. ISSN 1214-1798.
- NAVRÁTIL, I. *Okresní úřad Lomnice nad Popelkou (1776) 1855 – 1868 (1891)*, inventář. Semily, 1998
- NAVRÁTIL, M. *Almanach sněmu království Českého (1895 – 1901) s životopisy a podobiznami poslanců*. Praha, 1896.
- NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou, 1978.
- NOVOTNÝ, G. Vrchní lesní rada Leopold Anger (1875 – 1947) a velkostatek Hrubá Skála. IN: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, č. 12. Semily, 1999. ISBN 80-86254-01-1, s. 93, 94.
- Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900.
- Ottův slovník naučný – 25. díl*. Praha, 1900.
- PALACKÝ, F. *Popis Království českého*. Praha, 1848.
- PAROUBEK, O. G. (ed.) *Zevrubný popis Království českého dle okresních hejtmanství č. II, Okresní hejtmanství semilské*. Praha, 1888.
- PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 52 – 56.
- PREIS, J. (ed.). *Český průmysl textilní slovem i obrazem*. Praha, 1909.

PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny (II. díl, CH – L)*. Praha, 1949.

SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze Království českého (dílo páté, Podkrkonoší)*. Praha, 1883.

SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha, 1908, s. 564.

Seznam míst království Českém. Praha, 1893.

SHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 – 1948*. Praha, 2002. ISBN 80-86432-25-4
Schematismus vydaný výborem zemským království Českého v červenci 1898.

SCHWARZ, F. *Výklad zákona obecního (ze dne 16. dubna 1864) a zákona o zastupitelstvu okresním (ze dne 25. července 1864) pro království České*. Díl II. Praha, 1904.

TRÁVNÍČEK, J. Domovské právo dle zákona ze dne 3. prosince 1863, ř.z. č. 105, a zákona ze dne 5. prosince 1896, ř.z. č. 222. Praha, 1901.

ŠANDEROVÁ, M. Vojta Náprstek v Prachovských skalách. IN: *Od Ještěda k Troskám, vlastivědný sborník Českého ráje*, 16. ročník, č. 3/2009. Turnov, 2009. ISSN 1214-1798.

ŘIVNÁČ, F. *Řivnáčův průvodce po Království českém*. Praha, 1882 (2001).

ZELINKA, E. et al. (edds). *Novopacko, vlastivědná monografie okresu, díl III*. Nová Paka, 1934.

Tištěné prameny:

Adressář královského hlavního města Prahy a sousedních obcí Bubenče, Karlína, Smíchova, Kr. Vinohrad, Vršovic a Žižkova. Vdala obec král. hlavn. města Prahy, redakcí Václava Lešera, Praha 1891.

GRÉGR, E. (ed.). Sbírká zákonů č. 8, zákony silniční. Praha, 1888.

Katalog obchodního oddělení, vydal obchodní odbor Národopisné výstavy československé. Praha, 1895. Seznam příspěvků Obchodnímu odboru Národopisné výstavy československé v Praze roku 1895.

Moravská orlice, I. Ročník 1863, č. 35, 21. dubna 1863.

Národní listy, 6. ročník, č. 200, 23. července 1866 ISSN 1214-1240.

Národní listy, 6. ročník, č. 208, 31. července 1866 ISSN 1214-1240.

Národní listy, 29. ročník, č. 181, 3. července 1889. ISSN 1214-1240.

Národní listy, 37. ročník, č. 72, 13. března 1897. ISSN 1214-1240.

Národní listy, 41. ročník, č. 281, 12. října 1901. ISSN 1214-1240.

Národní listy, 42. ročník, 31. května 1902. ISSN 1214-1240.

Národní listy, 51. ročník, č. 162, 14. června 1911. ISSN 1214-1240.

Národní politika, 22. ročník, 15. dubna 1904, ranní vydání. ISSN 1805-2444.
Národní politika, 25. ročník, č. 299, ze dne 29. října 1907, odp. vydání. ISSN 1805-2444.
Národní politika, 26. ročník, č. 215, 6. srpna 1908.
Národní politika, 35. ročník, 13. února 1917. ISSN 1805-2444.
Obecní zákon č. 7, ze dne 16. dubna 1864, z.z.
Plzeňské listy, výtisk 2. 6. 1902.
Poslanci sněmu českého, moravského a slezského roku 1864. Praha, 1864.
Sokol, č. 10, ročník 1873.
Sokol, číslo 6, ročník 1874.

Prameny:

SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 120, sign. I/31, kt. 19.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 121, sign. I/41, kt. 19.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19, kn. č. 1.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 20, kn. č. 2.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 21, kn. č. 3.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 22, kn. č. 4.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 23, kn. č. 5.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 28, kn. č. 10.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 69, kn. č. 51.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 125, sign. II/21, kt. 24.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 137, sign. II/81, kt. 28.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 69, kn. č. 51.
SOka Semily, AM Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 70, kn. č. 52.
SOka Semily, OÚ Lomnice nad Popelkou (1776) 1855 – 1868 (1891), inv. č. 1011, kt. č. 219.
SOka Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, inv. č. 1, kn. č. 1.
SOka Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, inv. č. 3, kn. č. 3.
SOka Semily, OZ Lomnice nad Popelkou, inv. č. 30, kt. 2, sign. 1/3.
nápisy na náhrobních deskách lomnického hřbitova

Orální pramen

Vzpomínky a osobní archiv pana Jaroslava Kříže

on-line zdroje

Archivní fondy a sbírky v České republice. Archiv Národního muzea, archivní fond Vojtěch Mastný [cit.2013-08-08]

URL:<<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?stranka=1&id=630000010245#630000010245>>.

Badatelna.eu, informace o archivních fondech. [cit: 2014-05-08], dostupné na URL: <<http://www.badatelna.eu/fond/5067/>>

DRAHOŇOVSKÝ, J. *Historie*. Městské muzeum a galerie v Lomnici.[cit. 2013-08-08]. URL: <http://www.muzeumlomnice.cz/historie/>

HLAVATÝ, J. Miletín. [cit. 2014-08-10]Dostupné na URL:

<http://www.hlavati.cz/_hlavati/miletin/panstvi.htm>

JANDOVÁ, M. Významné osobnosti Lomnicka [cit.2013-08-08] URL:

< <http://kulturni-prehled.vesvete.cz/?s=vojt%C4%9Bch+mastn%C3%BD&submit=Vyhledat>>

Krkonošský deník. *K 150. výročí narození Josefa Jan Fučíka*, 19. 10. 2009. [cit. 2013-05-04].

URL:<http://krkonosky.denik.cz/zpravy_region/ke--yroci-narozeni-josefa-jana-fucika2009101800.html>.

Lomnice nad Popelkou. [cit.2013-08-08] URL:

< <http://libsens.webz.cz/POL09-2011-2/1104/ipage00002.htm> >

Mapy.cz

Merim.cz, Theodolity [cit.2014-7-7] URL: < <http://www.merim.cz/mereni-rovin/teodolity>>

MIKULE, S. Šlechtické rody – Šlechtové. [cit. 2014-09-01] URL:< <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/4d735ff9c7e64b58c12569e7001a2d9c/a96fc479ed9facdfc1256c3700731b14?OpenDocument>>

Parlament české republiky. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit.2013-01-26] URL:< http://www.psp.cz/eknih/1861skc/rejstrik/1861_82/o.htm>

Přílohy:

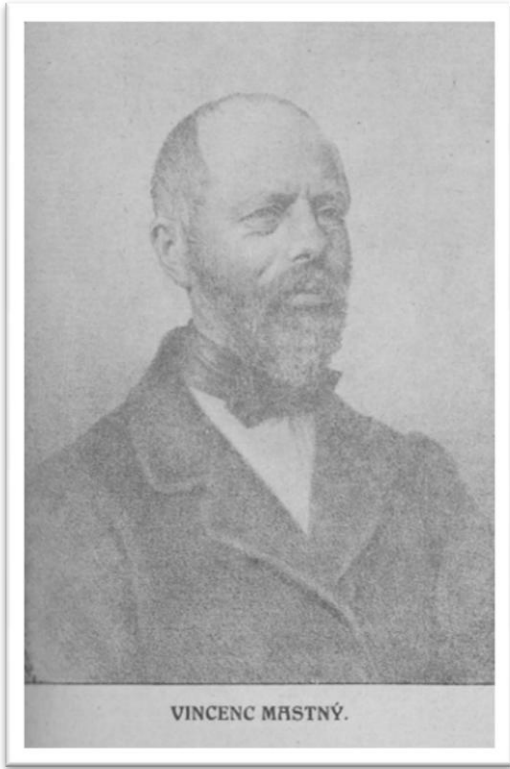
- 1, Budova radnice - BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. Lomnice nad Popelkou, 2012. ISBN 978-80-86512-50-1, s. 23
- 2, Spolek byciklistů - BÁRTA, J. (ed.). *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. Lomnice nad Popelkou, 2012. ISBN 978-80-86512-50-1, s. 148.
- 3, Vincenc Mastný – PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 53.
- 4, Ignác Horných - PETRÁK, J. Vlastní silou – Ignác Horných. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, září 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 4.
- 5, Jan Jand'ourek - NAVRÁTIL, M. *Almanach sněmu království Českého (1895 – 1901) s životopisy a podobiznami poslanců*. Praha, 1896.
- 6, Příklad obecního rozpočtu a rozpočtu chudinského ústavu na rok 1896 – SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 3.
- 7, Jednací řád obecního zastupitelstva - SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 7. září 1881.
- 8, mapa silniční sítě – Bradlecký list, příloha „Silnice na Lomnicku.“ [cit: 2014-09-01] URL: <http://www.2hrady.cz/texty/Br1200503%20-%20silnice.pdf>

1. Budova radnice

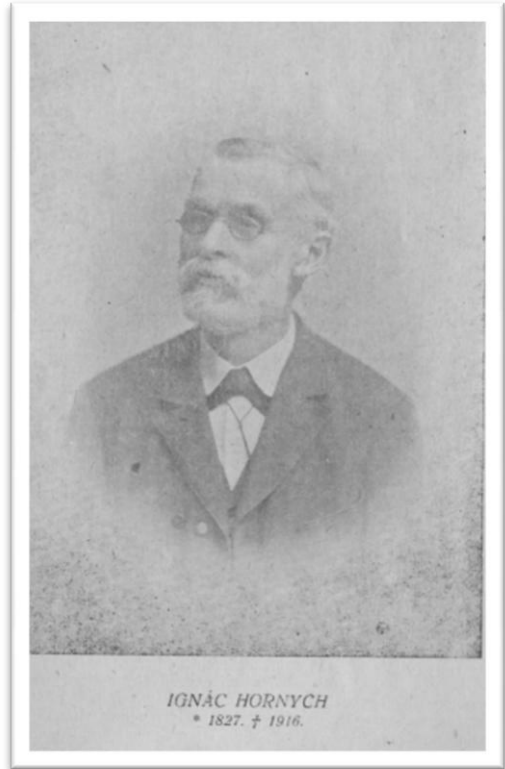

2, Členové klubu lomnických bicyklistů (založeného v r. 1886) na dvoře Šlechtova Hrubého domu, zleva: Řeháček, Jos. Horák, V. Brabánek, Jar. Crha, Svoboda, I. Řeháček, B. Šlechta a jeho syn Bedřich, Ing. Horných, Fr. Horák. Koláž. Josef Novák, r. 1889.

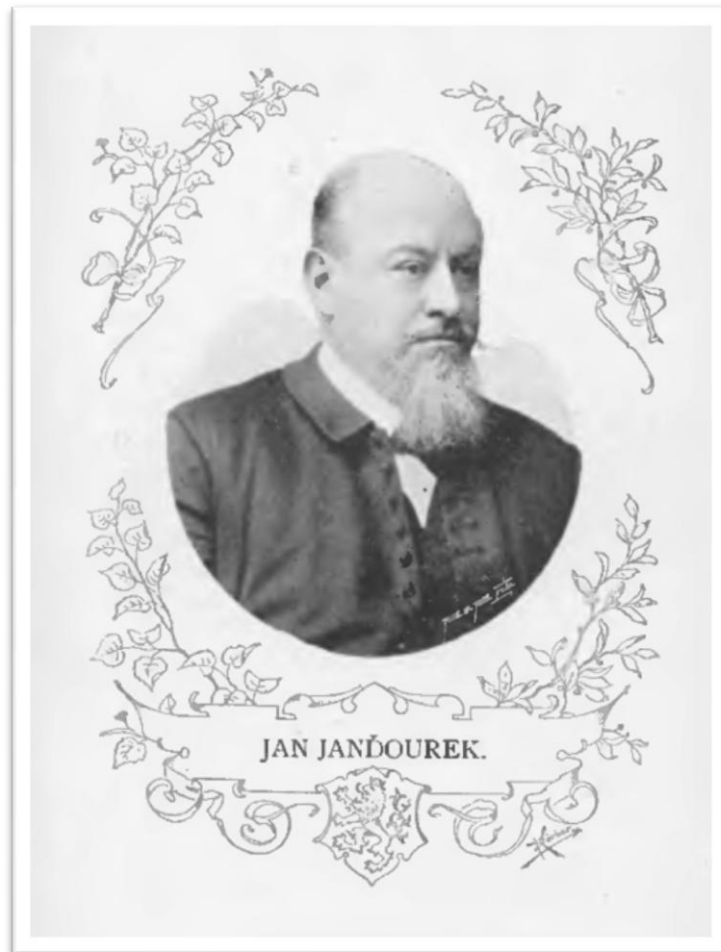

3.

4.

5.

6. Rozpočet chudinského ústavu a městské nemocnice na rok 1896, obecní rozpočet 1896

Rozpočet
ústavu chudinského městské nemocnice
obce města Formic na rok 1896

čís.	Pojmenování útrvat a výdělní	Plánovaná		Ostatným rozpočtem zohledněno	
		čís.	z.	čís.	z.
<u>Dávek</u>					
1.	Útrvat v kapitálu chudinského	108	78	108	78
2.	" " nemocnického	172	60	172	60
3.	" " modale vřetovské	8	40	8	40
4.	" " " Bernardské	18	40	18	40
5.	" " " Světlé	29		29	
6.	" " " Šubtore	11	65	11	65
7.	" " " Špicarova	5		5	
8.	" " " Světlé	29	30	29	30
9.	" " " Katedrální	13	62	13	62
10.	Od nemocnického společenstva	100		100	
11.	Ze poplatků za baň, divadlo a koncerty	100		100	
12.	Útrvat poplatky	30		30	
13.	Ze útrvat obecního	1600		1600	
		2266	13	2266	13
<u>Výdání</u>					
1.	Podpora 14 denní	70		70	
2.	" " měsíční	1160		1160	
3.	" " 1/4 letní	680		680	
4.	" " roční	200		200	
5.	" " roční	125		125	
6.	Modale Šubtore	11	65	11	65
7.	" " Špicarova	5		5	
8.	" " Světlé	29		29	
9.	Poplatky	40		40	
10.	Výdání nemocnice a jejího	62		62	
11.	Občasně povoz	20		20	
12.	Útrvat výdaje	13	60	13	60
		2266	13	2266	13
<u>Rozpočet příjmu a výdání obce města Formic na r. 1896</u>					
<u>Dávek</u>					
I. Z jmění obecního					
a) Dávek i porovnání:					
1.	Dávek i porovnání od statků č. 152	398		398	
2.	" " " na Světlé	200	40	200	40
		698	40	698	40

čís.	Nomenklatura uložení a vyřízení	Klasifikace		Celková částka	
		1	2	3	4
		598	40	598	40
3.	úroky	62	10	62	10
4.	úroky z porcí na území ústřední úřadu a v ústředí	65	60	65	60
5.	" " " " " " " " " " " "	60	70	60	70
6.	" " " " " " " " " " " "	3	33	3	33
	D. úroky z obecních úřadů	110		110	
7.	a) pen. úřadů, úřad. úřadů	200		200	
8.	b) úřadů úřadů	120		120	
9.	c) úřadů úřadů	100		100	
10.	d) úřadů úřadů	120		120	
11.	e) úřadů úřadů	140		140	
12.	f) úřadů úřadů	100		100	
13.	g) úřadů úřadů	150		150	
14.	h) úřadů úřadů	1000		1000	
15.	i) úřadů úřadů	4	20	4	20
16.	j) úřadů úřadů	40		40	
17.	k) úřadů úřadů	7	8	7	8
	<u>II. Z úrokových a jiných úroků</u>				
18.	a) úroky z úrokových úroků	576		576	
19.	b) úroky z úrokových úroků	3200		3200	
20.	c) úroky z úrokových úroků	615	50	615	50
21.	d) úroky z úrokových úroků	110		110	
	<u>III. Z úrokových úroků</u>				
22.	a) úroky z úrokových úroků	616	15	616	15
23.	b) úroky z úrokových úroků	60		60	
24.	c) úroky z úrokových úroků	6		6	
25.	d) úroky z úrokových úroků	6	61	6	61
	<u>IV. Úroky z úrokových úroků</u>				
26.	a) úroky z úrokových úroků	38	10	38	10
27.	b) úroky z úrokových úroků	31	50	31	50
28.	c) úroky z úrokových úroků	200		200	
	<u>V. Z úrokových úroků</u>	337	05	337	05
	<u>VI. Z úrokových úroků</u>	2691	76	2691	76
	<u>25% obecní</u>				
		11521	00	11521	00

číslo	Dymonované subjekty a výčerpání	Výnosy		Celkový výnos	
		1895	1896	1895	1896
	<u>I. Důvody</u>	2286	56	5365	56
19	na opravu stáří / z fondu důchodů	60		60	
20	z příjmu: havičského mlýna	50		50	
21	z příjmu: stáří na havičském mlýnu	100		100	
	<u>II. Na studijní</u>				
22	Státní nemocnice a ústavní škola v Brněnské ulici	2766	16	2766	16
	<u>III. Dary a poplatky</u>				
23	z darů, penzí a úroků z výnosů	352	86	352	86
24	z darů a místní školní	110		110	
25	z úroků z výnosů	49	39	49	39
	<u>IV. Na služby občinní</u>				
26	z úroků z výnosů z fondu důchodů	200	74	200	74
27	z úroků z výnosů z fondu důchodů	735	16	735	16
28	z úroků z výnosů z fondu důchodů	682	66	682	66
29	z úroků z výnosů z fondu důchodů	575		575	
30	na plnění regulací	200		200	
31	z úroků z výnosů z fondu důchodů	200		200	
32	z příjmu: stáří na havičském mlýnu	327	65	327	65
	<u>V. Na výnosy</u>				
33	z úroků z výnosů z fondu důchodů	46		46	
	<u>VI. Na malobýzně</u>				
34	z úroků z výnosů z fondu důchodů	87	66	87	66
35	z úroků z výnosů z fondu důchodů	7	56	7	56
36	z úroků z výnosů z fondu důchodů	16	65	16	65
37	z úroků z výnosů z fondu důchodů	6	61	6	61
	<u>VII. Důvody</u>				
38	na školství a podobně	82	55	82	55
		11631	55	11631	55

Průběh výnosů a výdání obce města Lomnice na rok 1896, byl v plném měřítku schválen.

Uplatněním 4. článku, ze zákona obce města Lomnice kon. roku 1895 předepsané jsou o. n. daně s minimálními výnosy kon. r. 1863 a 1864, usneslo se zastupitelstvo obce na tom, aby schválilo výnosy obcí na rok 1896 a řádně zbytek pro užití dle 25% obcinní výnosů a tímto daním.

Často usnesem obcinního zastupitelstva na vyřízení 25% obcinní výnosů na výnosy o. n. daně s minimálními výnosy kon. r. 1896, kulič. 1896, 1890 a. ob. uplatněno s tím účelem, že každému občanovi svobodně jest do obce daně na výnosy o. n. daně.

7, Jednací řád pro schůze městského zastupitelstva:

§1, Schůze výboru svolává purkmistr nebo jeho náměstek, a sice: řádné schůze nejméně jednou za dva měsíce. Mimořádné schůze z příčin důležitých a v případech, které odkladu nepřipouštějí.⁵¹⁵

§2, Svolání děje se na tři dni před sezením, prostředkem listu, na němž se též předměty k rokování určené nalézají a zároveň budiž každému údu výboru program doručen. V případech nutných může býti svolána schůze bez ohledu na čas v tomto § vytknutý, což však předseda při zahájení schůze ospravedlní.

§3, Každý úd výboru podepíše své jméno na svolávací listinu. Kdyby nešlo pro důležité zaměstnání schůze účastniti se, poznamená za podpisem svým „nemohu přijíti“, naskytla-li se překážka později, oznámí to purkmistrovi, aby mohl včas povolati náhradníky.

§4, Spisy, zápisky, rozpočty atp., kterých jest k objasnění předmětu denního pořádku zapotřebí, budou před schůzí vyloženy, aby každý z povolaných do nich mohl nahlédnout.

§5, Každý úd výboru má právo podati návrhy písemné aspoň třemi spoluúdy podepsané, mají-li se vřaditi mezi předměty nejbližší chůze, musí nejméně na čtyry dni napřed purkmistrovi předloženy býti, jinak budou předneseny teprve býti, jinak budou předneseny teprve po vyřízení předmětů ohlášených a rokováno o nich dle uzavření většiny buď v tomto neb na počátku příštího sezení. Též mohou po vyřízení programu býti podány ústní návrhy a výbor rozhodne, má-li se o nich rokovati hned neb ve schůzi příští.

Spektrum volných návrhů bylo velmi široké, odpovídalo aktuální situaci ve městě i zemi. Tak například Josef Horák sděloval v září roku 1885, že na žádost pánů sousedů na Drahách, zřídil na Račanech pumpu. Na zřízení této pumpy byla z obecního důchodu povolena částka 25 zlatých, náklad na studnu však byl přes 50 zlatých, proto pan Horák učinil návrh, aby dotyčné sousedy povolali na radnici, jakou částkou jsou ochotni na pumpu přispět.

Dále se pak dotazoval Václav Hornych, jak daleko pokročila záležitost zřízení umrlčí komory⁵¹⁶

V roce 1885 přednesli na poslední chvíli před schůzí žádost zdejší učitelé škol, aby obecní zastupitelstvo podalo petici k vysokému sněmu Království českého za novou úpravu služného učitelstva obecných a měšťanských škol. Jejich žádost nebyla zastupiteli dostatečně podpořena.⁵¹⁷

⁵¹⁵ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis ze dne 7. září 1881.

⁵¹⁶ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z 9. září 1885.

⁵¹⁷ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 1, zápis z 6. listopadu 1885.

Ve své práci řešil vztahy učitelů a představitelů samosprávy také Milan Hlavačka. Ten řešil potíže s vyplácením peněz učitelům, jejich potížemi se pak zabýval okresní výbor, ten uznal sice potíže s vyplácením platu učitelům, k řešení potíží to ale nevedlo.⁵¹⁸

§6, Byl-li po uveřejnění programu podán důležitý návrh, oznámí ho předseda po zahájení schůze a vřadí ho v pořádek rokování.

§7, Dotaz má právo každý úd výboru činiti, ono klade se mu to za povinnost, když se doví, že si občanstvo na nějaký nepořádek neb na vady a nedostatky správy obecní stěžuje. Tyto dotazy musí po zahájení schůze, jakmile protokol přečten jest, anebo ku konci když program vyčerpán, učiněny býti. Odpověď na tyto dotazy následuje buď hned, aneb ve schůzi příští. Nebyl-li by tazatel k odpovědi spokojen, může činit návrh, aby se o této odpovědi rozpředla debata.

§8, Předseda zahájiv sezení dá čísti při každé i mimořádné schůzi protokol o sezení předešlém, který když byl za bezvadný uznán, předseda s dvěma údy výboru podepíše.

9, Předseda oznamuje, jak dalece jsou vyplněna uzavření v předešlé schůzi učiněná, a jestli některé vykonáno není, udává příčiny, pro které se to nestalo.

Odročena byla například v roce 1886 žádost o příspěvek Komenského spolku na zařizování a vydržování českých škol pro Dolní Rakousy. Zastupitelstvo nejdříve zaslalo dotaz na Ústřední matici školskou, zdali a v jaké míře má Komenského spolek ve Vídni podporu. Když na další schůzi přišla odpověď od Ústřední matice školské, přijal se návrh Theodora Mastného povolit příspěvek 10 zlatých.⁵¹⁹

§10, K uzavření, které jest vykonáno, poznamená předseda odboru, jemuž vykonání téhož bylo přikázáno, na pokraji onoho v protokole uvedeného uzavření „vykonání“ a opatří to poznamenáním času a svým podpisem; mimo to podepíše se ještě jeden člen téhož odboru. Při výkonech, které žádnému z odboru přivtělené nebyli, učiní výše řečené poznamenání tímž způsobem purkmistr:

§11, Na to odpovídán předseda na dotazy purkmistrovi podané buď hned, nebo odpověď odloží k budoucí schůzi.

§12, Předseda čte po řadě předměty k rokování určené a připouští k řeči navrhovatele neb zpravodaje (referenta).

§13, Hlásí-li se o slovo více řečníků, musí každý oznámit, zda chce pro nebo proti návrhu mluvit, předseda pak propůjčuje slovo dle pořádku, jak se byli o ně hlásili, ale vždy tak, aby se řeči pro a proti návrhu střídaly.

⁵¹⁸ HLAVAČKA, M. Zlatý věk české samosprávy....., s. 45, 46.

⁵¹⁹ SOkA Semily, AM Lomnice nad Popelkou, kn. č. 2, zápis 10. prosince 1886.

§14, Hlásiti se o slovo mezi řečí děje se povstáním

§15, ohlášený řečník může se svého slova vzdáti, aneb je jinému postoupit, vzdal-li se však svého návrhu, může jiný tento návrh za svůj prohlásit, a předseda bude povinen jej k rokování přivést.

§16, Nikomu není dovoleno mluvícimu do řeči skákat.

§17, Řečníka vzdalujícího se od věci volá předseda „K věci“ dotýká-li se urážlivě osob, volá jej „K pořádku“, mluví-li náruživě a urážlivě překazí mu předseda další řeč, z čehož se však řečník k shromáždění odvolati může.

§18, O jednom předmětu může řečník toliko dvakrát mluvit, s výjimkou, že by chtěl nějakou poznámku učinit, nebo podat vysvětlení.

§19, Navrhovatel nebo zpravodaj mají závěrečné slovo.

§20, Předsedovi přísluší právo, mluvit kdykoli to za potřebné uzná.

§21, Každý úd výboru má právo za ukončení debaty žádat, o čemž rozhoduje většina. Přijalo-li se ukončení debaty, zvolí si zapsaní řečníkové (kteří ještě nebyli k řeči připuštěni) obou odporých stran po jednom řečníku hlavním.

§22, Po skončení debaty přednese předseda srozumitelně návrh, o němž se má hlasovat a ustanovuje způsob hlasování.

§23, Předseda dává hlasovat nejprve o návrhu nejvzdálenějším. Hlasování děje se pozvednutím ruky, může se, však výbor v případech unésti by se o předmětu hlasovalo dle jmen.

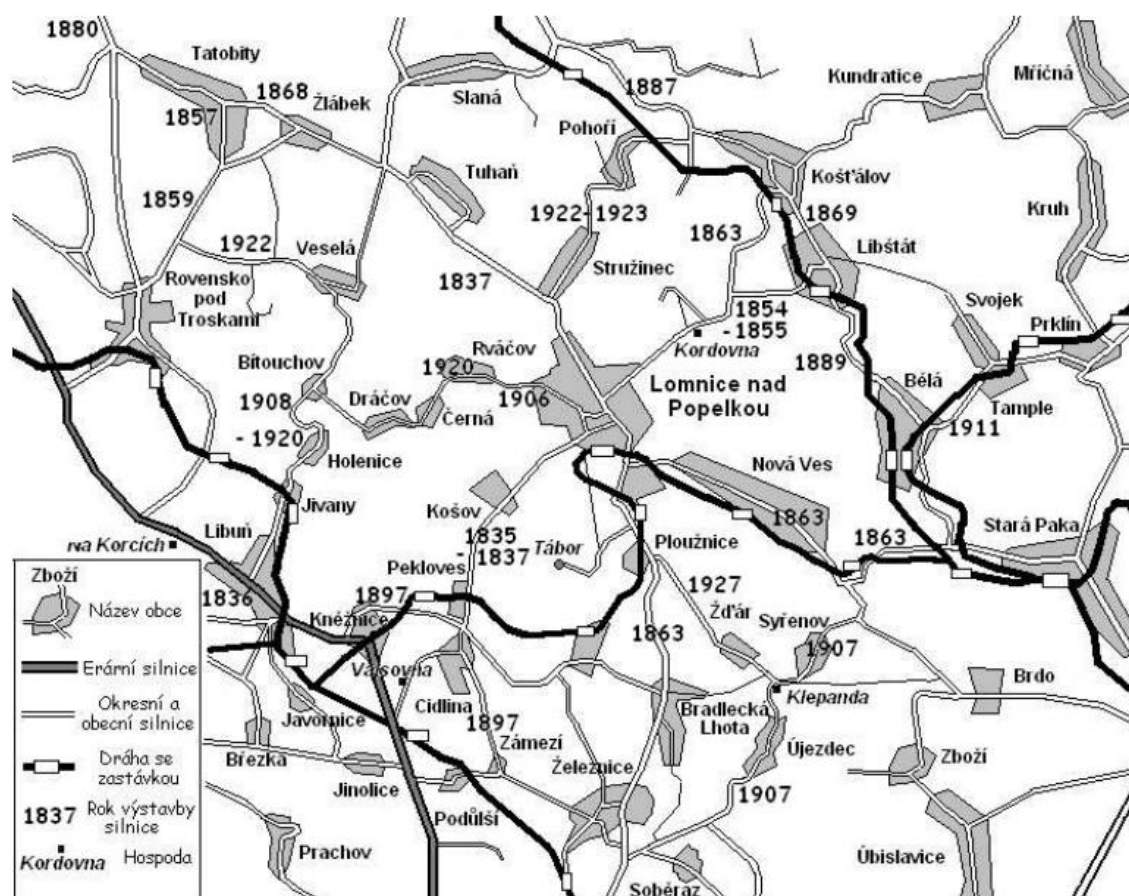
§24, Krátký smysl řeči a uzavření zapisuje se a vnáší v době tří dnů do knihy zápisné (protokolu) a v příští schůzi dle § 10 se podepisuje.

§25, Ohrazení proti uzavření většiny může buď jednotlivec, buď celá strana v protokol podati. Čas k formulování téhož ohrazení učí předseda.

§26, Každá odročená schůze musí býti v osmi dnech opět svolána.

§27, Žádný člen výboru nemá poradní síň opustit, pokud předseda sezení za ukončené neprohlásil.

Tento jednací řád byl schválen a přijat obecním zastupitelstvem. Dle návrhu Jana Raimy se mělo nechat vytisknout 100 kopií a pak po jednom výtisku pro každého člena obecního zastupitelstva.

Stavba silnic na Lomnicku (uvedená je délka silnice na území bývalého Lomnického okresu)

Rok	Trasa	Status	Délka
1836	Turnov – Jičín (úsek okolo Libuně)	erární	3600 m
1835 – 1837	Lomnice – Košov – Pekloves - Cidlina	okresní	7213 m
1837	Lomnice – Zelený háj – Hořensko – Světlá – vých. od Chuchelny - Semily	okresní	8414 m
1854 – 1855	Lomnice – Libštát	okresní	5267 m
1859	Zelený háj – Žlábek – Žernov – Sýkořice – Rovensko p. Troskami	okresní	6281 m
1863	rozcestí nad Libštátem – Košťálov nádraží	okresní	2655 m
?	Košťálov – Kundračice	okresní	2287 m
1863	Lomnice – Nová Ves – Brodky	okresní	5708 m
1863	Lomnice – Bradlecká Lhota – Železnice	okresní	6169 m
1868	Žlábek – Tatobity	okresní	2516 m
1869	Libštát – Košťálov	okresní	1242 m
1887	Košťálov – Bořkov	okresní	2259 m
1889	Bělá – Libštát	okresní	6726 m
1897	Cidlina – Zámezí	okresní	993 m
1897	Pekloves – Dolní Kněžnice (křižovatka s hlavní silnicí)	okresní	2855 m
1906	Lomnice – Rváčov (I. díl)	okresní	1100 m
1907	Brodky – Syřenov – Klepanda – Újezdec – Lháň	okresní	4540 m
1908 – 1920	Libuň – Jivany – Holenice – Veselá	okresní	7400 m
1911	Bělá – Tample	okresní	1170 m
1919 - 1920	Lomnice – Rváčov (II. díl)	okresní	1600 m
1927	Plouznice – Smita – Žďár – Klepanda	okresní	m
1935	Bradlecká Lhota – Kyje – Doubravice – Cidlina	okresní	m

Resumé - Selbstverwaltung in Lomnitz an der Popelka (1864 – 1914)

Die Selbstverwaltungstätigkeit in den Jahren von 1862 bis 1914 stellt ein bisschen unerforschtes Gebiet dar, wo sich aus der Außensicht wenig sichtbare, jedoch desto wichtigere Veränderungen von Verhaltensmustern in der Beziehung zum Einzelnen, zur Gemeinde, zum Bezirk, Land und auch zur Natur ereigneten. Der Weg von Sterotypen der späten Leibeigenschaft zu einer selbstbewussten, transparenten und korrekten Bürgergesellschaft führte im Laufe von ungefähr 60 Jahren durch die nationalpolitische, nationalökonomische, lokale Vereins- und liberale Selbstverwaltungstätigkeit zu einer politischen, ökonomischen und mentalen Emanzipierung der tschechischen Gesellschaft.

Die Studie befasst sich mit der Selbstverwaltung in Lomnitz an der Popelka in den Jahren 1864 – 1914 und befasst sich mit der Eliten der Stadt Lomnitz auch. Lomnitz war die Industriestadt. Die kommunalen Eliten mit der Industrie verbundenen wurden zum Antrieb des gesellschaftlichen Lebens. Der Stadt liegt im Gebiet des Riesengebirgsvorlandes. In Lomnitz war tschechisches Milieu. Die Bürgermeister von Lomnitz wären der Gastwirt (Josef Doležal), die Handelsmänner (Vincenc Mastný, František Motejl, Josef Crha, Jindřich Crha), der Arzt (MUDr. Alois Kabeláč) und der Bäcker (František Matoušek). Josef Doležal war in dem Reichsrates in der XII. Session in der Jahr 1897 und Vincenc Mastný tätig in dem böhmisch Landtag war.

Die Bezirksselbstverwaltungen sind zum Objekt einer schnellen Politisierung, beziehungsweise zum Ort einer konzentrierten, sowohl konstruktiven als auch destruktiven politischen Tätigkeit geworden. Eine nicht weniger wichtige Rolle für die Effektivität der Bezirksselbstverwaltungen spielt die Bürgermeister. Seine praktischen Kenntnisse, Bildung, Moral und auch die Verbindung zur politischen Partei und seine Begeisterung für die nationale Sache waren jene Charaktereigenschaften, die damals grundlegenden Qualifikationsvoraussetzungen zur Ausübung dieser Funktion geworden sind.

Theodor Mastný (der Bürgermeister von Lomnitzbezirk) war der Fabrikant. Er tätig in der Stadtselbstverwaltung und in der Bezirksselbstverwaltung auch. Theodor und Vincenc Mastný wären die Brüder. Alle beide wären im Stadt und Bezirksselbstverwaltung. Vincenc Mastný einrichten Krankenhaus in Lomnitz, Theodor war des Lokalbahn ausgehandelt. Vincenc Mastný was in der Jahr 1809 geboren und 1873 war gestorben. Theodor Mastný was in der 1839 geboren und 1914 was gestorben. Ihre Bruder Jindřich Velebín Mastný was 1937 geboren, er war der Bürgermeister von des Verein Sokol und der Vorsitzter des Verein Bořivoj. Bořivoj was Sängerverein. Alle Repräsentantes des Stadt haben gute Arbeit für des Stadt gemacht.